

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PROTOHİSTORYA VE ÖNASYA ARKEOLOJİSİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ALALAKH'DA MÖ 14. YÜZYILIN GEÇ
DÖNEMLERİNDE HİTİT
İMPARATORLUĞU'NUN VARLIĞINA DAİR
İZLER: ANADOLU KÖKENLİ
KÜLT MAL GRUPLARI**

MÜJGAN SERRA CEYLAN FURLAN

2501100149

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. ŞEVKET DÖNMEZ

İSTANBUL-2019

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PROTOHİSTORYA VE ÖNASYA ARKEOLOJİSİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ALALAKH'DA MÖ 14. YÜZYILIN GEÇ
DÖNEMLERİNDE HİTİT
İMPARATORLUĞU'NUN VARLIĞINA DAİR
İZLER: ANADOLU KÖKENLİ
KÜLT MAL GRUPLARI**

MÜJGAN SERRA CEYLAN FURLAN

2501100149

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. ŞEVKET DÖNMEZ

İSTANBUL-2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : MÜJGAN SERRA CEYLAN FURLAN Numarası : 2501100149
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI Danışmanı : PROF.DR.ŞEVKET DÖNMEZ
Tez Savunma Tarihi : 03.09.2019 Saati : 13.00
Tez Başlığı : "ALALAKH'DA MÖ 14. YÜZYILIN GEÇ DÖNEMLERİNDE HITİT İMPARATORLUĞU'NUN VARLIĞINA DAİR İZLER : ANADOLU KÖKENLİ KÜLT MAL GRUPLARI"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞU~~LA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
PROF.DR.ŞEVKET DÖNMEZ		KABUL
DR.ÖĞR.ÜYESİ ASLIHAN YURTSEVER BEYAZIT		KABUL
DR.ÖĞR.ÜYESİ SALİH KAYMAKÇI		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
DOÇ.DR.HASAN PEKER		
DR.ÖĞR ÜYESİ BÜLENT ÖZTÜRK		

ÖZ

ALALAKH'DA MÖ 14. YÜZYILIN GEÇ DÖNEMLERİNDE HİTİT İMPARATORLUĞU'NUN VARLIĞINA DAİR İZLER: ANADOLU KÖKENLİ KÜLT MAL GRUPLARI

MÜJGAN SERRA CEYLAN FURLAN

Bu yüksek lisans tezi, Kuzey-Orta Anadolu'ya özgü bir kap türü olup Hatay'da, Amik Ovası'nda yer alan Açıana Höyük (Alalakh) yerleşiminde milattan önce geç 14. yüzyılda (Açıana 2. ve 1. Tabakaları) görülmeye başlanan, "truncated cups" ve bazen de "adak kapları" ya da "minyatür çanaklar" gibi isimlerle anılan çanak çömlek türünü odağına almaktadır. Tezde, "kâsecik" olarak değinilecek bu formun yanı sıra, Açıana Höyük'te bu kaplar ve ritüellerle ilişkilendirilen diğer küçük kaplardan olan sivri uçlu testiciklere ve minyatür model tabaklara da değinilmektedir. Tezin konusu "kâsecik"ler Hattuşa, Kuşaklı, Alacahöyük ve Korucutepe gibi Hitit yerleşimlerinin Geç Tunç Çağı'na ait kontekstlerinden ele geçmektedir. Hem kült hem de ev kontekstlerinde, bazen ritüel depozit olarak bulunmaktadır. Açıana'da 4 alt tür altında sınıflandırılan 26 adet "kâsecik" bulunmuştur. Pek çoğu İstar Tapınağı'nın civarındaki alanlarda yapılan kazılardan ele geçmiştir. Bu kaplar, genele vurulduğunda nadir karşılaşılsalar da M.Ö. 14. yüzyılın geç dönemlerinde Amik bölgesindeki Hitit varlığı ve politik kontrolünün önemli bir kanıtı olma potansiyeli taşımaktadırlar. Buna müteakip olarak, Anadolu kökenli kültürel unsurların şehrin politik ve dini hayatına entegre edildiği kültürel melezleşme sürecinin işaretleri de olabilirler.

Anahtar Kelimeler:

Açıana Höyük, Tell Atchana, Alalakh, Amik Ovası, Türkiye, Suriye, Hititler, Geç Tunç II, North-Central Anatolian, truncated cups, kâsecik, adak kabı, adak kapları, minyatür kap, adak, tören, kült, çanak çömlek, arkeoloji

ABSTRACT

ANATOLIAN RITUAL ASSEMBLAGES AT ALALAKH: HITTITE IMPERIAL PRESENCE IN THE LATE 14TH CENTURY BC

MÜJGAN SERRA CEYLAN FURLAN

This thesis focuses on a North-Central Anatolian vessel type known as the “truncated cups”, and sometimes “votive cups”, “offering bowls” or “miniature bowls” that appear at the site of Tell Atchana (Alalakh) in Hatay, Amuq Valley in the late 14th century BC (Atchana Periods 2 and 1) along with other small, ritually associated vessels such as pointed juglets and miniature model plates. The truncated cups occur in contexts from Late Bronze age Hittite sites including Hattuša, Kuşaklı, Alacahöyük and Korucutepe. They are found in both cult and domestic contexts, sometimes as votive deposits. Twenty-six truncated cups in four sub-types were recovered at Atchana. Many of them come from in the areas excavated around the Ištar Temple. These vessels, though rare overall, have the potential to be an important evidence of the Hittite presence and political control of the Amuq region in the later 14th century BC. They may also be the signs of the process of cultural hybridization that followed, where Anatolian cultural elements were inserted into the political and religious life of the city.

Keywords:

Tell Atchana, Alalakh, Amuq Valley, Turkey, Syria, Hittite, Late Bronze II, North-Central Anatolian, truncated cups, votive cups, offering bowls, miniature bowls, miniature, votive, cult, pottery, archeology

ÖNSÖZ

Bu Yüksek Lisans tezinin konusunu, günümüzde Hatay ili sınırlarında, Amik Ovası'nda yer alan Açıana Höyük (Alalakh) yerleşiminde 2006-2016 yıllarında yürütülen kazı çalışmalarında bulunmuş “Kuzey-Orta Anadolu'ya özgü” kâsecikler ve ilgili olabilecek diğer küçük kaplardan oluşan Geç Tunç Çağı ritüel korpusu oluşturmaktadır.

Her şeyden önce Tez Danışmanım ve Hocam sayın Prof. Dr. Şevket Dönmez'e teşekkürü borç bilirim. Kendisi Yüksek Lisans sürecimin en başından itibaren eğitimimin her aşamasında önümde ufuk açtı, yol gösterdi ve destekledi. Desteği olmasaydı bu noktada olamazdım. Tüm samimiyetimle kendisine buradan bir kere daha teşekkürlerimi sunmak isterim. Eğitimime büyük katkısı olan Hocam ve Bölüm Başkanımız sayın Prof. Dr. Gülsün Umurtak'a vermiş olduğu destek ve ilham kaynağı olan ders ve sohbetleri için tüm içtenliğimle çok teşekkür ederim. Sevgili Hocam Doç. Dr. Meltem Doğan-Alparslan'a bakış açımı değiştiren, yoğun ve keyifli dersleri; çok sevgili Dr. Öğr. Üyesi Aslıhan Yurtsever Beyazıt'a her an yanımda olduğu ve beni cesaretlendirdiği için teşekkürü borç bilirim.

Ekibine katılmam ve höyükten çıkan malzeme üzerinde çalışmam için izin veren Açıana Höyük, Alalakh Kazı Başkanı sayın Prof. Dr. Aslıhan Yener'e ne kadar teşekkür etsem az kalır. Kendisinden ve Alalakh'tan çok şey öğrendim, öğrenmeye devam ediyorum. Sonsuz minnettarım. Kazı Başkan Yardımcısı çok sevgili Dr. Murat Akar ve Seramik Çalışmaları Sorumlusu Doktorant Müge Bulu'ya gerek akademik destekleri gerek de kalpten dostluk ve hiç eksilmeyen candanlıkları için sonsuz teşekkür borçluyum. Sevgili arkadaşım seramik uzmanı Dr. Mariacarmela Montasanto ve Alalakh'ın tüm seramik ve kazı ekibine emekleri için buradan defalarca teşekkür etmek istiyorum.

Ayrıca bu süreçte yanımda olan, yol gösteren, cesaretlendiren ve gelişimimde büyük katkısı olan başta Purchase College State University of New York'tan sevgili Dr. Mara T. Horowitz olmak üzere UCL'den Dr. Mark Altaweel, Judy Merington ve Dr. Jose Olivier'e; sıcak dostluğunu ve desteğini esirgemeyen Alman Arkeoloji Enstitüsü Kütüphanesi'nin yöneticisi sevgili Banu Doğan'a; daha yolun başındayken bana yapabileceğimi hissettiren sayın Dr. Jürgen Seeher'e; yer kısıtından dolayı şu an adını anamadığım tüm can dostlarıma ve öğrenci arkadaşlarıma; ve bu hayattaki yol arkadaşlarım sevgili Tolga Yücel, Giovanni Furlan ve canım annem Birgül Ceylan'a bir kez daha en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Müjgan Serra CEYLAN FURLAN
İSTANBUL - 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
HARİTALAR LİSTESİ.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
LEVHALAR LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
GİRİŞ	1

BÖLÜM 1

HATTİ KRALLIĞI VE GENİŞLEMESİ

1.1 Giriş.....	8
1.2 Hatti Krallığı'nın Kökenleri	15
1.3 Hitit Emperyalizmi: M.Ö. 14. ve 13. yüzyıllar	21

BÖLÜM 2

AÇÇANA HÖYÜK, ANTİK ALALAKH

2. 1 Giriş.....	30
2. 2 Alalakh 3. Tabaka	33
2. 3 Alalakh 2. Tabaka	35
2. 4 Alalakh 1. Tabaka	40

BÖLÜM 3

HİTİT (Kuzey-Orta Anadolu’ya özgü) MADDİ KÜLTÜRÜ

3. 1 Giriş.....	44
3.2 Yöntem ve Teoride Minyatür Kaplar ve Adak Ritüelleri	48
3. 3 Kuzey Orta Anadolu Minyatür ve Model Kaplarının Olası Öncülleri.....	49
3. 4 Geç Tunç Çağında Hitit “Kuzey-Orta Anadolu’ya özgü” / “North-Central Anatolian” (NCA) Çanak Çömlek	51
3. 4. 1 NCA (Kuzey-Orta Anadolu’ya özgü) Buluntu Topluluklarında “Truncated Cups”/ “Kâsecikler” ve Diğer Minyatür Kaplar	54
3. 5 Geç Tunç Çağında Alalakh Yerel Çanak Çömlekçiliği	58

BÖLÜM 4

KONTEKSTLERDEKİ KÂSECİKLER

4. 1 Giriş.....	61
4. 2 Alalakh’taki Kâsecikler.....	61
4. 2. 1 Makro-Bağlam Analizi.....	63
4. 2. 2 Buluntu Topluluğu Analizi	65
4. 3 Asi ve Fırat Bölgelerindeki Truncated Cup’lar.....	68
4. 4 Kâseciklerin Olası Kullanım Şekilleri	72

SONUÇ.....	75
-------------------	-----------

HARİTALAR	77
------------------------	-----------

TABLolar	82
-----------------------	-----------

KAYNAKÇA	122
-----------------------	------------

EKLER.....	145
-------------------	------------

HARİTALAR LİSTESİ

- Harita 1** : Aççana Höyük’n Doğu Akdeniz’deki yeri / Aççana Höyük’n planı ve kazı yürütülen Alan’lar (M. Horowitz).
- Harita 2** : Orta Anadolu ve metinde bahsi geçen yerleşimler (Bryce, 2005: Map 3)
- Harita 3** : Boğazköy - Hattuşa Kazıları (Schachner, 2019: Arka iç kapak)
- Harita 4** : Geç Tunç Çağı’ndaki Hitit yerleşimleri ve politik kontrol durumu (Glatz, 2009: Fig 1)
- Harita 5** : Orta Tunç Çağı’nda Anadolu (Bryce, 2005: Map 1)

TABLolar LİSTESİ

- Tablo 1** : Yener Tabakaları ve Woolley Tabakalarının (Ayakta kalmış mimari ve 2006-2010 kazılarını içeren) senkronizasyon tablosu. Geç Tunç II Tabakaları gri ile gösterilmiştir.
- Tablo 2** : Açıana Höyük karbon 14 tarihleri: 3. Tabaka (Period 3) ve 1. Tabaka (Period 1) numunelerinin karbon tarihleri çoğunlukla 14. yüzyıla denk geldiklerini göstermektedir. (Alalakh kazılarının izni ile)
- Tablo 3** : Çalışmaya dahil edilmiş tüm kapların listesi. Tezin ikinci bölümünde tanımlandığı üzere henüz yayınlanmış kontextler netlik kazanana dek soru işareti ile belirtilen Açıana Tabakaları ile ilişkilendirilmiştir. Tabloda “kâsecik”e işaret etmek için (T) kullanılmıştır.
- Tablo 4** : Açıana höyükteki "kâsecik"lerin dağılımı: Tabaka ve kontekstlere göre dağılım analiz edilmiştir. Dışa çekik (F), kısmi dışa çekik (S), yuvarlatılmış (R), v şeklinde (V) "kâsecik"ler tabloda ayrıştırılmıştır. Minyatür tabaklar (M) harfi ile temsil edilmektedir.
- Tablo 5** : “Kâsecik”ler (T) ve torna yapımı minyatür tabaklara (M) ek olarak Açıana Höyük’teki yerel sivri uçlu testicikler (P), Kıbrıs Traşlı Beyaz testicikler (Cypriot WSh juglets) (W), model testicikler (j) ve model tabakların (m) dağılımı.

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1** : Alalakh'dan altı "kâsecik" örneği.
- Şekil 2** : Metinde belirtilen Alan ve Açma numaralarını içeren Açıana Höyük'ün yerleşim planı.
- Şekil 3** : Alan 4, 3. Tabaka'ya ait sokağa bitişik, zanaat üretimi de yapılan mesken.
- Şekil 4** : Alan 1 Güney, 3. Tabaka'ya ait sütunlu bina (Açma 43.45).
- Şekil 5** : IV. Tabaka'ya ait Kale'nin 3. Tabaka'da yeniden kurgulanması, üstte II. Tabaka Kale'si.
- Şekil 6** : Kuzey Kale'deki kazılarda ortaya çıkarılan "kazamat" yapıları.
- Şekil 7** : Güney Kale'deki kazılarda ortaya çıkarılan "kazamat" yapıları.
- Şekil 8** : Açma 42.29'da 2. Evre (2. Tabaka).
- Şekil 9** : Açma 43.54'da 2. Evre (2. Tabaka).
- Şekil 10** : 1. Evre, Alan 4'te Güney Kale kalıntılarının üzerinde alçı zemin.
- Şekil 11** : 1. Evre, Alan 1'de Güney, Açma 42.29, taş temeller ve pitos dipleri.
- Şekil 12** : 1. Evre, Alan 1 Güney, Açma 43.54, kötü korunmuş yüzeyler üzerinde ritüel malzemeleri.
- Şekil 13** : Alalakh'dan Hitit tarzı maddi kültür örnekleri: Lapis Lazuli figürin (Alalakh kazılarının izni ile), üç çatallı ve arkası topuzlu Hitit tören baltası - AT 1889 (Alalakh kazılarının izni ile), Tuthaliya Ortostatı (Woolley, 1955: PL XLVIII).
- Şekil 14** : Mezar kontekstlerinden Mısır Eski Krallık dönemine ait minyatür keramikler: Meidum, erken 4. Hanedan; Senwosret III piramidi, Dahshur'daki Amenemhat III piramidi, Orta Krallık (Allen, 2006: Figs 2, 4).
- Şekil 15** : Minos kültürüne ait minyatür kaplar, Hamalevri'den MMIA (üst), (Simandiraki 2011, Fig 4); Kenan Ülkesi'ndeki tapınaklardan minyatür kaplar, Nahariya (Naeh, 2012; fig. 7, 3.3).
- Şekil 16** : Nahariya'dan minyatür kaplar, Kenan Ülkesi (Naeh, 2012; fig. 3.5).
- Şekil 17** : Kalopsidha-Koufos'dan minyatür kaplar (Webb, 2012: Fig 6); Tell Akko'dan Beyaz Traşlı mal grubuna ait testicikler

(fotoğraf M. Artzy, çizim S. Zagorski, 2013).

- Şekil 18** : Geniş alanlardan ele geçmiş Hittit çanak çömlek türleri (Glatz, 2009: Fig 2); Hitit yerleşimlerinden ele geçen buluntu topluluklarının oransal olarak karşılaştırılması: “Kuzey-Orta Anadolu’ya özgü” / “North-Central Anatolian” (NCA) kap türleri vs. yerel çanak çömlek formları (Glatz, 2009: Fig 3).
- Şekil 19** : Hattuša, Sarıkale’den M.Ö. 15. yüzyıla ait el yapımı küçük kaplar (Schoop, 2009: 167, Fig 15); Hattuša’dan çark yapımı "kâsecik"ler (Schoop, 2009: 166, Fig 13, yukarıdaki), Hattuša’dan "kâsecik"ler (Fischer, 1963: Taf 119).
- Şekil 20** : Hattuša’dan minyatür kaplar (Fischer, 1963: Taf 119, 120).
- Şekil 21** : Alacahöyük’den minyatür kaplar (Koşay, 1951: Lv XLIV); Alacahöyük’den minyatür kaplar (Koşay ve Akok, 1973: 9, Pl 71).
- Şekil 22** : Kuşaklı-Şarišša’dan minyatür kaplar (Müller-Karpe, 1996: 75, Abb. 7).
- Şekil 23** : Korucutepe’den minyatür kaplar (Umurtak, 1996: Levha 9, 24).
- Şekil 24** : Korucutepe’den minyatür kaplar (Van Loon, 1980: Levha 21).
- Şekil 25** : Tarsus Gözlükule’den minyatür kaplar (Goldman 1956: Fig 327), Tarsus Gözlükule’den minyatür kaplar (Korbel 1987: Levha 39).
- Şekil 26** : Alalakh’dan dışa çekik "kâsecik"ler (Alalakh kazılarının izni ile).
- Şekil 27** : Alalakh’dan kısmi dışa çekik "kâsecik"ler (Alalakh kazılarının izni ile).
- Şekil 28** : Alalakh’dan yuvarlatılmış "kâsecik"ler (Alalakh kazılarının izni ile).
- Şekil 29** : Alalakh’dan V-şeklinde "kâsecik"ler ve minyatür torna yapımı tabaklar (Alalakh kazılarının izni ile).
- Şekil 30** : "Kâsecik" buluntu yerlerinin belirtilmiş olduğu Açıca Höyük planı.
- Şekil 31** : Alalakh’dan minyatür torna yapımı üç ayaklı tabaklar (Alalakh kazılarının izni ile): AT 1528.5, (64.72 L17 Loc 60, 2. Tabaka); AT 2035.1 (32.52 L2 Lot 15, Demir Çağı bozulmuş kontekst); hayvan kafası bezeli ayaklara sahip - AT 8133 (45.44, 5. Tabaka).

- Şekil 32** : Alalakh'ın sivri dipli testicikleri ve model tabakları (Akar, 2017, Figs 1.5, 1.7).
- Şekil 33** : Tell Barri'den "kâsecik"ler (D'Agostino, 2014: 254: Pl 8); Tell Kazel'den "kâsecik"ler (Badre *et al.* 1994: Fig 33:d, Fig 44: 3).
- Şekil 34** : Deneysel "kâsecik" modeli (Albion Experimental Archaeology Studio izni ile).

LEVHALAR LİSTESİ

Levha 1	:	AT 0091.201
Levha 2	:	AT 0417
Levha 3	:	AT 0449.1
Levha 4	:	AT 0607
Levha 5	:	AT 2990.2
Levha 6	:	AT 5922.1
Levha 7	:	AT 6650.1
Levha 8	:	AT 7064.1
Levha 9	:	AT 7523.2
Levha 10	:	AT 12005
Levha 11	:	AT 15173
Levha 12	:	AT 18202.1
Levha 13	:	AT 18271.2
Levha 14	:	AT 18327.25
Levha 15	:	AT 19544
Levha 16	:	AT 19593.1
Levha 17	:	AT 19636.2
Levha 18	:	AT 20038.2
Levha 19	:	AT 20048.1
Levha 20	:	AT 20418.2
Levha 21	:	AT 20418.3
Levha 22	:	AT 20860.1
Levha 23	:	AT 20892.1
Levha 24	:	AT 20900.4
Levha 25	:	AT 20914.2
Levha 26	:	AT 20914.4

Levha 27 : AT 23488
Levha 28 : AT 24011.1
Levha 29 : AT 24151.1
Levha 30 : AT 24493.5

KISALTMALAR LİSTESİ

- Annals** : A. Goetze, Die Annalen des Mursilis, MVAG 38 (1933, Leipzig: repr. Darmstadt, 1967).
- AT** : D. Wiseman, Alalakh Tabletleri (London, 1953).
- CTH** : E. Laroche, Hitit metinleri kataloğu (Paris, 1971).
- DS** : H. G. Guterbock, ‘The Deeds of Suppiluliuma as Told by his Son, Mursili II’, JCS 10 (1956), 41–68, 75–98, 101–30.
- EA** : W. L. Moran, El-Amarna mektupları (1987, 1992).
- KBo** : Keilschrifttexte aus Boghazkoi, Leipzig and Berlin
- KUB** : Keilschrifturkunden aus Boghazkoi, Berlin.
- NCA** : “North-Central Anatolian” / “Kuzey-Orta Anadolu’ya özgü”
- RS** : Ras Shamra tabletleri.

GİRİŞ

KONU VE AMAÇ

Bu tez çalışması, Amik Ovası'nda Açıana Höyük (antik Alalakh) yerleşiminde M.Ö. 14. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan ve genellikle 'truncated cups' ya da 'adak kabı' olarak nitelendirilen "Kuzey-Orta Anadolu'ya özgü" bir kap türüne odaklanmaktadır (Levha 1). Bunun yanı sıra Açıana Höyük'te bu korpusla ve ritüellerle ilişkilendirilen diğer küçük kaplara da değinilmektedir (Yener, 2017: 217). Hattuša gibi Geç Tunç Çağı Hitit yerleşimlerinden (Fischer, 1963; Neve, 1971, 1993; Schoop, 2009, 2011) tanıdığımız bu kaplar, ritüellerle ilişkilendirilen kontekstler ve zaman zaman da ev kontekstlerinde karşımıza çıkmaktadır. Salt kutsal alanlarda değil, mesken niteliği taşıyan kontekstlerden de ele geçmiş olması nedeniyle domestik alanlarda da gerçekleştirilmiş ritüellerin mevcut olabileceği tartışılmaktadır (Schoop, 2009: 155-156). Ender olarak kazılarda tespit edilmelerine rağmen bu form, M.Ö. 14. yüzyılın sonlarında Amik bölgesinin Hititler tarafından politik kontrolüne ilişkin önemli bir kanıt sunma potansiyeline sahiptir (Yener, 2017: 217; Akar, 2017: 1-2). Bu kaplar aynı zamanda daha sonra meydana gelen kültürel melezleşme sürecine de işaret edebilmektedir.

Açıana Höyük Türkiye Cumhuriyeti'nde Hatay şehrinin Suriye sınırında yer almaktadır (Harita 1). İlk olarak 1930'larda Robert Braidwood tarafından yüzey araştırması yapılan höyükte, daha sonra İngiliz arkeolog Sir Leonard Woolley tarafından 1936-1939 ve 1946-1949 yılları arasında kazı çalışmaları yürütülmüştür. Günümüzde Açıana Höyük kazıları 2001 yılından bu yana K. Aslıhan Yener tarafından yürütülmektedir. Açıana'da uzun yıllardır yürütülen kazılar, M.Ö. 21. yüzyıldan 14. yüzyıla kadar uzanan dönemde, kent ve ilişkili maddi kültür hakkında önemli kanıtlar sağlamıştır. Alalakh'ın bir müddet boyunca Mukış adı verilen ufak bir bölgesel krallığın başkenti olduğu da bilinmektedir (Yener, 2010: 1-2). Tayinat Höyük ile eş zamanlı olarak Demir Çağı I ve II (takriben M.Ö. 1200-800) boyunca da höyükte kısıtlı yerleşim olduğu anlaşılmıştır (Yener, 2013: 20). Açıana 3.

Tabaka'nın sonuna doğru (takriben M.Ö. 1450-1430), kentte Hitit imparatorluk vekillerinin mevcut olduğuna ve bu dönemde Kral I. Šuppiluliuma'nın kenti ele geçirme sürecinin tamamlandığına ilişkin kanıtlar mevcuttur (Yener *et al.* basım aşamasında: 328).

Alalakh'ta iyi bilinen Orta Tunç I-II (takriben M.Ö. 2000-1600) ve Geç Tunç I (takriben M.Ö. 1600-1400) çağlarına tarihlenen buluntu topluluklarında bu tezin konusu olan "truncated cups"ın varlığına ilişkin kanıt bulunmamaktadır (Horowitz, basım aşamasında a: 210). Bilim insanları tarafından, "Kuzey-Orta Anadolu'ya özgü" / "North-Central Anatolian" (NCA) olarak adlandırılan maddi kültürün kendi bölgesinin dışına taşmasının sıkça görülmediği (Bryce, 2002: 96; Genz, 2006, 2011; Glatz, 2009, 2012) ve Amanos Dağları'nın doğusundaki Hitit istilasının arkeolojik izlerini sürmenin zor olabileceği görüşü tartışılmaktadır. Bu tezde ele alınan çanak çömlek türü, bölgede önemli siyasi değişimlerin yaşandığı M.Ö. 14. yüzyılda, yöre halkının Hitit kültürünü benimseyişini irdelemek adına bir fırsat sunmaktadır. Yazılı kaynaklar ağırlıklı olarak kral ve kraliçelerin faaliyetlerine atıfta bulunmaktadır; bu türden bir maddi kültür çalışması tarihsel anlatıyı bütünlemek açısından içgörü sağlayabilir.

Bu çanak çömlek türünün adlandırılması farklı bilim insanları tarafından farklı kriterler göz önünde bulundurularak yapılmıştır. Kullanılan adlar üzerinde bir mutabakat bulunmamakta olup bilim insanları farklı betimleme biçimleri kullanarak bu kaplara referans vermektedir. Bunlardan ilki bu formun olası kullanım şekline yani fonksiyonuna işaret etmekte olan "adak kapları / votive cups" (Umurtak, 1996; Shoop, 2009, 2011) adlandırmasıdır. Aynı zamanda kabın şeklini temel alan farklı adlandırmalar da yapılmıştır. Bunlardan başlıcaları "minyatür çanaklar / miniature bowls" (Glatz, 2009; 130-131) ya da "truncated cups" (Glatz, 2009, 130), "cups of truncated shape" (Shoop, 2009; 155) adlandırmalarıdır. Kullanılan isimler arasında küçük kâseler olarak açıklaması yapılmış ancak etimolojik olarak bardak/bardakçık anlamına gelen, Almanca "Näpfe ya da Näpfchen" kelimeleri de bulunmaktadır (Mielke, 2006: 124; Müller-Karpe, 1988: 126).

Bu tür, Açıncı Höyük keramik tipolojinde "T05: 5g – Küresel Çanak, 'Truncated Cup'" kategorisi altında ele alınmakta olup kabı ayırt etmek için İngilizce

literatürde yaygın olarak kullanılan isimlerinden biri olan “Truncated Cup” seçilmiş; boyutuna, şekline ve üretimine dair unsurlardan hareketle bir adlandırma yöntemine gidilmiştir. Bu kâse türü höyüğün tipolojisinde “Küçük ve kaba hatlı (ancak tornada yapılmış), düz ya da deforme dipli ve değişkenlik gösteren tarzda dışa çekik ağızlı” olarak tanımlanmaktadır (Horowitz, basım aşamasında a: 213-214). Buradan hareketle Açıana'da bu tür çanak çömlek için düzenli olarak İngilizce "truncated cup" adı kullanılmaktadır. Bu forma dair höyükte daha evvel Türkçe bir isimlendirmeye gidilmemiştir. Açıana'da ele geçen bu kap türünün diğer özelliklerinin yanı sıra en belirleyici unsurunun sığ ve küçük yapıları olması nedeniyle bu tez boyunca çalışılan malzeme için Türkçe'de "kâsecik" ismi kullanılmasına karar verilmiştir. Öte yandan bu "kâsecik"lerin ne amaçla kullanılmış olabileceği, yani fonksiyonları da bu tezin irdelemekte olduğu konular arasında yer almaktadır.

Bu tezin ortaya koyduğu hipotez, "kâsecik"lerin Anadolu'ya özgü ritüel odaklı buluntu topluluklarının (Schoop, 2009: 155; Yener, 2017: 217; Akar, 2017: 2) sivri uçlu testicikler ve minyatür model tabaklarla birlikte bir parçası olduğudur. Bunlar, Hitit İmparatorluğu'nun genişlemesiyle Orta Anadolu'nun kuzeyi kökenli halklar tarafından Alalakh'a getirilmişlerdir. Dinî ritüellerin aktarımının emperyal genişleme sürecinin bir parçası olduğu ve yerel düzeyde yoğun kültürel etkileşime yol açtığı konusu tartışılmaktadır. Hitit ritüel metinlerinde bahsi geçen adakların ne tür çanak çömleklerde sunulduğu anılmasa birlikte, bu kapların konteksti ve diğer Hitit minyatür kapları ve ayin objeleriyle ilişkisi, kapların Alalakh'taki olası işlevlerine yönelik ipuçları vermektedir. Alalakh'ta Hitit egemenliği altında, Anadolu'ya özgü sadece yedi çanak çömlek biçiminin yerel olarak üretilmiş olması (Glatz, 2012; Horowitz, basım aşamasında a: 196-197), yerel çanak çömleklerin belli bir kap formunun büyük önem taşıdığı birkaç temel örnek dışında, Hitit ihtiyaçlarını çoğu zaman karşıladığı izlenimi uyandırmaktadır. Bu Anadolu'ya özgü yedi biçimden üç tanesi ise Hattuša'dan bildiğimiz, ritüellerde kullanılan kâsecikler (truncated cups / adak kapları), sivri uçlu testicikler ve minyatür model tabaklardan oluşmaktadır (Akar, 2017; Yener, 2017: 217; Horowitz, basım aşamasında a: 235).

35 adet kaptan oluşan ilk seçki üzerinde yapılan analizin ardından bu çalışmanın temel veri setini teşkil edecek 30 kap seçilmiştir. Bu kaplardan yirmi altı

adedi "kâsecik / truncated cup" olarak tanımlanmıştır. Ardından kâsecikler gövde biçimlerine göre dört alt tür altında sınıflandırılmıştır: dışa çekik, kısmi dışa çekik, yuvarlatılmış ve v-şeklinde. 7 adet dışa çekik, 7 adet kısmi dışa çekik, 10 adet yuvarlatılmış ve 2 adet v-şeklinde kap mevcuttur. 4 adet tornada üretilmiş minyatür tabak da çalışmaya dahil edilmiştir. Bunlar iple kesilmiş taban gibi özellikleri nedeniyle kâsecikler ile benzerlik göstermektedirler. Bahsi geçen torna yapımı minyatür tabak formu, kâsecikler ve Alalakh'ın yerel bir ritüel kap formu olan üç ayaklı minyatür tabaklar arasında muhtemelen ara bir form oluşturmaktadır.

Höyükteki buluntu kontekstlerinin analizi sonucunda Açıncı'da bulunan 7 adet dışa çekik kâseciğin yoğun olarak İstar tapınağı çevresinde, aynı zamanda şehrin yönetim merkezi olan bölgede, kümелendiğini anlaşılmıştır (Harita 1). Kâseciklerin alt türlerinin dördü birden bu bölgede mevcuttur. Bunun yanı sıra daha az sayıda kap şehrin başka bölümlerinde, Alan 2 ve Alan 4'te ele geçmiştir. Bu tür, ilk olarak höyüğün 2. Tabaka'sında görülmektedir. 1. Tabaka'da buluntular devam etmekte olup, ikincil kontekstlerde 0. Tabaka'da (Demir Çağı) da kâsecikler ele geçmiştir. Tornada üretilmiş dört minyatür tabak, Açıncı'nın daha erken dönemleri olan 3. ve 2. Tabaka'larda görülmektedir. Ayrıca, kapların dağılım düzeni, Hitit yerleşimlerinde kâsecikler ile ilişkilendirilen sivri uçlu testicikler ve minyatür model tabakların (Schoop, 2011: 248) dağılım düzeniyle karşılaştırılmıştır. Sonuçlar, bu ritüel kaplarının Tapınak çevresindeki bölgede yoğun olarak kümелendiklerini, yerleşimdeki Alan 2 ve Alan 4'te bölge halkıyla Hititlerin beraber yaşamış olabilecekleri kontekstlerde ise daha az miktarlarda ortaya çıktıklarını göstermektedir. Buradan hareketle, bu küçük kapların kullanılmasını gerektiren ritüel faaliyetlerin aktarımı, bu ritüeller her ne ise, öncelikle şehirdeki yeni siyasi gücün bir sonucu olarak düşünülebilir. Buna müteakip olarak da Sami-Hurri kökenli yerli halkın yeni Hitit amirleriyle kaynaşmasının sonucunda gerçekleşmiş olabilir (Akar, 2017: 1-3).

Bu tez aynı zamanda, Anadolu'daki Hitit şehirlerinden kâsecik örneklerini ele alacak, bunun yanı sıra Geç Tunç II'de (takriben M.Ö. 1400-1200) Hitit İmparatorluğu döneminde kâseciklerin Suriye'de yayılımının bir değerlendirmesini yapacaktır. Hititlerin yayıldığı bu dönemde Alalakh'ta yaşanan toplumsal ve siyasi

süreçler tüm bölgede görülmektedir. Tunç Çağı'nın çöküşünün ardından, Açıana Höyük ve Tayinat Höyük (Pattina/Unqi Geç Hitit/Arami Krallığı'nın Kunulua adlı başkenti) dahil Suriye'nin kuzeyindeki Geç Hitit krallıkları isimler, tanrılar ve yöresel Sami ve Hurri karakteristikler taşıyan hiyeroglif Luwice gibi Hitit kültür unsurlarını kullanmaya devam etmişlerdir (Frangipane ve Liverani, 2013: 356; Harrison, 2013: 61-62). Bundan dolayı 14. yüzyıl Anadolu-Suriye melez kültürü üzerine bir çalışma Demir Çağı çalışmaları için de faydalı olabilir. Geç Hitit krallıklarının Asur İmparatorluğu tarafından yıkılması sonrasında bile, Amik'teki Anadolu etkisi, takip eden dönemlerde özellikle kültürel bağlamda, Antakya'nın yukarısında bulunan dağa kazınmış Helenistik dönem Kibele figüründe olduğu gibi görülmeye devam etmektedir (Pamir, 2017: 543).

YÖNTEM

Bu tez Açıana Höyük'te 2006-2016 yıllarında bütün olarak ya da parçalar halinde çıkarılmış 30 kâsecik örneğinden ve ilgili olabilecek diğer küçük kaplardan oluşan korpusu incelemek üzere nicel ve nitel analitik yöntemlere başvurmaktadır. Model ve minyatür kaplara dünyanın pek çok tarafındaki kültürlerde rastlanmaktadır. Bunların ritüel anlamdaki işlevlerini tespiti yönelik kaynaklar ve kriterlerin yanı sıra kaplara yönelik karşılaştırmalı örneklerle de ayrıca değinilecektir (Schwartzberg, 2003: 79-80; Renfrew and Bahn, 2005: 45-46; Japp, 2015: 95).

Hatay Müzesi ve T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkisinde Açıana Höyük'ten çıkarılmış bu parçalar hakkındaki çalışma, sayın Prof. Dr. Aslıhan Yener'in izni ve desteğiyle yürütülmüştür. Kazının yürütülmesine ilişkin olan saha kayıt sistemleri, kayıt yöntemleri ve kullanılan bilgisayar sistemleri höyük ile ilgili yayınlarda detaylı bir şekilde ele alınmaktadır (Yener *et al.* basım aşamasında: 6-10). Kazılar boyunca locus / lot sistemi; veri toplama ve analizi için ise Microsoft Access kullanılmıştır. Halihazırda Açıana kazılarında kullanımda olan ve bu tezde de kullanılan seramik tipolojisi muhtelif yayınlarda yer almıştır (Horowitz, 2015, 2017, basım aşamasında a, basım aşamasında b). Tezle ilişkili malzemenin değerlendirilmesi safhasında faydalanılmış olan bu tipolojiye tez metninde yer

verilmiştir (Ek B). Keramik ilüstrasyonları Alalakh Kazıları'nın çanak çömlek çalışmalarından sorumlu uzman Müge Bulu'nun desteği ile sağlanmıştır. Elle çizilen taslaklar tarandıktan sonra Adobe Illustrator uygulamasında vektörel görsellere dönüştürülmüştür. Tezde kullanılan fotoğraflar tezin sahibi, Alalakh seramik ekibi üyesi Mariacarmela Montesanto ve Alalakh kazısı başkan yardımcısı Murat Akar tarafından kazı döneminde Nikon fotoğraf makinesi ve iki adet 9 m yüksekliğinde direk arasına çekilen hat (2006-2015) ve 2016 ve sonrasında ise dört pervaneli insansız hava aracı ile çekilmiştir (Yener *et al.* basım aşamasında: 10).

Çalışmada yer verilmiş olan kaplar, 2006'dan bu yana kesintisiz olarak tüm buluntular için yürürlükte olan ve 0001 ile başlayan tekli bir sistem olan, "AT" kısaltmasıyla belirtilen Aççana numaralarına ilave olarak bir de katalog numarası ile numaralandırılmıştır. Bütün haldeki kaplar söz konusu olduğunda, AT numarası belirttiği kaba özel ve tektir. Parçalar halinde ele geçen keramiklerde AT numarası ilgili locus / lot koleksiyonuna ait çanak çömlek torbasını belirtmekte olup, parçayla ilgili tek bir belirleyici oluşturabilmek adına AT numarasına ayrıca çömlek parçası numarası da eklenmektedir. Aççana Höyük'ten çıkan bütün haldeki kaplar Hatay Müzesi'nde saklanmaktadır. Parçalar halindeki çanak çömlek ise Aççana Höyük yakınlarındaki Alalakh Kazıları deposunda muhafaza edilmektedir.

Aççana keramik uzmanlarıyla koordinasyon içerisinde incelenen kapların 6-10 cm çapında, tornada çekilmiş, küçük ve bezemesiz kaplar olduğu görülmüştür. Çoğunlukla tornadan ip yardımıyla kesilmiş olan tabanlarında belirgin bir iz bulunur. Genelde dikkatsiz bir biçimde aceleyle üretildikleri izlenimi uyandırmaktadırlar. Hamurun 2014-2016 saha sezonlarında yürütülmüş olan makroskopik incelemesi, Aççana "kâsecik" örneklerinin yöresel olarak Alalakh'ta karakteristik Düz Basit Seramik Grubu hamurları kullanılarak üretildiğine işaret etmektedir. Bunlar, yöredeki Pleistosen Dönem göl yatağı çökeltilerinden elde edilen ve ofiyolitik yılan taşı, olivin, bazalt ve manyetitten başka radyolarya çört, kuvarsit, Miyosen sonrası kalkerli taşlar ve mikrofosil ve nanofosillerden oluşan biyoklastlar içeren yöresel nehir kumuyla sertleştirilmiş kalkerli "micritic" hamurlardır (Horowitz, 2015: 165).

Kontekst analizi de aynı zamanda bu tezin geliştirilmesinde kullanılmıştır. Anadolu'ya özgü kâseciklerin höyükte bulundukları konumların analizi, Alalakh'ta ilk olarak 2. Tabaka'da Kral I. Şuppiluliuma'nın siyasi kontrolü tesis ettiği dönemde

ve çoğu zaman Anadolu ve Kıbrıs'a özgü sivri uçlu testicikler ve model minyatür tabakların yakınında ya da eşliğinde görüldüklerini ortaya koymaktadır. Bu türlerin herhangi biriyle ilgili yerleşimde görülen en eski tarihli örnekler, Woolley'in IV. Tabaka Sarayı'nda bulunan ve Alalakh'ın Hitit egemenliği öncesinde Anadolu ve Kıbrıs'taki siyasi unsurlar tarafından Alalakh'a hediye olarak gönderildiği tahmin edilen sivri uçlu testiciklerdir (Akar, 2017: 9). Varılan sonuç kâseciklerin 14. yüzyılın ortalarından sonlarına doğru Alalakh'ta görülmeye başlayan Anadolu'ya özgü ritüellerin parçası olduğu ve Hitit egemenliğine geçilmesiyle birlikte yerel uygulamalarda yerlerini aldıklarıdır.

Tezin bölümleri şu şekilde düzenlenmiştir: 1. Bölüm Hatti Krallığı'nı ve bu siyasi gücün Asi bölgesi, bilhassa Alalakh, ile ilişkilerine değinmektedir. 2. Bölüm en yeni kazılar ve tarihsel bilgilerle birlikte 14. yüzyılda Alalakh hakkında bilinenleri sunmaktadır. 3. Bölüm kısaca Hitit ve Alalakh çanak çömleklerinin özelliklerini ve çanak çömlek koleksiyonları arasında ritüel kaplarını saptama yöntem ve kuramlarını; ve Anadolu'da Hitit şehirlerinde ele geçen benzer kapları ele almaktadır. 4. Bölüm 30 kaptan oluşan Alalakh kâseciklerini ve ilişkili kapları biçim, kontekst ve ait olduğu buluntu topluluğu bazında analiz etmekte; benzer kapların Suriye'nin hangi bölgelerinde görüldüğünü incelemektedir. Ayrıca bir deneysel arkeoloji çalışması olarak günümüz kiliyle üretilen tipik bir kâsecik kopyası hacim ve olası işlevini tespit amacıyla tahlil edilmiş ve bu bulgulara da tezde yer verilmiştir. Son olarak, sonuç ve gelecek araştırmalara yönelik öneriler yer almaktadır.

BÖLÜM 1

HATTİ KRALLIĞI VE GENİŞLEMESİ

1.1 Giriş

Bu bölüm, Hatti Krallığı'nın tarihini özetlemekte ve bu tezin konusu ile ilişkili olarak, Geç Tunç Çağı II döneminden önce ve bu dönem sırasında Hititlerin Alalakh ile olan ilişkilerinden söz etmektedir. Hatti Krallığı, Mısır, Mitanni, Asur ve Babil ile birlikte Geç Tunç Çağı Yakın Doğu'sunun belli başlı oyuncularından biriydi (Sagona ve Zimmansky, 2009: 253). Krallığın tarihi boyunca Akdeniz ve Mezopotamya'ya açılmayı ve denize kıyısı olmayan konumunu geliştirmeyi amaçladığı anlaşılmaktadır. Amarna Çağı'nda Kral I. Šuppiluliuma'nın hükümdarlık döneminden itibaren, Hatti Krallığı Suriye'ye girerek doğuda Fırat'a, güneyde ise Lübnan sınırına kadar olan bölgeyi fethetmiştir. Hitit fetihleri Habur merkezli Mitanni Krallığı için ölümcül sonuçlar doğurmuş, bölgedeki ticaret yollarını değiştirmiş ve milyonlarca insanın yaşamını etkilemiştir. M.Ö. 14. ve 13. yüzyıllarda Hitit devleti, dönemin en güçlü imparatorluğu olan Mısır'a rakip olmuştur.

Hitit Krallığı'nın coğrafi ve etnik bakımdan karmaşık bir yapı olduğunu belirtmek gerekmektedir. Orta Tunç Çağı Kaneş ve bir çok Geç Tunç Çağı yerleşiminde bulunan belgelerden anlaşıldığı üzere, Orta Anadolu, Tunç Çağı'nda birden çok etnik yapı barındıran bir yerdi. Kaneş ve Batı Anadolu boyunca Hint-Avrupa dillerinin “Anadolu” grubu konuşulurken, kuzey doğudaki düzlüklerde Hattili gibi Hint Avrupa ailesi dışındaki diller konuşulmaktaydı. Doğu Anadolu boyunca, Suriye ve Kilikya'da ise Hurrice yaygındı (Bryce, 2005: 11-12, 18). “Hitit”

terimi ise, eşi Bathsheba Kral David tarafından istenilen, İsrail Krallığı ordusunda bir yüzbaşı olan “Hititli Uriya”ın da içinde bulunduğu Eski Ahit’teki referanslardan alınmıştır. Pyysalo’ya (2018: 1-2) göre, “Uriya” aslında İbranice değil bir Luwi ismidir.

Eski Ahit’e ait olan bu terimin (hitti, hittim) uzun bir süre boyunca M.Ö. ilk bin yıllık dönemin başında Filistin tepelerinde yaşayan küçük bir Kenan Ülkesi kabilesine işaret ettiği düşünülmüştür. Eski Ahit (Torah) M.Ö. 9.-7. yüzyıllarda yazıldığı için bu referans, takriben M.Ö. 1200 yılında Orta Anadolu’daki asıl krallığın çökmesinden sonra Hatti soyundan geldiklerini iddia etmeleri sebebiyle bugün “Geç Hitit” Krallıkları olarak adlandırılan Suriye krallıklarına atıfta bulunuyor olabilir (Alparslan, 2009: 11; Bryce, 2005: 351). Bu terim daha sonra 20. yüzyıl araştırmacıları tarafından, Geç Tunç Çağı boyunca Anadolu’da hüküm sürmüş ve uzun yıllar unutulduktan sonra yeniden keşfedilmiş olan Hatti Krallığı’ndan söz etmek amacıyla kullanılmaya başlanmıştır. Birden çok etnik yapı barındıran bir yapıya sahip olan “Hititler”, kendilerinden sadece “Hatti Ülkesinin insanları” olarak söz etmektedirler. Muhtemelen Hint-Avrupa kökenli gruplarının bölgeye gelmesinden önce de, büyük ihtimalle yüzyıllardır sürmekte olan bir geleneğin parçası olarak, kendilerini yaşadıkları bölgeyle tanımlamayı tercih etmişlerdir (Bryce, 2005: 18-19).

Boğazköy-Hattuša’da bulunan metinlerin tercümesi, Geç Tunç Çağı “Hititleri”nin dillerini, bilinen en eski Hint-Avrupa dil ailesi üyesi olarak onaylanmış olan (Peker, 2009: 46), “Neşaca” olarak adlandırdıklarını ortaya koymuştur. Hititlerin kendi dillerini hiç bir zaman “Hititçe” olarak adlandırmadığı Boğazköy’den çıkarılan tabletlerden anlaşılmaktadır (Alparslan, 2009: 12). “Neşaca” ismi, modern zamanlarda Kültepe olarak anılan Neša ya da Karum Kaneş şehriden gelmektedir. Hattili sakinlerinin geleneklerini takip ederek ülkelerine “Hatti” adını vermişlerdir (Mallory, 1989: 24-30). Bugünkü bilim insanları, Orta Tunç Çağı’nın sonunda Orta Anadolu’da merkezi yönetime sahip Hatti devletini kuran tüm halklar için “Hititler” terimini kullanmaktadırlar. Bu nedenle, “Hititçe” olarak adlandırılan dilin orijinalde aslında “Neşaca”dır (ya da “Neşilice”).

Hititçe bir Hint-Avrupa dili olmasına karşın, Geç Tunç Hattuša'sının "Hititleri" ve Hitit devleti bir çok farklı etnik unsurdan oluşmaktaydı. Suriye ve Mezopotamya'dan artarak gelen başka halklar ile birlikte, Hint-Avrupa (Neşalılar, Luwiler, Palalar), Hatti ve Hurri unsurlarından oluşan karmaşık etnik kökenlere sahip bir insan topluluğuydular. Büyük bir olasılıkla bir çoğu krallığın resmi yazı dili olan "Hititçe"yi konuşmuyordu (Bryce, 2005: 19). Araştırmacılara göre Hatti Krallığı halkının büyük bir bölümü, Eski Krallık döneminde bile, Hititçe değil Luwice konuşmaktayken; Labarna ile başlayan asıl Hitit hükümdarlık hanedanı İmparatorluk döneminde Hurri ve Luwi kökenli yeni hükümdarlar ile el değiştirmiş olabilir (Bryce, 1998: 19). Bu nedenle, ortak Hitit kimliğinin kaynağı ortak bir dil, etnik ya da kültürel bir kimlik olarak görülmemektedir. Ortak kimliklerinin çıkış noktası açıkça tanımlanmış siyasi bir bölgede yaşıyor olmaları ve bu bölgenin kendilerini, kralın uzak vassal devletlerdeki tebaasından farklı kılıyor olması diye düşünülebilir (Bryce, 2005:19).

Hitit gelenekleri ve yaşam kültürünün yanı sıra krallıktaki siyasi duruma ilişkin de kanıtlar sunan çeşitli bilgi kaynakları arasında yazılı belgeler önemli yer tutmaktadır. Anıtsal olmayan yazıların bir çoğu kil tabletler üzerine çivi yazısı ile yazılmıştır. Anıtsal yazıtlar için (hem çiviyazısı hem de Luwice için geliştirilmiş hiyeroglif yazı) ise taş ve özellikle de doğal kaya yüzeyleri tüm Geç Tunç Çağı boyunca kullanılmıştır (Hoffner, 2009: 6). Kilden tabletlerin yanı sıra tahta tabletlerin de kullanıldığı Hitit metinlerinden bilinmektedir ancak ahşaptan yapılma maddi kültürün korunma oranı ne yazık ki çok düşüktür. Hitit başkenti Hattuša'da yapılan kazılarda devlet arşivi niteliğinde olan 13 adet kil tablet arşivi ortaya çıkarılmıştır (Alparslan, 2013: 49). Aynı zamanda, büyük merkezler olan Tapigga (Maşat Höyük), Şapinuwa (Çorum yakınlarında Ortaköy) ve Şarišša'dan (Kuşaklı) gelen tabletler, kralların ve kimi zaman kraliçelerin yönetimlerindeki resmi yazışmaları merkeze alan bir korpusu göz önüne sermektedir. Öte yandan, Hitit Krallığı döneminden kalma bireysel ve gayriresmi mektup örneklerine Orta Tunç Çağı şehri Kaneš'teki kadar sık rastlanmamaktadır (Hoffner, 2009: 1).

Hitit Krallığı'nda bulunan yazışmaların yanı sıra, akademisyenlerin Hitit Krallığı'na ilişkin bilgi edindikleri, El-Amarna ve Ugarit korpusları gibi son derece

değerli kaynaklardan da söz etmek gerekir. El-Amarna eseri, firavun Amunhotep III ve IV'ün (Akhenaten) resmi uluslararası mektuplarından oluşan bir koleksiyondur. Amarna arşivleri Mısır firavunları ile Anadolu, Suriye, Filistin, Mitanni, Asur, ve Babil kralları arasındaki yazışmaları içermektedir. Mektuplar Hitit kralları III. Tuthaliya ve I. Šuppiluliuma ile eşzamanlıdır (M.Ö. takriben 1360 – 1322). Ugarit korpusu modern ismi Ras Shamra yerleşimi olan eski Ugarit'teki kazılarda bulunan yazışmalardır. Ugarit Krallığı uzun bir süre Hititlerin vassal bir devleti olarak varlığını sürdürmüştür. Bu nedenle, bu yazışmaların Asur, Babil ya da Mısır'dan ziyade Hitit korpusuyla daha fazla ortak resmi özelliğinin bulunduğu belirtilmektedir (Hoffner, 2009: 34-35).

Burada vurgulanması gereken önemli noktalardan biri Kuzey-Orta Anadolu'nun M.Ö. 2. binyılına dair anahatların araştırmacılar sayesinde şekillenmiş olduğu, ancak hâlâ tablonun bütününe vakıf olmak için gereken pek çok veri ve bilgidен henüz yoksun olduğumuz saptamasıdır. Dönemin arkeolojisi, tarihi ve tarihsel coğrafyası üzerine yapılan çalışmalar her geçen gün bu boşlukların dolmasına katkıda bulunmaktadır. Ancak bu aşamada, mesela Kuzey-Orta Anadolu'nun Karadeniz'e yakın bölgelerinde ve Amasya Bölgesi'nde, Hitit çivi yazılı tabletlerinde adı geçen yerleşim, nehir, dağ ya da göl benzeri coğrafi isimlerin çok azı lokalize edilmiş durumdadır (Dönmez, 2017 a: 273). Bu tespit tüm Hitit ana coğrafyası ve Hitit yayılmacılığının metinlerden takip edilebildiği Amik Ovası'ndaki ve Suriye'deki şehir ve her türlü coğrafi unsur için de birebir geçerlidir.

Hititlerin inşaat ustası bir halk olduğu ve binalarını “sonsuzluk için” yapma gerekliliğini vurguladıkları anlaşılmaktadır (KUB 31.100. obv.10) (Gorny, 1995: 62). Şehirlerinde büyük tahıl ambarlarından barajlara kadar birçok iyi planlanmış inşaat faaliyeti gerçekleştirdikleri tespit edilmiş olup (Schachner, 2009, 2010) araştırmacılar sistematik kazılar ve diğer bilimsel yöntemleri kullanarak bu alanlardan bilgi toplamaya devam etmektedirler.

İlk kazıların 19. yüzyılda başladığı Hattuša-Boğazköy (Harita 1), Hitit Krallığı için kilit öneme sahiptir. Kuzey-Orta Anadolu'da, Çorum'da bulunan Hitit başkenti Hattuša'nın konumu Hitit coğrafyasının en şaşırtıcı yönlerinden birini teşkil

etmektedir. Karkamiş, Halep ve Alalakh gibi güney bölgelere Hititlerin siyasi ve ekonomik ilgisini yansıtan bir çok farklı yazılı belge kazılarda ele geçmiştir. Buna karşın Hititler idari merkezleri olarak zaman zaman siyasi anlamda sorunlu bir bölge olan kuzeydeki dağlık bir bölgeyi seçmişlerdir. Öte yandan, Kuzey-Orta Anadolu'da yüksek bölgedeki Hitit başkenti çevresindeki Sungurlu bölgesinin tarımsal açıdan verimli; metaller, mineraller ve ağaçlar açısından zengin olduğu bilinmektedir. Kuzeyde bulunan Karadeniz Dağları ve güneydeki Toros Dağları da bu doğal kaynaklar ile doludur. Bu nedenle, başkent konumu seçiminin mantığını anlamak ve Hitit endüstrilerinin bu zengin kaynaklara kolay erişimleri nedeniyle aşağıdaki alçak bölgelerde yer alan imparatorluklara karşı avantaj sahibi olduğunu öne sürmek mümkün olmaktadır (Yener, 1995: 101).

Ernest Chantre'nin bir çok deneme çukuru açtığı Hitit başkenti Hattuša-Boğazköy'deki kazılar 1893-1894'de başlamıştır. Theodor Makridi, Hugo Winkler ve Otto Puchstein, 1906-1912 arasında başkentin ilk sistematik kazılarını yürütmüşlerdir. 1931'den itibaren Kurt Bittel önderliğinde birbirini izleyen kazılar yürütülmüş, ancak 1940-1951 yılları arasında 2. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında kazılara ara verilmiştir. Bittel'in yerine geçen Peter Neve 1994'deki emekliliğine kadar 40 sene boyunca kazıları yürütmüş (Seeher, 1995: 63) ve ondan sonra ise Boğazköy/ Hattuša Kazı Direktörü olarak Jürgen Seeher atanmıştır (Seeher, 1995: 67). Çok sayıda şehir kapısı ve sur duvarları, Büyükkale'deki saray yapısı, Büyükkaya, Alt Şehir, Büyük Tapınak, Üst Şehir ve tapınak bölgesi, suni su hazneleri, büyük tahıl ambarları, Yenicekale, Sarıkale, Yerkapı, Nişantepe, Güneykale, Osmankaya mezarlığı ve Yazılıkaya açık hava tapınağı bugüne kadar kazılan ve Hitit kültürüyle ilgili çok değerli bilgiler sağlayan alanlardan bazılarıdır (Schachner, 2013: 150-174). Kazılar 2006'dan beri Andreas Schachner yönetiminde devam etmekte; yeni araştırma soruları ve modern arkeoloji tekniklerinin kullanımıyla Hitit Krallığı hakkında bilinenler her geçen gün artmaktadır.

Araştırmaların sonuçlarına göre Hitit döneminde önemli bir değişiklik olmuş ve önceden höyüklerde bulunan pek çok yerleşim yeri terk edilmiştir. Bu yerleşim yerlerinin arasında Kültepe, Konya-Karahöyük ve Acemhöyük'ü saymak mümkündür. Kuşaklı ve Ortaköy (Harita 4) şehirleri gibi yeni yerleşim merkezleri

M.Ö. 16. yüzyılın ikinci yarısında inşa edilmiştir (Schachner, 2013: 156). Hattuša'nın dışında, Kuşaklı şehri de belirli bir plana bağlı kalınarak geliştirilmiştir (Müller-Karpe, 2006). Kuşaklı'daki (Šarišša) kazılardan elde edilen bulgular arasında dinî içerikli tablet parçaları, büyük bir iç ibadethaneye sahip heybetli bir tapınak, bira üretim tesisi, şehir kapıları, büyük erzak dükkanları ve bir baraj bulunmaktadır (Müller-Karpe ve Müller-Karpe, 2013: 220-225).

Aygül Süel ve Mustafa Süel'in Ortaköy-Şapinuwa'da yaptıkları kazılar sonucunda zengin bir çiviyazısı tablet arşivinin yanı sıra idari, ticari ve dini nitelikli büyük yapılar da ortaya çıkmıştır. Şehrin kraliyet arşivinden çıkan belgelerin incelenmesi, şehrin Hitit Krallığı için olan önemi konusunda ipuçları vermiştir. Şapinuwa'nın siyasi önemi M.Ö. 14. yüzyıl başlarından itibaren düzenli olarak artmış, kraliyet çifti Tuthaliya III ve Taduhepa (Süel ve Süel, 2013: 178-179) devleti yönetmek ve dini faaliyetlerini sürdürmek için bilinmeyen bir süre boyunca bu şehirde yaşarken şehir bir müddet devlet başkenti haline gelmiştir (Süel, 2011: 403; Süel, 2017: 635).

Hititlerin maddi kültürü hakkında değerli bilgilerin elde edildiği başka kazılar da bulunmaktadır. Çorum'da bulunan Alacahöyük (Harita 4) ilk kazılan yerleşimlerden biri olup şehirde Hitit dönemine ait “tapınak-saray”, sfenksler, kapı kuleleri, depo odaları, ambar çukurları ve diğer yapılar bulunduğu anlaşılmıştır. Ayrıca Hititlerin bölgedeki hakimiyetini gösteren Gölpınar Hitit Barajı da önemli bir arkeolojik bulgudur (Çınaroğlu ve Çelik, 2013: 203). Maşat Höyük, küçük bir kil tablet arşivi bulunan başka önemli bir kazı alanı olup (Alp 1980; 1991a; 1991b) bu sayede yerleşimin Hitit dönemindeki asıl isminin Tapigga olduğu (Dönmez, 2017 a: 274) ve Hitit yerleşim sistemi içindeki rolü anlaşılmıştır (Mielke, 2013: 208). Değerli arkeolojik bulgular arasında resmi bir Hitit binası olarak tanımlanan büyük bir merkez bulunmakta olup (Mielke, 2011: 161-167) muhtemelen bu Tapigga'nın yönetim sarayıdır (Mielke, 2013: 214). İnandıktepe yerleşimi de, yerleşimde ritüel bir şölenin resmedildiği ve Hitit kültürüne ait eşsiz bir görsel kayıt teşkil eden kabartma bir vazunun bulunmuş olması bakımından oldukça önemlidir (Özgüç, 1988: 16-38, 84-106; Mielke, 2013: 216).

Amasya bölgesinde Prof. Dr. Şevket Dönmez tarafından yürütülen Oluz Höyük kazıları, zengin Akhaimenid (Pers) mirasının yanı sıra (Dönmez, 2017 b), yerleşimin Hitit maddi kültürü açısından da inanılmaz bir potansiyel barındırdığını ve krallığın önemli ve büyük bir kenti olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Kuzey-Orta Anadolu'nun en büyük höyüklerinden olan Oluz Höyük'te Hitit döneminin en az 3 mimari tabaka ile mevcut olduğu anlaşılmaktadır ve şehrin Hitit dönemindeki adı üzerine araştırmalar halen devam etmektedir (Dönmez, 2017 a: 278-280). Yerleşimdeki 7.-8. Mimari (M.Ö. 15.-13. yüzyıllar) tabakalardan elde edilen maddi kültür unsurları Hitit Dönemi'ne tarihlendirilmektedir (Dönmez, 2017 a: 278) ve buradaki zengin bulgular Oluz Höyük'ün Hitit dönemindeki önemine işaret etmektedir (Dönmez ve Yurtsever Beyazıt, 2014: 53-54; Yurtsever Beyazıt, 2016: 88-93).

Korucutepe kazılarında da Geç Tunç Çağı maddi kültürü ve Hitit etkilerine dair önemli bilgiler elde edilmiştir (Umurtak, 1996: 1-3). Oymağaç Höyük-Nerik eşleşmesi höyükte bulunan metinlerde Nerik isminin geçmesiyle neredeyse kesin hale gelmiştir. Yerleşim Hitit Fırtına Tanrısı'nın kült şehri olması itibariyle de önem taşımaktadır (Dönmez, 2017 a: 274, 277). Bir başka dikkate değer yerleşim olan Doğanstepe-Hakmiş, boyutu ve buradan bulunmuş olan tunçtan yapılmış fırtına tanrısı heykelciği ile de bilinmekte olup dinsel bir merkez olduğu düşünülmektedir (Dönmez, 2017 a: 280, 282; Dönmez ve Özdemir, 2010: 230; Dönmez ve Yurtsever Beyazıt, 2014: 54). Öteki önemli Hitit yerleşimleri arasında ve bunlarla sınırlı olmamak kaydıyla Hüseyindede, Eskişehir, Boyalı Höyük, Büklükale, Kayalıpınar ve Kaman Kalehöyük bulunmaktadır.

Suriye, Hitit Krallığı'nın başlangıcından itibaren Hititlerin kontrol etmek istedikleri önemli bir bölge olmuştur. Bölgeye olan bu ilgi sadece siyasi nedenlerden değil, aynı zamanda ekonomik etkenlerden kaynaklanmaktadır (Klengel, 1992: 106; Beckman, 1992: 42; Süel, 2017: 634-635). Hatti Krallığı Batı Anadolu, Kilikya ve Amik (Hatay) ve Suriye'ye doğru genişlemeye başladığında (Harita 4), bu bölgelerdeki varlıkları arkeolojik yönden maddi kültür, metinler, yeni mimari projeler ve yıkım katmanları sayesinde görünür olmuştur. Bu tez Alalakh'taki Hitit varlığına odaklanmaktadır, ancak karşılaştırma yapmak amacıyla Asi Vadisi ve Batı

Suriye’de bulunan öteki yerleşimlerin tez ile ilişkili maddi kültürüne de değinecektir. Geç Tunç Çağı I döneminde Alalakh’taki asıl yabancı etkinin Mitannilerden geldiği bilinmektedir (Yener, 2013). Geç Tunç Çağı II döneminde Alalakh’taki Hitit etkilerinin birçok metinde görünmesinin yanında, bu etki Hitit maddi kültürünün ortaya çıkmasıyla da gözlemlenebilmektedir. Hititlilerin yerleşimdeki izleri özellikle 1. ve 2. Tabakalardaki mühür ve *bullalardan* mimari ve heykellere kadar takip edilebilmektedir (Yener, 2010; Helft, 2010; Horowitz, 2015: 161).

1.2 Hatti Krallığı’nın Kökenleri

Asur çiviyazısının Orta Tunç Çağı’nda Anadolu’ya girişi, (Erken Tunç Çağı’ndan beri) var olmuş bir çok şehir-krallığı ortaya çıkartan tarihi bir kayıt oluşturmuştur (Barjamovic, 2017: 211-212). Daha önce belirtildiği gibi, Kaneş şehrinde (Harita 5) ağırlıklı olarak bir Hint-Avrupa dili olan ve Neşaca adı verilen dili konuşan bir nüfus bulunduğu ortaya çıkmıştır (Bryce, 2005: 15). Kaneş’teki kazılar sırasında bir çoğu kişisel mektuplar olmak üzere 21.000 tablet bulunmuştur (Bryce, 2005: 23). Kaneş’in kuzeydeki büyük rakibi olan Orta Tunç şehri Hatti’de konuşulan dilin Hint-Avrupa kökenleri bulunmadığı tespit edilmiştir (Bryce, 2005: 11-12).

Kaneş ve Hatti, Geç Tunç Çağı Hatti Krallığı’nın yapı taşları olarak kabul edilmektedir. Maddi kültür, sanat, çanak çömlek, metalurji ve yerel mimari eserleri kapsayan çalışmalar, Geç Tunç Çağı Hatti Krallığı’nın Kaneş Krallığı’nın devamı olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin, Kültepe’de bulunan altın bir tanrı heykelinde görülen Hitit özellikleri, Eski Asur Ticaret Kolonileri Dönemi ve Eski Hitit Krallığı Dönemi arasında kültürel ya da tarihi bir boşluk olmadığını göstermektedir (Kulakoğlu, 2008). Hitit sanat tarzında yapılmış en eski imge olması nedeniyle, Kültepe tanrısının Kültepe’de ortaya çıkan Hitit sanatının bir kanıtı olduğu düşünülmektedir (Seeher, 2002; Kulakoğlu, 2008).

Araştırmalar sonucunda Orta Tunç Çağı’nda Asurlu tüccarların Kaneş, Hatti ve öteki Anadolu şehirlerindeki varlığı ortaya çıkarılmıştır (Harita 5). Asurlu

tüccarlarının Anadolu'ya getirdiği maddeler arasında yerel olarak tunç üretiminde kullanılmak üzere kalay ve lüks kumaşlar bulunmaktadır. Bunlar Anadolu'da bakır, altın, gümüş gibi değerli metaller ve yün gibi maddeler ile takas edilmekteydiler (Barjamovic, 2017: 311-312; Yener, 2007: 152-153; Bryce, 2005: 24-26; Van Den Hout, 2013: 22). Bu nedenle, Asurlular ve öteki tüccarların kullandıkları yollar Anadolu platosu ve Mezopotamya'yı kültürel açıdan birbirine bağlar hale gelmiştir (Harita 5). Asurluların ticari çıkarları, Anadolu'daki krallıklar ile barışçıl ilişkiler yürütülmesiyle yakından ilişkili olmuştur. Öte yandan, M.Ö. 18. yüzyılda anlaşmazlıklarda bir artış olduğu anlaşılmaktadır. Kaneş'teki Orta Tunç II ve Ib Tabakaları yanarak son bulmuştur ve Kaneş'teki kayıtlar Kaneş kralı Anitta'nın Hattuša şehrini yıktığını ve lanetlediğini belirtmektedir (Dinçol, 2009: 97). "Anitta Metni"nde tahminen II. Tabaka Kaneş'in yıkılmasının sorumlusu olarak Zalpa kralı anılmaktadır (Bryce, 2005: 32-38). Asur mektuplarında Anadolu krallıklarındaki ayaklanmalardan da söz edilmektedir (Bryce, 2005: 33).

Kral Anitta'nın Pithana'nın oğlu olup, Pithana'nın aslen Kuşşara Krallığı kökenli olduğu ve Kaneş'i gasp ettiği bilinmektedir. Kuşşara Krallığı'nın platonun doğu sınırında yer aldığı ve muhtemelen Kaneş ile etnik açıdan bağlantılı olduğu düşünülmektedir. M.Ö. 1750 civarında platodaki siyasi durumun istikrarsız bir hal almış olduğu anlaşılmaktadır. Kral Anitta komşularını işgal etmek ve platoda yayılmak için büyük çaba sarfetmiştir. Öte yandan, birbirini izleyen ayaklanmaların bu hedefine ulaşmasını engellediği düşünülmektedir (Bryce, 2005: 39). Tarih kayıtlarının o dönemde tam olarak neler olduğuna dair açık ve net olmamasına karşın, Kaneş Ib'nin yıkılmasının Anitta'nın devletinin çöküşü ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir (Bryce, 2005: 40). Kaneş Ib'nin yıkılma tarihleri tartışmalı olup M.Ö. 1750–1700 civarı arasında değişkenlik göstermektedir (Manning *et al.* 2016).

Bilim insanları, maddi kültüre dayanarak Orta Tunç Çağı'nda Orta Anadolu'da Kaneş ve Acemhöyük ile Amik'te Alalakh ve Mukiş Krallığı arasında bir takım ilişkilerin varlığının altını çizmektedirler. Uzmanlaşmış üretim ve bir tür değiş tokuşun varlığıyla ilgili bulgulardan hareketle fikirlerin ve dini uygulamaların transferine işaret edilmektedir (Yener, 2007).

Kaneš Ib'nin yıkılmasından sonra yaşanan kısa bir istikrarsızlık dönemi Hattuša'nın yeniden kurulmasıyla sonlanmıştır. Asurlular ile olan ticaret yolları kargaşa dönemlerinde daha az kullanılmış ve bu durumun ciddi ekonomik etkileri olmuştur (Bryce, 2005: 40). Geç Tunç Çağı metinlerinden, M.Ö. 1700-1650 civarında Hattuša'da yeni bir hanedanlık kurulduğu anlaşılmaktadır (Bryce, 2005: 16). Bu hanedanlığın kralı Labarna (ya da Tabarna) ismiyle anılmaktaydı (Bryce, 2005: 65). Bu dönemde Hatti Krallığı'nın asıl olarak Hattice konuşan halklardan mı, yoksa Neşaca konuşan halklar ya da her ikisi ve diğer dillerde konuşan halklardan mı oluştuğu kesin olarak bilinmemektedir (Singer, 1981).

Hüküm süren hanedanlığın metinlerinin Neşaca yazıldığı (van den Hout, 2009), ancak kraliyet isimlerinin Hatti dilinde olduğu tespit edilmiştir. Bundan başka bazı metinlerde külte ilişkin uygulamalar ve sihirli sözler Hatti dilinde kaydedilmiştir. Labarna tarafından kurulan hanedanlık etnik olarak Hatti olsa bile, yine de çift dilli olma ihtimalleri bulunmaktadır. Yazı dili olarak Neşaca kullanmış olabilirler zira Anadolu katip okulları Kaneš'te ortaya çıkmıştır. Eski Krallık Hitit kültürünün Hatti ve Hint-Avrupa kökenli unsurların bir karışımı olduğu düşünülmekte, ancak bunların kendi aralarındaki dağılımına ilişkin farklı fikirler bulunmaktadır (Bryce, 2005: 16-17). Hatti Krallığı M.Ö. 17. yüzyıl sonlarında genişlerken, Luwice, Palaca, Hurrice ve muhtemelen Kaşkaca gibi doğrulanmamış diğer dillerin konuşulduğu bölgeler krallığa dahil edilmişlerdir (Singer, 2007: 166-167). Bu nedenle, Erken Tunç Çağı'ndaki başlangıç zamanlarından itibaren Hattuša şehri ve Hatti Krallığı adını borçlu olduğu Hatti halkından daha fazla etnik unsur içermektedir (Bryce, 2005: 14-15).

Son belgelerden Geç Tunç Çağı'ndaki ilk Hatti Kralı'nın I. Hattuşili olduğu anlaşılmaktadır. Hüküm sürdüğü tarihler M.Ö. 1650-1620 arası ya da Kısa Kronoloji'ye göre daha sonrası arasında değişkenlik göstermektedir (Bryce, 2005: 47, 62). Hattuşili Orta Tunç Çağı'nda geliştirilen vassal sistemini kullanarak etrafındaki bölgeleri egemenliği altına almıştır (Bryce, 2005: 50-51). Hititlerde iki tür sömürge (vassal) devlet olduğu tespit edilmiştir: Fethedilenler ve kendiliğinden teslim olanlar (Altman, 2003: 742). Telipinu Fermanı gibi sonraki Hitit metinlerine

göre fetihleri başlatan Hattuşili'nin büyükbabası Labarna'dır (Tabarna) (Bryce, 2005: 64).

Kızılırmak nehri kıvrımındaki toprakların güçlendirilmesinin savunma açısından önemli olduğu anlaşılmaktadır. Hattuşa'nın (Harita 4) savunulması zor bir yer olması ve Hatti'nin kuzeyinde yer alan tarım alanlarının da çevredeki rakip unsurlara karşı açıkta olması bakımından bu hamle gerekli görülmüş olabilir (Bryce 2005: 51-52). Eski Hitit Krallığı'nın oluşumu ve büyümesi bazı bilim insanları tarafından M.Ö. 18. yüzyıldaki Anadolu beyliklerinin doğal bir gelişimi olarak görülmüştür. Asur finans örgüsünün sona ermesi ve yerel hükümdarların ticaretten kazanç sağlayamamasının da bu sürecin hızlanmasında etkili olduğu düşünülmektedir (Forlanini, 2008: 81).

I. Hattuşili fermanlarında kendini Büyük Hatti Kralı ve “Kuşşara'nın adamı” olarak tanımlamıştır. Bilim insanlarına göre bunun nedenleri belli değildir, ancak Telipinu Fermanı'nda anlatıldığı üzere Kral Labarna'nın Hatti'deki hükümdarlığına karşı bölgede meydana gelen bir ayaklanma ile bağlantılı olma ihtimali vardır (Bryce, 2005: 68). Labarna hanedanlığının Kuşşara'da kökleri var idiyse, bunların yukarıda tartışıldığı üzere sadece Hatti kökenli olması pek mümkün görünmemektedir (Gurney, 1962: 13).

I. Hattuşili'nin platoda düzenlediği seferlerin kaos ortamından bir krallık ortaya çıkarttığı anlaşılmaktadır. Anadolu sınırları dışına taşan yayılımcı bir politika izleyen ilk Hitit Kralı Hattuşili'dir (Dinçol, 2009: 97). Suriye'deki Halep Krallığı'na düzenlediği saldırı Orta Doğu'daki ve Açıana Höyük'teki halklar için yeni bir dönem başlatmıştır (Bryce, 2005: 70). Boğazköy'de bulunan metinlere göre bu bölgeye düzenlenen ilk Hitit seferini, Alalakh'ı da ele geçirdiğini dile getiren bu kral gerçekleştirmiştir (Yener ve Akar, 2013: 264). Alalakh'ın o zamanlarda Halep'in batıdaki zengin ve güçlü vassal devleti olduğu bilinmektedir (Bryce, 2005: 70). Alalakh VII. Tabaka'nın I. Hattuşili tarafından yıkılmış olduğu (von Dassow, 2008) sıkça varsayılmaktadır (örneğin, Bryce, 2005: 71). Alalakh VII. ve VI. Tabakalarının yıkılmasını Hitit Krallığı'na bağlama yönünde genel bir eğilim olmasına karşın, bu dönemde iki krallık arasındaki ilişkilere dair çok az kanıt mevcuttur (Yener ve Akar,

2013: 265). Araştırmalara göre, M.Ö. 1650-1550 yılları arasında Alalakh'ta dört yıkım tabakası bulunmaktadır (Woolley Tabakaları VIII, VII, VIb, VIa) ve Hattuşili bu yıkımlardan herhangi birisinin sorumlusu olabilir (Woolley, 1955).

I. Hattuşili Alalakh seferinden sonra sürekli olarak Anadolu'nun güney batısındaki dağlık bir alan olan ve Luwice konuşan halkların bulunduğu Arzawa'ya baskınlar düzenlemiştir (Bryce, 2005: 74). Labarna ve Hattuşili'nin "Aşağı Ülke"yi Hitit bölgesi olarak birleştirmesiyle birlikte, düzensiz bir bölge olan Arzawa ile sınır komşusu olunmuştur. Bu nedenle imparatorluğun genişletilmesi kadar savunulması da gündeme gelmiştir (Bryce, 2005: 74). Sonrasında I. Hattuşili Suriye'nin batısına ikinci bir sefere çıkmış, en sonunda Fırat'ı geçene kadar Halep'in vassalları olan bir dizi kenti yıkmıştır (Bryce, 2005: 78). Güçlü ve köklü bir krallık olan Halep'in bu saldırıları karşı kendini neden savunamadığı bilinmemektedir, ancak bu gelişmelerin ileride olacakların bir göstergesi olduğu düşünülebilir.

I. Hattuşili'nin ölümünden sonra, torunu I. Murşili tahta çıkmıştır. Murşili'nin, kraliyet ailesinden olup eski krala karşı ayaklanmayan, ihanet etmeyen ya da onu hayal kırıklığına uğratmayan az sayıda kişiden biri olduğu düşünülmektedir (Bryce, 2005: 91; Forlanini, 2010: 117). Bu kralın hükümdarlığı hakkında fazla kayıt bulunmasa da bulgular güçlü bir fatih olduğuna işaret etmektedir (Bryce, 2005: 97). Telipinu Fermanı'nda Murşili'nin Halep'i yıkıp yağmaladığı belirtilmektedir (Telipinu Fermanı, §9, i 28-9). Bu şekilde, aynı zamanda Alalakh'ın soydaşı ve hükümdarı sayılan güçlü Halep Krallığı yıkılmıştır. I. Murşili daha sonra Fırat boyunca güneydoğu yönünde 800 km ilerlemiş ve Babil'i yenip yağmalamıştır (Telipinu Fermanı, §§9-10, i 29-31). Orta Kronoloji bu olayı, Hamurabi hanedanlığının varsayılan son buluş tarihine dayanarak M.Ö. 1595 olarak belirtmektedir, ancak bu konuda farklı görüşler de mevcuttur (Bryce, 2005: 98). Öte yandan, Anadolu dışındaki fethedilen yerlerin hiçbiri Hatti Krallığı'nın bir parçası olmamıştır (Dinçol, 2009: 97). Yine de, Murşili ülkesine zengin ve Akad kralı Sargon'un mirasıyla yarışan gururlu bir kral olarak dönmüştür (Bryce, 2005: 99-100). Ülkesine döndükten kısa bir süre sonra eniştesi Hantili tarafından öldürülmüştür (Dinçol, 2009: 97). Kaos ve sadakatsizliğin neredeyse tüm dönemlerde Hatti Krallığı'nda kraliyet ailesinin bir özelliği olarak devam ettiği ve

önemli ölçüde istikrarsızlığa yol açtığı anlaşılmaktadır (Sagona ve Zimansky, 2009: 263). Hantili daha sonra damadı olan Zidanta tarafından, Zidanta ise sonrasında kendi oğlu Ammuna tarafından öldürülürken (Bryce, 2005: 102), ayaklanmalar ve Hurriiler ile devam eden ihtilaf Hatti Krallığı'nı zayıflatmıştır.

Ammuna'nın ölümünden sonra tahtı Huzziya isimli bir hükümdar ele geçirmiş, sonrasında Ammuna'nın oğlu Telipinu tarafından tahttan indirilmiştir (Bryce, 2005: 102). Telipinu tahta geçtikten sonra bir yandan kaybedilen toprakları geri almaya çalışırken aynı zamanda sadakat göstermeyen vassal devletlerle ilgilenmiştir (Bryce, 2005: 104). Hatti Krallığı Telipinu zamanında büyük gelişme yaşamıştır. Telipinu aynı zamanda kraliyet ailesindeki kan döküşlere bir son vermek amacıyla tahta geçişi düzenleyen bir ferman çıkartmıştır (Dinçol, 2009: 97). Ancak, çabaları sonuçsuz kalmış ve ölümünden sonra da taht kavgaları devam etmiş, Hitit Krallığı gerilemeye başlamıştır (Bryce, 2005: 107). Bazı bilim insanları bu dönemi “Orta Hitit” şeklinde anmayı tercih etseler de, Bryce (2005: 6) Labarna ile başlayan dönem için “Eski Krallık” ve I. Tuthaliya ile başlayan dönem için ise “Yeni Krallık” ifadelerine başvurmaktadır.

Telipinu'nun ölümü ile I. Tuthaliya'nın tahta çıkması arasındaki dönemde Hatti Krallığı'nda yeni sorunlar ortaya çıkmıştır. Kaşkalar adı verilen ve kuzeydeki dağlık bölgede yaşayan bir kabile Hatti Krallığı'na sık sık ataklar düzenlemeye girişmiştir. Hattuša'nın savunmasının güçlendirilmesi gerekmiştir. Kilikya'da, önceki Hitit metinlerinde Adaniya olarak geçen, Kizzuwatna adında yeni bir krallık kurulmuştur. Kizzuwatna krallarının, Hatti ile barışçıl ilişkiler kurmak isteyen az sayıda komşu arasında olduğu anlaşılmaktadır (Bryce, 2005: 113).

Alalakh'ın Geç Tunç Çağı I'deki 6. ve 5. Tabakalarıyla ilgili metinler bulunmadığından dolayı Alalakh ile olan ilişkiler bilinmemektedir. Bu esnada, doğu bölgesinde yeni bir güç olarak Mitanni Krallığı ortaya çıkmıştır (Bryce, 2005: 116). Suriye'de bu döneme ait yazılı kayıtlar bulunmamakla birlikte Mısır firavunu I. Tuthmosis (tahta çıkışı takriben M.Ö. 1493) Fırat'a doğru bir sefere çıkmıştır. Yeniden inşa edilen Halep'e kadar gitmiş ve güçlü “Nahariya Krallığı”nın (Mitanni) sınırlarına ulaşmıştır (Bryce, 2005: 116-117). Bunun akabinde, Mitanniler batı

Suriye'ye kadar genişlemiştir. Alalakh kralı Idrimi zamanında (takriben M.Ö. 1450), Amanos dağlarının doğusundaki tüm bölgenin Mitannilerin kontrolüne geçmiş durumda olduğu anlaşılmaktadır (Bryce, 2005: 117).

Ölümünden sonra Šarruwa adında bir katip tarafından yazılmış olan “Idrimi'nin Otobiyografisi” M.Ö. takriben 1450 yılındaki siyasi ortama dair ilginç bir portre çizmektedir (Fink, 2010; 14). Idrimi Halep'teki eski hanedan soyundan gelmektedir. Mukış, Niya ve Ama'u'yu yönetmek için Mitanni imparatoru Parrattarna'dan izin almıştır. Idrimi, Ugarit ve Kizzuwatna sınırları boyunca akınlar yapmış, kendi hakkı olarak gördüğü toprakları geri almıştır. Kral Zidanta'nın hükümdar olduğu Hititler ile Kizzuwatna Krallığı müttefik olmuştur (Bryce, 2005: 117). Kral Piliya zamanında Kizzuwatna, Mitannilere bağlılığını ilan ettiyse bile bu esnada Idrimi ile bir anlaşma yapılmıştır (Bryce, 2005: 117-118). Hatti Kralı Zidanta, Kizzuwatna'yı Mitannilerin gücü karşısında elinde tutamamış olabilir. Mısır firavunları Kadeş'teki geçitten Suriye içlerine ilerlerken, firavun Hatşepsut Mitanni ve Mısır'ı müttefik yapan bir ticaret anlaşmasına imza atmıştır (Bryce, 2005: 119-120). Eski (ya da Orta) Hitit Krallığı'nın son kralı Muwatalli de pek çok önceki Hitit kralı gibi suikaste uğramıştır (Bryce, 2005: 121).

1.3 Hitit Emperyalizmi: M.Ö. 14. ve 13. yüzyıllar

Hatti Krallığı, Büyük Kral I. Tuthaliya ve sonrasında I. Šuppiluliuma önderliğinde yeni bir boyut kazanmıştır. Hitit imparatorluğu olgusunu savunanlar bu dönemin başlangıcını geleneksel olarak I. Tuthaliya'nın hükümdarlığı ile başlatmaktadırlar (Sagona ve Zimansky, 2009: 264). Tuthaliya M.Ö. 1400'de, Muwatalli'nin ölümü sonrasındaki ayaklanma sırasında kral olmuştur (Bryce, 2005: 121-122). Bu döneme ait güvenilir bir kral listesi bulunmadığından, bu dönemde birden fazla Tuthaliya isimli kral olduğunu savunan bilim insanları I. Tuthaliya ve II. Tuthaliya şeklinde isimlendirme yoluna gitmişlerdir. Son zamanlarda, sadece tek bir kişi olduğu düşünülmekte ve Tuthaliya I/II olarak isimlendirilmektedir (Bryce, 2005: 123). İlginç şekilde Alalakh'ın 4. Tabakası M.Ö. 1400 civarında yakılıp yıkılmıştır,

ancak bunun nedeni bilinmemektedir. Alalakh ve Kizzuwatna arasında anlaşma devam ettiyse ve Mittani de hükümdarlık rolünü sürdürdüyse, bu saldırı Hatti Krallığı'ndan gelmiş olabilir. Öte yandan, bu yıkımın nedeni bir iç ayaklanma ya da güneyden (Ugarit) gelen bir saldırı da olabilir.

Tuthaliya I/II Hatti Krallığı'nı güçlendirmeye ve Batı Anadolu'yu kendi topraklarına daha sıkı şekilde entegre etmeye başlamıştır (van den Hout, 2013: 28; Bryce, 2005: 124). Arzawa'yı yıktıktan sonra (Sagona ve Zimansky, 2009: 265) bu bölgedeki insanları başka yerleşim yerlerine göndermiş ve askerlerini de kendi ordusuna katmıştır (Bryce, 2005: 126). Bu hareket daha sonra Hititlerin önemli bir imparatorluk stratejisi haline gelecektir. Tuthaliya'nın Annallerine göre, batıdaki seferleri sırasında kuzeydeki dağlarda yaşayan eski düşmanları Kaşkalar ve doğu Anadolu'daki Hurriiler arkadan saldırmışlardır (Annals, rev. 9-12, çeviri Garstang ve Gurney 1959: 122). Bu krallıklardan birisi olan, günümüzde Elazığ bölgesinde yer alan İšuwa, Hatti ve Fırat-Habur bölgesi arasındaki dağ yolunda stratejik bir noktada bulunmaktaydı (Bryce, 2005: 127). İšuwa krallığını kontrolü altına almadan Hitit ana bölgesinin güvenli olmayacağını ve Suriye'ye saldıramayacağını bilen Tuthaliya I/II bu krallığın hakimiyeti için devamlı Mitanni ile savaşmıştır (Bryce, 2005: 128; Süel, 2017: 638). İšuwa'nın ele geçirilmesi önemli bir tedbir olarak görülmektedir ve Krallığın Suriye'ye yönelik siyasi ve askeri hedefleri için bir temel teşkil etmiştir (Klengel, 1965: 9). Bu sırada, Alalakh 3. Tabaka dönemine girmiş ancak bu tabakanın ilk zamanlarıyla ilgili yazılı metin (bu dönemde yazılmış olan Idrimi'nin Otobiyografisi'ndeki argümanlar haricinde) bulunmamaktadır (Fink, 2008).

Bilim insanları tarafından Tuthaliya I/II'nin Hitit devletinin sisteminde reforma giderek daha efektif hale getirdiği ve daha çok işgal ve toprak asimilasyonunu mümkün hale getirmiş olduğu ileri sürülmektedir (Bryce, 2005: 138). Tuthaliya I/II, ülkesini damadı Arnuwanda ile birlikte yönetip onu varisi atayarak tipik Hitit taht kavgalarının önüne geçmiştir (van den Hout, 2013: 29; Bryce, 2005: 128). Bu sırada, Mısır firavunu III. Tuthmosis (ölümü M.Ö. 1425) batı Suriye'yi işgal etmiş ve bir krize yol açmıştır. Arkasından tahta aynı derecede agresif olan oğlu II. Amenhotep (ölümü M.Ö. 1400) geçmiştir (Bryce, 2005: 137-138). Asurluları mağlup eden Mitanni kralı Sauštatar batı Suriye'ye dönmüş ve Kadeş'e

kadar olan bölgeyi güçlendirerek Mısır'ı bu bölgenin dışında tutmuştur (Bryce, 2005: 138-139). Ancak, Šunaššura Anlaşması'nda (KBo i 5 i 30-7) belirtildiği üzere Kizzuwatna'nın yeniden Hatti'nin vassal devleti olması Mitanni'yi korkutmuştur (Bryce, 2005: 138-139). Hititler, Kizzuwatna ve Asuwa'yı kontrolünde tutarak Suriye'yi işgal etmek için ideal koşulları oluşturmuşlardır. Tuthaliya I/II zamanında Halep ile bir anlaşma zemini aranmış ancak Halep Mitanni'ye bağlılığını bildirmiştir. Bu durum, Tuthaliya'yı işgale itmiş ve daha sonraya ait bir anlaşmanın gerekçesine göre (KBo i 6, obv. 16-18, Na'aman, 1980: 36) hem Halep hem de Mitanni kralını bilinmeyen bir tarihteki bir savaşta mağlup etmiştir (Bryce, 2005: 140-141).

Bu dönemde Suriye'de Hitit egemenliği kurulmamıştır. Tuthaliya'nın halefi Arnuwanda içerideki ayaklanmalarla uğraşmak zorunda kalmıştır (van den Hout, 2013: 29; Bryce, 2005: 142-3). Bu Hititler için talihsiz bir durum olmuştur. Çünkü Mitanni ve Mısır, Kral Artatama ve Firavun II. Amunhotep arasında evlilik yoluyla desteklenen sağlam bir barış anlaşması yapılmıştır. Bu anlaşmaya göre, Suriye'deki Mısır toprakları Mitanni'ye geçmiştir (Bryce, 2005: 144-145). Arnuwanda'nın halefi III. Tuthaliya'nın, özellikle başkent Hattuša'ya çok yakın konumlanmış olan Kaşkalar olmak üzere, çıkan ayaklanmalar ve krizler ile baş etmek zorunda olduğu anlaşılmaktadır (Bryce, 2005: 145). Hattuša, Hitit topraklarının büyük bir kısmıyla birlikte, Kaška, Arzawa ve diğerlerinden oluşan bir konfederasyon tarafından ele geçirilip yağmalanmıştır (Kbo vi 28 (CTH88) obv. 6-15, Goetze, 1940, 21-2). Hitit Krallığı bir kez daha çökmenin eşiğine gelmiştir. III. Tuthaliya bu dönemde Šamuha ve Šarišša, ya da Šapinuwa gibi şehirleri başkent olarak kullanmak zorunda kalmıştır (Bryce, 2005: 147; Süel, 2017: 635). Ancak, savaşçı bir kral olan III. Tuthaliya, en genç oğlu I. Šuppiluliuma'nın yardımıyla krallığını geri almıştır (Bryce, 2005: 149).

Uzun yıllar süren seferler sonucunda Šuppiluliuma Orta ve Batı Anadolu'nun büyük bir kısmıyla Suriye ile aralarında yer alan tampon krallıkların kontrolünü ele geçirmiştir (Bryce, 2005: 151-152). Babalarının ölümü sonrasında abisi Tuthaliya'yı öldürerek ve abisinin destekçilerini Alasiya'ya sürgüne göndererek (van den Hout, 2013: 31) tahtı ele geçiren I. Šuppiluliuma (takriben M.Ö. 1350'de kral olmuştur) Mitanni'nin karşısına çıkmıştır (Bryce, 2005: 154-155). I. Šuppiluliuma'nın devrinde Hititler en büyük genişleme dönemini yaşamıştır (Sagona ve Zimansky, 2009: 265).

I. Šuppiluliuma'nın hükümdarlığı, tahtı oğlu IV. Amenhotep (ilerleyen yıllarda kendini Akheneton olarak adlandıracaktır) ile paylaşan Mısır hükümdarı III. Amenhotep'in son yılları ile aynı zamana denk gelmektedir (Bryce, 2005: 155-156). Bilinen ilk askeri hamleleri, Anadolu ve Suriye arasındaki sınırda bulunan Kizzuwatna ve Tegarama'yı Mitanni'nin vassal devletleri olan Armatana ve Išuwa'ya karşı korumak olmuştur (Bryce, 2005: 156). Šuppilulima Išuwa'ya doğru hareket etmiş, Mitanni topraklarına kuzeyden giriş yapmış ve Mitanni'de bir hanedanlık savaşı çıktığını fark etmiştir. Šuppiluliuma gibi abisini öldürerek tahta çıkmış olan Tušratta'nın akrabası olan Artatama ile taht mücadelesi sürdürmekte olduğu anlaşılmaktadır (Bryce, 2005: 157). Šuppiluliuma Artatama ile müttefiklik anlaşması yapıp Tušratta ve müttefiklerine karşı savaş hazırlıklarına başlamıştır. Aynı zamanda, Amarna'da firavun olan Akhenaten ile iyi ilişkiler kurmuştur (Bryce, 2005: 158). Šuppiluliuma aynı zamanda doğu tarafını güvende tutacak bir alyans kurmak için bir Babil Kassit prensesi ile evlenmiştir (van den Hout, 2013: 31). Bu döneme gelindiğinde, Šuppiluliuma'nın ilk kraliçesi Henti'den olan büyük oğulları da yeterince büyümüşler ve babalarının planları arasında yer almaya başlamışlardır. Kralın ikinci oğlu olan Prens Telipinu'ya Kizzuwatna'da rahiplik görevi verilmiştir. Bu şekilde babasının hükümdarlık dönemi için kutsal ve manevi otorite sağlayabilecek, önemli bir pozisyonudur (Bryce, 2005: 160).

Šuppiluliuma sonrasında Tušratta'nın saldırısını geri püskürtmek amacıyla ordularını Nuhašše'ye (bir Hitit vassal devleti) yollayarak “Büyük Suriye Savaşı”nı başlatmıştır (M.Ö. takriben 1350 – 1345). Mitanni başkentini ele geçirmek için ise Išuwa üzerinden başka bir ordu göndermiştir (Bryce, 2005: 161). Tušratta'nın kaçıp batı Suriye'yi Hititlere bırakmaktan başka çaresi kalmadığı anlaşılmaktadır. Hitit ordusu ilerleyerek Mukiš ve Alalakh krallığının da içinde bulunduğu tüm Mitanni vassal devletlerini bir sene içinde ele geçirmiştir (Šuppiluliuma Šattiwaza Anlaşması, PD no.1 (CTH51) 14-15 obv. 45-7) (Bryce: 2005, 161). Ugarit kralı Nikmaddu, Mukiš, Nuhašše ve Niya hükümdarlarının Ugarit topraklarına girdiklerini belirterek Šuppiluliuma'dan yardım istemiştir (Gromova, 2007: 281-282). Halep, Mukiš, Niya, Nuhašše ve diğerlerinin Hititlere karşı koymak için bir koalisyon oluşturduğu ancak başarılı olamadıkları söylenebilir. Šuppiluliuma, Mukiš ve Nuhašše'nin geleneksel

olarak düşmanı olan Ugarit kralına dostluk ve koruma önererek bağlılığını kazanmıştır. Yapılan protokole bağlı olarak, ele geçirilen devletlerin kralları aileleri ile birlikte Hatti'ye sürgün edilmişlerdir. Yerlerine yeni seçilen (genellikle yerel kraliyet ailesinden) hükümdarlar getirilmiştir (Bryce, 2005: 161).

Bu seferin Alalakh üzerinde kuşkusuz önemli ölçüde etkisi olmuştur ancak 3.-1. Tabakalara ait kayıtlarda bir yıkım tabakası bulunmamaktadır. Bu durum kentin teslim olduğuna ve orduların da başka bölgelere çekildiğine işaret ediyor olabilir. Aynı zamanda, birbirini izleyen anlaşmalara göre, Šuppiluliuma bir çok sınır bölgesini Ugarit'e geri vermiştir. Bu bölgeler uzun zamandır ihtilafli olup Alalakh'lı Idrimi tarafından daha evvel alınmış olan alanlardır (Bryce, 2005: 165).

Bu zamanlarda, dağlık Amurru Krallığı'ndaki şehirleri ele geçiren "habiru" bahsi (yerinden edilmiş insanlar) ortaya çıkmıştır (Bryce, 2005: 169-170). Bu grup büyük bir ihtimalle batı Suriye'deki Hitit saldırılarından kaçan insanlardan oluşmaktadır. Amarna arşivinde bulunan mektuplara göre Amurru'daki durum gün geçtikçe daha kötü bir hal almıştır. Amurru'nun ulaşımı zor olan ancak zengin kaynaklara sahip bir bölge olduğu anlaşılmaktadır. Šuppiluliuma'nın Lübnan'daki Mısır vassal devletlerine saldırmak için Amurru'daki aracıları, özellikle Aziru'yu kullandığı anlaşılmaktadır. Örneğin, Biblos kralı Rib-Hadda, Akhenaten'e mektuplar yollayarak Hititlere karşı yardım istemiştir (Bryce, 2005: 171). Amurru'lu Aziru, Akhenaten tarafından açıklama yapmak üzere Mısır'a çağırılmıştır. Ancak, sadakatine dair yaptığı açıklamalar ikna edici olmuş olacak ki, Amurru ve komşusu Akma üzerine Hitit saldırılarını belirten mektuplar geldiğinde krallığını korumak üzere ülkesine yollanmıştır (Bryce, 2005: 173). Mamafih, Aziru Hitit'in müttefikleri olan Ugarit ve Kadeş ile anlaşmalar yapmıştır. Ardından da rakibi olan Biblos kralı Rib-Hadda'yı tahttan indirmiştir. Böylelikle Akhenaten'i kızdıran Aziru Hatti'ye sadakat ilan etmiştir (Bryce, 2005: 175).

Šuppiluliuma Karkamiş dışında batı Suriye'nin tümünü fethetmiştir. Zenginliklerin Hatti'ye aktarılacağı şekilde vassal devletlerden oluşan bir ağ oluşturmaya çalışmıştır. Bazı krallıklar yerel kraliyet ailelerini korumuşlardır. Šuppiluliuma Halep'te ikinci oğlu Telipinu'yu kral olarak atamış ve vali yapmıştır

(Bryce, 2005: 176). Öte yandan, Mitannili Tušratta halen serbest durumdadır ve Karkamiš henüz fethedilmemiştir. Ayrıca, birçok yerel halkın ayaklanmakta olduğu anlaşılmaktadır. Bu yüzden Hititlerin batı Suriye'ye yeni bir sefer düzenlemesi ve kontrolü sağlaması kaçınılmaz hale gelmiştir. Tušratta ve Firavun Tutankamon'un orduları ikili saldırıya geçince Šuppiluliuma'nın ikinci büyük Suriye seferi başlamıştır (Bryce, 2005: 177). Batı topraklarının büyük bir bölümünü kaybetmiş olan eski Mitanni imparatorluğu doğudan Asurluların saldırısıyla karşı karşıya kalmıştır (Bryce, 2005: 184). Tušratta öldürülmüş ve ardından oğlu Šattiwaza Wašukanni'de tahta çıkmıştır (Bryce, 2005: 184). Šuppiluliuma seneler önce Tušratta'nın rakibi Artatama ile bir anlaşma yapmış ve Tušratta'yı tahttan indirmiştir. Ancak Tušratta'nın oğlu Šattiwaza'nın kendisini tahttan indiren rakibi Šuttarna'ya karşı yardım alma karşılığında babasının eskiden husumetli olduğu Hititlerle müttefik olmaya hazır olduğu anlaşılmaktadır (Bryce, 2005: 184).

Šuttarna'nın, Hititler tarafından tehlikeli bir rakip olarak görülen Asurlulardan destek elde etmeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle, Šuppiluliuma'nın doğal tercihi Šattiwaza'yı tahta geri çıkarmak yönünde olmuş, kendisini kızlarından birisiyle evlendirmiş ve sağlam anlaşmalar imzalamıştır (Bryce, 2005: 184-185). Asurluların geri çekilmesiyle sefer başarılı olmuştur. Šuppiluliuma, kısa süre önce şehri işgal etmiş olmasına karşın bu kez Wašukanni halkı tarafından kahraman olarak karşılanmıştır (Bryce, 2005: 185-186). Bu noktada, Fırat ve batısındaki toprakları Hatti'ye teslim eden (Alalakh da dahil olmak üzere) yeni bir anlaşma imzalanmıştır (Šuppiluliuma: Šattiwaza Anlaşması, PD no. 1, 22-5, rev. 14-21, çeviri, Liverani 2001: 48). Hitit egemenliği, yeni bir yerleşiminin kurulduğu Emar'a kadar genişlemiştir (Bryce, 2005: 187). Vali olan Prens Telipinu ve Prens Piyaššili bu tarihten sonra Suriye'deki düzeni denetler hale gelmişlerdir.

Bu sırada, Mısır'ın Kadeš'e saldırması Šuppiluliuma'yı kızdırmıştır. Bir savaş başlamadan önce Tutankamon'un ölümü ve dul eşinin Šuppiluliuma'dan yeni bir eş istemesi, Hitit imparatorunun geçici olarak savaştan vazgeçmesini sağlamıştır (van den Hout, 2013: 31-32; Bryce, 2005: 178-179). Mısır ile olan ilişkiler durgun olarak devam ederken, Šuppiluliuma bölgedeki önemli bir nokta olan Karkamiš'i ele geçirmiştir (van den Hout, 2013: 31). Oğlu Piyaššili'yi kral ve vali olarak buraya

atamıştır (Bryce, 2005: 179-180). Šuppiluliuma sonrasında Hattuša'ya dönerek Mısır elçisi ile görüşmüştür. Elçi, Šuppiluliuma'ya, Kraliçe Ankhesenamen'in eş talebinin doğruluğu konusunda yemin etmiş ve suikaste kurban gitmekten korktuğunu iletmiştir (Dinçol, 2009: 99; Bryce, 2005: 181). Bunun üzerine dördüncü oğlu Zannanza'yı Mısır'a gönderen Šuppiluliuma, sonrasında oğlunun öldürüldüğü haberini almıştır. Büyük bir hışımla ordularını kuzey Lübnan'daki Mısır bölgesine göndermiştir ve ordular şehirleri yıkıp ganimet ve esirler ile geri dönmüşlerdir (Bryce, 2005: 183). Hitit İmparatorluğu'nun, eski vezir yeni kral Ay hükümdarlığındaki Mısır'ın istikrarsızlık içinde olmasından büyük çıkarlar elde ettiği anlaşılmaktadır (Bryce, 2005: 183). Bu sırada Alalakh gibi şehirlerin de yeni hükümdarlarından kurtulmanın umutsuzluğunu yaşamış olmaları mümkündür.

Bu noktada, yeni bir etken olayların seyrini değiştirmiş olup bu durumun yansımaları Alalakh'ın arkeolojisinde görülebilmektedir (2. Bölümde daha detaylıca ele alınacaktır). Mısır'da bir salgın hastalık ortaya çıkmış, hızlıca Akdeniz'in doğu kıyılarına yani Levant'a, oradan da Hititler güneyden esir getirdikçe Suriye'de yayılmıştır (Dinçol, 2009: 99; Bryce, 2005: 183). Salgın hastalık Šuppiluliuma, ardından büyük oğlu Arnuwanda ve binlerce insanın ölümüne yol açmıştır (Sagona ve Zimansky, 2009: 265). Hatti tahtına Šuppiluliuma'nın en küçük oğlu II. Muršili geçmiş ve Anadolu'da ayaklanmalar başlamıştır (Bryce, 2005: 192). Bu karmaşada Arzawa devletlerinden Kaška kabilelerine kadar bir çok politik unsur, genç ve deneyimsiz bir krala karşı bağımsızlıklarını elde edebileceklerini düşünmüş olabilirler. Alalakh'ın bu olaylara olan tepkisi ise bilinmemektedir (Yener ve Akar, 2013: 269). Muršili'nin uzun hükümdarlık dönemi devamlı karmaşalarla uğraşarak geçmiştir (Sagona ve Zimansky, 2009: 265). II. Muršili'nin Annalleri, detaylıca batı Anadolu'yu yeniden ele geçirdiğini ve vali olan kardeşlerinin ise Suriye'deki Hatti topraklarını koruduklarını anlatmaktadır (Bryce, 2005: 192-193). Sonra da, Kaška saldırılarını cezalandırmak için Hatti'nin kuzeyindeki dağlık bölge yeniden istila edilmiştir (Bryce, 2005: 198-199).

II. Muršili Anadolu'da 7 sene geçirdikten sonra Suriye'de ayaklanma olduğunu öğrenmiştir. Ayaklanmanın Tette isimli bir kral tarafından Nuhašše'de başlatıldığı ve Kadeš gibi öteki vassal devletler tarafından desteklendiği

düşünülmektedir, ancak bu konuyla ilgili ayrıntılar çok bilinmemektedir (Bryce, 2005: 199). Murşili kuzey Anadolu'daki savaş bölgelerini terkedemediği için gerek diplomatik yollar gerekse vali olan kardeşi Piyaşşili'ye asker göndererek durumu kontrol etmeye çalışmıştır (Bryce, 2005: 200). Tette, Mısır'dan destek alarak ayaklanmayı kızıştırmış ve böylece Murşili'nin üç cephede savaşmasına yol açmıştır (Bryce, 2005: 201). Durumu daha da kötüleştiren başka olaylar da vardır: Murşili'nin Suriye valisi olan iki erkek kardeşi neredeyse aynı zamanda (Bryce, 2005: 203), çok sevgili eşi Gaşşulawiya ise hükümdarlığın 9. senesinde (muhtemelen Murşili'nin üvey annesi tarafından zehirlenerek) ölmüştür (Bryce, 2005: 208). Murşili ayaklanmayı bastırmaları ve Karkamiş'daki Asur egemenliğine son vermeleri için deneyimli generallerini Suriye'ye göndermiştir. Kendisi ise ülkenin merkezini korumak ve bütünleştirmek için Anadolu'da kalmıştır. Murşili hükümdarlığının 10. yılına geldiğinde bile sürekli olarak imparatorluğundaki ayaklanmaları bastırmakla uğraşmıştır (Bryce, 2005: 203).

Bu sırada, general Karunta Nuhaşşe'yi yıkarak bu bölgedeki ayaklanmaları bastırmıştır. Murşili, hükümdarlığının onuncu senesinde Suriye'ye geldiğinde direniş güçleri yok edilmişti (Bryce, 2005: 205). Kral yeğenlerini vali olarak bu bölgeye yerleştirmiştir (Bryce, 2005: 205). Alalakh'ın Suriye ayaklanmasının bir parçası olduğuna dair bilgi bulunmamaktadır; ancak Annallerin büyük bir kısmı eksiktir. İlerleyen yıllarda kral, Batı Anadolu'da yeni ayaklanmalar ile karşı karşıya kalmıştır (Bryce, 2005: 212). Hemen ardından Kaşkalar ile olan problemler de yeniden ortaya çıkmıştır. Bu sırada yeni bir sefer için de bir fırsat oluşmuştur (Bryce, 2005: 215). Tahttaki 22. yılında Murşili, hiç bir Hitit kralının gitmediği kadar uzaklara gittiğini, kutsal Nerik şehrini Kaşkalardan geri aldığını ve imparatorluğun bir ucundan diğer ucuna halkların yerlerini değiştirdiğini iddia etmektedir (Bryce, 2005: 216-217). Tuthaliya isimli kuzenini de Alalakh valisi olarak atadığı bilinmektedir (2. Bölüme bakınız). II. Murşili takriben M.Ö. 1295'te öldüğünde babasıyla eşdeğer başarılar kazanmıştı. Aynı zamanda, ülkeyi yönetmeleri için becerikli bir varis olarak II. Muwatalli'yi ve daha genç oğullarını bırakmıştır (Bryce, 2005: 220-221). Murşili'nin anlaşmalar ve uluslararası diplomasi yoluyla babasının başarılı politikasını devam

ettirdiği, bu şekilde Muwatalli'ye iyi durumda bir Hitit devleti bıraktığı düşünölmektedir (van den Hout, 2013: 34).

Yeni firavun I. Seti'nin, II. Muwatalli için bir tehdit oluşturmakta olduğu görölmektedir. Mısır firavunu güney Suriye'ye sefer düzenleyerek Kadeş'i geri almıştır (Bryce, 2005: 229-230). Muwatalli, güneyde Mısır'ın karşısına çıkmadı durumunda kuzey sınırlarının Kaşkalara karşı savunmasız kalacağını biliyordu. Bu nedenle, olağandışı bir yol izleyerek Hattuşa'yı terketmiş ve başkenti Toros Dağları'nda Tarhuntaşşa'ya taşımıştır (Bryce, 2005: 231-232). Bu sırada, Alalakh kenti İştar Tapınağı dışında büyük ölçüde terkedilmiştir. Ancak, ne olduğunu açıklayan yazılı bir kayıt yoktur (2. Bölüme bakınız). Yerleşimde herhangi bir yangın izi bulunmadığından, sadece terk edilmiş olmasından hareketle Alalakh'ın kuzeybatı Suriye'deki diğer bölgelerde olduğu gibi toplu bir sürgüne tabi tutulduğu düşünölebilir (Yener ve Akar, 2013: 270). II. Muwatalli hükümdarlığının başlangıcı, Alalakh'taki yerleşim dönemlerinin ve aynı zamanda bu tezde incelenen seramik topluluğunun son bulmasına işaret etmektedir.

BÖLÜM 2

AÇÇANA HÖYÜK, ANTİK ALALAKH

2. 1 Giriş

Aççana Höyük (antik Alalakh) Türkiye’de Hatay ilinde, Amik Vadisi’nin güney ucunda, Asi Nehri’nin batı kıvrımına yakın bir konumda yer almaktadır (Yener, basım aşamasında: xv) (Harita 1). Aççana yerleşimi Anadolu ve Suriye antik kültürel bölgeleri arasında kalan sınır bölgesinde konumlanmıştır (Akar, 2017: 2). Bir kesişme noktası olan Amik Ovası, tüm tarihi boyunca kendine özgü kültürel gelişmeleri ve siyasal değişimleriyle ilgi çekici bir mikro-bölge olmuştur (Yener, 2010: 2). Aççana Höyük’ünde yürütülen kazılar, yerleşimin coğrafi konumunun Geç Tunç Çağı (takriben M.Ö. 1600-1200) maddi kültürü üzerindeki çok yönlü etkilerini ortaya koymaktadır (Akar, 2017: 3).

Aççana Höyük takriben 750 x 325 m (22 hektar) büyüklüğünde bir alana yayılmıştır. (Şekil 2) Höyük, mevcut yer seviyesine göre 9 m yüksekliğe sahiptir. Ancak yakın zamanda yürütülen araştırmalar aslında yerleşimin büyük ölçekteki tortul dolgular sebebiyle yer seviyesinin altına doğru da 9 m yayıldığını tespit etmiştir (Horowitz *et al.* basım aşamasında: 125). Yüzey araştırması ve jeofizik çalışması, Aççana höyüğünün batısına doğru tarım arazilerinin altında kalan bir aşağı kentin varlığını da ortaya koymuştur (Horowitz *et al.* basım aşamasında: 101-121). “Coring” yoluyla Asi Nehri’nin antik yatağının şehrin güney, doğu ve kuzey kenarları boyunca uzandığı keşfedilmiştir (Yener *et al.* basım aşamasında: 329). Aççana 700 m kadar kuzeyinde yer alan takriben 124 hektar büyüklüğündeki Tayinat Höyük’ün gölgesinde kalmıştır (Yener, 2010: 1).

Aççana’daki kazılar Amik Ovası’nda uzun zamandır yürütülen arkeolojik araştırmaların bir parçasıdır (Yener, basım aşamasında: xv). Aççana Höyük ile ilgili ilk kayıtlar R. Braidwood (1937; Braidwood ve Braidwood, 1960) tarafından Amik’te gerçekleştirilmiş olan öncü niteliğindeki yüzey araştırmasında tutulmuş olup

incelemeler sadece höyük alanıyla sınırlı kalmıştır. Yüzey araştırmasında Açıana'nın 2 km'lik radyanında bulunan muhtelif çağlardan on üç farklı yerleşim daha kayda geçirilmiştir (Horowitz *et al.* basım aşamasında: 93). Bölgedeki ilk kazılar Sir C. Leonard Woolley yönetiminde 1936-1939 ve 2. Dünya Savaşı sırasında verilen aranın ardından, 1946-1949 yılları arasında yürütülmüştür (Woolley, 1955). Kazılar sırasında Woolley ağırlıklı olarak Orta Tunç (takriben M.Ö. 2000-1600) ve Geç Tunç Çağlarına ait çok çeşitli maddi kültür unsurları barındıran bir dizi tapınak, saray ve bunlarla ilişkili yapı ortaya çıkarmıştır. İlerleyen zamanlarda derinlemesine araştırma için kaynak teşkil eden Woolley'in kazıya ilişkin 1936, 1937, 1938, 1939, 1947, 1948, 1950, 1953 tarihli yayınlarına ve özellikle 1955'te yayımlanan Alalakh üzerine kapsamlı kitabına yaygın biçimde başvurulmuştur. Woolley'in arkeolojik metodolojisinin pek çok bakımdan zamanının ötesinde olduğu belirtilmektedir. Bununla beraber, çalışmaları Alalakh'ın belgelenmiş tarihinde bazı boşluklar, belirsizlikler ve hatalar bırakmıştır (Yener, basım aşamasında: xv-xvi).

K. Aslıhan Yener'in Amik Ovası Bölgesel Projesi kapsamında yürüttüğü beş yıllık yüzey araştırmasının (Yener, 2000, 2005) ardından Açıana Höyük kazılarına yine K. Aslıhan Yener yönetiminde 2001'de yeniden başlanmıştır (Akar, 2017: 8). Bölgede gerçekleştirilen yeni kazılar ve yüzey araştırmaları Woolley'in ilk dönem çalışmalarına büyük ölçüde katkıda bulunmuştur. 2000-2018 yılları arasında yirmi yedi adet 10 m x 10 m boyutlarında yeni açma açılmıştır. Halihazırda gerek kazılar gerek jeofizik yüzey araştırması yoluyla kazı alanının yaklaşık üçte ikisinin haritalandırması tamamlanmış vaziyettedir. Açıana Höyük'te yerleşim uzun zaman boyunca sürmüştür. Bilinen en eski yerleşim Erken Tunç Çağı'nın (takriben M.Ö. 2200-2000, Amik J) sonlarına doğru başlar ve Orta Tunç Çağı (Amik K-L) ve Geç Tunç Çağı (Amik M) boyunca¹ devam eder. Kazının son yıllarında Demir Çağı'na ait (takriben M.Ö. 1200-850, Amik N-O) kalıntılar da ortaya çıkarılmıştır (Yener, 2013: 11-13).

Alalakh'ın idari bölgesi höyüğün kuzeybatı ucunda yer alır ve Woolley'in bölgede açmış olduğu büyük kazı çukuru artık Alan 1 olarak adlandırılmaktadır

¹ Bu tez boyunca Orta Kronoloji kullanılacaktır ve Alalakh'ın kesin kronolojisi hakkında herhangi bir önerme yapılması iddiası taşımamaktadır.

(Şekil 2). Woolley tarafından birbirini takip eden saray ve tapınak yapıları ortaya çıkarılmıştır (1955). Woolley'in kazı alanı günümüzde hemen batısında kalan bir çiftlik evine giden iki yanı ağaçlıklı bir araba yoluyla sınırlanmıştır. Üç açmanın açılmış olduğu ağaçların güneyinde yer alan bölüm Alan 1-Güney olarak belirlenmiştir (Yener *et al.* basım aşamasında: 6). Woolley'in aktardıklarıyla tutarlı bir biçimde, doğu yamacının detaylı araştırılması zengin nitelikli binalar (Alan 2) ve bir sıra atölye ve fırını (Alan 3) gün yüzüne çıkarmıştır. Bunlar Orta Tunç Çağı rampası üzerinde kalan Geç Tunç Çağı şehir surlarının ötesinde bulunan M.Ö. 17. yüzyıl sonlarından M.Ö. 15. yüzyıla uzanan döneme ait mezarlara bitişik durumdadır (Horowitz, basım aşamasında b: 162).

Höyüğün güneybatı bölümünde kalan ve Alan 4 olarak belirlenmiş olan yükseltilmiş bölge altı açma ile incelenmiştir (Yener *et al.* basım aşamasında: 6). Höyüğün güney ucu modern Açıncı Köyü ile örtülüdür. Höyüğün orta bölümü kuzey ve güneybatı bölümlerine nazaran birkaç metre aşağıda kalmakta olup çoğunlukla çıplak bir arazi teşkil etmektedir (Horowitz *et al.* basım aşamasında: 110). Jeofizik çalışması bölgede büyük olasılıkla Geç Tunç II'ye tarihlenen şehrin son dönemlerine ait yoğun bir yollar ve yapılar örgüsünü ortaya çıkarmıştır (3.-1. Tabakalar, Horowitz *et al.* basım aşamasında: 112).

Woolley 1955 tarihli çalışmasında Açıncı Höyük için relatif stratigrafi, evreleme ve kesin tarihlendirme önerisini yazıya dökmüştür. 2000-2018 kazı sezonlarının tamamlanması, Woolley'in çıkarımlarını yeniden ele alma olanağı tanımıştır (Yener *et al.* basım aşamasında: 1-2). Yakın tarihli saha çalışmalarının hedefleri arasında, modern arkeolojik metodlardan faydalanarak, Woolley'in kazılarının mevcut ve doğru ifade edilmiş bölümlerinin içine oturtulabileceği bağımsız bir sequence/sıralama tesis etmek yer almaktadır (Tablo 1). Bu yeni "Yener" periyotlaması geliştirilirken Woolley'in projesinin mevcut terminolojisi akılda tutulmuştur (Yener, 2013; Yener, basım aşamasında: 1-3). Bu sebeple, kafa karışıklığını asgariye indirmek adına, en son Tunç Çağı yerleşim tabakası Arap rakamıyla "1." (Woolley'in I. Tabakası ile benzeşecek biçimde) ve önceki tabakalar da yine Woolley'in II. ve III. Tabakaları ile paralel olarak "2." ve "3." Tabaka şeklinde numaralandırılmıştır (Yener, 2013; Akar, 2012: 205). Woolley'in

safhalaması genelde göreceli olarak güvenilir bulunmakla birlikte, yakın zamandaki araştırmalarda ortaya çıkan yeni bilgiler ışığında birkaç düzenlemenin gerekli olduğu anlaşılmıştır (Yener, 2013: 12).

Woolley'in evreleri 1936 yılında bir metrelik yüzey toprağı ve diğer birikintinin altında bulunan tapınağın ortaya çıkarılmasıyla başlamıştır (Woolley, 1955). Bütün sekansın/dizin terminolojisini belirleyen bu yapı "Tapınak Tabakası Ia-b-c" şeklinde sınıflandırılmıştı. Woolley daha sonra I. Tabaka'sında çeşitli yapıların üzerinde kalan başka unsurlar keşfettiğinde bunları "Tabaka 0" şeklinde sınıflandırmaya karar vermiştir. Tabaka 0'a ait unsurların olası tarihlendirmelerinden imtina ederek sadece bunların kesin şekilde Tunç Çağı sonrasına ait olduğunu telaffuz etmiştir. Yeni periyotlama düzenine göre Tunç Çağı dizisi hâlâ 1. Tabaka ile başlamaktadır (ya da kronolojik sıralamaya göre sona ermektedir) (Yener, 2013). Woolley, IV. Saray'ın yanmasıyla kendi "III. Kale"sinin inşası arasında, o zamanlarda niceliğini tespit edemediği bir ara dönem olduğunu farkederek boşluk bırakmıştır (Akar, 2013). 3. Tabaka artık Woolley'in IV. Tabaka Sarayı'nın yıkılmasıyla takriben M.Ö. 1400'de başlamaktadır (Yener, 2013).

2. 2 Alalakh 3. Tabaka

3.-1. Tabakalar için mutlak bir kronoloji elde etmek zorlu bir süreç olmuştur. 3. Tabaka için yürütülen karbon tarihleme (Tablo 2) tüm 14. yüzyıl için kapsamlı sonuçlar vermiştir (Yener *et al.* basım aşamasında: 317-318). Orta Kronoloji kullanılarak IV. Saray'ın yıkılışı M.Ö. 1400 civarına yerleştirildiği taktirde, 3. Tabaka 70 yıla kadar bir süreyi kapsayarak I. Šuppiluliuma egemenliğine kadar uzanmaktadır (Yener *et al.* basım aşamasında: 327). Aşağıda ele alındığı üzere, 2. ve 1. Tabakalar 14. yüzyılın son çeyreğine yerleştirilmiş olmakla birlikte, bu tabakaların kesin tarihleri hâlâ belirsizdir (Yener *et al.* basım aşamasında: 326-327).

Yeni yapılan kazılar, 4. Tabaka Saray ve Kale'nin en azından bir kısmının yıkılmasının ardından, Alan 1-Güney ve Alan 4'teki eş zamanlı yerleşimle birlikte Kale'nin (Açma 32.54) de kısmi yapılandırılmanın yeniden başladığını ortaya

koymaktadır. Geniş bir zamana yayılan 3. Tabaka, şu an takriben M.Ö. 1400 yılında gerçekleştiği tahmin edilen, IV. Tabaka'nın yıkımıyla başlar. Yazılı kanıtlara göre takriben M.Ö. 1330 yılında gerçekleştiği bilinen kentin Hitit egemenliğine girmesiyle ise sona erer (Yener *et al.* basım aşamasında: 327). 3. Tabaka, Woolley'in Alalakh kazıları arasında en az belgelenen tabaka olmuştur. Bununla birlikte, Yener yönetiminde gerçekleştirilen yeni kazılar Alan 1'in güney ucunda ve Alan 4'te 3. Tabaka'ya tarihlenen çok iyi korunmuş kontekstler ortaya çıkarmıştır.

Yerli hükümdarların varlığı ve yerel maddi kültürün sürekliliğine dayalı kanıtlar, Alalakh'ın yıkımın üstesinden gelerek M.Ö. 14. yüzyılın ilk yarısına ulaştığına ilişkin ipuçları vermektedir. Alan 4'te gelişme gösteren zanaat üretimi de yapılan meskene (Şekil 3) dair kanıtların yanı sıra 3. Tabakanın ortalarında Açma 43.45'de (Şekil 4) sütunlu binada (Bina 2009-4) gelişme gözlemlenmiştir. Dikkatsizce onarılmış Kale kompleksinin (Açma 32.54, 2c-2a Yerel Evreleri, Şekil 5) alt evrelerinde gözlemlenebilen IV. Tabaka'nın yıkımının travmatik sonuçlarıyla kıyaslandığında, kazıyı gerçekleştiren arkeologlar Alan 1 Güney ve Alan 4'te (3. Yerel Evre) üretim tesisleri barındıran göreceli büyük ölçekte yapı kompleksleri ile karşılaşmıştır (Yener *et al.* basım aşamasında: 327).

Araştırmalar 3. Tabaka'nın büyük bir bölümünün Alalakh'ın Mitanni Krallığı'na boyun eğmesinin son aşamalarına denk geldiğini göstermektedir. Daha önce belirtildiği gibi, tarihsel olarak Alalakh'ta ya da başka bir yerde bu dönemde neler olduğuna ilişkin fazla bir bilgi bulunmamaktadır. Hititler tarafından ilhak edilmeden önceki son bilinen Mukiş kralı Itur-Addu'nun bahsi Ugarit'te bulunmuş olan tek bir metinde geçmektedir. Kral, Suriye koalisyon güçlerinin bir parçası olarak Şuppiluliuma'ya karşı mücadele vermiştir (CTH 46). Eğer 4. Tabaka Sarayı'nın yıkılmasının ardından Alalakh hâlâ Mukiş'in başkenti olmaya devam ettiyse, bu durumda 32.54 açmasındaki (3. Tabaka) 2c-b. Yerel Evreleri Itur-Addu'nun büyük olasılıkla Mitanni tebaası olmayı sürdürerek iktidarda olduğu döneme işaret edebilir (Yener *et al.* basım aşamasında: 327). Yeni bir kurama göre Idrimi heykelinin yazıtına adı geçen Addu-Nirari, heykelin ve yazıtın yapımını karşılamış olabilir (Von Dassow, 2008; Fink, 2010). Addu-Nirari, bu teşebbüsüyle Idrimi ile soya dayanan kraliyet bağlarını resmileştirmek amacını gütmüş olabilir. Bu sebeple heykel ve/veya

yazıtın IV. Tabaka sonrasına tarihlenebileceği düşünülmektedir (Yener *et al.* basım aşamasında: 327).

Bunun yanı sıra Addu-Nirari'nin 4. Tabaka'nın yıkımının ardından başa geçen bir başka Alalakh kralı oduğu da başka bir ihtimal olarak öne sürülmektedir. Bu ihtimali stratigrafik olarak Kale kompleksinin evrelerinden biriyle ilişkilendirmek mümkündür. Örneğin, IV. Tabaka Kalesi'nin onarıldığı ve geliştirildiği 2c veya 2b Yerel Evreleri bu ihtimalle ilişkilendirilebilmektedir. Alalakh'ın hafirleri, Alalakh'ın haklarında az sayıda belge bulunan 3. Tabaka krallarını (bu iki kralı arkeolojik ve tarihi olarak eşzamanlı kılan kati kanıtların yokluğuna rağmen), arkeolojik olarak 2. Tabaka Kuzey Kalesi'nin yapımı öncesinde 4. Tabaka Kale kompleksinin tamir evrelerine yerleştirmenin mümkün olduğunu dile getirmektedirler (Yener *et al.* basım aşamasında: 327).

Hititlerin Açıana Höyük'e gelişleri ilk bakışta belirsizdir. Bu duruma aşırı nitelikte bir mimari yenilenme eşlik etmemiştir. Hitit yönetiminin varlığına ilişkin ilk arkeolojik kanıtlara Woolley'in, günümüzde 3. Tabaka'nın sonlarına tarihlenen, III. Tabaka Kale'sinde rastlanmıştır. Yerleşimdeki Hitit yönetimine işaret eden kanıtlar I. Şuppiluliuma'nın faaliyetleriyle senkronize edilebilmektedir. Takip eden tabakada, Alalakh'ta gerçekleştirilmiş en büyük inşaat projesi olan Kuzey Kalesi'nin başlangıcı sırasında I. Şuppiluliuma'nın kral olması kuvvetle muhtemeldir (Yener *et al.* basım aşamasında: 327). Bununla birlikte, I. Şuppiluliuma'nın döneminde Alalakh'ta belgelere yansımış bir vassalı bulunduğu da belirtmek gerekmektedir. Bu sebeple Kuzey Kale platformu onun tarafından yaptırılmış olabilir (Yener *et al.* basım aşamasında: 328).

2. 3 Alalakh 2. Tabaka

Çökelme biçimini temel alan arkeolojik kanıtlara dayanarak 2. Tabaka'nın oldukça kısa, muhtemelen 10-30 yıl civarında sürdüğü tahmin edilmektedir (Yener *et al.* basım aşamasında: 328). Bu tabaka, bazı kısımları dolgu olan iki devasa kazamat yapısının inşası ile tanımlanmaktadır. Bunlar Alan 1 (Şekil 6) ve Alan 4'te (Şekil 7)

yer almaktadır (Akar, 2013; Yener *et al.* basım aşamasında: 314-315). Bu kazamat yapıları 2009-2 Binası (Açma 42.29, Yerel Evre 2, Şekil 8) ve 2009-3 Binası (Açma 43.54, Yerel Evre 2, Şekil 9) ile aynı zamanda inşa edilmiştir. Alalakh 2. Tabaka'ya ilişkin tarihi ayrıntılar net olmamakla birlikte, bu tabakanın büyük değişimler, endüstri ve yeniden yapılanma zamanı olduğu anlaşılmaktadır (Yener *et al.* basım aşamasında: 328). Mitannili Šattiwaza ve I. Šuppiluliuma arasındaki antlaşma Alalakh'ın Mitanni'den Hatti'ye geçtiğini göstermektedir (CTH 51, Beckman, 1999: 42-48). Woolley'in 'mahzenlerinden' ele geçen Hitit metnine göre, Alalakh'ın 3. Tabaka sonlarında gerçekleştiği düşünülen I. Šuppiluliuma tarafından ele geçirilmesinin ardından 2. Tabaka, odağında Kuzey Kale'nin yapımının yer aldığı büyük bir inşaat projesiyle başlamaktadır. Bu esnada kentin güneybatısında daha küçük bir Güney Kale (ve belki de onun gibi başkaları) de inşa edilmiştir (Yener *et al.* basım aşamasında: 328).

Güney Kale tamamlanmış ve kullanıma geçmişken, devasa Kuzey Kale'nin üst yapıları bir yana sadece temel platformunun bile inşası çok uzun bir yapım süresi gerektirmiş olmalıdır (Akar, 2013: 44). Tabakalandırılmış kontekstlerinden gelen yazılı bir metin olmadığı için, 2. Tabaka'da Alalakh'ta yönetimin tam olarak nasıl olduğunu değerlendirmek oldukça zordur. Mevcut şartlarda 2. Tabaka'da Hitit hükümdarının I. Šuppiluliuma mı yoksa II. Murşili mi olduğu ayırtılamamaktadır. 2. Tabaka'nın her iki hükümdarın da egemenliğine denk gelmiş olması da ihtimaller dahilindedir (Yener *et al.* basım aşamasında: 328).

Arkeolojik olarak 2. Tabaka Kuzey-Orta Anadolu'ya özgü² (North-Central Anatolian – NCA) seramik ve kült nitelikli maddi kültür unsurları, ve bunların yerel yaşam biçimlerine entegre olması üzerinden tanımlanmaktadır (Yener *et al.* basım aşamasında: 328). 2. Tabaka'da (Aççana Seramik Grubu adı verilen) yerel nitelikte bir Mitanni Nuzi çanak çömlek endüstrisinin varlığına işaret eden kanıtlarla karşılaşılması ilgi çekicidir (Yener *et al.* basım aşamasında: 328). 2. Tabaka'da GH IIIA:2 ithalatı devam etmekte olup (Koehl basım aşamasında: 255) ayrıca 6.

² “Kuzey-Orta Anadolu'ya özgü” / “North-Central Anatolian”, terim olarak Glatz ve başka bilim insanları tarafından çanak çömleği etnik kökenden ziyade bölgesel anlamda tanımladığı için tercih edilmektedir. Hatti Krallığı'nın çok kültürlü bir yönetim biçimine sahip olduğu bilinmektedir (Akar, 2017; Horowitz basım aşamasında a: 196).

Tabaka'dan beri azalan miktarlarda da olsa Kıbrıs'tan ithal edilen seramikler (Kozal basım aşamasında: 279) ele geçmeye devam etmiştir. Arkeolojik kalıntılar 2. Tabaka'nın lüks ürünler ve geniş çapta dış ilişkiler ile müreffeh bir tabaka olduğunu göstermektedir (Yener *et al.* basım aşamasında: 328). Alalakh'taki Hitit yerleşiminin müstahkem bir yönetim kompleksi olarak Kraliyet Bölgesi ile sınırlı olduğunu ileri süren teorilere rağmen (Fink, 2010: 120), yeni kazılarda, özellikle höyüğün güneybatısındaki yükseltilmiş bölgede bulunan Alan 4'te ortaya çıkarılan kanıtlar tam tersi bir senaryo sunmuştur. Kazıyı yürüten arkeologlar höyük içi yerleşim biçimleri hakkında kesin bir yorumda bulunmak için erken olduğunu altını çizmektedirler. Bununla birlikte, 2. Tabaka'da inşa edilmiş yeni yapılar ve ele geçen diğer buluntuların, Alalakh'ın Hititli istilacıların boyunduruğu altında fakir düşmüş bir yıkıntı olduğu izlenimi vermediği; hatta aşırı biçimde kuvvetlendirilmiş, ticari yönden aktif bir kent olduğuna işaret ettiği ifade edilmektedir (Yener *et al.* basım aşamasında: 328).

Alalakh'ta yerleşim olan tüm zamanlara bakıldığında 2. Tabaka Kuzey Kale'nin höyükteki gelmiş geçmiş en büyük inşaat projesi olduğunu söylenebilir. Yapı üstyapı ve katlar tamamlanmadan yarım bırakılmıştır (Yener *et al.* basım aşamasında: 314-315). Her ne kadar yapı "Kale" olarak adlandırılmış olsa da, tamamlanmamış nitelikteki bu yapıda o dönem yürütülmesi planlanan faaliyetleri tam anlamıyla bilebilmek mümkün değildir. Yapının iskana yönelik inşa edildiğini farz edilebilir (Yener *et al.* basım aşamasında: 328). Alalakh'ı yöneten kişinin, vassal kral veya I. Šuppiluliuma'nın maiyetinden olup 'Ülkenin Efendisi' unvanını taşıyan ve aynı anda hem askeri hem ekonomik yetkilere sahip bir Hitit yetkilisinin oturması için yapılmış olabilir (Niedorf, 2008; ayrıca bkz. Archi, 2010, 2012). 2. Tabaka'da Alalakh'ta egemenliği kim elinde tutarsa tutsun, bunun ancak Hitit İmparatorluğu'nun onayıyla mümkün olduğunu farz etmek gerekmektedir. Yapı muhtemelen sadece kraliyet veya valilik konağı olarak değil, aynı zamanda Hitit ana yönetim kompleksi ve daha da önemlisi bölgedeki Hitit egemenliğinin sembolik göstergesi olarak tasarlanmış olmalıdır (Yener *et al.* basım aşamasında: 329). Kuzey Kale'nin devasa bir yapı olarak höyüğün bütün kuzey ucunu kapladığı anlaşılmaktadır. Daha önceki saray yapısını gölgede bırakacak niteliği ve manzaraya

tepeden bakan bir konumu bulunmaktadır. Böylelikle, bölgeye hakim olan Hitit iktidarını kaçınılmaz biçimde gözler önüne sermesi bakımından önemli bir gösterge teşkil etmektedir (Akar, 2013: 49-50).

2. Tabaka'nın bölgedeki Hitit egemenliğine atfedilmesini sağlayan iki dizi kanıt mevcuttur. Bunlardan ilki kazı ekibinin Alan 4'te yer alan altı açmada (Yener *et al.* basım aşamasında: 329) Kuzey Kalesi ile çağdaş ve aynı yapım ilkelerine sahip kale benzeri bir başka yapıyı meydana çıkarmış olmasıdır (Akar, 2013: 45; Yener *et al.* basım aşamasında: 315). İlerleyen zamanlarda gerçekleştirilecek kazılar, Alan 4'teki Güney Kale'nin kuleler ve yaşam alanlarıyla çevrili çifte şehir duvarının bir parçası mı yoksa yükseltilmiş arazi üzerinde kendi başına duran kapalı bir alan mı olduğunu ortaya koyacaktır (Yener *et al.* basım aşamasında: 329). Alan 4'te gün yüzüne çıkarılan buluntular bu yapılarda yürütülen faaliyetlere ilişkin ipuçları sağlamıştır. Güney Kale'den çıkarılan buluntuların törensel ya da toplumsal özellikleri yapının işlevine dair fikir vermektedir. Güney Kale'nin bütününün ne olduğu henüz tanımlanmamıştır. Kazıyı yürüten arkeologlar, kentin ucuna yakınlığıyla güneybatı yönüne hakim olan müstakil bir birim olma ihtimali üzerinde durmaktadırlar. Aynı zamanda güneybatı yönünden girişe elverişli bir şehir kapısı olarak da işlev görmüş olabilir (Yener *et al.* basım aşamasında: 329). Bunun yanında, kontekstlerde Kuzey-Orta Anadolu'ya özgü (North-Central Anatolian – NCA) çanak çömleğin (Horowitz basım aşamasında: 235-236) ve Kıbrıs, Miken ve elit yerel Nuzi seramik gruplarının (Bataray, basım aşamasında: 249-250) bulunmasının yüksek rütbeli kişilerin buradaki idari faaliyetlerine işaret ettiği düşünülmektedir. Bu ürünlerin varlığı burada gerçekleşen yemek ve ritüel faaliyetlerinin göstergesi olarak kabul edilmektedir (Yener *et al.* basım aşamasında: 329).

Güney Kale'den çıkarılan diğer buluntular arasında bölgedeki askeri yapıya dair kanıtlar sunan muhtelif ok başları sayılabilir. Aynı zamanda kenti hedef alan askeri bir saldırı sırasında ıskartaya çıkmış oldukları da düşünülebilir. Kazıyı yürüten arkeologlar, boğa atlama sahnesinin yer aldığı Miken krateri, ünik bir eser olan üç çatallı ve arkası topuzlu Hitit tören baltası ve minyatür kap türlerinin varlığına dayanarak yapı içerisinde törensel faaliyetlerin gerçekleştirilmiş olma ihtimalini de öne sürmektedirler (Yener *et al.* basım aşamasında: 329). Yukarıda bahsi geçen

kaleler, nehrin doğal bir koruma teşkil etmediği kuzeybatı ve güneybatı taraflarında yer almaktadırlar (Yener *et al.* basım aşamasında: 329). Yani, bir dizi sur duvarı ve belirli aralıklarla yerleştirilmiş kaleleriyle kentte güçlü bir savunma sistemi kurgulanmış olabilir (Akar, 2013: 46).

Gelişimine devam eden 2. Tabaka, belki de Hititlerin bile durdurmayı başaramadığı bir afet sonucunda, aniden sona ermiştir. Bu apansız gelen son, Alan 1 Güney ve Alan 4'teki terk seviyelerinde gözlemlenmektedir (Yener *et al.* basım aşamasında: 330). Hitit Kralı II. Murşili otobiyografisinde babası Büyük Kral I. Šuppiluliuma'nın M.Ö. 1322'de aniden öldüğünü yazmıştır. Bir önceki bölümde ele alındığı üzere bu ani ölümünün sebebi I. Šuppiluliuma'nın Akdeniz'in doğusunda Mısır üzerine düzenlediği seferlerde ele geçirdiği Mısırlı savaş esirlerinin Hattuša'ya taşıdığı korkunç bir salgın hastalığa bağlanmaktadır. I. Šuppiluliuma'nın en büyük oğlu ve varisi Arnuwanda'nın da bu salgın sırasında ölmesi Hitit topraklarını felakete sürüklemiştir (Bryce, 2005: 188). Bu arada, Kuzey Kale'nin Mısır'a özgü mimari unsurlarla benzeştiği noktalara dikkat çekilmektedir. Bu benzerlikler, inşaat esnasında I. Šuppiluliuma'nın Doğu Akdeniz seferleri sonrasında Alalakh'a getirilen Mısırlı mimar, işçi ve/veya tutsakların çalıştırılmasının sonucu olabilir (Akar, 2013: 49).

Tüm açmalardan elde edilen 2. Tabaka kontekstlerinde bir terk ediliş paterni gözlemlenmektedir. Aççana'nın 2. Tabaka yapılarında gözlemlenen bariz terk edilişin ve ayrıca Kuzey Kale'nin tamamlanmamış yapısının ardındaki sebep bu salgın olabilir. Kazıyı yürüten arkeologlar 2. Tabaka'da yapıların tamamen boşaltıldığını ve geriye orta ve büyük boy erzak küpleriyle birlikte evde kullanılan kap kacak topluluğundan başka bir şey kalmadığını ortaya çıkarmışlardır (Yener *et al.* basım aşamasında: 330). Bununla birlikte yerleşimin hiçbir bölümünde yıkım izlerine rastlanmamıştır (Akar, 2013: 46). Kazıyı yürüten arkeologlar bu kanıtların ışığında kentin kısa süreliğine terk edilmiş olduğu görüşünü ileri sürmektedirler (Yener *et al.* basım aşamasında: 330).

Kısaca özetlemek gerekirse, Alalakh'ta 2. Tabaka'nın yeni ve kapsamlı yapılar kurma çağı olduğu anlaşılmaktadır. Bu inşaat çabaları kentin eski yönetim

bölümlerinin bütünüyle yıkılmasıyla sonuçlanmıştır (Yener *et al.* basım aşamasında: 330). 2. Tabaka yapılarının ölçek ve içeriklerine dair kanıtlar refah düzeyini ve birtakım yeni Hitit kültürel özelliklerin yerel beğenilerle kaynaşmasıyla birlikte Nuzi seramik gruplarının aniden rağbet gördüğünü göstermektedir (Bataray, basım aşamasında: 252-253). 2. Tabaka ayrıca bu tezin konusu kâseciklerin Alalakh'da ilk defa görüldüğü dönem olması açısından da önemlidir.

2. 4 Alalakh 1. Tabaka

Bir süreliğine ara verilmesinin ardından, muhtemelen birkaç ay içinde, höyükte yerleşim 1. Tabaka'da tekrar başlamıştır (Yener *et al.* basım aşamasında: 330). Yerel maddi kültürün devamlılığından hareketle Alalakh'a orada daha önce yaşayan kökenli kişilerin yeniden yerleştiği düşünülmektedir. İlginç bir şekilde Kaleler bu tabakada yeniden kullanılmamıştır. Ya bambaşka bir plana göre tamamıyla yeniden inşa edilmişler (Alan 4) (Şekil 10) ya da kendi kendine yıpranıp yok olmaya bırakılmışlardır (Yener *et al.* basım aşamasında: 331). Bu durum Kuzey Kale'nin batı tarafı için geçerli görünmektedir (Yener *et al.* basım aşamasında: 326). Woolley tarafından ortaya çıkarılan 'Özel Evler' önceki planlarına göre yeniden inşa edilmişlerdir. Alan 1-Güney'de Açma 42.29 (Şekil 11) ve Açma 43.45'in (Şekil 12) başka planlara göre ve farklı konumlarda yeniden inşa edildiği ancak bugünün yüzey toprağı altında iyi bir şekilde muhafaza edilmediği anlaşılmaktadır.

İhtar Tapınağı da yeniden inşa edilmiş olmakla birlikte inşaat sırasında II. Tabaka tapınağın 'Anadolululaştırın' planı bir kenara bırakılmıştır (Yener, 2005: 111). Dahası, tapınağın girişi yerel Hurri üslubunda yapılmış taşan aslanlarla süslenmiştir (Yener *et al.* basım aşamasında: 331). Yeni tapınağın inşasında (2. Tabaka ya da 1a Tabakası'nda muhtemelen iktidarda olan vali) Tuthaliya'nın kabartmalı ortostatı yeniden kullanılmıştır. Idrimi heykelinin bulunduğu yer (1c Tabakası Tapınağı'ndaki çukur) 1a-b Tabakaları tapınaklarındaki yerine ilişkin ipucu teşkil ediyor ise, Idrimi hanedanlığına (ve Alalakh'ın bağımsızlığına) ithaf edilmiş bu

anıtın bu dönemde İstar Tapınağı'nda önemli bir konuma yerleştirildiği düşünülebilir (Yener *et al.* basım aşamasında: 331).

Birinci bölümde de değinildiği üzere, I. Šuppiluliuma'nın küçük oğlu II. Muršili (1321-1295) kaosun ortasında tahtı devraldığında Hitit egemenliğini yeniden kurmak için yoğun mücadele vermek zorunda kalmıştır. Babasının ani ölümünün ardından imparatorluğun her yerinde vassallar ve farklı bölgeler salgının yanı sıra genç ve tecrübesiz bir kralın başa geçmiş olmasından faydalanarak ayaklanmışlardır (Bryce, 2005: 199). Babası I. Šuppiluliuma kadar becerikli olduğu anlaşılan II. Muršili, on yıllık çatışma dönemi boyunca uyguladığı üstün askeri taktikler sayesinde, imparatorluğu yeniden bir araya getirmeyi başarmıştır. Eğer 2. Tabaka'nın sonunu M.Ö. 1322'deki salgın getirmiş ise (Klengel, 2002: 106), 1. Tabaka'yı da bu bağlamda değerlendirmek mümkündür. Mevcut kanıtların ışığında şehrin bir süreliğine bağımsız bir şekilde mi hareket ettiği yoksa yeni inşaatların II. Muršili yönetimi altında mı gerçekleştiği kesin olarak bilinmemektedir (Yener *et al.* basım aşamasında: 331). Halkın II. Muršili tarafından belki de bir isyana karşılık (Hoffner, 2002: 61) Mukiş'ten Hattuša'ya sürgün edilmiş olma ihtimali (bkz. Fink, 2010) de ileri sürülmüştür. Alalakh'ta M.Ö. 13. yüzyılda yerleşim olmamasının sebebi bu olabilir. Kendine has yapısıyla I. Tabaka Kalesi'ni (Yener *et al.* basım aşamasında: 331) ve muhtemelen kanalları ve sarnıçlarıyla bir su toplama sistemini II. Muršili'ye dayandırmak da mümkün olabilir.

1. Tabaka'da, 2. Tabaka ile aynı tip, yerel üretim çanak çömlek topluluklarıyla birlikte, az sayıda kendine has “Kuzey-Orta Anadolu'ya özgü” seramik türlerini içermektedir. Araştırmacılar yöresel olarak üretilen Nuzi/Aççana Seramik Grupları ile birlikte GH IIIA:2 Seramik Gruplarının kullanımının sürdüğünü tespit etmişlerdir. Hafirler, 1. Tabaka yerleşiminin büyük bir kısmının M.Ö. 13. yüzyılın başında sona erdiğinden emin olduklarını belirtmektedirler. Bu zaman dilimi II. Muršili'nin iktidardaki güç olduğu döneme yaklaşık olarak uymaktadır. Woolley'in I. Tabaka Tapınağı ve Kalesi dışında devasa yapıların varlığına ilişkin hiçbir kanıt olmamasından dolayı, takip eden 1. Tabaka'da görülen mimari değişimleri salgın hastalığın uzun süren etkileri üzerinden izah etmek mümkündür (Yener *et al.* basım aşamasında: 331).

Özetle, en son kazılar esnasında, 13. yüzyılda Tapınak dışında Aççana'nın herhangi bir bölgesinde yerleşim olduğuna dair hiçbir bir kanıt bulunamamıştır (Yener *et al.* basım aşamasında: 331). Alalakh ya da Mukiş'in Kadeş Savaşı'ndaki müttefikler arasında yer almamasından hareketle (Beckman, 1999: 90-95), M.Ö. 13. yüzyılda Alalakh'ın artık vassal bir devletin başkenti olmadığı ve eyalet olarak ilhak edilmiş olduğu öne sürülebilmektedir (Yener *et al.* basım aşamasında: 331). Kazılar, Ic Tapınağı'nın varlığının devam etmesinden dolayı (takriben M.Ö. 13. yüzyılın ortalarına dek), şehrin akropol yerleşiminin hala daha İstar kültünün merkezinde yer aldığını ortaya koymuştur (Yener, 2013). Şehrin M.Ö. 1300 civarında terk edildiği düşünülmektedir. M.Ö. 13. yüzyıl "Mukış" ya da "Mukış Şehri"ne atıfta bulunan az sayıda yazılı metin olmakla birlikte (Singer, 1999, 2017), bu metinlerde Aççana şehir höyüğünden bahsedilmemektedir. Metinlerdeki atıflar yeni oluşan Hitit yönetim merkezinin muhtemelen yakınlarda, Alalakh kentinin Tayinat Höyük mahallesinde ya da Amik Ovası'ndaki başka bir konumda yer aldığına işaret etmektedir (Yener *et al.* basım aşamasında: 332).

Yaklaşık 150 yıllık bir aradan sonra, M.Ö. 12. yüzyıl ortalarından sonlarına doğru kısa süreliğine Aççana'da ne büyüklükte olduğu henüz bilinmeyen küçük bir yerleşim kullanılmıştır (Yener *et al.* basım aşamasında: 332). Sir Woolley'in Tabaka 0 yapılarının Yener kazılarında yeni tanımlanmış Demir Çağı 0. Tabaka'sına ait olması muhtemeldir (Yener *et al.* basım aşamasında: 332).

Yener tarafından yayımlanmış kontektlerin yanı sıra (Yener, basım aşamasında, 316), bu tezin konusu olan "truncated cups" / "Kâsecikler" aynı zamanda henüz yayımlanmamış muhtelif alanlardan da ele geçmiştir (bkz. Ek A). Alan 2'de 2011'de kazılan ve geçici olarak 2/1 Tabakalarına tarihlenen beş açma detaylı araştırma sürecindedir. Bu açmalar yüzey toprağının hemen altında çanak çömlek barındıran kötü bir şekilde muhafaza bir evreyi (geçici olarak 1. Tabaka 1. Evreye tarihlendirilmiş) ortaya çıkartmış olup bu alanda mimari unsurlar bulunamamıştır. Öte yandan yapılan kazılar bu açmalarda daha aşağıda bulunan katmanlarda duvarlar ve bir drenaj sistemi bulunduğunu (geçici olarak 2. Tabaka 2. Evreye tarihlendirilmiş) gözler önüne sermiştir. Alan 1-S'de 2012-2016 yılları arasında sürdürülen çalışmalarda iki yeni açmada (42.06 ve 42.10) çalışılmış ancak

bu açmalara dair veriler henüz bütünüyle incelenmemiştir. 42.06 açmasında bol miktarda çanak çömlek içeren açık bir alan (geçici olarak 1. Tabaka 1. Evreye tarihlendirilmiş) bulunmuştur. Buranın altından küçük odalardan ve bir geçiten oluşan bir yapı kompleksi ve bol miktarda keramik (geçici olarak 2. Tabaka 2. Evreye tarihlendirilmiş) gelmiştir. 42.10 açmasında bir metreden fazla Demir Çağı çökeltisinin altında sağlam M.Ö. 12. yüzyıl zeminleri bulunmuştur (1-3. Evre, 0. Tabaka). Bunun altında, birbirine müteakip mimari katlar (4-6. Evreler) bulunmuş olup bunların yandaki İstar Tapınağı ile ilişkisi olabileceği düşünülmektedir. 42.29 açmasında 2012 yılında bozulmuş durumda bir döküntü katmanı (3-4. Evreler) ele geçmiştir. Henüz incelemesi bitmemiş bu kontekstin 3. Tabakaya ait olduğu düşünülmekte olup 4.-5. Tabakalar kökenli saray çöplerini içerdiği zannedilmektedir. 4. Alanda yürütülmüş olan kazılar 3. Tabaka mesken ve zanaat üretimi yapılan atölyeyi (3. Evre) daha çok ortaya çıkartmıştır. Daha da aşağı inildiğinde 4. Evre’de fırınlar ve zanaat üretimi devam etmektedir. 4. Evre’nin erken 3. Tabaka’ya mı yoksa 4. Tabaka’ya mı ait olduğu henüz kesinleşmemiştir; burada 3. Tabaka ile evrelendirmesi yapılmıştır. Tüm bu kontekstlerde detaylı incelemeler devam etmektedir.

BÖLÜM 3

HİTİT (Kuzey-Orta Anadolu'ya özgü) MADDİ KÜLTÜRÜ

“Çok büyük oranda, görünen o ki Hitit dünyasına ait ticari aktivitelerin büyük çoğunluğu, özellikle de uluslararası ticaret, yabancı araçların ya da girişimcilerin elindeydi. Hititlerin uluslararası ticarete bariz şekilde bu denli küçük rollerinin olmasının, yaşadıkları coğrafyanın bir özelliğiyle bağlantısı olmalı...Hititlerin yaşadıkları topraklar kara ile çevrili, denize kıyısı bulunmayan bir alandı.” (Bryce, 2002: 96)

3. 1 Giriş

Bu bölüm, “kâsecik”ler / “truncated cups” ve ilgili minyatür kapların analizlerine dair bir alt yapı sunmaktadır. Arkeolojik kalıntılardaki kült ve ritüelleri tanımlamaya dair teorik yaklaşımlar kısaca ele alınmakta ve adak sunmaya dair davranışlarla minyatür kaplar arasındaki ilişkiyi inceleyen bazı vaka çalışmalarına yer verilmektedir. Araştırmalar Hitit çanak çömlekleri gibi dayanıklı mallara Hitit anavatanı dışında rastlamanın tıpkı Hattuša’da ithal edilen mallara rastlanması gibi son derece ender olduğunu ortaya koymuştur (Glatz, 2012). Ancak Suriye’deki diğer alanlarla karşılaştırıldığında Açıne Höyük’teki Hitit buluntuları dikkat çekicidir. Höyükteki kazılarda ortaya çıkarılanlar arasında mühürler ve bullalar, fildişi, bronzdan silahlar, lapis lazuli bir heykelcik, bazalt bir stel, Luwice ibareler, Hitit metinleri ve Hitit tarzı mimari unsurlar bulunmaktadır (Helft, 2010: 274).

Bu bölümde, Hitit tarzı buluntular gözden geçirilerek Alalakh’taki kâseciklerin varlığına dair bir bağlam oluşturulmaktadır. Ardından genel anlamda Hitit Geç Tunç Çağı çanak çömlekleri ve kâsecikler gibi minyatür kaplara dair kısa bir sunumla örneklenen Alalakh arka planı verilmektedir. Hitit çanak çömlek formunun nadiren Anadolu sınırlarının dışına çıkmış olması, Alalakh’ta bulunan kâseciklerin varlığının önemini ortaya koymaktadır. Son olarak da Alalakh’ın Geç

Tunç Çağı çanak çömlekçiliği külliyyatına kısaca irdelenmesi yoluyla “kâsecik”lerin Geç Tunç II yerel buluntu topluluğu içindeki konumlandırması ortaya çıkacaktır.

Yabancılarla olan temas, maddi kültür içinde çok çeşitli açılardan tanımlanabilir niteliktedir (Akar, 2017: 2). Açıçana Höyük’te bulunan Geç Tunç Çağı II’ye ait Anadolu tarzı unsurların büyük çoğunluğunun ritüel ve yönetsel işlevlerle ilişkili olduğu anlaşılmıştır (Helft, 2010). Alalakh, Hititler tarafından politik anlamda yönetim altında tutulmuş olsa bile, yerel anlamda, farklı kültürlerle ait bireyler arasındaki etkileşimler, kolektif bir yapıyla yeni fikirlerin ve kültürel uygulamaların şekillenmesine tepeden inme süreçlerden daha fazla etki edebilmektedir (Akar, 2017: 2). Alalakh’ta bu dönemdeki maddi kültürün evrimi çok yönlü olarak görülmektedir. Stilistik gelenekler ve günlük kullanıma yönelik objelerin yeni mecra ve amaçlara yönelik olarak adaptasyonu söz konusudur. Sanat tarihi metodolojisi, mesela mühürcülük ve heykeltirlik alanlarında, bu süreçlere odaklı çalışmalar yürütmüştür (Renfrew ve Bahn, 2004, 1991: 357; Feldman, 2006: 62). Öte yandan çanak çömlek odaklı çalışmaların bu bağlamda daha geride kaldığı iletılmektedir (Akar, 2017: 1-2) ve çanak çömlekçiliği yalnızca belirli insan gruplarıyla ilişkilendirilmiş seramik grubu kategorisinde görme eğilimi bulunmaktadır (Horowitz basım aşamasında a: 193-194).

Alalakh, Anadolu ve Suriye arasındaki kıta içi, başlıca ticari rotaların üzerinde yer almaktadır. Geç Tunç Çağı Hitit ve Mittani Krallıklarının arasındaki sınır bölgesinde bulunması itibarıyla, çeşitlilik arz eden kültürel uygulamaların yerli halk ve yabancı bireylerin birbiriyle öncelikle komşu olarak, sonra da tebaa ve efendi olarak etkileşimlerinin beklenebileceği nitelikte bir konuma sahiptir (Akar, 2017: 1-2). Bu durum Açıçana Höyük’ün Suriye’deki diğer yerleşimlerden daha fazla Hitit stili objeyi barındırmasını açıklıyor olabilir (Helft, 2010: 274). Pamuk ve kumaş gibi dayanıksız ticari malların alınıp satılmasının daha Orta Tunç Çağı’ndan başlayacak şekilde gerçekleştiği bilinmektedir (Bryce, 2005: 32-33). Ancak bu nesneler ne yazık ki arkeolojik olarak neredeyse yok denecek kadar az iz bırakmaktadır. İlgili metinler Geç Tunç dönemi Hitit tacirlerinin Anadolu platosuna evcil hayvan, mahkûm, farklı metaller, değerli taşlar, arpa ve şarap sattığını (Hoffner, 2001: 184) ortaya koymakla

birlikte spesifik olarak özellikle Hitit objelerinin Suriye'ye akışı düşük seviyededir. Bu yüzden de Hititlerin ya da genel anlamda Anadolu'luların, Fırat ve Asi bölgelerindeki varlığını belirlemek zor olabilmektedir. Ayrıca mevcut kanıtların yalnızca insani temas ve ticaretten dolayı mı yoksa politik anlamdaki hakimiyetten ötürü mü bir etkileşime işaret ettiğini saptamak güçtür.

Aççana Höyük'te yürütülen kazılar Hitit maddi kültürüne ait olduğu kesin olan örneklerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Şekil 13). Fakat bu örneklerin büyük kısmının yerel olarak üretilmiştir. Diğerleriye Anadolu platosuna ait sanatta tasvir edilen nesnelerin fiziksel tezahüründen oluşmaktadır. Elde edilen küçük buluntular arasındaki üç çatallı ve arkası topuzlu Hitit tören baltası (AT 1889) Alan 4'te ortaya çıkarılmış önemli ve ilginç bir örnek teşkil etmektedir (Yener, 2011). Açma 64.63, Yerel Evre 1'de bulunan tören baltası, sabanlı tarım nedeniyle tahribata uğramış yüzey toprağının hemen altında bulunmuştur. Bu özgün eser, Anadolu'daki artistik tasvirlerde yer alan üç çatallı baltalarla oldukça benzerlik göstermektedir (Müller-Karpe, 1994: pl. 61, 6-11), bunlardan en önde geleni de Hattuša'daki Kral Kapısı'ndaki rölyeftir. Söz konusu rölyefte, elinde üç çatallı bir balta tutan bir erkeğin ya da bir tanrının gerçek boyuttaki figürü tasvir edilmektedir (Bittel, 1976: Pl. 268). Muhtemelen bu buluntu pratik kullanım amaçlı üretilmemiştir. Bunun yerine önemli bir Hitit yöneticisi tarafından gücünü göstermek amacıyla kullanılan törensel ya da sembolik bir nesne olması muhtemeldir (Yener, 2011; Akar, 2017).

Alalakh'taki Hitit tarzı buluntular arasında diğer önemli örneklerden bir tanesi de İstar Tapınağı II'deki Kuzeybatı Ek Yapısı “dolap / cupboard” olarak tanımlanan (Woolley, 1955: 81, Plate lxix) kontekstten bulunan lapis lazuli heykelciktir (Şekil 13). Pelerinli çıplak bir kadının tasvir edildiği heykelcik daha ziyade İstar-Astarte'ye ait Suriye tasvirleri ile ilişkilendirilse de, oyma tarzının özelliklerinin Hitit heykelcikleri ile çok benzerlik sergilediği belirtilmektedir (Helft, 2010: 177). Hitit tarzındaki lapisten yapılmış heykelciklere Karkamiş'da ve hatta bir örneğine de Asur'da rastlanmıştır (Ass. Nr. 22400, Berlin Müzesi koleksiyonu; Helft, 2010: 271).

Bir diğer kayda değer buluntu da Alalakh'daki Tabaka Ib Tapınağı'nın girişinde ön yüzü yere bakar şekilde bulunmuş olan ortostattır (Şekil 13) (Woolley,

1955: 86). Tamamlanmamış bu ortostat rölyefi üzerinde yer alan “Tuthaliya” ismi görünür niteliktedir. Yakın zaman önce bulunan “Ulu Prens Tuthaliya ve Ulu Prenses Aşnuhepa” mühürleri, Tuthaliya’nın Hattuša kraliyet ailesi mensubu olup Alalakh’a gönderilmiş bir vali ve muhtemelen de Murşili II’nin yeğenlerinden biri olduğuna işaret etmektedir (Yener, Dinçol, Peker, 2014). M.Ö 14. yüzyıl Hitit kaya kabartmaları sıklıkla yerleşim yerlerinin dışındaki doğal falez yüzeylerinde yer almaktadır. Bu nedenle, muhtemelen orijinal haliyle Tabaka Ia Tapınağı’nın bir parçası olan bu rölyefin varlığı, Hitit gücüne dair bir figürü direkt olarak lokal otoriteye ait en önde gelen yere, yani o zamanlarda 500 yıldır o noktada duran İstar Tapınağına yerleştirmeye dair bir niyetin göstergesi olabilir (Yener, 2017: 216-217). Anadolu “etkisi” Tapınak III ve II’nin mimarisi için de ileri sürülmüştür. Ancak, Woolley’nin kazılarının doğası gereği tam olarak Alalakh 3. ve 2. Tabakaları ile örtüşmüyor olması ihtimali de göz önünde bulundurulmalıdır (Yener, 2005: 111; Yener *et al.* basım aşamasında: 319). Ayrıca Kuzey (Heinz, 2015: 99) ve Güney Kalelerinin inşasında Hitit askeri mimari geleneklerinin etkili olduğu öne sürülmüştür. Bu kalelerin 2. Tabakada inşa edilmiş devasa hücresel/kazamat kerpiç yapılar olması dikkat çekicidir (Akar, 2012, 2013).

Kazılarda ele geçen metinler ve mühürler de Alalakh’da Hititlerin varlığına işaret etmektedir. Bazıları I. Šuppiluliuma’nın işgalinin öncesine ait olmak üzere Woolley toplamda dokuz adet Hitit mührünü ve altı Hitit mühür baskısını kaydetmiştir. Yener tarafından yürütülen kazılarda da üç yeni mühür ve üç mühür baskısı bulunmuş olup bunlara Pilukatuha ve Tuthaliya-Aşnuhepa mühür baskısı da dahildir (Yener, 2017: 216; Yener, Dinçol ve Peker, 2014: 136-138). Woolley, IV. Tabaka sarayının “karışık” bir alanında bir adet proto-Luwi mührü, iki bulla (Woolley, 1956: 266) ve üzerinde Luwice bir ibare bulunan bir “kevgir” bulduğunu rapor etmiştir (Helft, 2010: 170-171). Bu durum, Hitit devlet görevlilerinin ya da müttefik Kizzuwatna’nın yetkililerinin Alalakh’ta aktif olduğunu ve 4. Tabakada Alalakh kralları Niqmepa ve Ilim-Imimma ile ilişki halinde bulundukları anlamına da gelebilir. Metinlere gelince, “III. Tabaka Kale depo odalarında” bulunan bir metin parçası artık 3. Tabaka Kalesi ile ilişkilendirilmiş durumdadır (Yener *et al.* basım aşamasında: 319-320). Söz konusu belge tahılların kontrolü ve dağılımı ile ilgili aktiviteler üzerinedir. Ne yazık ki, 2. ve 1. Tabakaların yönetim merkezleri

tanımlanamamış ve henüz başka metin bulunamamıştır. Yine de 2. ve 1. Tabakalarda Hitit yönetimine dair kanıtları yadsımak mümkün değildir.

3.2 Yöntem ve Teoride Minyatür Kaplar ve Adak Ritüelleri

“İçinde marjinal, “tuhaf” ve ender rastlanan çağrışımlar olsa bile, odağında dini seremoniler olan “Kült”ü tanımlamak çok daha kolay olabilir ancak “din”i tanımlamak bundan çok daha dolambaçlıdır.” (Renfrew ve Bahn, 2005: 45)

“Truncated Cups” yani “kâsecik”lerin ayinlere yönelik bir buluntu topluluğunun parçası olduğunu konusuna anlam kazandırabilmek yolunda, öncelikle “ayin” ya da “ritüel” kelimeleriyle kast edilenin tam olarak ne olduğunu tanımlamak faydalı olabilir. Arkeolojide uzun süre boyunca, Renfrew (1985) konuyu yeni bir perspektiften ele alana dek, gizemli özelliklere sahip her türlü unsur ya da nesne standart olarak din kategorisi altında ele alınmıştır. Başka bilim insanlarının da Renfrew’un yaklaşımını ilerleyen zamanlarda benimsediği anlaşılmaktadır (örneğin Bell, 1997; Insoll, 2004). Öne sürülen “din” tanımlarından bir tanesi şudur: “genelde düşünülen kutsal yerlerin ve definlerin ötesinde, hayatın tüm diğer öğelerinin potansiyel olarak altında yer alabileceği bir üst yapı” şeklindedir (Renfrew ve Bahn, 2005: 48). Renfrew, arkeolojik bağlamda ritüellerin güvenilir emareleri olarak şunları öne sürmüştür: 1) bir şeye dikkatin odaklanması, 2) bu alem ve bir sonraki alem arasındaki sınır bölgesi 3) ilahi bir varlığın mevcudiyedi, ve 4) katılım ve adak sunulması (Renfrew, 1985: 11).

Konumuzu teşkil eden kâsecikler ve ilgili kaplar söz konusu olduğunda, ritüel amaçlı kullanım üzerine farklı argümanlar kurmak mümkündür. Öncelikle, ele geçmiş olan tabletlerde Hitit ayinlerine, tanrı ve inançlarına dair referanslar mevcuttur (Bakınız 4. Bölüm). Metinler ve kapların ritüel amaçlı kullanımlarını ilişkilendiren muhtemel bir bağlantı söz konusu olsa da, buna dair birebir örtüşen kanıtlar zayıf niteliktedir. Öte yandan, kâsecikler ve ilişkili diğer kaplar, Renfrew tarafından tanımlanan ve 4. maddeyi teşkil eden “katılım ve adak sunulması” kriterine uygunluk göstermektedir. Mesela bu kapların sıklıkla bulunduğu yerler

arasında tapınak kontekstleri bulunmaktadır. Bir başka kontekst, adak yeri olarak kullanıldığı düşünülen havuzlardır. Ayrıca minyatür kapların kapların ev bağlamında ele geçme frekansının gündelik ev işlerinde kullanıldıklarını düşündürecek kadar yüksek olmaması da ilgi çekici olup ayinlerde kullanılma amacı güdülerak yapılmış olduklarını düşündürmektedir.

3. 3 Kuzey Orta Anadolu Minyatür ve Model Kaplarının Olası Öncülleri

Bu bölüm, Akdeniz dünyasındaki minyatür adak kapları üzerine yapılan çalışmalardan kısa bir seçki ortaya koymaktadır. Bu çalışmalar geleneğin atalarına işaret etme potansiyeli taşımaktadır. Mısır'da farklı minyatür seramik nesnelerin sıklıkla mezarlara yerleştirildiği ve kült kontekstlerinde bunlarla karşılaştıldığı anlaşılmaktadır. Bu objelerin bazılarının varlığı Hanedanlık öncesi döneme kadar geriye uzanmaktadır (Allen, 2006: 19). Bilinen ilk minyatür model kap Dördüncü Hanedanlık döneminde bir mezardan gelmiştir (Allen, 2006: 19). Bu uygulama Mısır tarihi boyunca devam etmiş ve Roma dönemine dek uzanmıştır. Minyatür model kapların birçok farklı nedenden ötürü genellikle kazıyı yapan kişiler tarafından göz ardı edilmiş olabilecekleri belirtilmektedir. Mesela, bunların seri üretim, işlevsel olmayan, kronolojik dizilim ya da kronolojik çalışmalar için fayda teşkil etmeyen nitelikte oldukları düşünülmüştür (Allen, 2006: 20). İkinci olarak, sıklıkla tahrip olmamış durumda bulunsalar da, minyatür model keramik kaplar (Şekil 14) çoğunlukla ikincil kontekstte bulunmuşlardır. Bazen de yalnızca üç kazı sezonunda yaklaşık 45.000 adet ele geçen Abu Roash buluntuları gibi, anormal derecede fazla miktarlarda bulundukları için genellikle dikkate alınmamış olabilirler (Allen, 2006: 20). Kaplar, çok küçük hatta bazen hiç var olmayan iç hacimleri göz önünde bulundurularak “model” olarak sınıflandırılmıştır (Allen, 2006: 20). “Minyatür” terimi ise, daha büyük kapların potansiyel olarak işlevsel olan çok küçük versiyonları için kullanılmaktadır (Allen 2006: 21).

Meidum'da, hem açık hem de kapalı formdaki çok küçük kaplara (Şekil 14) erken Dördüncü Hanedanlık döneminde bile rastlanmaktadır (Milward-Jones, 1991: Pl 50). Eski Krallık minyatür kapları içinse durum, gündelik kullanım amacıyla

olmasa da ölümle ilgili ritüeller için sıklıkla kullanıldıkları yönündedir. Bu yüzden de atıldıkları kontekstlerde oldukça yüksek sayılarda ele geçtikleri aktarılmıştır (Allen, 2006: 22). Üretim biçimleri “kâsecik”lerin üretim metoduna çok benzemektedir. Yani tornada, gelişigüzel bir şekilde “off-the-hump” yöntemi kullanılarak üretilmişlerdir (Bakınız 4. Bölüm). Üzerlerinde herhangi bir özel yüzey işlemi uygulanmamıştır. Düz bir dip elde edilmesi için ip ile kesilmişlerdir (Allen, 2006: 23). Aynı zamanda yaygın, daha büyük formları taklit eden “oransal olarak küçültülmüş” kaplar da mevcuttur (Allen, 2006: 22). Bunlar kırmızı astarlı ve perdahlanmış olup çoğunlukla mezarlarda buldukları belirtilmiştir. Mısır’da minyatür kaplar Orta Krallık döneminde (Şekil 14) ve takip eden zaman dilimlerinde de görülmeye devam etmiştir (Allen, 2006: 24).

Minyatür kaplara Tunç Çağı boyunca Girit’te Minos kültüründe de rastlanmaktadır. Prepalatial ve Protopalatial dönemlerde özellikle tolos mezarlarda ve kutsal yerlerde bulunmuşlardır. Neopalatial dönemde mağara ve tepe kutsal alanlarında sıklıkla bulunsalar da, saraylarda ve sıradan ev kontekstinde de ele geçmişlerdir (Simandiraki, 2011: 48). Minos minyatür kaplarının Mısır’dakiler gibi keramik, metal ve taştan üretildiği anlaşılmıştır. Bu kapların esin kaynağının Mısır’daki örnekler olup olmadığı ise bir soru işaretidir (Simandiraki, 2011: 48). Kapların şekillerinin geniş çeşitlilik arz ettiği belirtilmektedir. Pek çoğu Mısır’daki gibi, tam boy kapların şekli taklit etmektedir. Minos minyatür kaplarının olası işlevleri konusunda pek çok öneri bulunmaktadır. Bunlar, parfüm ya da şifalı kurutulmuş ot kabından, birim ölçüsü ve hatta oyuncak olabileceklerine değin geniş bir yelpaze teşkil eder (Simandiraki, 2011: 55-56). Kabaca silindirik ve dışı çekik ağızlı (Şekil 15) “fincan” olarak nitelendirilen formun yaygın olduğu aktarılmıştır (Simandiraki, 2011: Fig 1).

Minyatür kaplar Orta Tunç çağında Kenan Ülkesi’nde özellikle de ritüelle ilgili kontekstlerde ortaya çıkmaktadır. Nahariya yerleşiminde minyatür kapların tapınak kontekstinde bulunduğu anlaşılmaktadır (Naeh, 2012). İlk defa Ben Dor tarafından kazılan yerleşim, Dothan tarafından Evre A-C olarak yeniden evrelendirmeye tabi tutulmuştur. A Evresi, I-II Zemin’lerini; B Evresi, III-IV Zemin’lerini, C Evresi de V Zemini’ni içermektedir. Bu kontekstler Orta Tunç IIa – Orta Tunç IIc / Geç Tunç I olarak tarihlendirilmiştir (Naeh, 2012). Burada, birden

fazla gövdeli olanlar da dahil geniş çeşitlilikte minyatür kaplar bulunduğu raporlara yansımıştır (Naeh, 2012; fig. 7, 3.3) (Şekil 15). Tabanları iple kesilmiş, küçük, açık kaplar bu buluntu topluluklarının bir parçasıdır (Naeh, 2012; fig. 3.5) (Şekil 16). Burada hem yuvarlatılmış olanlar hem de keskin-dışa çekik profilli minyatür kâseler bulunmuştur. Asemblajın bir kısmının minyatür sivri uçlu testiciklerden oluştuğu anlaşılmaktadır (Naeh, 2012).

Kıbrıs'ın Famagusta bölgesindeki Kalopsidha-Koufos, MC III'ten LC I'e tarihlenen geçiş döneminin sınıflandırılmasının bir parçası olarak kazılmıştır (Webb, 2012: 1). Alanı incelemek için açılan açmalarda korunma düzeyi düşük mimari unsurlarla karşılaşıldığı belirtilmektedir. Ancak buradaki kaliteli çanak çömlek ve bakır üretiminin yan ürünlerinin bolluğu hafırlerin dikkatini çekmiştir. Çanak çömleğin çoğu kısmının ıskarta olduğuna karar verilmiş olsa da, kazılarda ele geçenler arasında enteresan bir model minyatür sivri uçlu testicik ve kâse (Şekil 17) koleksiyonu da bulunmaktadır (Astrom, 1987). Bunların adak amaçlı kullanıldıklarının öne sürülmesinin nedeni ise ele geçen Düz Beyaz Çark Yapımı II (Plain White Wheelmade II) standının, Kıbrıs'ta diğer alandaki kült kontekstlerinde bulunanlarla benzerlik göstermesi olduğu aktarılmaktadır (Webb, 2012: 6). Ayrıca Kalopsidha'nın 25 km güneybatısında yer alan Athienou-Bamboulari tis Koukounninas'un çağdaş bir kontekstinde de binlerce minyatür bulunmuştur. Bu buluntuların da yine bakır yan ürünleri de kapsayan, tahribat derecesi yüksek bir kontekste ele geçtiği belirtilmiştir (Webb, 2012: 6). Bu iki alanın, o zamanlarda Kıbrıs'ta büyük önem sahibi olmaya başlayan bakır ticaretiyle ilintili kült merkezleri olduğu öne sürülmüştür (Crewe, 2012: 66; Spigelman, 2012). Ancak el yapımı minyatürlerin, MC III/LC I geçişinden sonra devamı gelmediği anlaşılmaktadır. Bu duruma sonradan Beyaz Tıraşlı Mal Grubu'na (White Shaved Ware-WSh) evirilecek olan sivri uçlu testicik istisna teşkil ettiği aktarılmıştır. Beyaz Traşlı Mal Grubu'nun belirgin sivri uçlu testiciklerinin (Şekil 17) ticaretinin M.Ö. 15. yüzyıl'dan başlayarak yoğunlukla Kıbrıs'tan anakaraya yönelik yapıldığı anlaşılmaktadır.

3. 4 Geç Tunç Çağında Hitit “Kuzey-Orta Anadolu’ya özgü” / “North-Central Anatolian” (NCA) Çanak Çömlek

Geç Tunç Çağı Hatti Krallığı'na ait çanak çömlekler, Orta Tunç Çağı tipik Kaneş keramikleri ile pek çok bakımdan devamlılık gösterir. Düz yüzeyli, çark yapımı, açık ve kapalı formlardaki kaplara dair çeşitlilik mevcuttur. Bazı özel kırmızı astarlı formlar ve nadir olarak da üç renkle boyanmış formlar mevcuttur. Bu tarz çanaklar yalnızca Hatti anavatanıyla sınırlı değildir. Platonun kuzey yarısında da yaygın şekilde bulundukları anlaşılmıştır. Bu nedenle Glatz tarafından “North-Central Anatolian” (Kuzey-Orta Anadolu'ya özgü) terimi önerilmiştir (2008: 130). “NCA” şeklinde kısaltılan bu terim, sonradan Hitit devletinin çekirdek bölgesi (Yukarı Ülke, Harita 4) haline gelecek olan yerden gelen çanak çömlek ve diğer maddi kültürü tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu alanda birçok etnik kökenden insan yaşadığı ve bu kişilerin Geç Tunç Çağı “Hitit” siyasi varlığının yaratılmasında yer aldığı bilinmektedir. Bu nedenle, kapsayıcı şekilde “NCA” teriminin kullanılması, maddi kültür stillerinin belirli etnik gruplara ilişkilendirilmesinin önüne geçmektedir. Hatti Krallığı'nın politik etkisi I. Hattuşili ve takip eden kralların yönetimi sırasında yayıldığı Orta Anadolu'nun daha büyük kısmının bu maddi kültür çevresine girdiği belirtilmektedir. Bu alanın, “Aşağı Ülke” Kapadokya'yı ve kademeli olarak Kilikya, sınır krallıkları olan Kuşşara ve Işuwa da dahil olmak üzere Yukarı Fırat'taki Aslantepe'ye dek tüm hat boyunca uzandığı aktarılmaktadır.

Hattuşa (Schoop, 2009), Kuşaklı (Müller-Karpe, 1996) ve Gordion (Henrickson, 1995) gibi yerleşimlerdeki Hitit çanak çömlek endüstrisinin incelendiğinde “Drab Ware” olarak isimlendirilen basit mal grubunun seri üretim ve standardizasyonun kanıtlarını ortaya koyduğu belirtilmektedir. Bir “Drab Ware ufku”nun, arkeolojik bağlamda Hitit yayılmasının ayak izlerini sürmeyi kolaylaştıracağı düşünülmüştür (Horowitz basım aşamasında a: 196-197). Ancak tüm bu yerleşimlerin karşılaştırılmasının yapılması sonucunda (Glatz, 2009), genel anlamda plato kapsamında ve dışarda Hitit egemenliğindeki topraklardaki form ve doku anlamındaki bölgesel çeşitliliğin dikkate değer olduğu anlaşılmıştır (Şekil 18). Bazı saklama kaplarının ve yemek kâselerinin resmi devlet projeleri için çok fazla sayıda üretilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin resmi depo gibi kontekstler kazıldığında standartlaştırılmış bir seri üretimin varlığına dair bir izlenim edinilmektedir (ör. Gates, 2001). Ancak bunun da ötesinde lokal endüstrileri şekillendiren faktörlerin yerel talep ve gelenekler olması ihtimaller dahilindedir.

Araştırmalarda, M.Ö 14. ve 13. yüzyıllarda Hitit emperyal kontrolünün Hatay ve Suriye'ye doğru kaydığı dönemde, bu yayılmanın yerel çanak çömlek üretimine etkisinin bir zamanlar inanıldığı kadar bariz olmadığı tespit edilmiştir (Mazzoni, 2002; Glatz, 2012; Horowitz 2015, basım aşamasında a). Önceden Hitit yönetiminin çanak çömlek üretimini direkt olarak kontrol ettiği öne sürülmekteydi. Bu düşünceye göre, bunun bir sonucu olarak Kinet Höyük gibi Kilikya sitelerinde “seri üretilmiş standart” çanak çömlek formları ve çömlekçi işaretleri ortaya çıkmıştı (Gates, 2001; Horowitz, 2018). Glatz tarafından yapılan çalışmalar ise Hatay ve Suriye'ye dek uzanan bir “Drab Ware ufkunu” sorgulamış, yalnızca az sayıda kap formunun gerçek “North-Central Anatolian” (NCA) kaynaklı ya da en azından Hattuša'daki seramik buluntu gruplarıyla tutarlılık gösterir nitelikte olduğunu öne sürmüştür (Glatz, 2009: 4, 2012; Genz, 2006). Çark yapımı düz basit çanak çömleklerin Orta Tunç Çağı boyunca Hatay ve Suriye'deki normu teşkil ettiği belirtilmektedir. Aççana kazılarında bu durum Geç Tunç dönemine dek kesintisiz şekilde devam etmiştir (aşağıya bakınız). Bu nedenle tek başına çark yapımı düz çanak çömleğin varlığının, bölgede Hitit yönetiminin mevcudiyetine dair kanıt teşkil etmeyebileceği anlaşılmaktadır. Tell Afis'in M.Ö 13. yüzyıl tabakaları, metinler, çok sayıda NCA kap ve NCA metal buluntu tipleriyle Hitit yönetimine dair izleri ortaya koymaktadır (Archi and Venturi, 2012; Venturi, 2013). Fakat kazı yayınlarında “kâsecik” ya da sivri uçlu testicik gibi minyatür kaplar ile karşılaşılmamıştır.

Alalakh'ta bulunan NCA kap tipleri arasında, bazıları işlevsel olan örneğin “fuziform” kavanoz, Woolley Tip 39, (1955: Pl. 111) ve tek saplı şişe benzeri kap gibi türler, Kuşaklı gibi yerleşimlerdeki buluntularla paralellik göstermektedir. Bu kapların benzerlerine Fırat kadar uzakta, örneğin Emar bölgesinde rastlandığı anlaşılmaktadır (Caubet, 1982). “Kâsecik” ve sivri uçlu testicik gibi minyatür kaplara genellikle Hitit çanak çömlek kültürüne dair seri üretim ve devlet yönetimi argümanlarında referans verilmemektedir. Bunun muhtemel sebebi bu tip minyatür kapların, gerçek anlamda çanak çömlekçiliğe değil ritüele dair objeler olarak görülmesidir. Ayrıca “kâsecikler” tek tip değildirler. Özensiz şekilde, geniş bir çeşitlilik içinde üretilmişlerdir. Aşağıdaki bölümde Anadolu platosuna ait kâsecik örnekleri ele alınacaktır.

3. 4. 1 NCA (Kuzey-Orta Anadolu'ya özgü) Buluntu Topluluklarında “Truncated Cups”/ “Kâsecikler” ve Diğer Minyatür Kaplar

Çorum, Boğazköy–Hattuša’da, Hitit kontekstlerindeki minyatür ya da model kapların en erken dönem örneklerinden biri Sarıkale bölgesinde M.Ö 15. yüzyıl’a tarihlenmektedir. Buradan gelen çok küçük el yapımı model tabaklar (Şekil 19) Schoop tarafından “pinched cups” (çimciklenmiş kaplar) olarak adlandırılmıştır (2009: 167, fig 15). Akademisyenler, 14. yüzyıl’ın başından itibaren başkent Hattuša’da tüm çanak çömlek topluluğunun karakterinde belirgin bir değişim gözlemlemektedirler. Bu dönemde bazı kap formlarının “tipolojik anlamda ölü” hale geldiği, birtakım da yeni gelişmelerin ortaya çıktığı belirtilmektedir (Schoop, 2009: 154). Söz konusu dönemde tarih sahnesine yeni çıkan öğelerden biri de, kesilmiş (truncated) şekilli, kabaca tasarlanmış “kâsecikler”dir. “Truncated cups”/ “kâsecikler”e dair 14. yüzyılın öncesinde bir kanıt olmamakla birlikte, bu tarihten itibaren oldukça yaygın bir şekil teşkil ettikleri aktarılmıştır (Schoop, 2009: 166, fig. 13, 2-3).

Schoop, küçük model tabakları “adak kâseleri”nin olası bir öncüsü şeklinde düşünmektedir (Schoop, 2009: 153, 167). Schoop’un bahsettiği adak kâseleri ya da adak çanakları (Schoop, 2009, 2011); küçük, kabaca imal edilmiş, kesik şekilli, ip ile kesilmiş tabanları olan “truncated cups”/ “kâsecik”lere tekabül eder (ör. Fischer, 1963: Plate 119). Ancak model tabaklar ve truncated cup’lar birbirlerinden farklı olup Alalakh’taki varlıklarını beraberce M.Ö 13. yüzyıl’da da devam ettirdikleri anlaşılmıştır (bakınız 4. Bölüm).

Minyatür kaplardan oluşan buluntu topluluğunun dini ritüeller esnasında adak olarak sunulmuş öğeler olabilecekleri tartışılmaktadır (Schoop 2011: 248; fig. 1.3). Hattuša’daki kazılar esnasında adakla ilgili yerler olduğu düşünülen alanlarda büyük miktarlarda kâsecik ortaya çıkarılmıştır (Fischer, 1963: Plate 119) (Şekil 19-20). Dolayısı ile, hem bu nedenle hem de özensizce yapılmış olmalarından dolayı bu kâsecikler “adak kapları” ya da sunu kâseleri olarak yorumlanmışlardır (Schoop, 2009, 155). Büyükkale ve Yukarı Şehir’deki “kutsal havuzlar”da ve farklı tapınak yapılarında bu kâselerden büyük miktarlarda bulunması araştırmacıları bunların özel olarak bu bölgelerde adak sunumu için üretilmiş öğeler olduğunu düşünmeye sevk

etmiştir (Neve, 1971: 12, 25-27; Schoop, 2011: 248). Kâseciler ayrıca sıradan ev kontekstleri içinde de bulunmuştur. Bu nedenle Schoop (2009: 155) bu kâseciklerin yalnızca adağa yönelik üretildiği yorumuna dair şüpheleri olduğunu ifade etmiştir. Buna rağmen, kendisi de kâseciklerin genel anlamda dini bir kontekst içinde, bir sıvı ritüelinde kullanıldığı fikrinin de mantıklı olduğunu belirtmektedir (Schoop, 2009: 155; 2011: 249).

“NCA” kökenli kâsecikler aynı zamanda model tabaklar ve sivri uçlu model/minyatür testicikler (Şekil 20) ile ilintili şekilde de bulunmuş ve ritüellerle ilişkili bağlamlardan ele geçmelerinden hareketle Hitit adak buluntu topluluğu olarak tanımlanmışlardır (Akar, 2017: 6-7; Neve, 1971: 12; 1993: 28, Abb. 66; Schoop, 2011: 248). Schoop’un Hitit başkentindeki model/minyatür tabakların ortaya çıkışı ve evrimiyle ilgili argümanı şu şekildedir: “Burada bariz şekilde yeni bir ritüel davranışının ortaya çıktığını görmekteyiz ki kabaca aynı zamana denk gelen “libasyon kolları”ın ortaya çıkışı da benzer bir gelişmeyi doğrular nitelikte görülebilir” (2009: 155).

Büyükale’den adak kategorisine ait olarak tanımlanan pek çok kap çıkarılmıştır. Boyutları 2.1 – 3 cm yükseklik ve 7.5 – 12.8 cm ağız çapı arasında değişmektedir. Bu kâselerden ikisi (Fischer, 1963: 146, Plate 119, figure 1032-1033) (Şekil 19) Büyükale, G binası, Tabaka IV c’den çıkarılmıştır. Geri kalanlar ise Büyükale y/9, Tabaka III a (Fischer, 1963: 146, Plate 119, Plate 120, figure 1034-1039, 1040) (Şekil 19) kaynaklıdır. Hattuşa’nın alt şehrinde de J/20, Tabaka I’de, 2 cm yüksekliğe, 5.5 cm ağız çapına sahip bir adak kabı bulunmuştur (Fischer, 1963: 147, Plate 119, figure 1061) (Şekil 19). Tüm bu kaplar farklı profil şekilleri (V-şeklinde, yuvarlatılmış, dışa çekik, kısmi dışa çekik) arz etmekte olup, tıpkı Aççana Höyük’te olduğu gibi şekil açısından geniş bir çeşitliliğin mevcudiyetini ortaya koymaktadır. Bittel de Hattuşa’nın aşağı şehrinde çıkarılan yedi adet kâseciği yayınlamıştır (Bittel, 1952: 109, Abb. 31a, figure 23-29). Dışa çekik ancak biraz daha büyük başka bir kâsecik de (yükseklik 3.2 cm, ağız çapı 12.2 cm) aşağı şehirden, J/20, Tabaka 2’den bulunmuştur (Fischer, 1963: 147, Plate 119, figure 1062) (Şekil 19).

Hattuşa’dan elde edilen diğer küçük kaplara dair örnekler arasında, Yukarı Şehir’den çıkarılanları saymak mümkündür. Müller-Karpe, Hattuşa’nın üst

kısımlarından, Stratum Doğu 3'ten ele geçen kâseciklerden oluşan 78 parça örneği kayıtlara geçirmiştir (1988: 126, Plate 70). Bu kâseciklerin çapları 5 cm'ye kadardır. Bu parçalar, çoğunlukla ev kontekstlerinden elde edilen, kötü şekilde fırınlanmış ve el yapımı kâseciklerden oluşmaktadır (Ev 2, Ev 4, Ev 1'in doğusundaki yapı). Arkeologlar, IV. Tapınak Adyton'unun girişinde bulunan kaplarla (68 parça) benzerlik gösterdikleri için, bu kâselerin adak sunusu amaçlı kaplar olduğunu varsaymaktadırlar (Müller-Karpe, 1988: 126).

Çorum'da bulunan Alacahöyük de minyatür kapların elde edildiği diğer Hitit yerleşkelerinin bir tanesidir (Hitit İmparatorluğu ve sınırındaki bölgelerdeki NCA adak kapları için ayrıca bakınız: Glatz, 2009: 131). Koşay (1951) bu kâseciklerin kozmetik amaçlı kullanılmış olabileceğini belirtmektedir. Bu buluntular farklı dışa çekik ve yuvarlatılmış gövdelerin de dahil olduğu bir çeşitlilik gösteren, ağız çapları 4.2 ila 10 cm arasında olan kaplardan oluşmaktadır (Koşay, 1951: 20, Tabak 44, 2, 3, 5, 7) (Şekil 21). Uzmanlar ele geçen küçük, basit beş adet kâsenin ağız çaplarının 7.7 ila 8.2 cm arasında değiştiğini ve bunların çömlekçi çarkında imal edildiklerini bildirmişlerdir (Koşay ve Akok, 1966: 28, Plate 6, Al.f 150 - 155). Kazıdan gelen bir başka örneğin ise ağız çapı 5.5 cm olup bu buluntu tamir edilmiştir (Koşay ve Akok, 1973: 9, Plate 71, AL.R 240) (Şekil 21).

Başka bir önemli yerleşke de Çorum, Ortaköy-Şapinuwa olup burada da minyatür buluntu topluluklarına ait parçaların ortaya çıkarıldığı aktarılmaktadır. Yedi adet sivri uçlu testicik, Ağılönü Mevkii'deki kutsal adak noktalarına yakın Bina 3 – 4'te in situ olarak bulunmuştur. Hafırler bu kapları Hitit su kültü ile ilişkilendirmiş ve Hattuša'dan çıkarılan metinlerde geçen yedi pınardan gelen suyun muhafaza edildiği kaplarla bir bağlantı olabileceğinden bahsetmişlerdir (KBo 23–27; Rs. Iii 5–14; Süel, 2010: 31–52).

Ankara'da Gordion kazılarında da 1.8 cm yüksekliğinde ve 6 cm ağız çapında küçük ve sığ bir adak kabına rastlanmıştır. Bu obje Tabaka 8'den bulunmuş olup çömlekçi çarkında üretilmiştir. Çarktan iple kesilerek alınmış olduğunu gösteren dibi pürüzlü bir yapıdadır (Gunter, 1991: 64, Plate 21, 77).

Günümüz Sivas şehrinde yer alan Kuşaklı-Şarişsa'da bulunmuş olduğu yayınlara yansıyan çok sayıda minyatür kap mevcuttur. Bu küçük kaplardan üç tanesi Batı yamacının önünden kazılarak çıkarılmıştır. Çarkta derme çatma şekilde yapılmış

iki tanesinin ağız çapları 8.8 ve 9 cm olarak raporlara yansımıştır (Mielke, 1996: 124, plate 80, 9-11) (Şekil 22). Bazı kapların alt yüzünde iple kesinin izlerini gözlemlemek mümkündür. (Mielke, 1996: Plate 80, 10). Mielke, bu kapların Eski Hitit döneminden büyük Hitit Krallığı'na kadar olan dönemde var oldukları söyleyerek tam bir tarihlendirme yapmanın mümkün olmadığını belirtmiştir. (Mielke, 1996: 124; aksi argüman için bakınız Schoop, 2009: 166). Bulunan bir başka kap, el yapımı ve 1.8 cm ağız çapıyla oldukça küçüktür. Mielke bu kapların külte dair aktivitelerle ilgili olabileceğini çünkü pratik kullanımlarının oldukça güç olduğunu belirtmiştir (Mielke, 1996: 124, Plate 80, 11). Acropolis'in batı kısmındaki devasa Hitit Binası A'da yapılan kazılarda da büyük çeşitlilik arz eden adak kâseleri bulunmuştur (Müller-Karpe, 1996: 75, Figure 7).

Elazığ'da gerçekleştirilen Korucutepe kazıları da adak kapları açısından oldukça zengin bir buluntu topluluğu ortaya koymaktadır. Umurtak (1996), diğer adak kaplarının yanı sıra, Açıncı Höyük'teki kâseciklerle benzerlik gösteren 6 "minyatür adak kabı"nı yayınında detaylıca incelemiştir (Şekil 23). Hitit 2. Evreden ele geçmiş bu kapların yükseklikleri 3 ila 4 cm arasındadır; ağız çapları ise 5.4 ile 8 cm arasında değişmektedir. Kapların diplerinin iple kesilmiş olduğu belirtilmektedir (Umurtak, 1996: 42-43, Levha 9, 1-6). Hitit 3. Evre ve 4. Evreden bulunmuş olan diğer altı adak kabının yükseklikleri 3 ila 3.9 cm, ağız çapları ise 6.5 ila 10 cm arasındadır (Umurtak, 1996: 44-46, Levha 24, 2-7). Van Loon da, Korucutepe üzerine olan yayınında dipleri iple kesilmiş kâselerin ve bir sivri uçlu testiciğin varlığından bahsetmiştir (1980: 75, Plate 21, B-D, N) (Şekil 24).

Tarsus Gözlükule'deki kazılarda da Geç Tunç Çağı II. Tabaka'dan gelen (Bölüm A, B) kâsecikler ve diğer minyatür kaplara rastlanmıştır. Kabaca şekillendirilmiş, el yapımı bir tanesi dışında (1169), tümü torna ürünü ve kabaca imal edilmiş kaplardan oluşmaktadır. 1176 numaralı olanın tabanı iple kesilmiştir. Kapların yüksekliği 1.1-3.5 cm arasındadır. Ağız çapları 4.4 ila 8.7 cm arasında değişkenlik göstermektedir (Şekil 25) (Goldman, 1956: 212-213, 1956: Figure 327, 1169-1172, 1174-1177). Korbel, Tarsus'taki Goldman kazılarında ele geçmiş olan Geç Tunç Çağı keramikleri üzerine yaptığı yayında, kâsecik, diğer minyatür kase formları ve sivri uçlu testiciklerin de arasında yer aldığı adak kaplarına değinmiştir (1987: Plate 39, figure 297, 310, 313-319) (Şekil 25). Tarsus'ta Hitit Tapınağı'ndan

(Tabaka A. ix/B ix, M.Ö 14. yüzyıl), Kol Şeklinde Kaplar ve sivri uçlu testicikler de dahil olmak üzere NCA adak kaplarından oluşan buluntular elde edilmiştir (Slane, 1987: 469).

3. 5 Geç Tunç Çağında Alalakh Yerel Çanak Çömlekçiliği

Alalakh'taki tüm “kâsecikler / truncated cups” yerel Düz Basit Seramik olarak üretilmiştir. Bu bölümde Alalakh'ın yerel çanak çömlekçiliğın kısaca tanımı verilmektedir. Ayrıca, kâsecik ve diğer minyatürlerin yer aldığı geleneğın detaylarını aktarılmaktadır. “Düz Basit Seramik” (“Simple Ware” ya da “Plain Simple Ware”), Amik'in yerel geleneğı olan Tunç Çağına ait düz, torna yapımı seramik üretimine dair kullanılan terimlerden biridir. Genelde kuzeybatı Suriye'nin iç kısımlarında da bu tür seramiklere rastlandığı anlaşılmaktadır. 1930'larda, R. Braidwood, Amik Ovası'nda yüzey araştırması yapmış olup, “Mounds in the Plain of Antioch” isimli kitabında tüm düz ve kaba (mutfak kapları) keramikleri “temel basit çanak çömlek” olarak tanımlamıştır. Ayrıca M.Ö 2600–1200'e ait olanlar mal gruplarına dair henüz detaylı çalışmalar yapılmadığına değinmiştir (Braidwood, 1937: 6-7). Açıana'daki ilk kazıyı gerçekleştiren Woolley, bu grup hakkında betimleyici başka terimler kullanmayı tercih etmiştir. Bunlar arasında “düz hafif mal grubu”, “kaba tekdüze kil” ve “düz” terimleri bulunmaktadır (1955: 302-332).

2007'de Açıana Höyük çanak çömleğı için yeni bir tipoloji geliştirilmiştir. Bu seramik tipolojisi, tüm düz zeminli yerel çanak çömleğı “Düz Basit Seramik Grubu” altında sınıflandırmıştır. Bu grup öncelikle kalker içeren hamurdan yapılmış, nehir kumu katkı oranları değışiklik gösteren çanak çömleğı içine almaktadır. (Horowitz basım aşamasında a: 196-197). Orta Tunç Çağ tabakalarında, Düz Basit Seramik mallar grubundan kapların sertlik oranları tipik olarak yüksektir. Ancak Geç Tunç Çağ tabakalarında sertlik dereceleri, özellikle de bazı şekil tiplerinde belirgin şekilde düşüş göstermektedir. Geç Tunç Çağ, Düz Basit Seramik grubu spektrumun makroskobik tanımını yapmayı amaçlayan, kimyasal ve petrografik analizlere dayanan bir pilot çalışmadaki bulgular da bu belirgin ayrımı desteklemektedir (Groom *et. al.*, hazırlık aşamasında).

“Düz Basit Seramik Grubu” kapsamında pek çok alt tip bulunmakta olup düz basit zemin üzerine boyalı versiyonlar da bu mallara dahil olduğu belirtilmektedir. “Düz Basit Seramik Grubu” en basit anlamda ortalama oranlarda nehir kumu katkı maddesi barındıran, yüzey süslemesi olmayan, ortalama gözeneklilik sergileyen, su ile işleme ya çok az tabi tutulmuş ya da hiç tutulmamış olan mallardır. Bu kapların örnekleri tipik olarak kum rengi³, krem rengi ya da hafifçe yeşile kaçan renktedir. Ancak fırındaki hava akışının güçlü olduğu durumlarda yüzeyde pembe lekelenmeler belirebilmektedir. Kapalı kap formlarında, iç yüzeyler çoğunlukla kum rengidir. Höyükteki çanak çömlek incelendiğinde bu tip hamurun Düz Basit Seramik süreğenliği içinde en sık rastlanan tip olduğu ortaya koyulmuştur. Benzer dokudaki bir başka hamur ise daha yoğun bir somon-pembe ya da turuncu renge sahiptir. Bunun nedeninin, Alalakh’ın doğusunda, Reyhanlı kasabası çevresinde bulunan terra umbra toprağına yakın yerlerde görüldüğü gibi, kilin elde edildiği kaynağın farklılığı olabileceği görüşü mevcuttur (Horowitz basım aşamasında a: 196-197).

Düz Basit Seramik Grubundaki daha somon kırmızı rengindeki hamurların bir çeşidi de kırmızı boya astarlı olarak nitelendirilmektedir. Bu varyansın yüzey işlemi esnasında bol miktarda su kullanılmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Böylece yüzeyde eşit dağılımlı olmayan bir kırmızımsı renk oluşmaktadır. Bu malların, Woolley’nin “hematit banyo” olarak değerlendirdiği grup olması mümkündür (Woolley, 1955: 305). Suyla yapılan bu işlem genellikle omuz ve gövdeye uygulanmakta olup ağız ve taban çevresindeki daha az görülmektedir. Bu durumun tek ele geçen keramik parçalarının tümlemede kullanılmasını ve tiplere ayrılmasını zorlaştırdığı anlaşılmaktadır. Bu varyanttaki kapların daha kalın cidara sahip olduğu gözlemlenmektedir. Hamurları seyrek organik katkı maddesine sahiptir. Yine de diğer hamur varyantları ile bir süreklilik gözlemlenebilmektedir. Bu türün nicel ayrımını son derece zordur. Bu yüzden “kırmızı astarlı” Düz Basit Seramikler ayrı bir kategoriye ayrılmamış, ancak ayırım yapılabilmesi için ilgili özellikler, “renk” ve “yüzey işlemi” başlıklarına kaydedilmiştir. Geç Tunç Çağı boyunca orta

³ Yerel çanak çömleklerdeki tekil kaplara dair renk çeşitliliği göz önüne alındığında, neredeyse hiçbirinin tutarlı şekilde tek bir Munsell renginde olmadığı gözlemlenmiştir (Horowitz, 2015). Aççana Höyük tipolojisi için ortaya konmuş renk grupları için Ek B’ye bakınız.

boyuttaki kapların sıklıkla bu varyant içinde yapılmış olup, Geç Tunç Çağı II’de de daha yaygın hale geldikleri anlaşılmaktadır.

Geç Tunç II’de Aççana Höyük’te bazı “NCA” (Kuzey-Orta Anadolu’ya özgü) ekillerinin varlığı söz konusu olsa da, Aççana kazılarında “Drab Ware” teriminin kullanılması tercih edilmemiştir. Söz konusu bu kapların yerel hamurdan ve yerel endüstrinin bir parçası olarak üretildiğı anlaşılmıştır. Bu nedenle, höyükteki uzmanlar tarafından bu tip buluntular ayrı bir mal grubu olarak sınıflandırılmamıştır (Horowitz, 2015, 2017). “Drab Ware ufku” kavramı, Hitit İmparatorluğı’nun yayılışını tanımlamak için kullanılmaktadır (r. Genz, 2006; Glatz, 2009, 2012). Yürütülen akademik çalışmaların bu konsepti sorgulayan sonuçlar içeriyor olması, Aççana Höyük keramik çalışmaları için de geçerli kabul edilmektedir. Daha önce de değınildiğı üzere, Truncated Cup’lar (kâsecikler) ve diğerk minyatürler (model tabaklar ve sivri uçlu testicikler), Aççana Höyük veri tabanına “Düz Basit Seramik Grubu” altında kaydedilmektedir.

BÖLÜM 4

KONTEKSTLERDEKİ KÂSECİKLER

4. 1 Giriş

Bu bölümde Alalakh bölgesine ait “Truncated Cups” / “Kâsecikler” ele alınacaktır. Bu tipe benzer bir form olan tornada üretilmiş minyatür tabaklar da bu bağlamda incelenecektir. Ardından, kâseciklerin yerleşimdeki dağılım ve kullanımını irdelemek amacıyla buluntu kontekstine dair bir analiz sunulmaktadır. Bunun yanında kâseciklerle birlikte ortaya çıkarılan diğer çanak çömlek ve küçük buluntuların neler olduğu göz önüne alınmaktadır. Kâseciklere kazı alanının en çok nerelerinde rastlandığını ortaya koyan bir makro-dağılım analizine yer verilmektedir. Kâseciklerle Hitit yayılma kapsamı arasındaki bağıntıyı anlayabilmek amacıyla Suriye’de Aççana Höyük ile çağdaş olup doğu ve güneye uzanan bölgedeki benzer buluntularla bir karşılaştırılma yapılmıştır. Bölüm kapsamında son olarak bu küçük kaplar ritüel maksatlı kullanılmış olabilir mi sorusu üzerinde durulmaktadır. Aççana Höyük’te de tıpkı Hattuša’da olduğu gibi hem ev hem de ritüel kontekstlerinde karşımıza çıktıkları için (Schoop, 2011: 247-249, Fig. 1: 9), yalnızca din adamları değil, aynı zamanda genel anlamda halk tarafından uygulanan yaygın ayinlerin bir parçası olarak kullanılmış olabilirler. Bu bölümde ayrıca Alalakh çömlekçiliğinin modern versiyonlarını ortaya koyan ve hâlihazırda devam eden deneysel bir projenin sonuçlarına yer verilmektedir. Bu çerçevede Alalakh kâseciklerinden bir örnek hacim ve kullanımına dair özelliklerinin incelenmesi maksadıyla üretilmiştir.

4. 2 Alalakh’taki Kâsecikler

Alalakh’da “Truncated Cups” / “Kâsecik” formunun yerelde öncel bir örneği bulunmamaktadır. Bu kap türünün, 3. Bölümde de açıklandığı üzere “Kuzey-Orta

Anadolu'ya özgü" / "North-Central Anatolian" (NCA) şekiller repertuvarının bir parçası olduğu düşünülmektedir. Kâsecikler, M.Ö. 14. yüzyıl'da Geç Tunç II döneminde Alalakh'a intikal etmiş olup Açıncana Höyük seramik tipolojinde "T05: 5g – Küresel Çanak, 'Truncated Cup'" kategorisi altında ele alınmışlardır (Horowitz basım aşamasında a: 213-214). Tipolojide bu kap, "Küçük ve kaba hatlı (ancak tornada yapılmış), düz ya da deforme dipli ve değişkenlik gösteren tarzda dışa çekik ağızlı" olarak tanımlanmıştır (Horowitz basım aşamasında a: 213-214). Ağız çapı 6-10 cm, dip çapı 4 cm ve yüksekliği 3 cm civarındadır. Kâseciklerin ağızları dışa çekik ve genişten, çekik ve inceltilmiş, düz ve içe eğiğe kadar çeşitlilik gösterir. Bu ağızlardan yalnızca düz veya dışa çekik ve inceltilmiş olanlar sıvı tüketimi amaçlı kullanıma elverişlidir. (Horowitz basım aşamasında a: 213-214). Bu da söz konusu kapların içinden sıvı içilmesi maksadıyla kullanılmamış olabileceğini göstermektedir. Özellikle geniş ve dışa çekik ağızlı olanlardan dökmeden bir şey içmenin oldukça zor olduğu anlaşılmaktadır. Gövde duvarı zaman zaman neredeyse düz, bazen yuvarlatılmış ya da keskin kıvrım veyahut profile sahip olabilmektedir.

Alalakh'ın kâseciklerinin dip kısmı genellikle iple kesilmiştir. Bu da tabanda dairesel izler bırakmaktadır. Bu kesi, özensizce yapıldığından bazen gövdenin altı kısmına doğru ikincil izlere neden olmaktadır. Kapların dibini ya da alt kısmına düzensiz şekilde yapışmış kil öbeklerine rastlanmaktadır. Bu kapların çömlekçilerin birçok küçük parça üretimini hedeflediğinde kullandığı bir yöntem olan "off the hump" tekniği kullanılarak yapılmış olmaları muhtemeldir. Bu teknikte üretimde çömlekçinin büyük bir yığın kili çarkın ortasına koyduğu ve ardından da yığının en üst kısmında çalışarak kapları oluşturduğu belirtilmektedir. Çömlekçi her bir parçayı iple keserek bir yenisine geçer. Bu yöntemin çark başına yakın çok az miktarda kille çalışmaya kıyasla daha kolay olduğu belirtilmektedir (Rice, 1987: 129). Ancak kâseciklerin bazılarında yuvarlatılmış tabanlara rastlanması, bunların yapımında çeşitlilik arz eden geleneklerin varlığına işaret etmektedir.

Bu tezde 2006 – 2016 kazılarında ele geçmiş olan, 7 adet dışa çekik kâsecik (Şekil 26), 7 adet kısmi dışa çekik kâsecik (Şekil 27), 10 adet yuvarlatılmış kâsecik (Şekil 28) ve 2 adet v-şeklinde kâsecik (Şekil 29) ve 4 adet tornada üretilmiş

minyatür tabak (Şekil 29) olmak üzere toplamda otuz parça buluntu incelenmiştir. (Tablo 3; Katalog için bakınız Ek A).

Çalışmada incelenen tüm kâsecikler 5 ila maksimum 10 cm arasında değişen çapa sahiptir. Çoğu kapta maksimum çap ağız bölgesine ait olup yalnızca içe eğik 28 numaralı, AT 24011.1 bu duruma istisna teşkil etmektedir. Kapların cidarları 18 numaraya ait (AT 20038.2) ait 0.3 cm ile 24 numaraya (AT 20900.4) ait 1.2 cm arasında değişkenlik gösterir niteliktedir. Çalışmada yer alan otuz parçanın tümü 3. Bölümde de açıklandığı üzere Düz Basit Seramik repertuarından (Simple Ware) yapılmıştır. Hamurları çok ince taneli kalkerli (micritic) olup (yerel hamurlar için) ortalama gözenekliliktir. Katkı maddesi olarak ise karışık mineral içerikli nehir kumu kullanılmıştır. Tipik Düz Basit Seramik kaplarının sahip olduğu özelliklerden herhangi bir farklılık göstermemektedirler. Tüm Düz Basit Seramik kategorisinde tipik olduğu üzere, hamurlarında küçük oranda değişkenlik gösteren kabalık sergilemektedirler. Bu niteliklerden büyük farklılık gösteren bir hamur tipine de rastlanmamıştır. Açıana Höyük kazılarında ortaya çıkarılan otuz parçanın tamamı düz (herhangi bir yüzey uygulamasına tabi tutulmamış) ve herhangi bir süslemeye yer verilmemiş niteliktedir.

4. 2. 1 Makro-Bağlam Analizi

Kâsecikler ve bunlarla ilişkisi muhtemel diğer kaplar Açıana Höyük içinde bulundukları alan ve yanlarında diğer ortaya çıkarılanlar ile değerlendirmeye tabi tutulmuştur. “Tablo 3”, Açıana Höyük’te çalışmayı kapsayan 2006 – 2016 dönemindeki Geç Tunç Çağı II’ye ait tüm açmalarda (Şekil 30) ele geçen toplam otuz parçanın buluntu konumlarını göstermektedir. Söz konusu buluntuların bazı alanlarda net şekilde kümелendiği anlaşılmaktadır. 42 ve 43 ile başlayan açmaların tümü İstar Tapınağı civarındadır ve hepsinden ritüel amaçlı eylemlerle ilişkili olabilecek buluntular ele geçmiştir (Yener *et al.* basım aşamasında: 308-309; Horowitz, kişisel irtibat). 32 ile başlayan açmalar Woolley’in kazı alanında bulunmakta olup 2. Tabaka Kale II’den (Kuzey Kale), alt seviyede yer alan 3.

Tabaka Kale III'e uzanmaktadır (Akar, 2012). Alan 2'de yer alan 44 ile başlayan açmalarda 1-3. Tabakalara ait geniş ve zengin özel evler bulunmaktadır (Woolley, 1955: 172-198). 64 ile başlayan açmalar güney batı tepeliğinde yer almaktadır ve 2. Tabaka'ya ait Güney Kalesi ile 3. Tabaka'ya ait yerel mesken-işlik kompleksini içine almaktadır (Yener *et. al.* basım aşamasında: 309-212).

Dışa çekik yedi kâseciğin buluntu konumlarının hepsi İstar Tapınağı civarındadır. 42.10 numaralı açma, dört adet dışa çekik kâse ile kâsecik buluntuların en yoğun olduğu yeri teşkil etmektedir. Burası İstar Tapınağı'nın on metre ötesinde yer almakta olup buradaki binaların tapınak kompleksinin çeşitli bölümlerini teşkil etmekte olduğu ihtimaller dahilindedir. Açma 42.10'dan çıkarılan dışa çekik kâseciklerden bir tanesi 2. Tabaka'ya ait olup iki adet kap da 1. Tabaka'dan gelmiştir. Bir diğeryse üstteki, Tunç çağına ait diğer pek çok keramiği de barındıran, Erken Demir Çağı (0. Tabaka) evresinden ele geçmiştir. Açma 42.06'da aynı oda içinden kazılan iki adet dışa çekik kâsecik şu an için 2. Tabaka'ya evrelendirilmiş olup bu açma Kraliyet Bölgesi'nde İstar Tapınağı'nın yaklaşık 50 metre batısında bulunmaktadır. İstar Tapınağı'nın 50 metre güneyinde yer alan 43.54 açmasında ise 1. Tabakaya ait bir adet dışa çekik kâsecik bulunmuştur.

Kısmi dışa çekik kâsecikler için de belirli bir alanda kümelenme paterni ortaya çıkmaktadır. Bulunan yedi kâsedan beş tanesi Tapınak bölgesindeki açmalardan çıkarılmıştır. Bunlardan ikisi 1. Tabaka'dan ve diğer ikisi de 0. Tabaka'dan ele geçmiştir. Bunun dışında 2. Bölge Açma 44.85'te de bir adet kısmi dışa çekik kâse ortaya çıkarılmıştır. Bu alan, Woolley'nin "Özel Evler" olarak tabir ettiği yapılarla bağlantılı durumda olup bu geniş yapılar kompleksi evsel kullanımın yanı sıra ritüellere yönelik buluntuları da içermesiyle bilinmektedir. (1955; Yener *et al.* basım aşamasında: 324-325). Söz konusu yapılar, evlerinde ritüeller yapan Alalakh zenginlerine ait meskenler ya da rahiplerin evleri olabileceği gibi Tapınağa bitişik yönetim binalarını da teşkil ediyor olabilir. Ne yazık ki Woolley, kâsecikleri / truncated cups'ı diğer kâselerden ayrı bir tip olarak sınıflandırmamıştır. Bundan dolayı "Özel Evler"de bulunmuş olası kâsecik örneklerine dair bilgi sahibi olunamamaktadır. Alalakh'taki 2003-2004 kazılarında ise yine bu tezin konusu kâsecikleri ayırtırmayan farklı bir tipoloji sistemi kullanılmıştır. Bu yüzden de Alan

2'deki 2003-2004 kazı döneminde ortaya çıkarılan malzemelerin arasında kâseciklerin mevcudiyeti ve sıklıklarına dair bilgi eksiktir. Kısmi dışa çekik kâselerden biri de Alan 4, Açma 64.82'de Güney Kalesi'nden ortaya çıkarılmıştır.

Aççana Höyük'de kazılarda ele geçmiş yuvarlatılmış tipte kâsecik sayısı ondur. Bunlardan altısı Tapınak bölgesindeki açmalardan, biri 3. Tabaka'ya ait Kale'den (32.53) ve üçü de Alan 4'ten çıkarılan buluntulardır. İki adet V-şekilli kâseden biri Tapınak bölgesine (43.54), diğeri ise Alan 4'e (64.72) aittir. 3. Tabaka'da Alalakh'da kâseciklere dair en erken örnekler ele geçmiş olup bunların tipleri v-şeklinde ve yuvarlatılmıştır. Ayrıca 3. Tabaka'da, başka bir kap formu olan torna yapımı minyatür tabaklara rastlanmıştır. Bunlardan bir tanesi 42.29 numaralı açmadan, ikisi ise Alan 4'ten çıkarılmıştır. Bir diğör örnek ise 42.29 açmasında 2. Tabaka'da bulunmuştur. Bu kapların çalışma kapsamına alınma nedeni, kâsecikler ve bölgeye özgü, yerel ritüellere dair davranış biçimleriyle bağlantılı olabilecek, üç bacaklı bir küçük tabak formu arasında bir çeşit geçiş formu olmaları ihtimalidir (Şekil 31). Torna yapımı minyatür tabaklara da katalogda (Ek A) yer verilmiş olup bunlar Alalakh'ta ilk olarak 5. Tabaka'da yer almaktadır (Horowitz, basım aşamasında a: 204, Fig 7.3: 1-2). Bu durum göz önüne alındığında, kâsecikler ve minyatür tabakların Alalakh'da yerel halkın Anadolu kökenli halk ile beraberce yaşadığı 2. Tabaka ve 1. Tabaka dönemlerinde melez nitelikte yerel ritüellerin gerçekleştirilmesinde yan yana kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Bu durum, kâseciklerin Anadolu'ya özgü klasik çeşitleri ile bölgeye özgü minyatür üç bacaklı tabağın arasında bir yerlerde yer alan melez formların varlığına da bir şekilde anlam kazandırabilir.

4. 2. 2 Buluntu Topluluğu Analizi

Kâsecikler ve ilgili formların yoğunluklu olarak Tapınak bölgesi civarında bulunduğunun görülmesi üzerine, bu kaplarla beraber ya da yakın çevrelerinde bulunan, özellikle ritüel nitelikteki diğör çanak çömleğin neler olduğu dikkate alınmıştır (Tablo 5). Sivri uçlu testicik (Aççana Tipi T16.51) ritüel bir kap olma

niteliği açısından Akar (2017) tarafından incelenmiştir (Şekil 32). Yerel üretim sivri uçlu testicikler (Kıbrıs Beyaz Tıraşlı - Cypriot White Shaved Ware değil) Açıçana Höyük'te 4. Tabaka'da sarayda ortaya çıkmıştır. 2. Tabaka'ya değin başka herhangi bir yerde bir örneğine rastlanmamıştır. Woolley çalışmalarında sivri uçlu testiciklerin hem yerel (Tip 42a) hem de Kıbrıs (Tip 42b) versiyonlarının tanımlamasını yapmıştır (Woolley, 1955: 324). Daha 4. Tabaka'da Woolley'nin Kıbrıs Beyaz Tıraşlı (Cypriot White Shaved Ware) testicikleri ve “Anadolululaşmış” nitelikte olanları kaydettiği anlaşılmaktadır. “Anadolululaşmış” tip, Anadolu'da bulunanlara benzer olmakla birlikte tıraşlanmış tabana sahiptir; bu nedenle yerel melez bir nitelik teşkil ettiği belirtilmektedir (Akar, 2017). Yener'in yürüttüğü kazılarda ise her iki tipe de en çok 2. ve 1. Tabaka'larda rastlanmıştır (Akar, 2017: 13). Yerel tipte, tornada yapılmış, işlevsel olan testiciklerin yanı sıra sivri uçlu testiciklerin kabaca elde şekillendirilmiş, kısa iç alana sahip çok küçük, model nitelikteki dair bazı örnekleri de mevcuttur (Şekil 32). Bu tipteki kapların adak amaçlı kullanıldığı düşünülmektedir (Akar, 2017: 10-11).

Ayrıca Alalakh kazılarında minyatür model (el yapımı olan) tabaklar da bulunmuştur (Yener, 2017: 217, Yener, basım aşamasında: 133). Hattuša'da Schoop tarafından “çimdiklenmiş” (Pinched Cups) olarak tanımlanan kaplarla (Schoop, 2009: 153) benzer yapıda oldukları anlaşılmaktadır. Açıçana'daki minyatür model tabaklar, 3–4 cm genişliğinde, 0.6 ila 0.9 cm arasında değişen kalınlıkta, düze yakın niteliktedir (Şekil 32). Bu model tabaklar, 43.54 numaralı açmadan 1. Tabaka'da ele geçen model sivri uçlu testicik ile (el yapımı) hemen hemen aynı yerde bulunmuştur (Yener, 2017: 219). Oradan bütün ve parçalar halinde en azından 22 adet model tabak ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca Tapınak çevresinde yer alan Alan 1S'deki 42.29, 42.10, 42.06 açmalarında da örneklerine rastlanmıştır (Tablo 5). Bu alan dışında çok nadir ele geçmişlerdir; yalnızca birer kez Alan 2 ve Alan 3'te rastlandıkları kayda geçmiştir.

Bu kaplara ilişkin olarak höyükte devamlılık arz eden bir eğilimi gözlemlemek mümkündür. İstar Tapınağı'na en yakın olan açmaların (Alan 1S) konuyla ilişkili en fazla buluntuya sahip yer olduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanında Alan 2 ve Alan 4'te bu buluntulara daha az rastlanılmıştır. Alan 1'de ise neredeyse

hiç görülmemektedirler (Kuzey Kale kazıları). 44.94-44.96 açmaları, 44.84-44.85'den bayır aşağı konumdadır ve sabanla yapılan tarım 1. ve 2. Tabaka'ya ait çökeltileri tahrip etmiştir. Bu alanda yüzey toprağında sivri uçlu testicik parçalarına rastlanmasının nedeni bu olabilir. Orijinal kontekstin, bir adet Kâsecik, bir adet minyatür model tabak ve bir adet sivri uçlu testicğin bulunduğu 1. Tabaka, 44.84 - 44.85'teki ile benzer bir yapıda olması muhtemeldir. Bu tip öğelere Alan 4'te de rastlanmaya devam etse de, oranları Alan 1S'ye kıyasla daha azdır. Burada şu nokta da göz önüne alınmalıdır ki, hem 3. Tabaka hem de 2. Tabaka'da, Alan 4'e ait altı açmanın tamamı aynı geniş binayla ilişkilidir (1. Tabaka'daki durum da bu olabilir ancak çok kötü korunduğu için bilinmemektedir). Bu nedenle Alan 4 buluntuları Tabakalar bağlamında aynı yapı kontekstinden kaynaklı olarak düşünülebilirler.

Ritüel faaliyetler ile ilişkili olabilecek diğer unsurla irdelendiğinde, Alan 4'te tapınak mimarisi yapısını anımsatan özelliklere, mabet ya da suya dair öğelere rastlanmamıştır. Alan 2, 2. Tabaka'da, yine aynı tabakaya ait Açma 43.54'dekine benzer özellikte bir tuğla yığını ve sıvalı tahliye kanalı şeklinde bir su ögesi tespit edilmiş (Horowitz, kişisel irtibat) ancak bu kontekst üzerine henüz detaylı bir çalışma yapılmamıştır. İlk incelemeler, Woolley'nin Tabaka IV Sarayı, Oda 5'teki tuvaletleri andırdığı yönündedir. (Woolley, 1955: PL XXVa). Zayıf korunmuş olan 1. Tabaka, Açma 43.54'te minyatür kap koleksiyonunun bulunduğu sıvalı bir alan tespit edilmiştir. Yakınlarında ilkel bir yalak ya da pişmiş kerpiç karolardan yapılmış bir kanal bulunmuştur (Akar, basım aşamasında: 43-44, Fig 2.24). Suyu dair öğeler Anadolu'daki kazılarda bulunan Hitit kutsal havuzlarını bir şekilde anımsatmaktadır (Fischer, 1963). Açma 42.29'de, 2. Tabaka'ya ait keski ile belirgin şekilde yontulmuş kenarları olan çok büyük ebatta, keramik bir küvet kırık şekilde ele geçmiştir. Bunun bir benzerine ise Alan 4 Tabaka 2'de rastlanmıştır (Bulu, basım aşamasında: 136-137). Bu buluntuların işlevleri şu anda bilinmemektedir.

2. Tabaka Açma 42.06'daki iki adet yuvarlatılmış kâseciğin kontekstinin, ithal GH IIIa:2, Kıbrıs ve yerel Nuzi seramikleri ve bir adet büyük matara biçimli kabın bulunduğu küçük bir depo odası olduğu belirtilmektedir. İlk incelemelerde ayinlerle ilişkilendirilebilecek belirgin bir özelliğe rastlanmasa da, ileride yapılacak derinlemesine incelemeler daha fazla bilgi sağlayabilir. İhtar Tapınağı'na bitişik

42.10 numaralı açma, 1. ve 2. Tabaka'lara ait mesken karakterli buluntular içermektedir. Bu alan için de yine benzer şekilde daha derinlemesine bir araştırma yapılabilir. Bunların domestik nitelikli yerler ve Tapınağa bağlı depo odaları olabilir düşünlümlmektedir.

Özetle, Açıana Höyük'teki kâsecikler, öncelikli olarak İstar Tapınağı yakınındaki Alan 1S'den çıkarılmışlardır; aynı zamanda, sivri uçlu testiciklerin ve küçük model tabakların büyük çoğunluğu da burada bulunmuştur (yerleşimde başka loci'lerde de bunlardan bulunmaktadır). Varılabilecek sonuçlardan bir tanesi, bu küçük kap türlerinin sıklıkla Tapınak çevresinde gerçekleşmiş ritüel aktivitelerin bir parçasını teşkil etmekte olduğudur. Bununla beraber ev kontekstlerinde de karşımıza çıkmaları mümkündür. Yalnızca bir yerde, Açma 43.54'te 1. Tabaka'da bu buluntular *in situ* olarak ele geçmiş olup, kapların üç çeşidi de (kâsecik, sivri uçlu testicik ve model tabak) aynı yakın çevrede bulunmuştur. Bu nedenle tam olarak ne şekilde kullanıldıklarını söyleyebilmek imkânsızdır. Dahası, bu kaplar şayet minyatürleri suya bırakmakla ilgili ritüellerin bir parçasıysa, sitenin yakınlarındaki Asi Nehri'nde ya da yakınlardaki göl ve gölcüklerde bu kaplara rastlanma ihtimali bulunmaktadır. Ancak Tunç Çağı arazi seviyesi modern seviyenin 9 metre aşağısında uzandığı için (Horowitz *et al.* basım aşamasında: 124), bu duruma ilişkin daha ileri seviyede araştırma yürütmek mümkün görünmemektedir.

4. 3 Asi ve Fırat Bölgelerindeki Truncated Cup'lar

Hititler, Amanos Dağları'nın doğusundaki toprakları işgal ettiklerinde, Alalakh'da varlık gösterdikleri gibi Tell Afis, Halep, Karkamış, Hama, Qatna ve Kadeş gibi yerleşimleri de etki alanlarına aldılar. Sadık bir vassal devlet olan Ugarit'in, bölgede Hitit ordusu tarafından ele geçirilmediği düşünülmektedir. Alalakh'taki yerleşim M.Ö 1300 civarlarında geniş çapta son bulmuş olsa da, diğer yerleşimler bir yüz sene kadar daha Hitit kontrolünde kalmıştır. Melez ritüel uygulamalarına dair olgunun yalnızca Alalakh'a mı özgü yoksa Hitit hakimiyeti

altındaki bölgelerin geneline yayılmış ortak bir karakteristik durum mu olduğunu anlamak için keramik envanterin içinde kâsecikleri tespit etmek faydalı olabilir.

Geç Tunç Çağı II'den önce Alalakh'tan başka, Suriye'nin diğer alanlarında kâseciklerin kullanım geleneğine dair bir anlayış elde etmek için kazı alanları gözden geçirilirken Tunç Çağının daha erken dönemlerine de bakılmıştır. Orta Tunç Çağına ait benzer öğelere rastlanmamıştır. İlk Tunç Çağında ise el yapımı, küçük kâselerden oluşan yalnızca bazı örneklerin mevcut olduğu görülmüştür. Örneğin Asi üzerindeki Hama'da, "IX A: Minyatür Kâseler" (Thussen, 1998: 199) altında sınıflandırılan küçük kâseler, Aççana Höyük'teki tez konusu olan kâseciklerle profil şekli açısından değerlendirildiğinde benzerlik göstermektedir. Yayınlarda orijinal kâselerin fotoğraflarına ulaşmak mümkün olmadığından benzerliklerin derecesi üzerine bir tahminde bulunmak zordur. K Tabakasından elde edilen iki örnek yalnızca 2 cm yüksekliğinde olup ağız çapları 4 ila 6 cm arasındadır. (Thussen, 1998: 256, Plate 44, figure 10-11). Her ikisi de gömülerden ortaya çıkartılmış bu örneklerin (Thussen, 1998) kullanımı aynı dönemde Mısır'daki minyatürlerin kullanımına benzerlik gösterse de, ilişkili olmaları ihtimali düşüktür. Kuzey Suriye'de, Fırat'ın üst kısımlarının doğusunda kurulmuş olan Tell Munbaqa (Ekalte) yerleşiminde İlk Tunç Çağı III tabakalarında da el yapımı minyatür kaplar bulunmuştur, ancak bunlar da Kâsecik olarak tanımlanmamıştır (Czichon ve Werner, 2008: 11, Plate 1, fig. 4635, 4636).

Fırat Nehri Vadisinde Karkamiş bölgesindeki Shiyuk Tahrani yerleşimindeki İlk Tunç IV tabakasında yürütülen kazılarda, hafirler "parfüm odası" olarak adlandırılan bir odanın ortasında yakınlardaki bir raftan ya da ahşap bir yapıdan düşmüş olduğu izlenimi veren çok sayıda küçük kaba rastlamıştır. Buluntular arasında düz tabanlı minyatür küresel çanaklara rastlanmış ve iki standart boyutta olmak üzere tanımlanmışlardır. Arkeologlar bunların ölçü birimi olarak kullanıldığını düşünmektedir (Sconzo, 2007: 256-259; 260, figure 17.10, 1-9).

Çok küçük boyutta, torna yapımı ve ip ile kesilmiş çanaklar / kâseler ile, Orta Tunç Suriye keramik repertuvarında karşılaşılmamıştır. Kâseciklerin bu alanlara Geç Tunç çağında girmiş olması mümkündür. Ebla, Qatna, Emar, Hama, Tell Mardikh,

Tell Twelini, Tell Acharneh ve Karkamiş kazılarına dair yayınlarda Geç Tunç dönemi tabakalarında kâseciklerin varlığına dair bir kanıt bulunamamıştır. Arslantepe’de bulunan küçük kaplarla olan benzerlikler daha detaylıca değerlendirilmelidir (Manuelli, 2013: 185). Tell Afis’de de benzer kaplara dair bir kayıt mevcut değildir. Habur’daki Tell Barri kazısında kâseciklerle kıyaslanabilecek bir kap ortaya çıkarılmıştır, bu kaplar da Hititlerin Habur bölgesini Orta Asurlulara karşı kaybettikten sonra bir zaman dilimine denk gelen 13. yüzyıl tabakasından çıkartılmıştır.

Kuzeydoğu Suriye’de, Khamishly ve al-Hassekeh modern şehirlerinin arasında yer alan Tell Barri’de yerleşim M.Ö. 2. Binyıl boyunca kesintisiz olduğu belirtilmektedir. Yukarı Habur bölgesi ve Mitanni Krallığı’nın ortasında konumlanmış olan yerleşimin, Asurluların M.Ö. 13 yüzyıl’daki ilk genişleme dalgasında işgal edildiği tespit edilmiştir. Tarihi kayıtlardan hareketle yerleşim Eski Babil döneminden Asur İmparatorluğu’nun sonuna dek önemli bir şehir olarak değerlendirilmektedir (Salvini, 1998). Tell Barri’nin Geç Tunç Çağı iki ana tabakaya bölünmüştür: en erken dönem Mitanni, ardınan gelen ise Orta Asur tabakasıdır. Konuyla ilgili çalışmalar yürüten akademisyenler şehrin fethiyle beraber keramik asemblajının değiştiğini, şekiller ve boyutlar açısından çeşitliliğin büyük ölçüde azaldığını belirtmektedirler. Bulunan Asur çanak çömleklerinin yerel olarak üretildiği anlaşılmaktadır. İlginç şekilde, Orta Asur tabakasına ait kazılarda çıkarılan kaplar Aççana Höyük’teki kâseciklerle benzer görünüştedir (D’Agostino, 2014: 254, Plate 8, fig. 32-33) (Şekil 32). Bunlar, stratigrafik olarak iyi tanımlanmış G.A-D 7-10’dan ortaya çıkarılmışlardır (D’Agostino, 2014). Şayet Hitit kâsecikleri, Şuppililiuma I’in Habur’ın batı yarısını etkin şekilde kontrolü altında tuttuğu Mitanni döneminde Barri’de ilk kez kullanılmaya başladıysa, Asur işgalinden sonra da yerel kullanımları devam etmiş olduğu düşünülebilir.

Eğer Alalakh’taki kâsecikler ve sivri uçlu testiciklerin mevcut olmasının nedeni, şehirde Hitit İmparatorluğu’nun görevlileri ya da yetkilileri olarak yaşayan Anadolu’lu kişilerin varlığı ise, iki yerleşimde daha bu minyatür ritüel kaplarıyla karşılaşılması ihtimali bulunmaktadır. Bu yerleşimler ise Halep ve Karkamiş’tir. Bu şehirler Şuppiluliuma I’dan itibaren Hitit İmparatorluğu adına yönetimde olan

valilerin yaşadığı yerlerdir. Ne yazık ki kazılar, Alalakh ile kültürel açıdan benzer etkileşimler barındırabilecek M.Ö 14 ve 13. yüzyılların geç dönemindeki Hitit yönetimine ait tabakaları ortaya çıkarmamış durumdadır. Halep modern bir şehrin atında kalmış olup kazılar küçük alanlarda yürütülmüştür. Karkamiş Kazıları'nda Geç Tunç II'ye ait kontekstlerde Hitit valisinin sarayı olduğu kesinleşmiş olan bir bina henüz bulunmamaktadır (F. Zaina, kişisel irtibat). Şu anda da hem kazı hem de bu materyalle ilgili yayınlar üzerinde çalışılmaktadır; ancak henüz yayınlar mevcut durumda değildir.

Tunç çağının çöküşünün ardından yeni "Geç Hitit" krallıkları kuzeybatı Suriye ve Hatay'da oluşmaya başlamıştır. Bu krallıklar Luwi hiyeroglifi ve Hitit sanat tarzını kullanmışlardır. Zaman zaman ise hükümdarları Geç Tunç II Hitit kraliyet ailesi soyundan gelmektedir. Eğer bu bölge minyatür kaplarla ilişkilendirilen ritüeller ile Geç Tunç II döneminde tanıştıysa, bu kapların kullanıldığı ayinlerin Demir çağına taşınmış olmaları beklenebilir. Suriye kıyı şeridinde, Homs Gap'ın en batı ucunda yer alan Tell Kazel'de de minyatür kaplara rastlanmıştır. Bunlar tipik Kâseciklerden daha derin olup erken Demir Çağı'na aittirler. Kazel'in II. ve IV. Alan'larında Orta Tunç Çağı ve Demir I tabakaları arasında aynı stratigrafik dizi gözlemlenmiştir (Badre *et al.* 1990; Badre *et al.* 1994; Badre, Gubel, 1999-2000; Capet, 2003). Akademisyenler sitenin çanak çömlek kültürünün M.Ö. 12. yüzyıldaki büyük tarihsel değişikliklerden etkilendiğinin altını çizmektedir (Badre ve Capet, 2014: 162, Fig. 7, i- j) (Şekil 32). Kazel, Hitit İmparatorluğu tarafından yönetilen bölge kapsamında yer aldığından, yerleşim o dönemde minyatür kaplarla tanışmış olabilir. Bu alan, minyatür kapların en azından Orta Tunç IIa'dan beri kült kontekstinde var olduğu Kenan Ülkesi kültürleri ile olan antik sınırın da hemen kuzeyinde yer almaktadır. Mevcut durumda Kazel minyatür "vazolarının" kökenlerini belirlemek mümkün değildir.

Literatür taramasında, Geç Tunç II Suriye'de fazla sayıda kâsecik ve diğer minyatürler tanımlanamamış olmasa da, bunun nedeni akademik yayınların bu kaplar hakkındaki bilgilere yer vermemiş olması olabilir. Kazılar esnasında dikkatten kaçmış olmaları ya da insanlarca önemlerinin farkına varılmamış olması da olasıdır. Bunun yanında minyatür kaplar bazen figürinlerle birlikte küçük buluntular

kategorisine sınıflandırılıp seramik yayınlarına dahil edilmemektedir. Bu nedenlerden ötürü Geç Tunç Çağında Suriye’de Kâseciklerin var olup olmadıklarını net şekilde söylemek mümkün değildir. Alalakh’ın saray-tapınak alanı Kâsecikler ve minyatür kaplar üzerine bir örnek teşkil edecek olursa, o halde Halep ve Karkamiş, orada bulunan valiler ile ilişkili Hitit varlığı sebebiyle bu tip kapların bulunacağı diğer yerleşimlerden olma potansiyeline sahiptir.

4. 4 Kâseciklerin Olası Kullanım Şekilleri

Antik kapların işlevleri konusunda genelde varsayımlara başvurulmaktadır. Bununla birlikte bazı kap tipleri, kullanım amaçları bağlamında diğerlerine oranla daha sınırlı niteliktedir. Daha önce açıklandığı üzere kâseciklerin ağzı içinden sıvı içmeye uygun değildir. Bu yüzden de adak kâsesi olarak kullanılmış olma ihtimalleri daha yüksektir. Ancak bu kaplar çok küçük oldukları için, içinde adak olarak sunulan her ne ise bol miktarda yer almadığı kesindir. Kaplarda herhangi bir yanık izine rastlanmadığı için tütsü için kullanılmış olmaları ihtimal dışıdır. Açıana Höyük’teki kâseler, sivri uçlu testiciklerle yan yana bulunduğundan, testicikler her ne içeriyorsa o sıvının bu küçük kaplara doldurulmasının ritüelle ilgili bir eylem olduğunu önermek mümkün hale gelmektedir. Mevcut durumda ne yazık ki tezin konusu olan kâseciklerin, sivri uçlu testiciklerin ya da herhangi bir başka minyatür kabın ne muhafaza ettiği konusunu cevaplamamıza yarayacak bilimsel veri bulunmamaktadır.

Albion Experimental Archaeology Studio (Albion Deneysel Arkeoloji Stüdyosu) ile birlikte model nitelikte bir adet dışa çekik kâsecik imal edilmiştir (Şekil 34). Kabın üretiminde kullanılan malzemeler beyaz stoneware kil ve camı sırdır. Dayanıklı olması açısından da cone 6 derecesinde pişirilmiştir (1222 C) (Horowitz, kişisel irtibat). Bu deneysel model, 9 cm çapı ve 3.75 cm yüksekliği ile otantik bir dışa çekik kâsecik ile birebir aynı profile sahiptir. Su ile doldurulduğunda, ağzına kadar dolacak şekilde 65 ml. hacme sahip olduğu anlaşılmıştır. Bunun görece küçük bir miktar olduğu belirtilmektedir. Kabın dibi sabit durabilecek niteliktedir, aynı zamanda avuç içine de uygun yapıdadır (Şekil 34). Hem kuru hem de sıvı maddeleri muhafaza etmek ve dökmek için kullanılmış olabilir.

Hitit ritüellerine dair metinler dualarda söylenmesi ve tanrılara adanması gerekenler üzerine oldukça detaylı bilgi sağlamaktadır. Ancak bu tip aktivitelerde ne tip kapların kullanılabileceğiyle ilgili detaylara nadiren yer verilmektedir. Ayinlerle ilgili metinlerde geçen Hitit dilindeki *zeri-* kelimesinin “kâse” olarak tercüme edilebileceği önerilmiş ve bununla kastedilenin kâsecikler olabileceği öne sürülmüştür (Mielke, 2006: 124; Alp, 1983), ancak burada “kâse” olarak belirtilenin yalnızca içinden bir şey içme amaçlı olup olmadığı belirsizdir. Dua ile ilgili tipik bir Hitit tabletine örnek verilecek olursa, Taşmişarri (OR 97/1) için adak sunmak maksatlı ritüelde, ritüeli yapan kişinin Hurrice bir büyü söylemesi ve ardından da tanrılara adaklarını sırayla sunması söylenmektedir (Wilhelm ve Süel, 2013: 152-3). Taşmişarri’nin, Kral III. Tuthaliya’nın ismi olduğu düşünülmektedir (Wilhelm ve Süel, 2013: 149). Bu ayin, tanrılara ‘*kangadi-bitkisi*’ ile hazırlanmış ekmeğin sunulmasını içermektedir:

“şimdi, *kangati-bitkisi* ile yapılmış *we-* (ekmek) tüm tanrıları memnun etsin.” (II. 10-11)

“*We-* (ekmek) onları memnun etsin, *kangadi-bitkisi* onları tatmin etsin.” (II 13-14)

Ekmeğin tanrılara ne şekilde sunulacağına dair bir bilgi bulunmamaktadır. Yakmak, bir tabakta sunmak ya da ateşin içine yerleştirmek gibi pek çok olasılık mevcuttur. Bu duada adı geçen diğer adaklar ise, özel bir ahşap cinsinin parçacıkları, bal, susam yağı, kokulu yağlar, tereyağı ve hoş kokular şeklindedir (Wilhelm ve Süel, 2013: 153). Bu değerli malzemelerden herhangi biri küçük miktarlarda bir kâsecik içinde tanrılara sunulabilecek niteliktedir. Ahşap parçaları dışında hepsi sivri uçlu testiciklerin içine de doldurulabileceği düşünülebilir. İlerleyen zamanlarda kazılarda ele geçen bu tür kaplara kalıntı analizi yapılması yoluyla bu sorunun cevabını bulmak mümkün olabilir.

SONUÇ

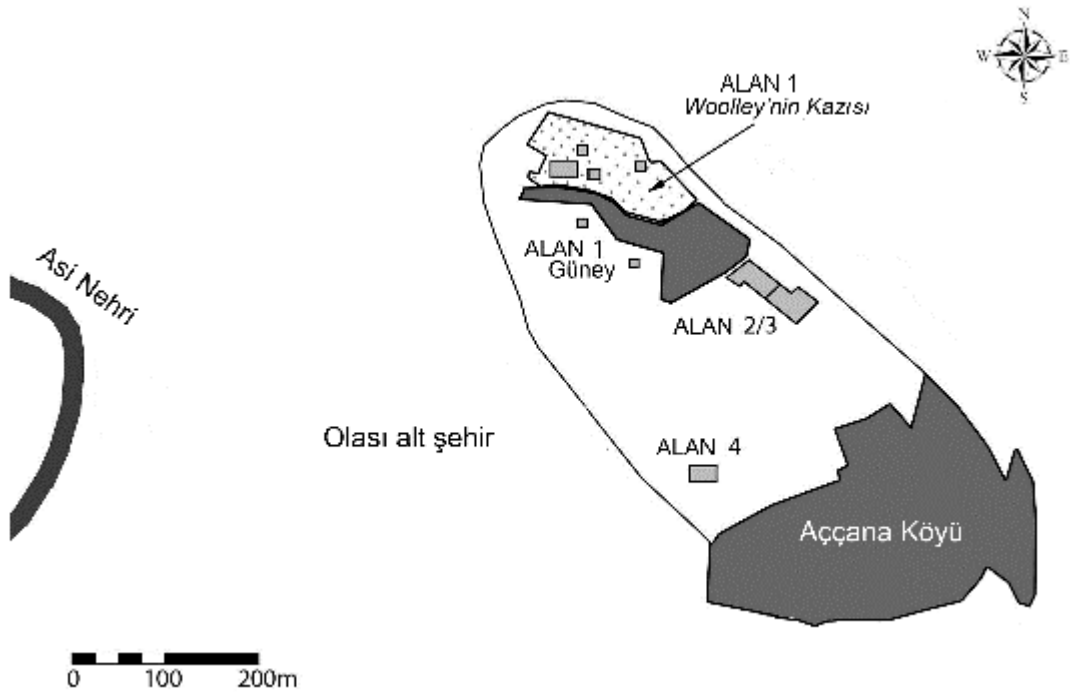
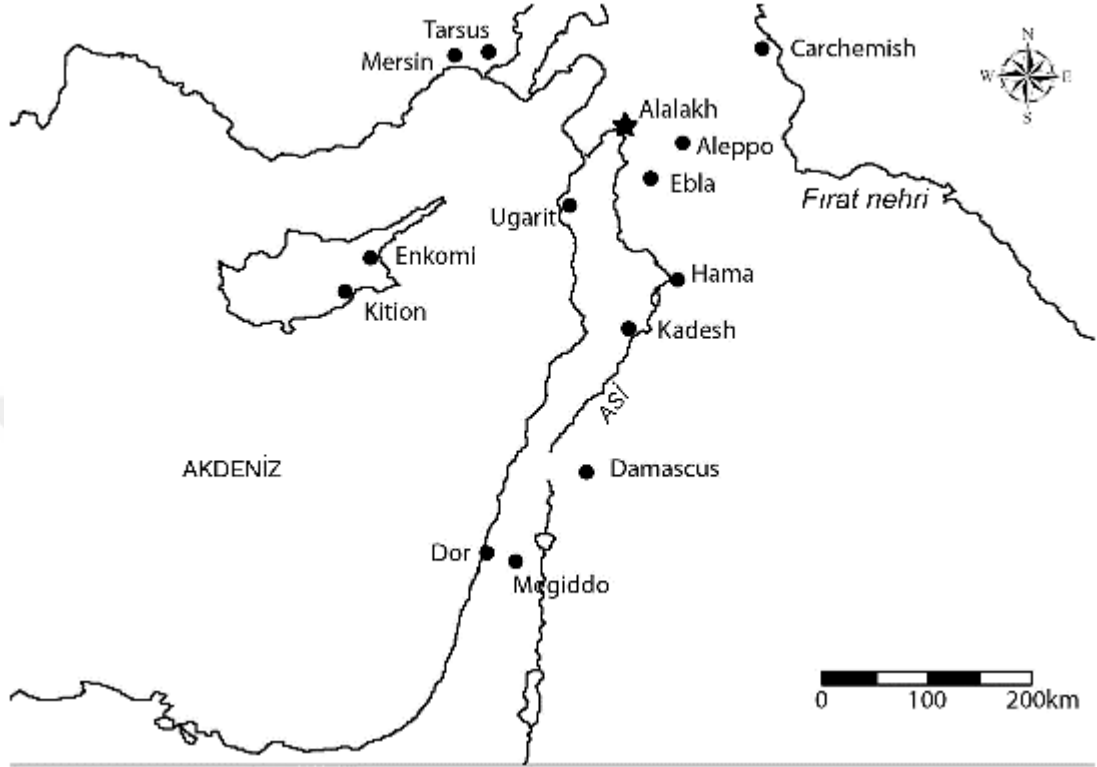
Kâsecikler, Hitit / Kuzey-Orta Anadolu'ya özgü (NCA) kökenli kültürün bir parçası olarak, Hatay ve Suriye bölgelerine M.Ö 14. yüzyıl'da hem ticaret hem de Hitit emperyalizmi yoluyla intikal etmiştir. Anayurdunda ritüellerle ilişkilendirilen bir buluntu topluluğunun parçası olarak kabul gören bu kâsecikler, bu ritüellerin yeni intikal ettiği bölgelerde farklı etnik kökenlere sahip Anadolular tarafından ve nihayetinde de yerli halk tarafından uygulandığının bir işareti olabilir. Kâsecikler, sivri uçlu testicikler ve küçük model tabakların Alalakh'taki ortaya çıkışı, dışarıdan gelip yerel tanrılara uyarlanmış yeni bir ayin tipine de işaret ediyor olabilir. Alalakh'daki 2. Tabaka ve 1. Tabaka kontekstlerinden bulunmuş olan kâsecikler, Alalakh'ın Hitit İmparatorluğu'na dahil olmasıyla Anadolu kökenli bireylerin de yerleşimdeki varlığını göstermektedir. Kâsecikler ve diğer adak kaplarının yerel olarak üretilmiş oldukları anlaşılmaktadır. Bu kaplar yerel çömlekçiler tarafından Anadolu kökenli müşterilerin taleplerini karşılamak amacıyla üretilmiş olabilirler. Yerleşimdeki bu ritüel buluntu topluluğu, diğer az sayıdaki Kuzey Orta Anadolu'ya özgü formla beraber yerel kişilerce ve yerel malzemeler kullanılarak üretildiği için, lokal asemblajın bir parçasını teşkil eder hale gelmiştir. Bu durumun, o dönemin siyasi ve ekonomik gerçekliğinden kaynaklanan kültürel anlamda bir melezleşmenin varlığını gösterdiği de düşünülebilir.

İleride yapılabilecek araştırmalar perspektifinden bakıldığında Alalakh ve diğer merkezlere ait kâsecik ve diğer minyatürler üzerine kalıntı analizi yapılması son derece faydalı olacaktır. Yağ ya da bal gibi içeriklerin kaplarda belirgin izler bırakmasından hareketle kapların nasıl kullanıldığına dair veri elde etmek mümkün olabilir. Bu alanda yapılacak bir diğer proje ise çoğu uzun yıllar önce yapılmış kazılardan elde edilen, ancak düzenli olarak yayınlanmayan ya da yapılan bilimsel yayınlar arasında tutarlılık olmayan Anadolu'ya ait kâsecik korpusunun yeniden incelenmesi olabilir. Daha eski bazı kazılara dair dokümantasyonun kullanarak kontekstlerin yeniden gözden geçirilmesi de yararlı olacaktır. Şu anda büyük kısmı Birleşik Krallık'ta bulunan, Alalakh'a ait Woolley külliyesi ve 2003-2004

kazılarından elde edilen kaplar da bu çerçevede yeniden incelemeye tabi tutulabilir. Bu şekilde, Alalakh ve tüm bölgeye ait kâsecikler ve diğer minyatürler üzerine çok daha bütünsel bir tablo ortaya konulması mümkün olacaktır.

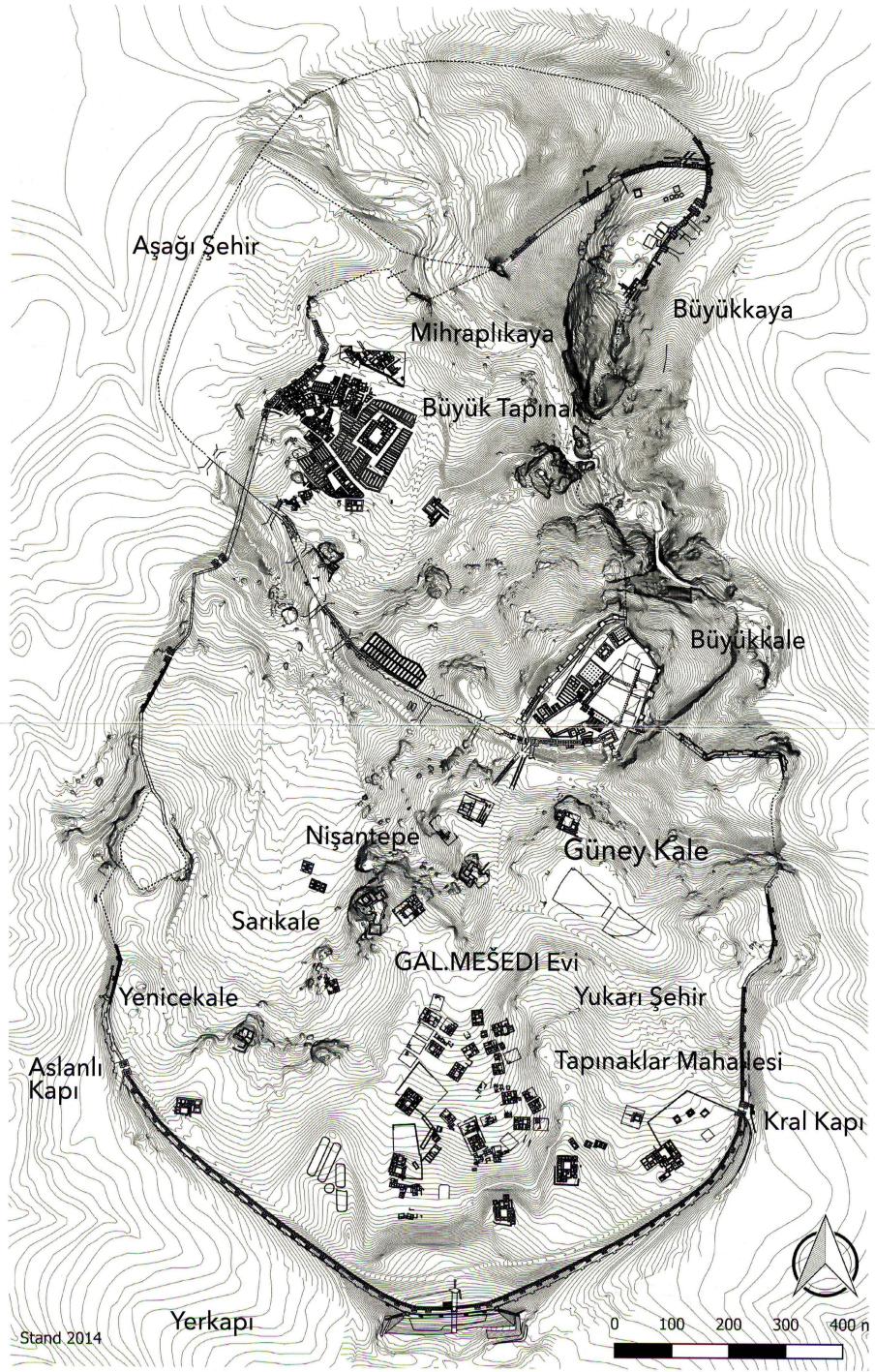
HARİTALAR

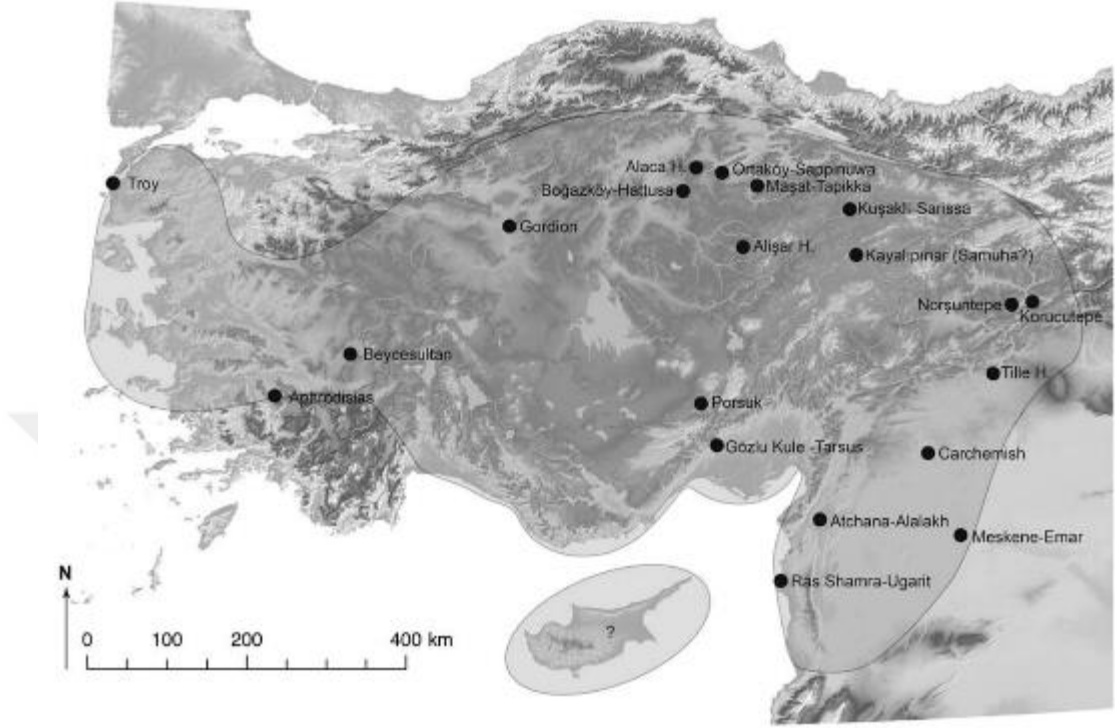
Harita 1: Aççana Höyük'ün Doğu Akdeniz'deki yeri / Aççana Höyük'ün planı ve kazı yürütülen Alan'lar (M. Horowitz).

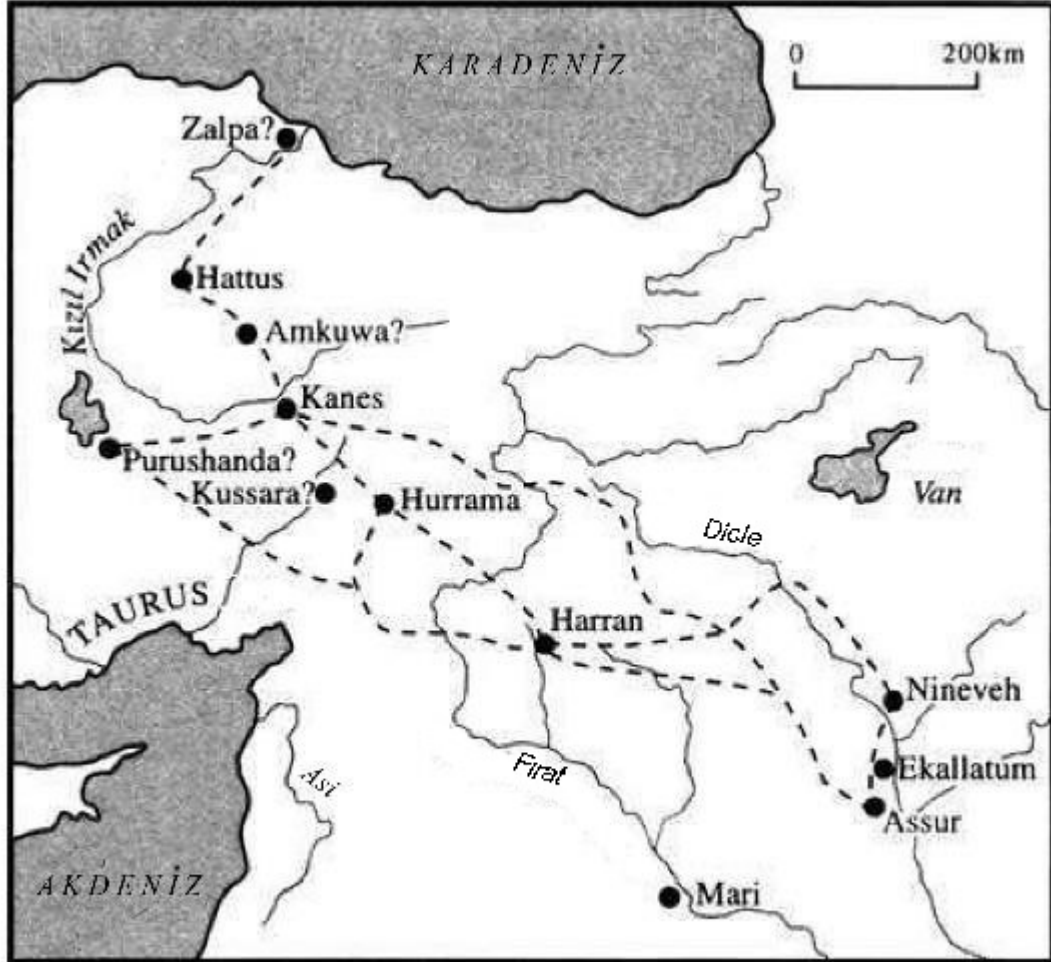
Harita 2: Orta Anadolu ve metinde bahsi geçen yerleşimler (Bryce, 2005: Map 3)

Harita 3: Boğazköy - Hattuša Kazıları (Schachner, 2019: Arka iç kapak)

Harita 4: Geç Tunç Çağı'ndaki Hitit yerleşimleri ve politik kontrol durumu (Glatz, 2009: Fig 1)

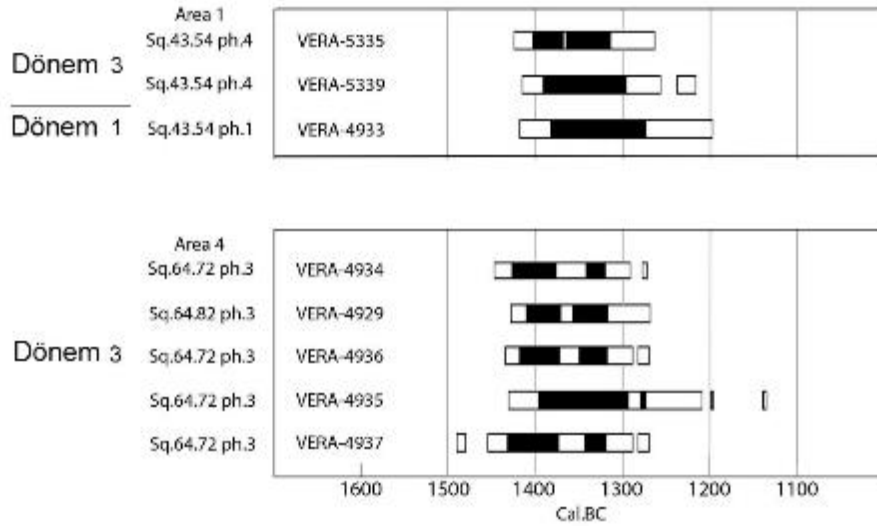

Harita 5: Orta Tunç Çağı'nda Anadolu (Bryce, 2005: Map 1)

TABLOLAR

Yener Evreleri	Woolley Evreleri	Alan 4 Yerel Evre	Alan 1 Güney Yerel Evre	Alan 1
0. Tabaka	‘Olası Tabaka 0 A’	-	-	0. Evre
1. Tabaka	‘Özel Evler’ I A-B	1. Evre	1a-b Evresi	-
2. Tabaka	‘Fortress II’ ‘II. Kale’	2a-b Evresi	2a-b Evresi	1. Evre
3. Tabaka	‘Kale III’ ve ‘Kalenin Yeniden Kullanılması’	3a-b Evresi	3. Evre 4a-b Evresi	2a-b-c Evresi
4. Tabaka	‘Saray/Kale IV’			[2d Evresi]

Tablo 1: Yener Tabakaları ve Woolley Tabakalarının (Ayakta kalmış mimari ve 2006-2010 kazılarını içeren) senkronizasyon tablosu. Geç Tunç II Tabakaları gri ile gösterilmiştir.

Tablo 2: Açıana Höyük karbon 14 tarihleri: 3. Tabaka (Dönem 3) ve 1. Tabaka (Dönem 1) numunelerinin karbon tarihleri çoğunlukla 14. yüzyıla denk geldiklerini göstermektedir (Yener *et al.* Basım aşamasında: Fig 13.1 ve 13.2). (Alalakh kazılarının izni ile)

	Atchana Numarası (AT)	Keramik Parçası Numarası	GRİD	SQ	LOCUS	LOT	Tabaka	GRUP
1	00091	201	64	72	2	9	1	T, yuvarlatılmış
2	00417	-	64	72	2	12	1	T, yuvarlatılmış
3	00449	1	64	72	4	19	1	T, kısmi dışa çekik
4	00607	-	64	82	8	22	2	T, kısmi dışa çekik
5	02990	2	43	54	7	34	1	T, kısmi dışa çekik
6	05922	1	64	72	38	138	3	Minyatür tabak
7	06650	1	43	54	15	72	2	T, v şeklinde
8	07064	2	64	72	43	174	3	T, v şeklinde
9	07523	2	43	54	4	112	1	T, dışa çekik
10	12005	-	42	29	12	99	2	Minyatür tabak
11	15173	-	44	85	19	83	1?	T, kısmi dışa çekik
12	18202	1	42	10	4	59	0	T, yuvarlatılmış
13	18271	2	64	84	16	73	3	Minyatür tabak
14	18327	25	42	29	31	195	3?	Minyatür tabak
15	19544	-	42	10	20	110	0	T, kısmi dışa çekik
16	19593	1	42	10	20	122	0	T, kısmi dışa çekik
17	19636	2	42	06	2	17	Yüzey	T,

							toprağı	yuvarlatılmış
18	20038	2	42	10	24	134	0	T, yuvarlatılmış
19	20048	1	42	10	24	138	0	T, dışa çekik
20	20418	2	42	10	26	150	1?	T, dışa çekik
21	20418	3	42	10	26	150	1?	T, dışa çekik
22	20860	1	42	06	7	48	2?	T, yuvarlatılmış
23	20892	1	42	06	6	56	1?	T, kısmi dışa çekik
24	20900	4	42	06	7	58	2?	T, yuvarlatılmış
25	20914	2	42	06	7	60	2?	T, dışa çekik
26	20914	4	42	06	7	60	2?	T, dışa çekik
27	23488	-	64	73	78	264	3?	T, yuvarlatılmış
28	24011	1	32	53/54	96	391	3?	T, yuvarlatılmış
29	24151	1	42	10	69	284	2?	T, dışa çekik
30	24493	5	42	10	77	327	1?	T, yuvarlatılmış

Tablo 3: Çalışmaya dahil edilmiş tüm kapların listesi. Tezin ikinci bölümünde tanımlandığı üzere henüz yayınlanmış kontextler netlik kazanana dek soru işareti ile belirtilen Aççana Tabakaları ile ilişkilendirilmiştir. Tabloda “Kâsecik”e işaret etmek için (T) kullanılmıştır.

	3. Tabaka	2. Tabaka	1. Tabaka	0. Tabaka	Yüzey toprağı
A1 32.52					
A1 32.53	R				
A1 32.54					
A1 32.62					
A1 32.63					
A1 32.64					
A1S 42.29	M	M			
A1S 42.10		F	FFR	RRSSF	
A1S 42.06		RRFF	S		R
A1S 43.54		V	SF		
A2 44.85			S		
A2 44.86					
A2 44.94					
A2 44.95					
A2 44.96					
A4 64.72	MV		RRS		
A4 64.73	R				
A4 64.82		S			
A4 64.83	M				
A4 64.84					
A4 64.94					
TOPLAM	6	8	10	5	1

Tablo 4: Aççana höyükteki “Kâsecik”lerin dağılımı: Tabaka ve kontekstlere göre dağılım analiz edilmiştir. Dışa çekik (F), kısmi dışa çekik (S), yuvarlatılmış (R), v şeklinde (V) “Kâsecik”ler tabloda ayrıştırılmıştır. Minyatür tabaklar (M) harfi ile temsil edilmektedir.

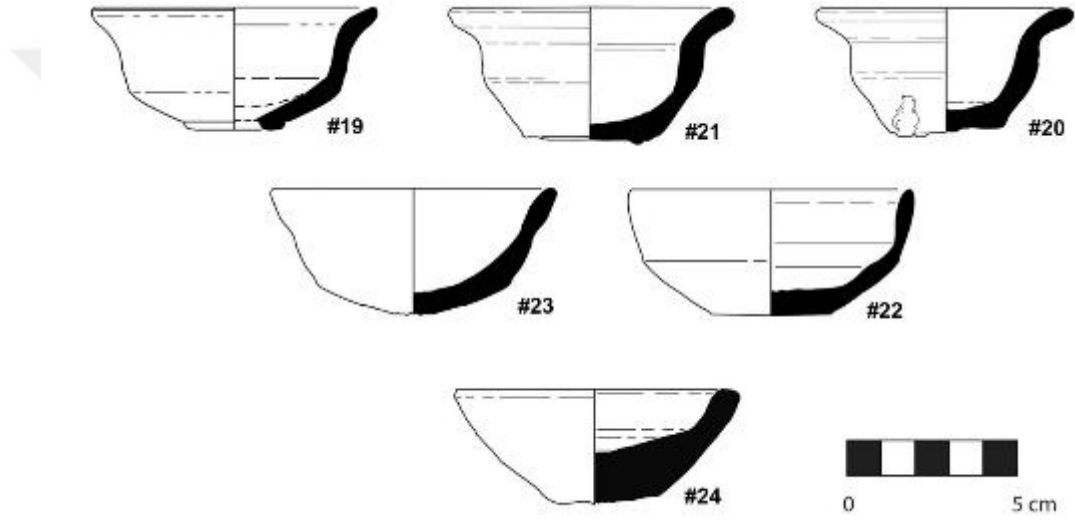
Gri alanlar o açmada söz konusu Tabakanın mevcut olduğunu göstermektedir. Beyaz alanlar o açmada o Tabakanın ya kazılmadığına ya da bulunmadığına işaret etmektedir.

	3. Tabaka	2. Tabaka	1. Tabaka	0. Tabaka	Yüzey Toprağı
A1 32.52					
A1 32.53	T				
A1 32.54					
A1 32.62					
A1 32.63					
A1 32.64					
A1S 42.29	Mm	M			PW
A1S 42.10		T	TTT	TTTTTPPP mm	
A1S 42.06		TTTTWW m	TP		T
A1S 43.54		Tmm	TTjmmmm mmmmmm mmmmmm mmmmmm		
A2 44.85			T		
A2 44.86					
A2 44.94			P		PPPPW
A2			m		PPPPP

44.95					
A2 44.96					PP
A4 64.72	MT		TTTm		
A4 64.73	T		P		
A4 64.82		T			
A4 64.83	M				
A4 64.84					
A4 64.94		WW	WW		

Tablo 5: “Kâsecik”ler (T) ve torna yapımı minyatür tabaklara (M) ek olarak Aççana Höyük’teki yerel sivri uçlu testicikler (P), Kıbrıs Traşlı Beyaz testicikler (Cypriot WSh juglets) (W), model testicikler (j), ve model tabakların (m) dağılımı.

ŞEKİLLER

Şekil 1: Alalakh'dan altı "kâsecik" örneği

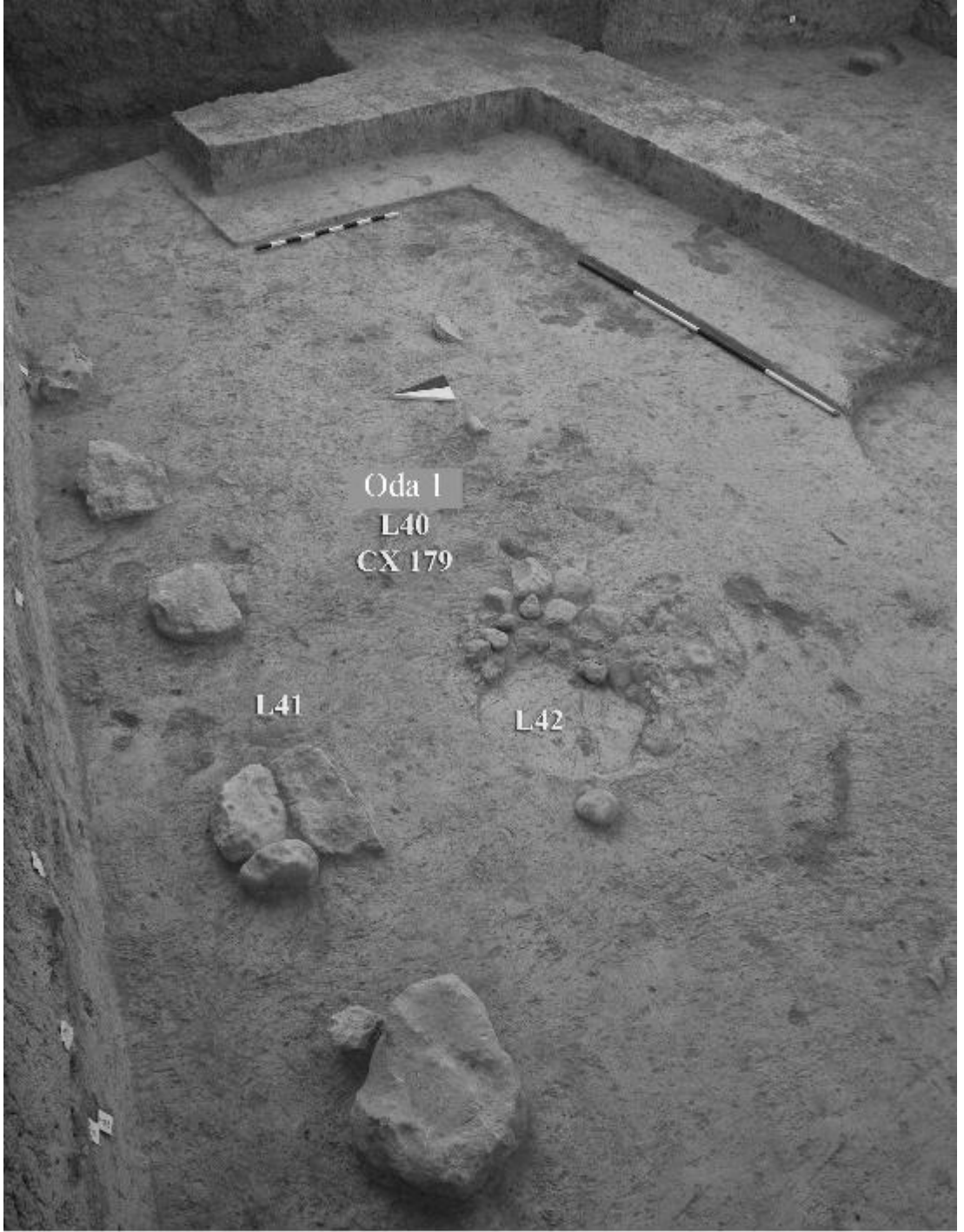

Şekil 2: Metinde belirtilen Alan ve Açma numaralarını içeren Açıca Höyük'ün yerleşim planı.

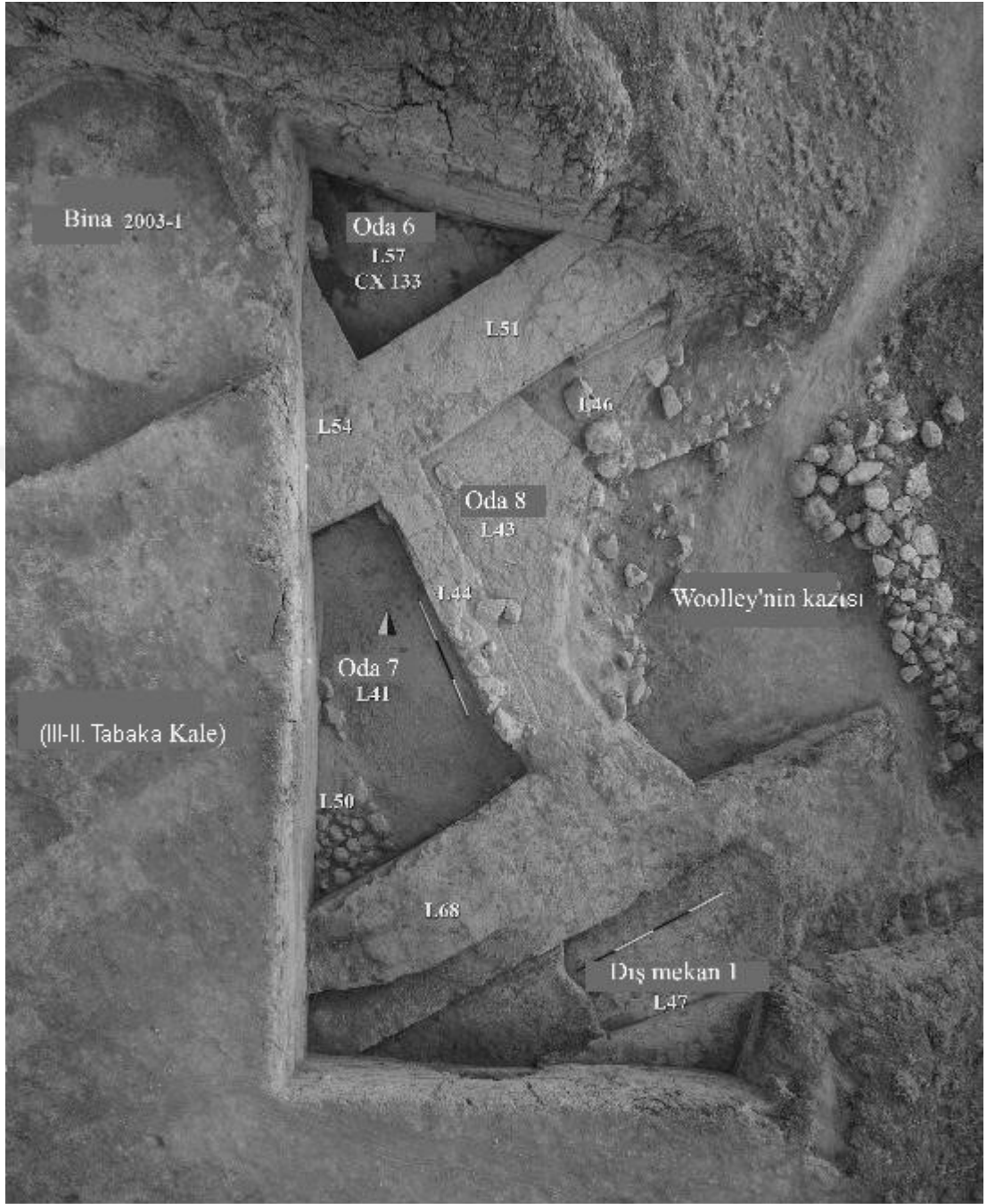
(M. Akar, Alalah Kazı Arşivi)

Şekil 3: Alan 4, 3. Tabaka'ya ait sokağa bitişik, zanaat üretimi de yapılan mesken.

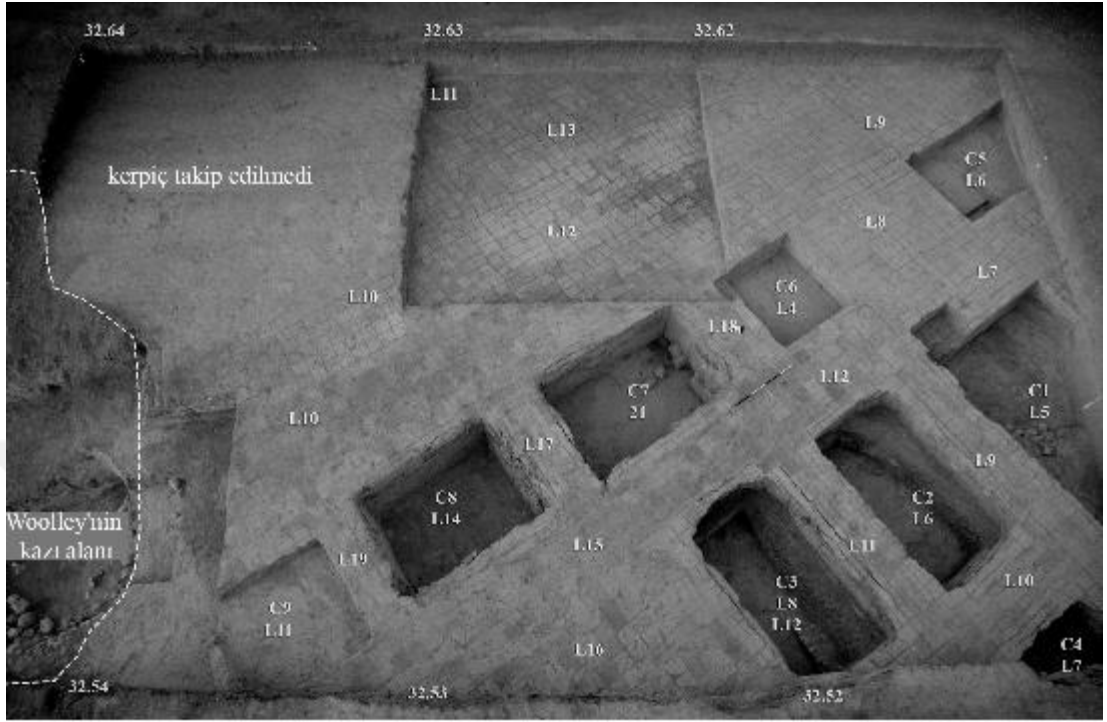
(M. Akar, Alalah Kazı Arşivi)

Şekil 4: Alan 1 Güney, 3. Tabaka'ya ait sütunlu bina (Açma 43.45).

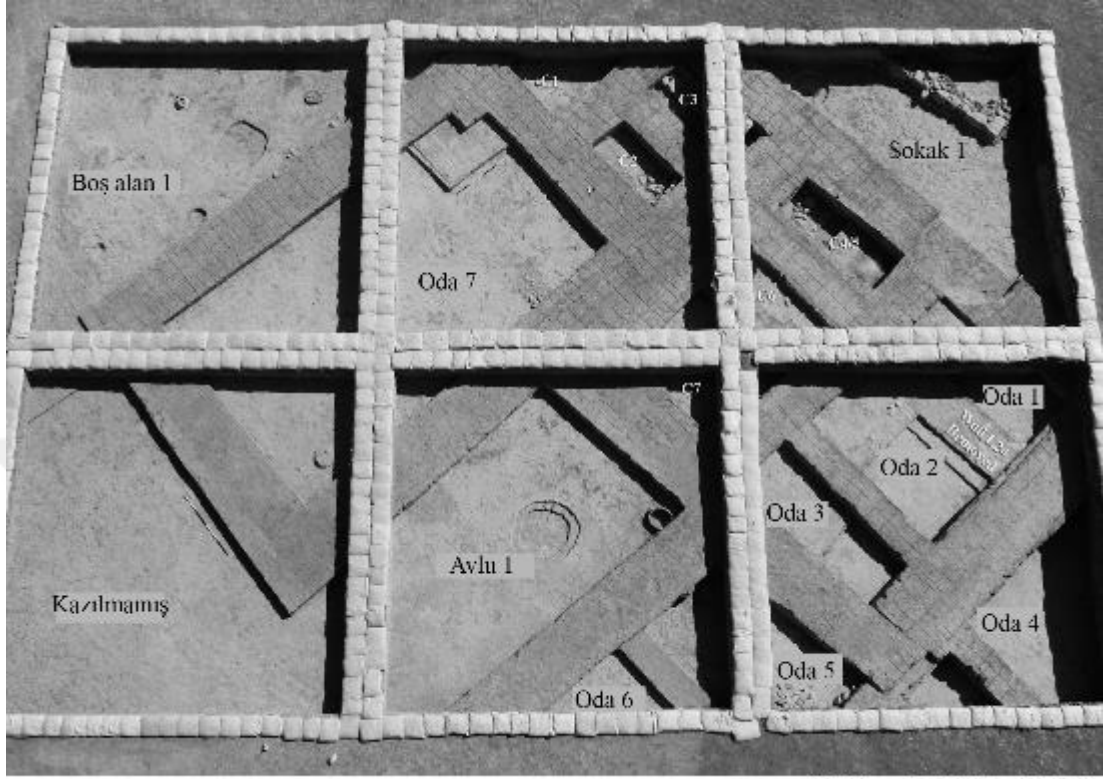
(M. Akar, Alalah Kazı Arşivi)

Şekil 5: IV. Tabaka'ya ait Kale'nin 3. Tabaka'da yeniden kurgulanması, üstte II. Tabaka Kale'si.

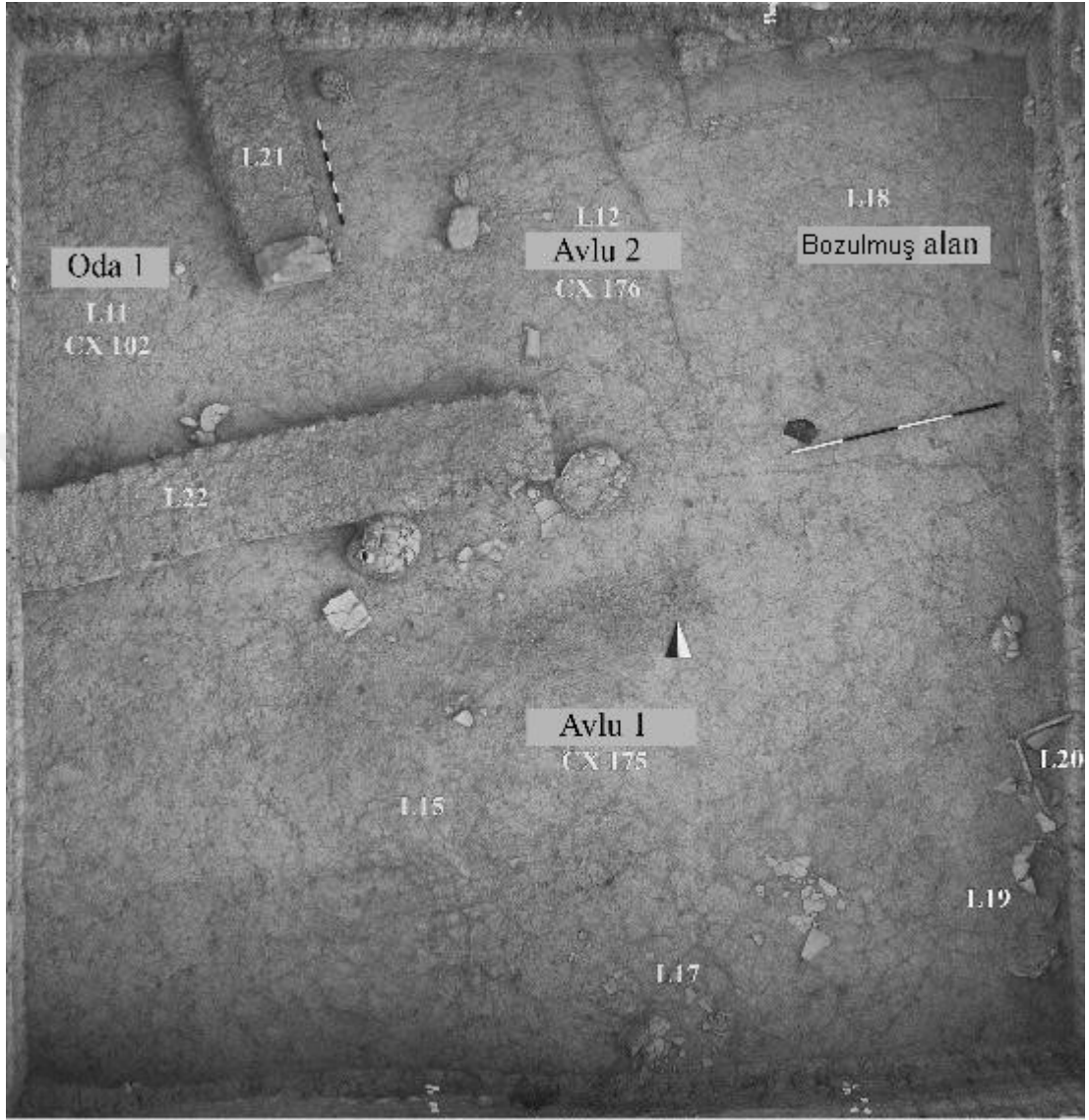
(M. Akar, Alalah Kazı Arşivi)

Şekil 6: Kuzey Kale'deki kazılarda ortaya çıkarılan “kazamat” yapıları.

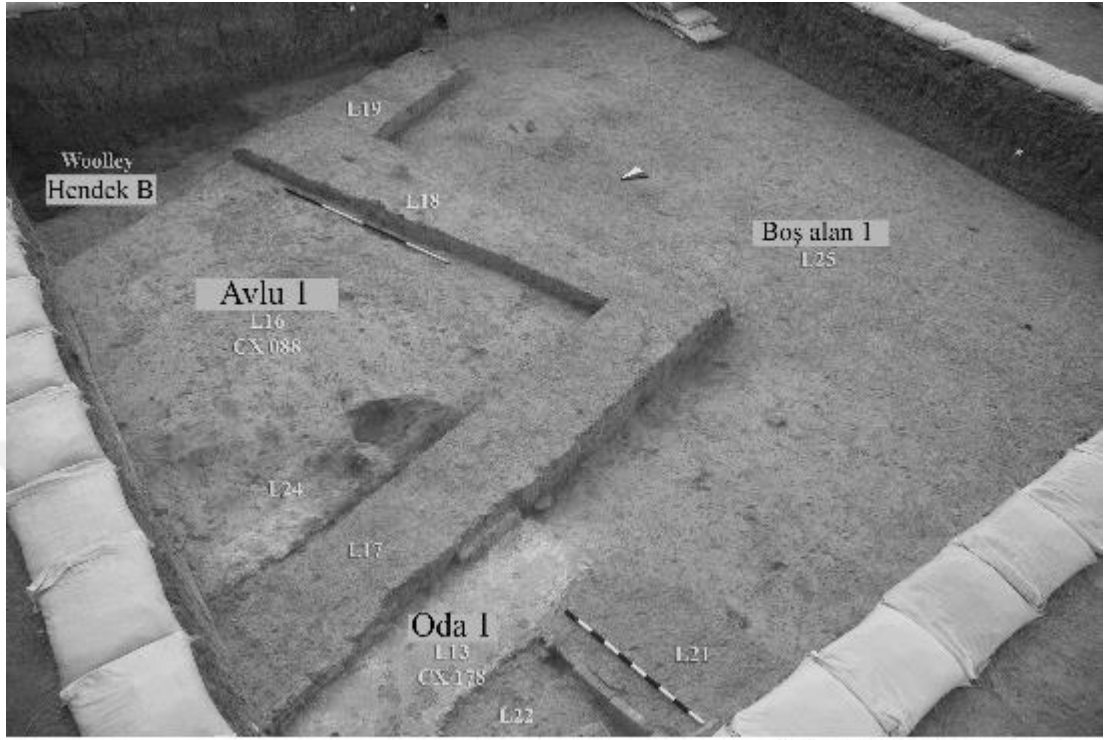
(M. Akar, Alalah Kazı Arşivi)

Şekil 7: Güney Kale'deki kazılarda ortaya çıkarılan “kazamat” yapıları.

(M. Akar, Alalah Kazı Arşivi)

Şekil 8: Açma 42.29'da 2. Evre (2. Tabaka).

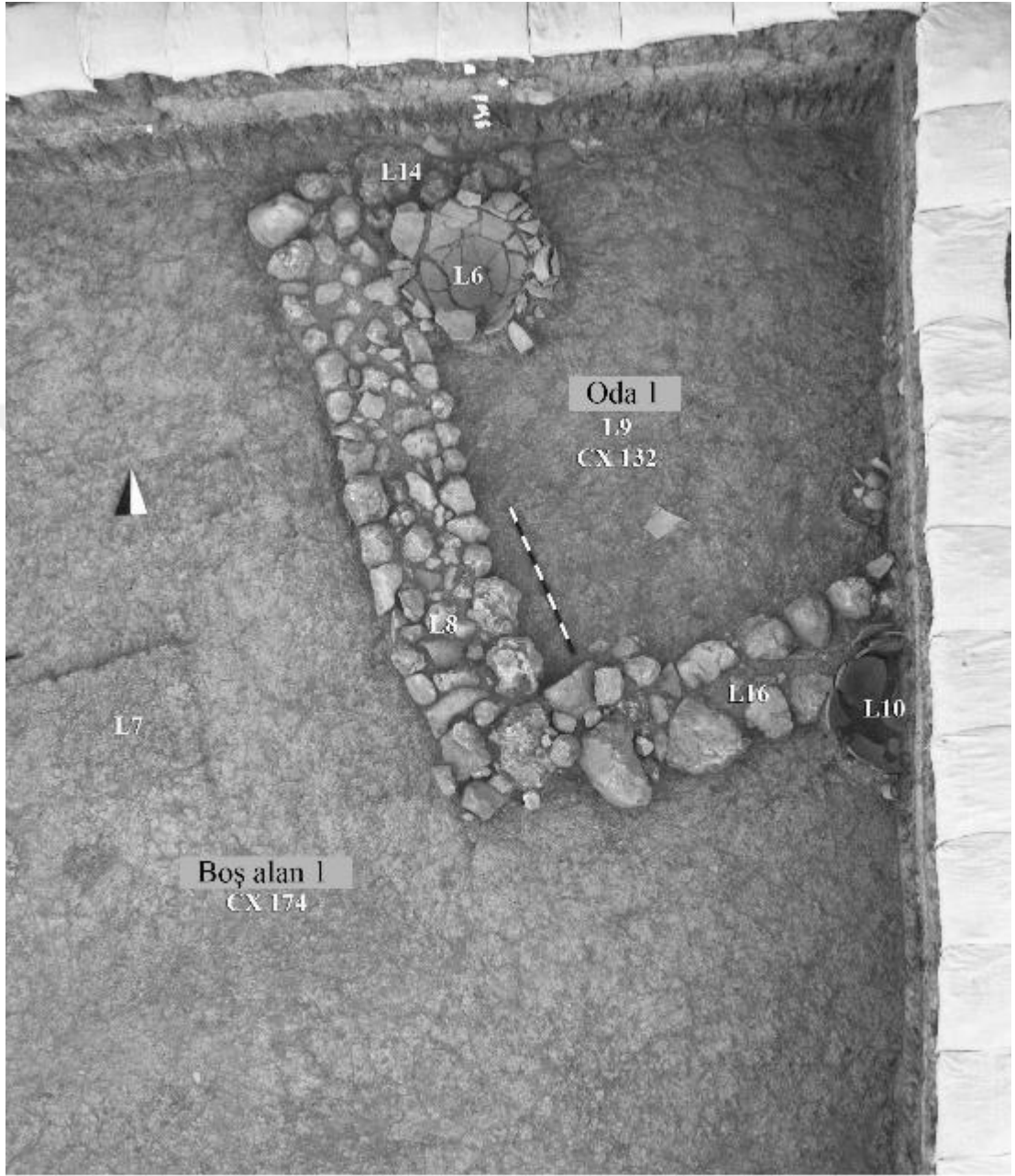
(M. Akar, Alalah Kazı Arşivi)

Şekil 9: Açma 43.54'da 2. Evre (2. Tabaka).

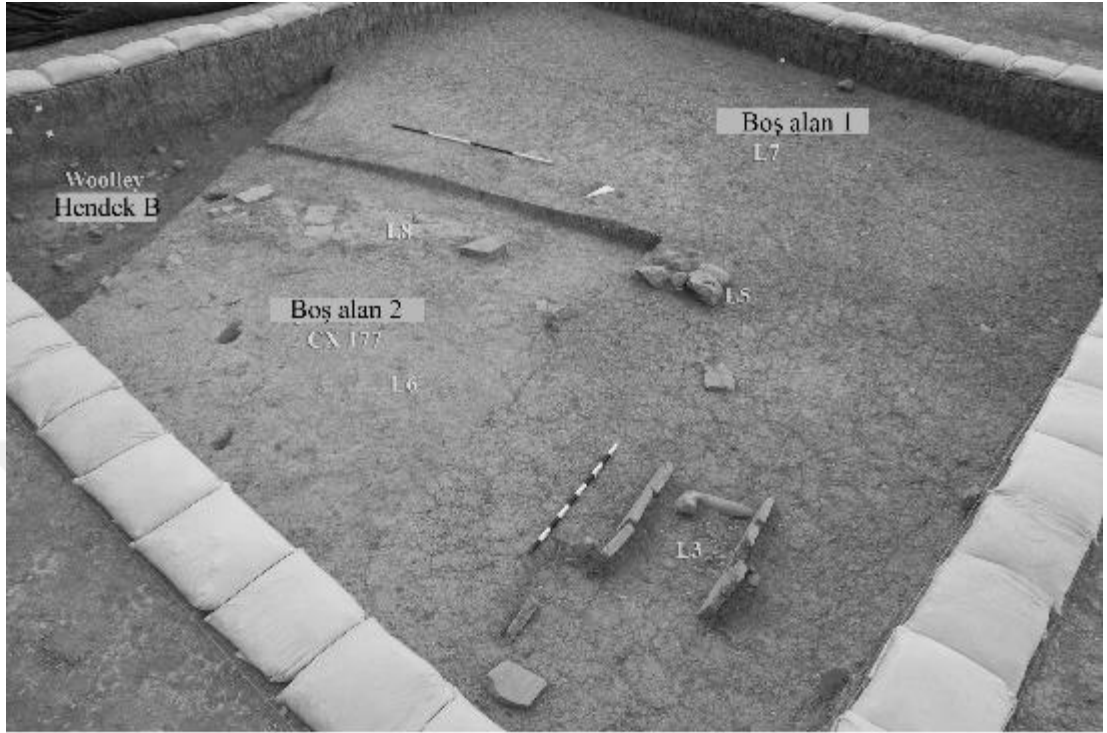
(M. Akar, Alalah Kazı Arşivi)

Şekil 10: 1. Evre, Alan 4’te Güney Kale kalıntılarının üzerinde alçı zemin.

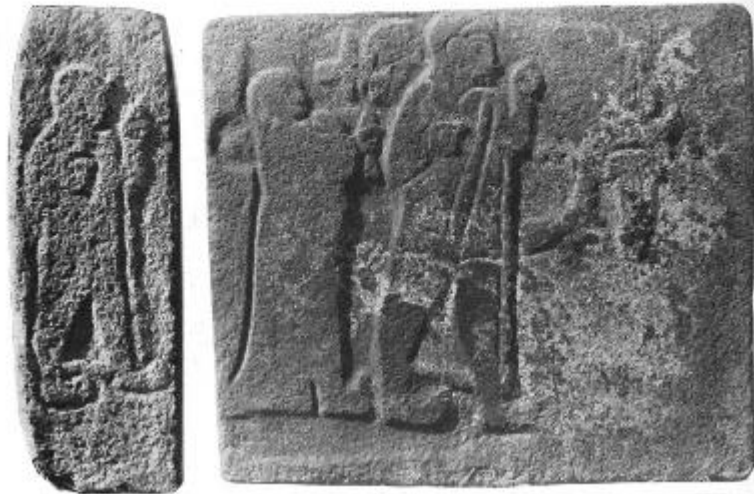
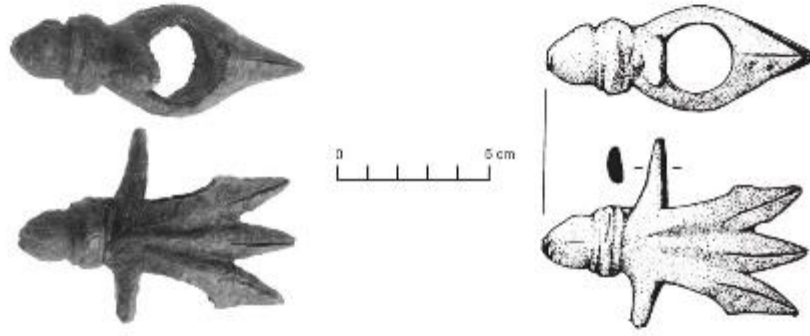
(M. Akar, Alalah Kazı Arşivi)

Şekil 11: 1. Evre, Alan 1 Güney, Açma 42.29, taş temeller ve pitos dipleri.

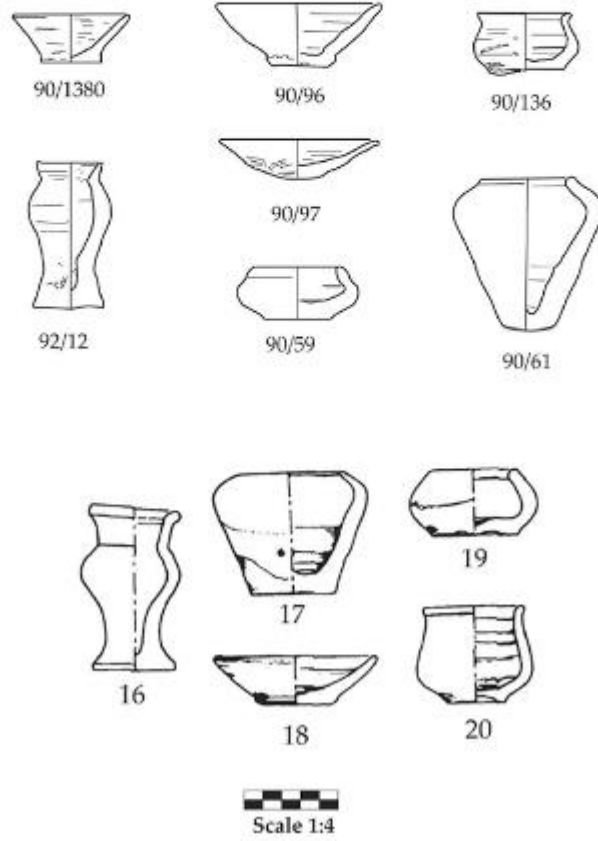
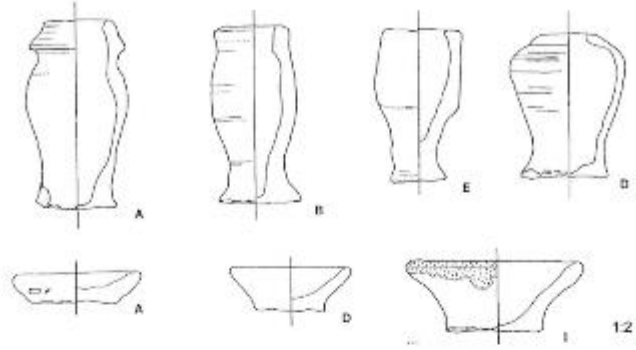

(M. Akar, Alalah Kazı Arşivi)

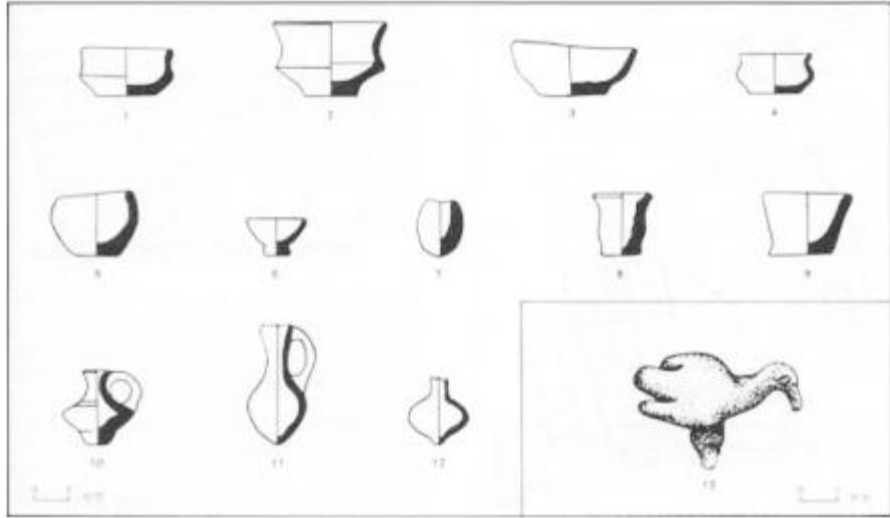
Şekil 12: 1. Evre, Alan 1 Güney, Açma 43.54, kötü korunmuş yüzeyler üzerinde ritüel malzemeleri.

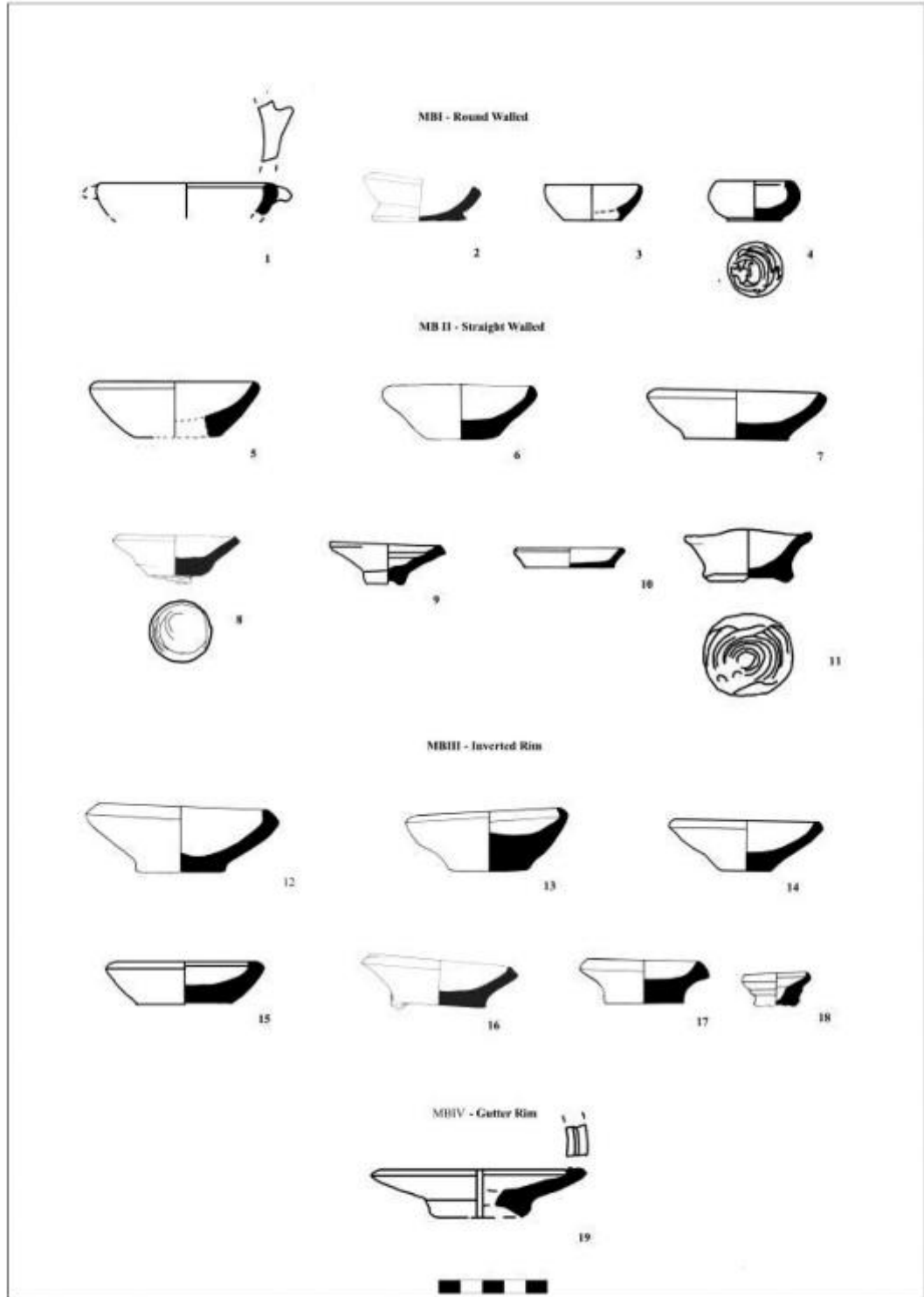
Şekil 13: Alalakh'dan Hitit tarzı maddi kültür örnekleri: Lapis Lazuli figurin (Alalakh kazılarının izni ile), üç çatallı ve arkası topuzlu Hitit tören baltası - AT 1889 (Alalakh kazılarının izni ile), Tuthaliya Ortostatı (Woolley, 1955: PL XLVIII).

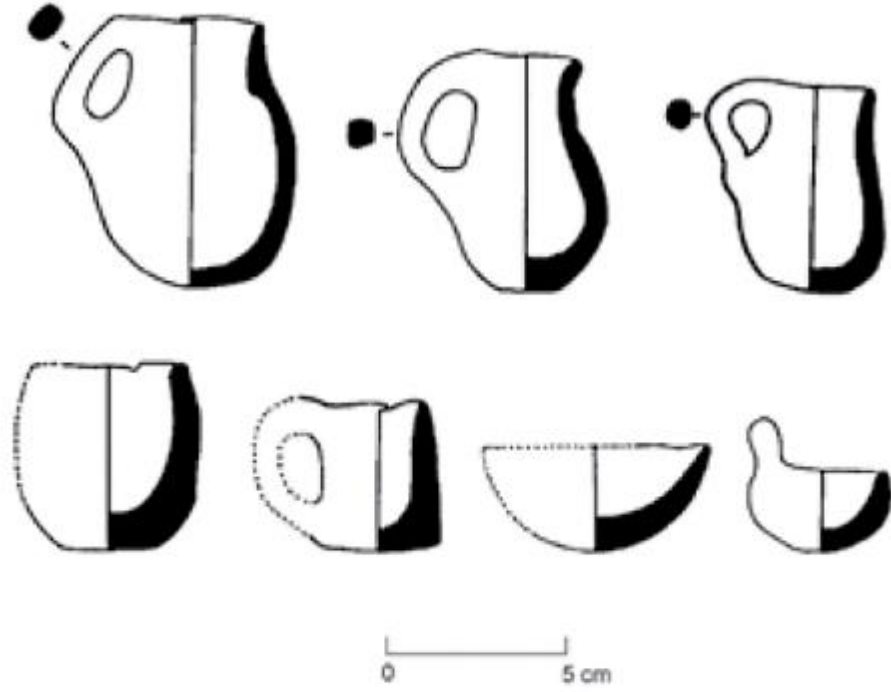
Şekil 14: Mezar kontekstlerinden Mısır Eski Krallık dönemine ait minyatür keramikler: Meidum, erken 4. Hanedan; Senwosret III piramidi, Dahshur'daki Amenemhat III piramidi, Orta Krallık (Allen, 2006: Figs 2, 4).

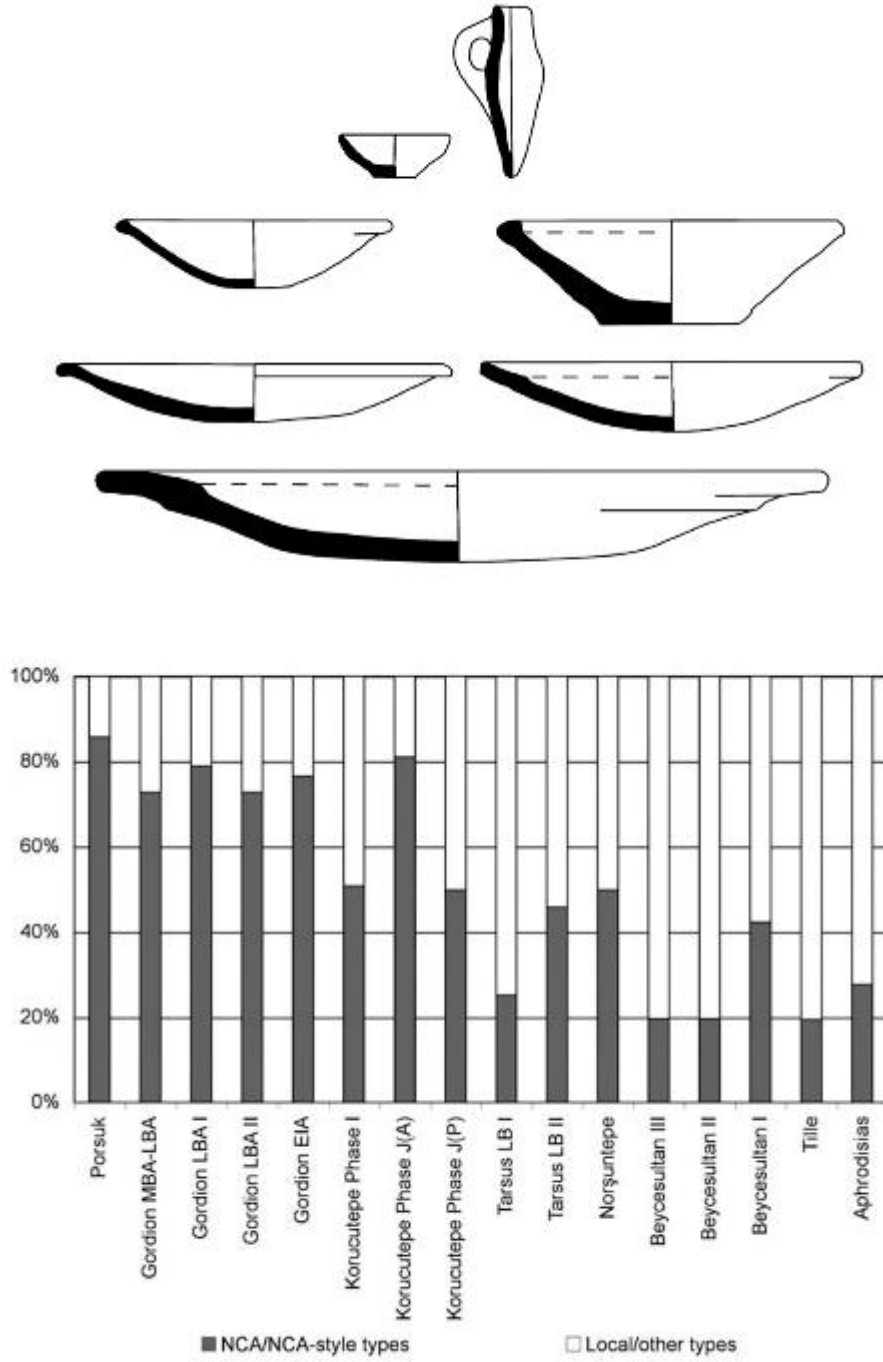
Şekil 15: Minos kültürüne ait minyatür kaplar, Hamalevri'den MMIA (üst), (Simandiraki, 2011, Fig 4); Kenan Diyarı'ndaki tapınaklardan minyatür kaplar, Nahariya (Naeh, 2012; fig. 7, 3.3).

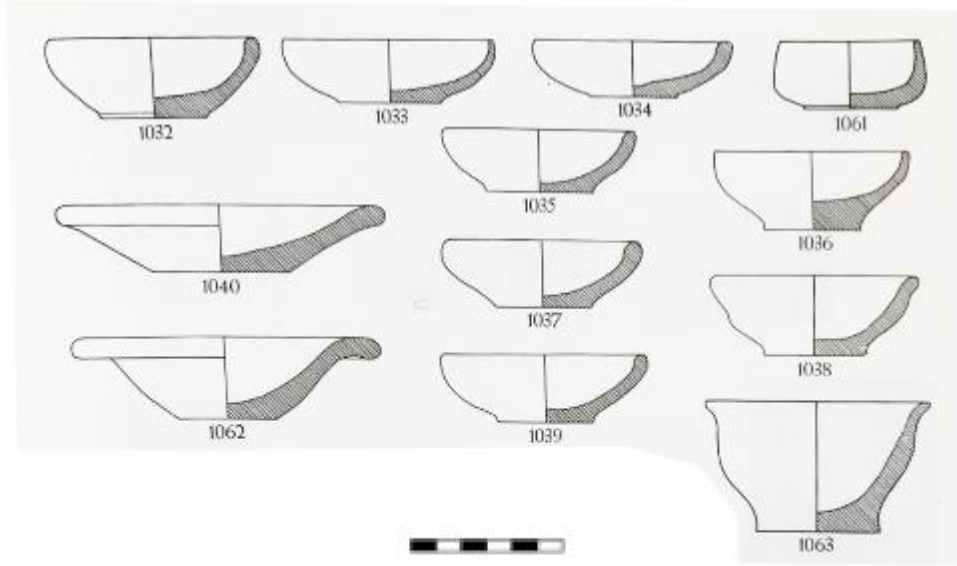
Şekil 16: Nahariya'dan minyatür kaplar, Kenan Diyarı (Naeh, 2012; fig. 3.5).

Şekil 17: Kalopsidha-Koufos'dan minyatür kaplar (Webb, 2012: Fig 6); Tell Akko'dan Beyaz Traşlı mal grubuna ait testicikler (fotoğraf M. Artzy, çizim S. Zagorski, 2013).

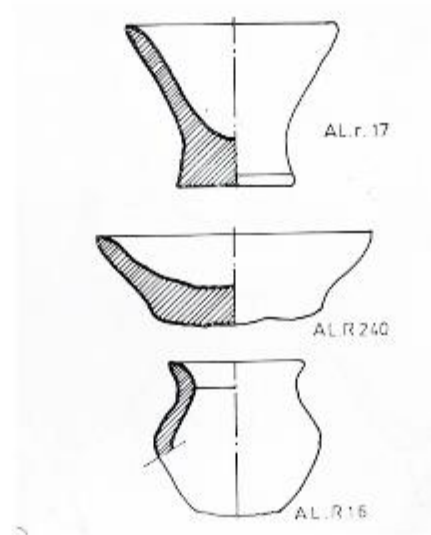
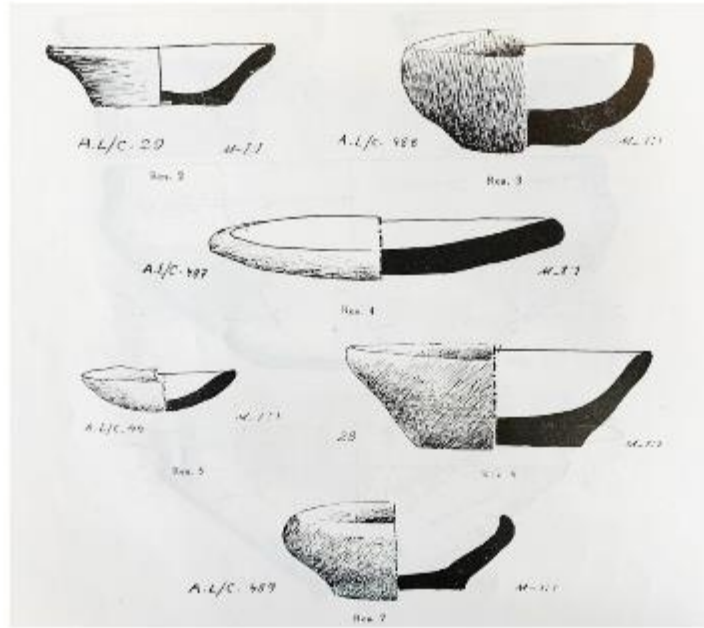
Şekil 18: Geniş alanlardan ele geçmiş Hittit çanak çömlek türleri (Glatz, 2009: Fig 2); Hitit yerleşimlerinden ele geçen buluntu topluluklarının oransal olarak karşılaştırılması: “Kuzey-Orta Anadolu’ya özgü” / “North-Central Anatolian” (NCA) kap türleri vs. yerel çanak çömlek formları (Glatz, 2009: Fig 3).

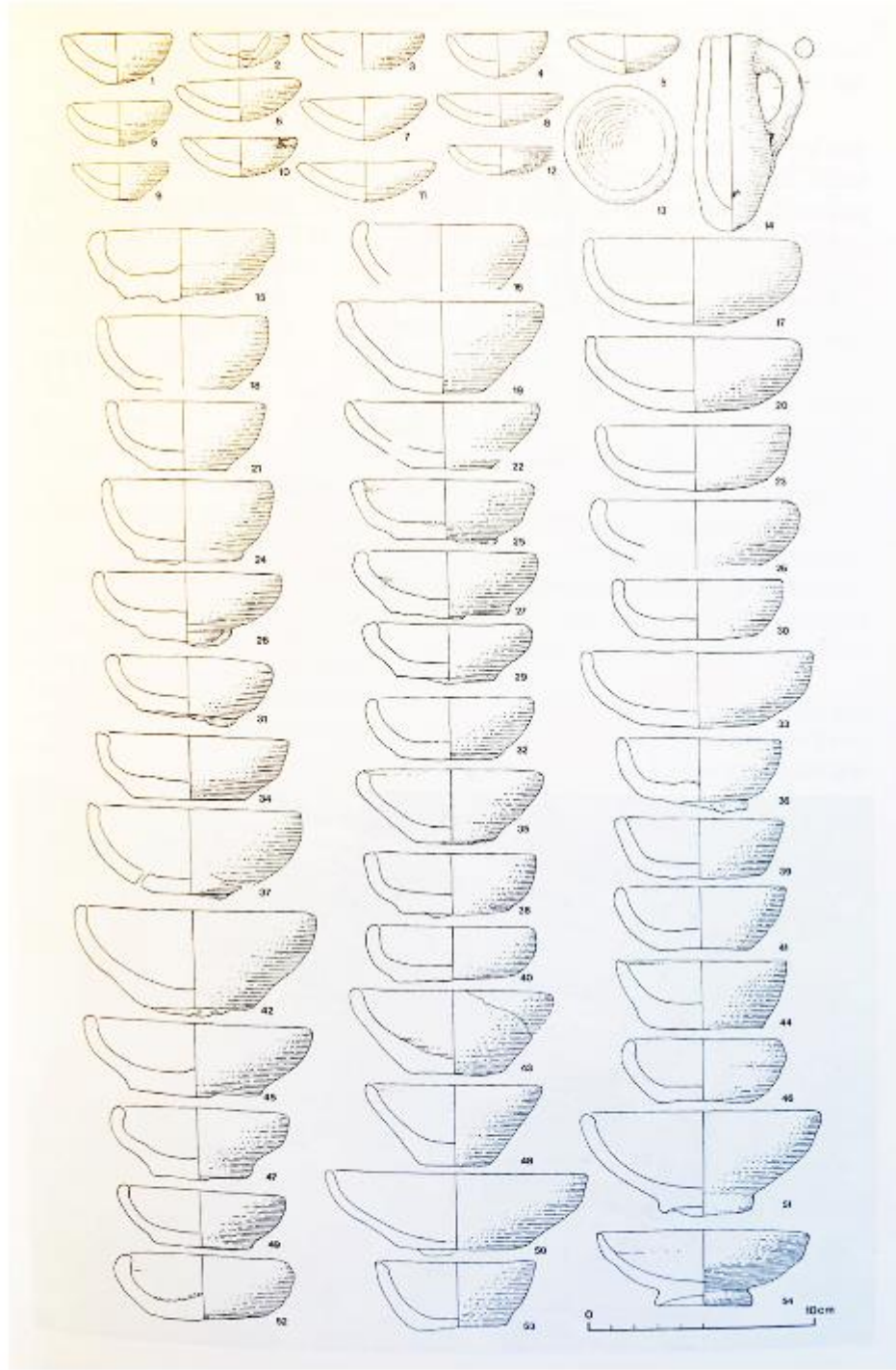
Şekil 19: Hattuşa, Sarıkale'den M.Ö. 15. yüzyıla ait el yapımı küçük kaplar (Schoop, 2009: 167, Fig 15); Hattuşa'dan çark yapımı "kâsecik"ler (Schoop, 2009: 166, Fig 13, yukarıdaki), Hattuşa'dan "kâsecik"ler (Fischer, 1963: Taf 119).

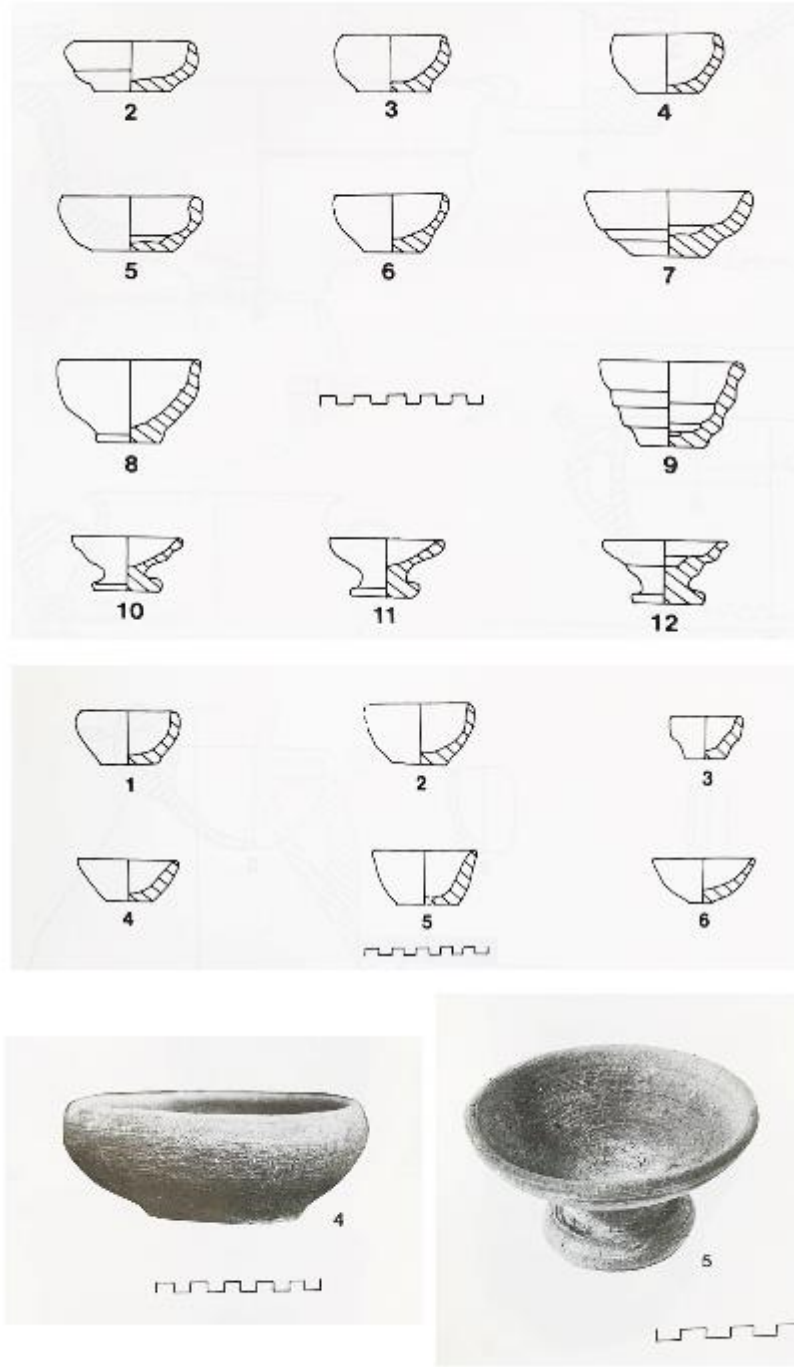
Şekil 20: Hattuşa'dan minyatür kaplar (Fischer, 1963: Taf 119, 120).

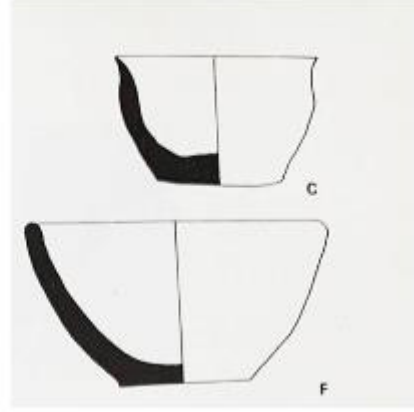
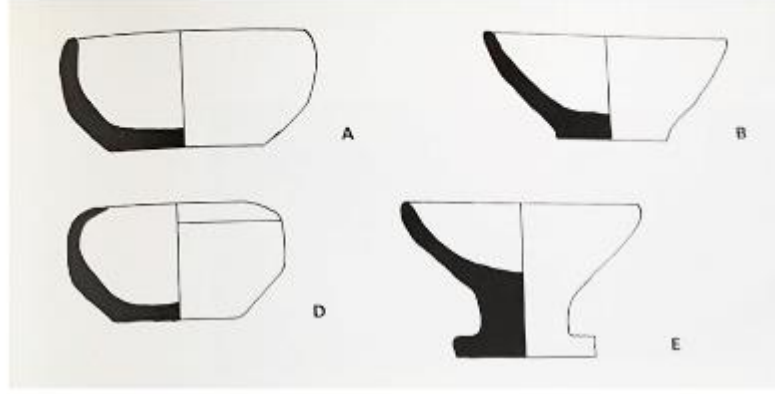
Şekil 21: Alacahöyük'den minyatür kaplar (Koşay, 1951: Lv XLIV); Alacahöyük'den minyatür kaplar (Koşay ve Akok, 1973: 9, Pl 71).

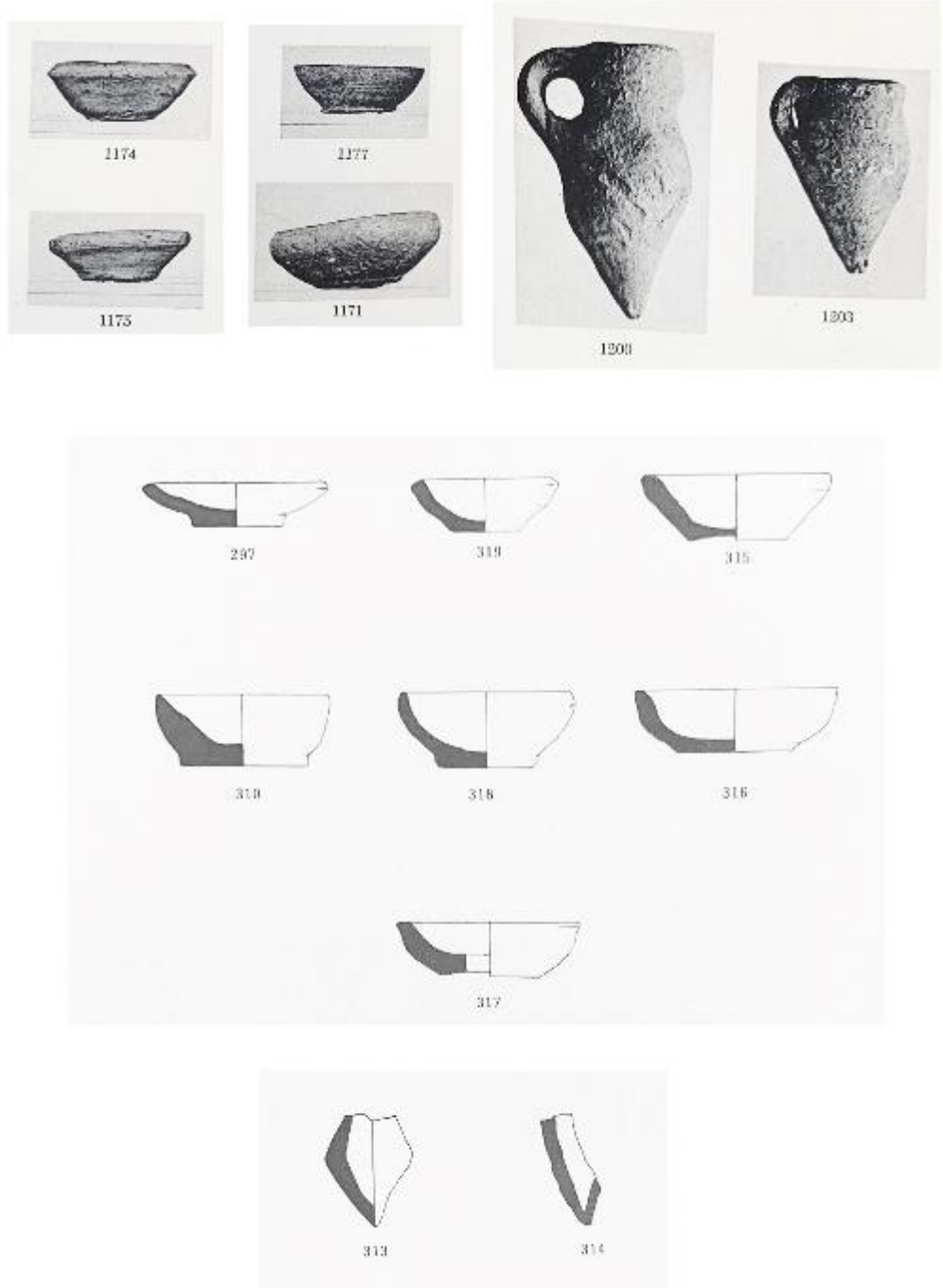
Şekil 22: Kuşaklı-Şarišša'dan minyatür kaplar (Müller-Karpe, 1996: 75, Abb. 7).

Şekil 23: Korucutepe'den minyatür kaplar (Umurtak, 1996: Levha 9, 24).

Şekil 24: Korucutepe'den minyatür kaplar (Van Loon, 1980: Levha 21).

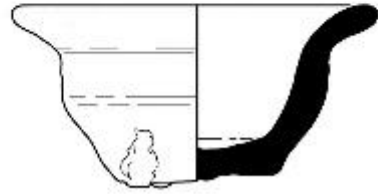
Şekil 25: Tarsus Gözlükule'den minyatür kaplar (Goldman 1956: Fig 327); Tarsus Gözlükule'den minyatür kaplar (Korbel 1987: Levha 39).

9. 7523.2

19. 20048.1

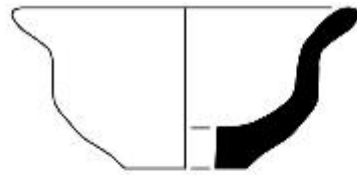
20. 20418.2

21. 20418.3

25. 20914.2

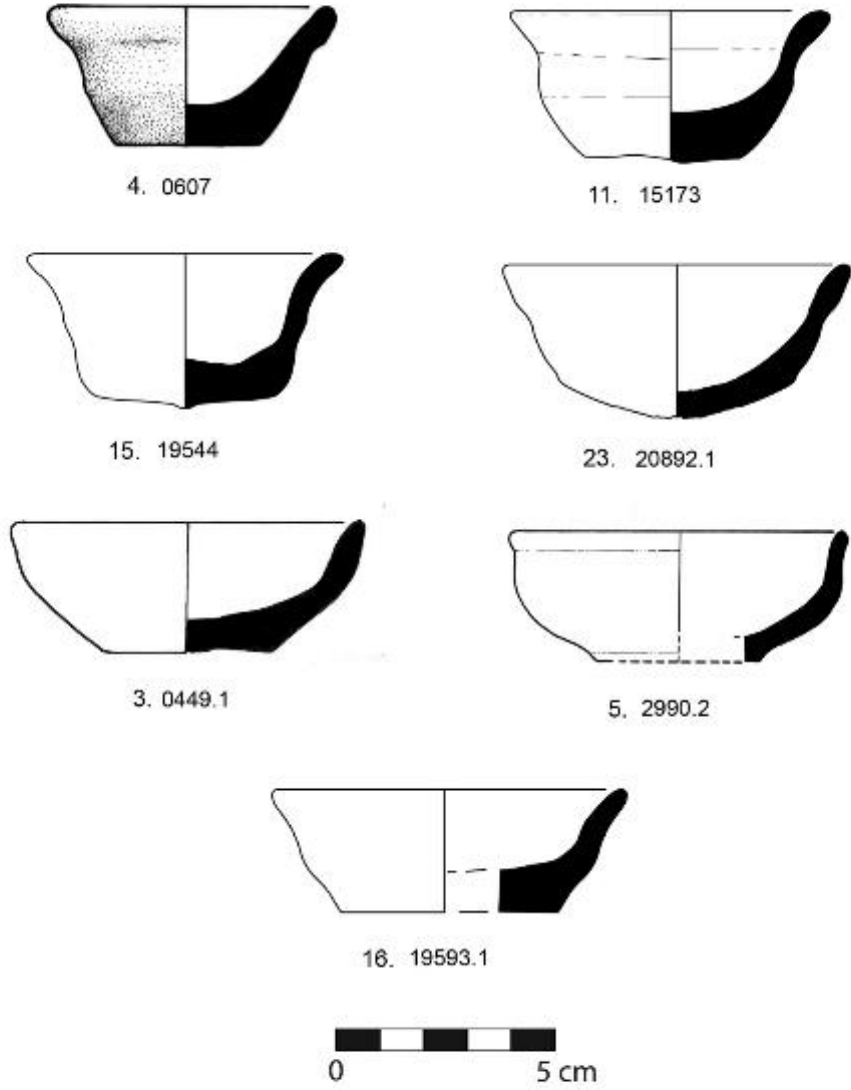
26. 20914.4

29. 24151.1

Şekil 26: Alalakh'dan dışa çekik "kâsecik"ler (Alalakh kazılarının izni ile).

Şekil 27: Alalakh'dan kısmi dışa çekik "kâsecik"ler (Alalakh kazılarının izni ile).

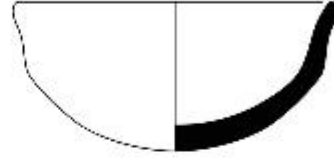
1. 0091.201

18. 20038.2

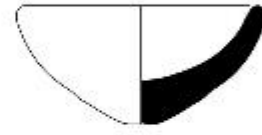
2. 0417

30. 24493.5

24. 20900.4

27. 23488

17. 19636.2

28. 24011.1

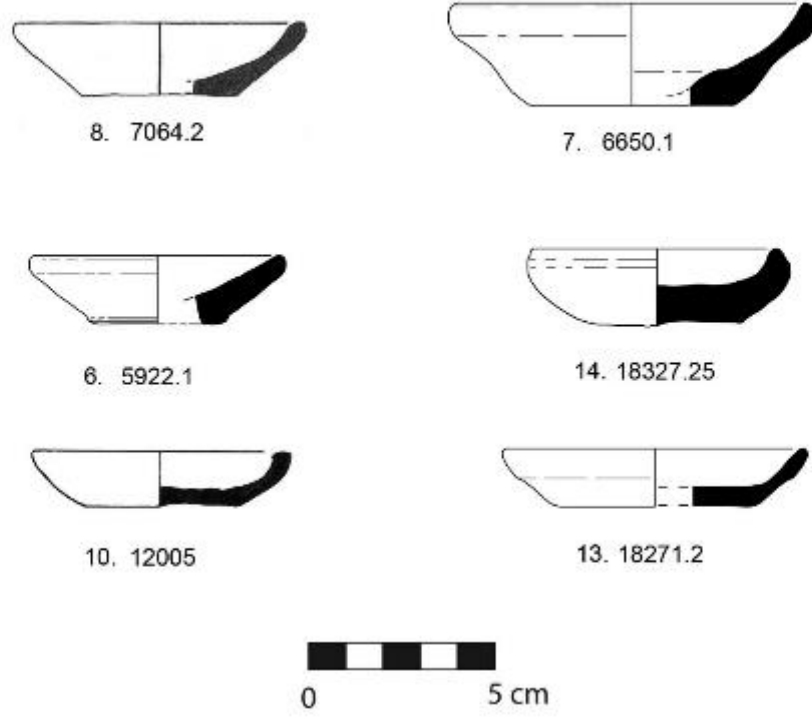
22. 20860.1

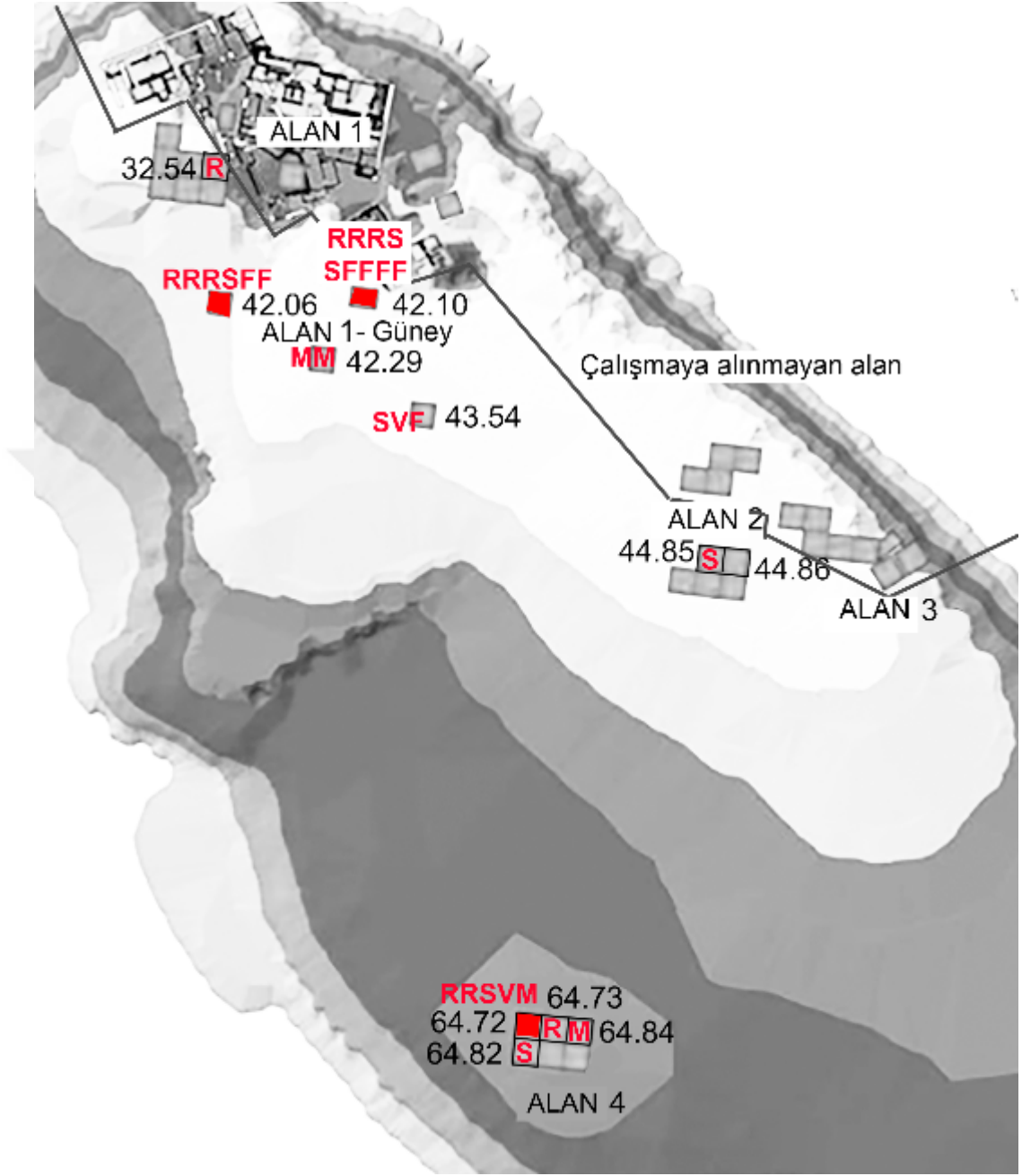
12. 18202.1

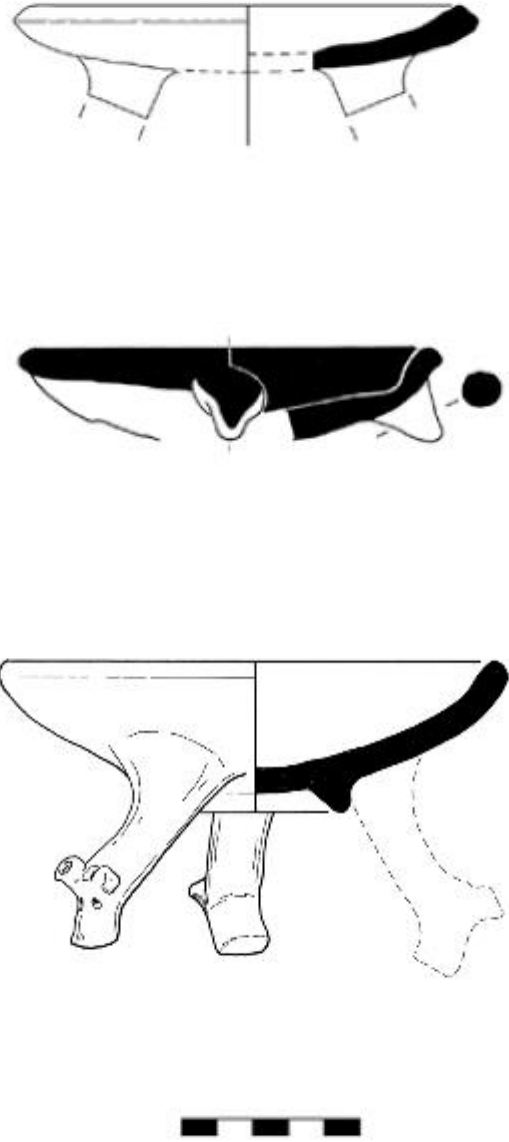
Şekil 28: Alalakh'dan yuvarlatılmış "kâsecik"ler (Alalakh kazılarının izni ile).

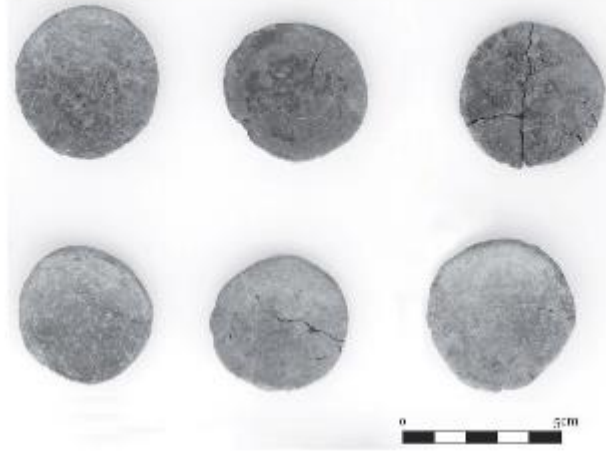
Şekil 29: Alalakh'dan V-şeklinde "kâsecik"ler ve minyatür torna yapımı tabaklar (Alalakh kazılarının izni ile).

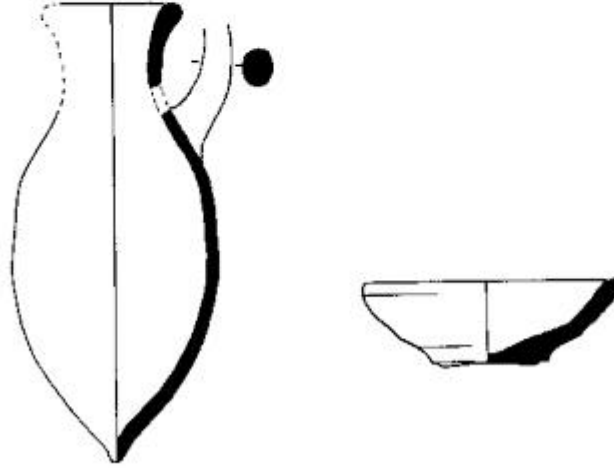
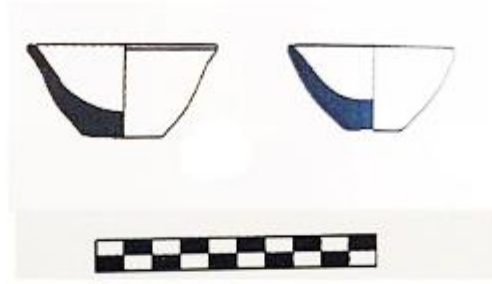
Şekil 30: "Kâsecik" buluntu yerlerinin belirtilmiş olduğu Açıncı Höyük planı

Şekil 31: Alalakh'dan minyatür torna yapımı üç ayaklı tabaklar (Alalakh kazılarının izni ile): AT 1528.5, (64.72 L17 Loc 60, 2. Tabaka); AT 2035.1 (32.52 L2 Lot 15, Demir Çağı bozulmuş kontekst); hayvan kafası bezeli ayaklara sahip - AT 8133 (45.44, 5. Tabaka).

Şekil 32: Alalakh'ın sivri dipli testicikleri ve model tabakları (Akar, 2017, Figs 1.5, 1.7).

Şekil 33: Tell Barri'den "kâsecik"ler (D'Agostino, 2014: 254: Pl 8); Tell Kazel'den "kâsecik"ler (Badre *et al.* 1994: Fig 33:d, Fig 44: 3).

Şekil 34: Deneysel "kâsecik" modeli (Albion Experimental Archaeology Studio izni ile).

KAYNAKÇA

- Akar, M.: 2012 “The Late Bronze Age II City of Alalakh and Its Social Context in the Northern Levant: A Re-Examination of the Post-Level IV Stratigraphic Sequence (I-III) based on New Excavation Results (2003-2010) (Universita’ degli Studi di Firenze Yayınlanmamış Doktora Tezi)”, Firenze.
- 2013 “The Late Bronze Age Fortresses at Alalakh: Architecture and Identity in Mediterranean Exchange Systems.”, **Across the Border: Late Bronze-Iron Age Relations between Syria and Anatolia: Proceedings of the International Conference held at Koç University Research Center for Anatolian Civilizations in Istanbul, May 31-June 1, 2010** (Ed. K. A. Yener) Leuven, Paris, Walpole, Peeters, MA, s. 37-60.
- 2017 “Pointed Juglets as an International Trend in Late Bronze Ritual Practices: A View from Alalakh”, **Overturing Certainties in Near Eastern Archaeology. A Festschrift in Honor of K. Aslihan Yener** (Ed. Ç. Maner, M. Horowitz, A. Gilbert) Leiden, Brill, s. 1-24.
- Allen, S.: 2006 “Miniature and Model Vessels in Ancient Egypt.”, **The Old Kingdom Art and Archaeology: Proceedings of the Conference Held in Prague, May 31-June 4, 2004** (Ed M. Barta), Prague, Publishing House of the Academy of Sciences of the Czech Republic, s. 19-24.
- Alp, S.: 1980 “Die hethitischen Tontafelentdeckungen auf dem Maşat-Höyük”, **Belleten** 44, s. 25-59.

- 1983 **Beiträge Sur Erforschung des Hethitischen Tempels: Kultanlagen im Lichte Der Keilschrifttexte**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımavı, Serie - VI, Nr. 23 XXXIV.
- 1991a **Maşat-Höyük'te Bulunan Çiviyazılı Hitit Tabletleri/Hethitische Keilschrifttafeln aus Maşat-Höyük**, Ankara, Türk Tarih Kurumu.
- 1991b **Hethitische Briefe aus Maşat-Höyük**, Ankara.
- Altman, A.: 2003 "Rethinking the Hittite System of Subordinate Countries from the Legal Point of View", **Journal of the American Oriental Society**, 123/ 4, Oct. - Dec., 2003, s. 741-756.
- Alparslan, M.: 2009 "Bir Bilim Olarak "Hititoloji", **Hititolojiye Giriş** (Ed. M. Alparslan), İstanbul, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, s. 11-36.
- 2013 "Geçmiş Kaydetmek: Hitit Tarih Yazıcılığı / Recording the Past: Hittite Histrography", **Hititler: Bir Anadolu İmparatorluğu / Hittites: An Anatolian Empire, Anadolu Uygarlıkları Serisi**, (Ed. M. Doğan-Alparslan, M. Alparslan), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, s. 48-61.
- Archi, A.: 2010 "Hadda of Halab and his Temple in the Ebla Period", **Iraq** 72, s. 3–17.
- 2012 Cult of the Ancestors and Funerary Practices at Ebla", **(Re-) Constructing Funerary Rituals in the Ancient Near East**, (Eds. H. Niehr, E. Pernicka, P. Pfälzner), Akten eines internationalen Symposiums auf Schloss Hohentübingen vom 21. bis 23. Mai 2009: Qatna Studien 4, Wiesbaden: Harrassowitz

Verlag, s. 5–31.

- Archi, A., and F. Venturi: 2013 “Tell Afis in the Thirteenth Century B.C.E.”, **Near Eastern Archaeology** 76 (2013), s. 214-222
- Åstrom, P. 1987 “Intentional destruction of grave goods”, **Thanatos: Les Coutumes Funéraires en Egée à l’Âge du Bronze; Actes du Colloque de Liège, 21-23 Avril 1986**, (Ed. R. Laffineur), Aegaeum I. Liege: Université de l-Etat, Histoire de l’Art Archéologie de la Grèce Antique, s. 213-17.
- Badre, L., E. Gubel, M. Al-Maqdissi, H. Sader: 1990 “Tell Kazel, Syria. AUB Museum Excavations 1985-1987. Preliminary Report”, **Berytus** 38, s. 9-124.
- Badre, L., E. Gubel, E. Capet, N. Panayot: 1994 “Tell Kazel (Syrie), Rapport préliminaire sur les 4e-8e campagnes de fouilles (1988-1992)”, **Syria** 71, s. 259-346.
- Badre, L., E. Gubel: 1999-2000 “Tell Kazel, Syria. Excavations of the AUB Museum, 1993-1998. Third Preliminary Report”, **Berytus** 44, s. 123-203.
- Badre, L., E. Capet: 2014 “The Late Bronze Age Pottery from Tell Kazel: Links with the Aegean, Cyprus and the Levant”, **Recent Trends in the Study of Late Bronze Age Ceramics in Syro-Mesopotamia and Neighbouring Regions: Proceedings of the International Workshop in Berlin, 2-5 November 2006** (Ed. C. M. Luciani, A. Hausleiter), Orient-Archäologie, Band 32, Verlag Marie Leidorf, Rahden/Westfalen, s. 157-180.

- Barjamovic, G.: 2017 "A Commercial Geography of Anatolia: Integrating Hittite and Assyrian Texts, Archaeology and Topography", *Hittite Landscape and Geography* (Eds. M. Weeden, L. Ullmann), Leiden/Boston, Brill, s. 311-318.
- Bataray, N.: Basım aşamasında "Nuzi Ware," **Tell Atchana, Alalakh: Volume 2: 2006 - 2010 Excavation Seasons** (Ed. K. A. Yener, M. Akar, M. T. Horowitz), İstanbul, Koç University Press, s. 249-253.
- Beckman, G.:1992 "Hittite Administration in Syrian in the light of the Texts from Hattusa, Ugarit, and Emar", **New Horizons in the Study of Ancient Syria** (Eds. M.W. Chavalas, J.L. Hayes), *Bibliotheca Mesopotamica* 25, s. 41-9.
- 1996 "The Hittite Language and its Decipherment", **Bulletin of the Canadian Society for Mesopotamian Studies** 31, s. 23-30.
- 1999 **Hittite Diplomatic Texts**, 2nd Edition, Atlanta, Scholars Press.
- Bell, C.: 1997 **Ritual Perspectives and Dimensions**, Oxford, Oxford University Press.
- Bittel, K.: 1976 **Die Hethiter, Die Kunst Anatoliens vom Ende des 3. bis zum Anfang des I. Jahrtausends vor Christus**, *Universum der Kunst* 24, Munich, Verlag C. H. Beck.
- Braidwood, R. J., 1937 **Mounds in the Plain of Antioch: An Archaeological Survey**, *Oriental Institute Publications* 48, Chicago, University of Chicago Press.
- Braidwood, R. J., **Excavations in the Plain of Antioch: The Earlier**

- L., Braidwood: **Assemblages Phases A-J**, University of Chicago Oriental Institute Publications 61, Chicago, University of Chicago Press. 1960
- Bryce, T. R., 1988 “Tette and the Rebellions in Nuhasse”, **Anatolian Studies** 38 (1988), s. 21-28.
- Bryce, T. R., 1998 **The Kingdom of the Hittites**, Oxford, Oxford University Press.
- Bryce, T. R., 2002 **Life and Society in the Hittite World**, Oxford, Oxford University Press.
- Bryce, T. R., 2005 **The Kingdom of the Hittites**, Oxford, Oxford University Press.
- Bulu, M.: Basım aşamasında “Basins/Tubs, Drainage Pipes, Portable Hobs, and Miscellaneous Objects”, **Tell Atchana, Alalakh: Volume 2: 2006 - 2010 Excavation Seasons** (Ed. K. A. Yener, M. Akar, M. T. Horowitz), İstanbul, Koç University Press s. 135-140.
- Capet, E.: 2003 “Tell Kazel (Syrie), Rapport preliminaire sur les 9e-17e campagnes de fouilles (1993-2001) du Musee de l’Universite Americaine de Beyrouth. Chantier II”, **Berytus** 47, s. 63-121.
- Caubet, A. 2014 “Late Bronze Age Ceramics from Emar,” **Recent Trends in the Study of Late Bronze Age Ceramics in Syro-Mesopotamia and Neighboring Regions**, (Eds M. Luciani, A. Hausleiter), *Orient-Archäologie* 32, Radhen/Westfalen, Verlag Marie Leidorf, s. 71-81.
- Çınaroğlu, A., D. Çelik: 2013 “Alaca Höyük/Alaca Höyük”, **Hittiter: Bir Anadolu İmparatorluğu / Hittites: An Anatolian Empire, Anadolu Uygarlıkları Serisi**, (Ed. M. Doğan-Alparslan, M. Alparslan),

İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, s. 196-205.

Crewe, L.: 2012 “Beyond Copper: Commodities and Values in the Middle Bronze Cypro-Levantine Exchanges”, **Oxford Journal of Archaeology** 31 (3), s. 225-243.

Czichon, R.M., P Werner: 2008 **Die Bronzezeitliche Keramik: Ausgrabungen Tall Munbaqa – Ekalte IV**, EVDÖG 118, Weisbaden, Harrassowitz Verlag.

D'Agostino, A.: 2014 “The Tell Barri Sequence of Late Bronze Age Levels: Evolution Trends Within Late 2nd Millennium Ceramic Culture,” **Recent Trends in the Study of Late Bronze Age Ceramics in Syro-Mesopotamia and Neighbouring Regions: Proceedings of the International Workshop in Berlin, 2-5 November 2006** (Ed. C. M. Luciani, A. Hausleiter), *Orient-Archäologie* 32, Rahden/Westfalen, Verlag Marie Leidorf, s. 235-261.

Dinçol, A.: 2009 “Hitit Siyasal Tarihinin Ana Hatları”, **Hititolojiye Giriş** (Ed. M. Alparslan), İstanbul, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, s. 96-104.

Dönmez, Ş.: 2017 a “Amasya ve Yakın Çevresinin Tarihi Coğrafya Sorunlarına Güncel Bir Bakış”, **Oluz Höyük Kazı Sonuçları Serisi 2, AMASYA – OLUZ HÖYÜK: Kuzey - Orta Anadolu’da Bir Akhaimenid (Pers) Yerleşmesi, 2009 - 2013 Dönemi Çalışmaları Genel Değerlendirmeler ve Önsözü** (Ed. Ş. Dönmez), 2. Baskı, İstanbul, s. 273-287.

2017 b “Önsöz”, **Oluz Höyük Kazı Sonuçları Serisi 2, AMASYA – OLUZ HÖYÜK: Kuzey - Orta Anadolu’da Bir Akhaimenid (Pers) Yerleşmesi, 2009 - 2013 Dönemi Çalışmaları Genel**

Değerlendirmeler ve Önsönuçları (Ed. Ş. Dönmez), 2. Baskı, İstanbul, s. xi-xii.

Dönmez, Ş.,
Yurtsever
Beyazıt, A.: 2014 "Oluz Höyük: Pontik Kappadokia'da Çokkültürlü Bir Yerleşme",
Amasya, Yar İle Gezdiğim Dağlar (Ed. F. Özdem), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, s. 51-71.

Dönmez, Ş. ve
Özdemir, C.:
2010 "Amasya İlinde Yeni Araştırmalar: Oluz Höyük ve Doğantepe Kazıları", **VII. Uluslararası Hititoloji Kongresi/VII. International Congress of Hititology I. Cilt/Vol.I**, Ankara, s. 227-244.

Feldman, M.:
2006 **Diplomacy by Design: Luxury Arts and an 'International Style' in the Ancient Near East, 1400-1200 BCE**, Chicago, University of Chicago Press.

Fink, A. S.: 2008 "Where was the Statue of Idrimi Actually Found? The Later Temples of Tell Atchana (Alalakh) Revisited", **Ugarit-Forschungen 39**, s. 162-245.

2010 **Late Bronze Age Tell Atchana (Alalakh): Stratigraphy, Chronology, History**, BAR International Series 2120, Oxford, Archaeopress Publishers of British Archaeological Reports.

Fischer, F.: 1963 **Die Hethitische Keramik von Boğazköy**, Berlin, Verlag Gebr. Mann.

Forlanini, M.:
2008 "The Historical Geography of Anatolia and the Transition from the Karum-Period to the Early Hittite Empire", **Anatolia and the Jazira During the Old Assyrian Period**, (Ed. J.G. Dercksen), PIHANS 111, Leiden, NINO, s. 57-86.

- 2010 "An Attempt at Reconstructing the Branches of the Hittite Royal Family of the Early Kingdom Period", **Studiën zu den Boğazköy-Texten**, Band 51, Wiesbaden, Harrassowitz Verlag, s. 155-135.
- Frangipane, M., "Neo-Hittite Melid: Continuity or Discontinuity?", **Across the Border: Late Bronze-Iron Age Relations between Syria and Anatolia: Proceedings of the International Conference held at Koç University Research Center for Anatolian Civilizations in Istanbul, May 31-June 1, 2010** (Ed. K. A. Yener), Leuven, Paris, Walpole, Peeters, MA, s. 349-372
- M. Liverani: 2013
- Garstang, J., O.R. **The Geography of the Hittite Empire**, Occasional publications of the British Institute of Archaeology in Ankara, London.
- Gurney: 1959
- Gates, M.-H.: "Potmarks at Kinet Hoyuk and the Hittite Ceramic Industry", **La Cilicie: Espaces et Pouvoirs Locaux. Table Ronde Internationale, Istanbul, 2-5 Novembre 1999** (Eds. E. Jean, A.M. Dincol, S. Durugonul), Varia Anatolica 13, Istanbul, Institut Francais d'Etudes Anatoliennes-Georges Dumezil, s. 137-157.
- 2001
- Genz, H.: 2006 Imports and their Methodological Implications for Dating Hittite Material Culture, **Strukturierung und Datierung in der Hethitischen Archaologie** (Eds D.P. Mielke, U.D. Schoop, J. Seeher), BYZAS 4 (2006), s. 185-196.
- Genz, H.: 2011 **Foreign Contacts of the Hittites, Insights into Hittite History and Archaeology** (Eds H. Genz, D. P. Mielke), Colloquia Antiqua 2, Peeters, s. 301-332.

- Glatz, C.: 2009 “Empire as network: Spheres of material interaction in Late Bronze Age Anatolia”, **Journal of Anthropological Archaeology**, 28(2), s. 127–141.
- Glatz, C.: 2012 “Bearing the Marks of Control? Reassessing Pot Marks in Late Bronze Age Anatolia”, **American Journal of Archaeology** 116 (1) January 2012, s. 5-38.
- Goetze, A.: 1940 **Kizzuwatna and the Problem of Hittite Geography**, New Haven, Yale University Press.
- Goldman, H.: 1956 **Excavations at Gozlu Kule, Tarsus, Vol II: Plates, From the Neolithic through the Bronze Age**, Princeton, New Jersey, Princeton University Press.
- Gorny, R. L.: 1995 “A Tribute to Peter Neve”, **Anatolian Archaeology: A Tribute to Peter Neve, Biblical Archaeology** 58/2, s. 62.
- Gromova, D.: 2007 “Hittite Role in Political History of Syria in the Amarna Age Reconsidered”, **Ugarit-Forschungen** 39 (2007), s. 279-309.
- Groom, S., P.
Bown, M.T.
Horowitz, S.
Cockrell: hazırlık
aşamasında. “Fossils and Extrusives in Simple Ware: The Microstructure of the Domestic Ceramic Tradition at Late Bronze Alalakh (Turkey)”
- Gunter, A.: 1991 **Gordion Excavaton Final Reports III: The Bronze Age**, University Museum, Philadelphia.

- Gurney, O.R.: 1962 **Anatolia, c.1750-1600 B.C.**, Cambridge, Cambridge University Press.
- Gülsün, U.: 1996 **Korucutepe II, 1973-1975 Dönemi Kazılarında Bulunmuş Olan Hitit Çağı Çanak Çömleği**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, V. Dizi, Sayı 42^a, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Harrison, T.: 2013 “Tayinat in the Early Iron Age”, **Across the Border: Late Bronze-Iron Age Relations between Syria and Anatolia: Proceedings of the International Conference held at Koç University Research Center for Anatolian Civilizations in Istanbul, May 31-June 1, 2010** (Ed. K. A. Yener), Leuven, Paris, Walpole, Peeters, MA, s. 61-88.
- Heinz, M.: 2009 “The Spatial Heritage of Alalakh – Any Signs of ‘Localism,’ ‘Regionalism,’ or ‘Globalism’ Left Behind?”, **Qatna and the Networks of Bronze Age Globalism: Proceedings of an International Conference in Stuttgart and Tübingen in October 2009** (Eds. P. Pfalzner, M. Al-Maqdissi), Qatna Studien Supplementa 2, Weisbaden, Harrassowitz Verlag, s. 95-99.
- Helft, S.: 2010 “Patterns of Exchange, Patterns of Power: A New Archaeology of the Hittite Empire” (University of Pennsylvania, Yayınlanmamış doktora tezi), Philadelphia, Ann Arbor: UMI.
- Henrickson, R.C.: 1995 “Hittite Pottery and Potters”, **Anatolian Archaeology: A Tribute to Peter Neve**, Biblical Archaeology 58 (2), s. 82-90.
- Hoffner, H. A.: “The Treatment and Long Term Use of Persons Captured in

- 2002 Battle according to the Masat Texts,” **Recent Developments in Hittite Archaeology and History: Papers in Memory of Hans G. Güterbock** (Eds. K.A. Yener, H. Hoffner), Winona Lake, Eisenbrauns, s. 61-72.
- 2009 **Letters from the Hittite Kingdom**, Writings from the Ancient World, Society of Biblical Literature 15, Atlanta.
- Horowitz, M. T.: “The Evolution of Plain Ware Ceramics at the Regional Capital of Alalakh in the Second Millennium BC”, **Plain Pottery Traditions of the Eastern Mediterranean and Near East: Production, Use, and Social Significance**, (Ed. C. Glatz), Walnut Creek, Ca, Left Coast Press, s. 153-182.
- 2015
- 2017 “Potmarks as a feature of interregional connectivity at Late Bronze I Tell Atchana– Alalakh”, **Questions, Approaches, and Dialogues in Eastern Mediterranean Archaeology: Studies in Honor of Marie-Henriette and Charles Gates** (Ed. E. Kozal, M. Akar, Y. Heffron, Ç. Çilingiroğlu, T.E. Şerifoğlu, C. Çakırlar, S. Ünlüsoy, É. Jean), Ugarit Verlag, s. 307-329.
- Horowitz, M. T.: “The Local Ceramics of Late Bronze II Alalakh”, **Tell Atchana, Basım aşamasında Alalakh: Volume 2: 2006 - 2010 Excavation Seasons** (Ed. K. A. Yener, M. Akar, M. T. Horowitz), İstanbul, Koç University Press, s. 193-248.
- Horowitz, M. T.: “Local Ceramics in the Battleground of Empires: Alalakh in the Basım aşamasında 14th Century BC,” **Ceramic Identities at the Frontiers of the Empires. The Regional Dimension of Pottery Production in Late Bronze Age Northern Syria and Anatolia, Proceeding of the Workshop held in Florence, 14-17 January 2015** (Eds.
- b.

Mazzoni S., Pucci M., Venturi F), Pisa.

Horowitz, M. T., “Novel Uses of Wild Faunal Resources at Transitional Middle-
C. Çakırlar: 2017 Late Bronze Age Tell Atchana”, **Overtuning Certainties in
Near Eastern Archaeology. A Festschrift in Honor of K.
Ashhan** (Ed. Ç. Maner, M. Horowitz, A. Gilbert) Leiden, Brill,
s. 222-244.

Horowitz, M. T., “Survey and Geophysical Research At Tell Atchana, 2006-
Dodd, L., Green, 2010,” **Tell Atchana, Alalakh: Volume 2: 2006 - 2010
A., Ryter, D.: Excavation Seasons** (Ed. K. A. Yener, M. Akar, M. T.
Basım aşamasında Horowitz), İstanbul, Koç University Press, s. 93-125.

Insoll, T.: 2004 **Archaeology, Ritual, Religion**. London: Thames and Hudson.

Japp, S.: 2015 “Pottery in Sacred Contexts. Everyday Equipment - Tableware
of Ritual Meals - Offerings?”, **Pre-Islamic South Arabia and
its Neighbours: New Developments of Research** (Eds M.
Arbach, J. Sciettecatte), Oxford, Oxford University Press, s. 95-
106

Klengel, H.: 1965 **Geschichte Syriens im 2. Jahrtausend v.u.Z.: 1. Nordsyrien**,
Berlin, Akademie Verlag.

1992 **Syria 3000 to 300 B.C.: A Handbook of Political History.**,
Berlin, Akademie Verlag.

Koehl, R.B.: “The Mycenaean Pottery”, **Tell Atchana, Alalakh: Volume 2:
Basım aşamasında 2006 - 2010 Excavation Seasons** (Ed. K. A. Yener, M. Akar, M.
T. Horowitz), İstanbul, Koç University Press, s. 255-262.

- Korbel, G.: 1987 **Materialheft Spatbronzezeitliche Keramik Tarsus (Grabung Hetty Goldman)**, Institut für Bauen und Planen in Entwicklungslandern Mitteilungen 5, Hanover.
- Koşay, H.Z.: 1951 **Alaca Höyük Kazısı 1937-1939'daki Çalışmalara ve Keşiflere ait İlk Rapor**, Türk Tarih Kurumu Yayınlarından, v. Seri 5, Ankara.
- Koşay, H.Z, M. Akok: 1966 **Alaca Höyük Kazısı 1963-1967 Çalışmaları ve Keşiflere ait İlk Rapor**, Türk Tarih Kurumu Yayınlarından, v. Seri 28, Ankara.
- Kozal, E.: Basım aşamasında "Cypriot Pottery from Periods 3-1", **Tell Atchana, Alalakh: Volume 2: 2006 - 2010 Excavation Seasons** (Ed. K. A. Yener, M. Akar, M. T. Horowitz), İstanbul, Koç University Press, s. 263-280.
- Kulakoğlu, F.: 2008 "A Hittite God from Kültepe", **Old Assyrian Studies in Memory of Paul Garelli** (Ed. C. Michel), OAAS 4, Leiden, s. 13-19.
- Mallory, J.R.: 1989 **In Search of the Indo Europeans: Language, Archaeology and Myth**, London, Thames And Hudson.
- Manning, S.W., C. B. Griggs, B. Lorentzen, G. Barjamovic, C. B. Ramsey, B. "Integrated Tree-Ring-Radiocarbon High-Resolution Timeframe to "Resolve Earlier Second Millennium BCE Mesopotamian Chronology", **PLoS ONE** 11(7).

Kromer, E. M.

Wild: 2016

Manuelli, F.: **Arslantepe: Late Bronze Age: Hittite Influence and Local Traditions in an Eastern Anatolian Community**, Arslantepe IX, Rome, Sapienza Università di Roma.

Mielke, D.P.: **Kusakli-Sarissa, Band 2: Die Keramik vom Westhang**, Mitteilungen Der Deutschen Orient-Gesellschaft zu Berlin 128, Berlin.

2011 “Hittite Cities: Looking for a Concept”, **Insights into Hittite History and Archaeology, Colloquia Antiqua 2** (Ed. H. Genz, D. P. Mielke), Leuven, s. 153-194.

2013 “Maşat Höyük ve İnandıktepe/Maşat Höyük and İnandıktepe”, **Hittiter: Bir Anadolu İmparatorluğu / Hittites: An Anatolian Empire, Anadolu Uygarlıkları Serisi** (Ed. M. Doğan-Alparslan, M. Alparslan), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, s. 208-217.

Milward-Jones, A.: 1991 “The Pottery”, **Meidum**, (ed. A. el-Khouli), ACER 3, s. 43-45.

Müller-Karpe, A.: 1988 **Hethitische Töpferei der Oberstadt von Hattuşa: Ein Beitrag zur Kenntnis spät-bronzezeitlicher Keramik und Topferbetriebe**, Marburger Studien zur Vor- und Frühgeschichte 10, Marburg/Lahn, Hitzeroth Verlag.

1996 “Untersuchungen in Kusakli 1995”, **Mitteilungen der Deutschen Orient-Gesellschaft zu Berlin 128**, s. 69-94.

2006

“Untersuchungen in Kuşaklı 2004 und 2005”, **MDOG 138**, s. 15-42.

Müller-Karpe, A., “Kızılırmak (Maraşanta) kıyısındaki bir Hitit kentinde yeni
Müller-Karpe, V.: araştırmalar.”, **Arkeoloji ve Sanat /Journal of Archaeology
2006 and Art 123**, 2006, s. 1 – 12.

Müller-Karpe, A. “Kuşaklı-Sarissa/Kuşaklı-Sarissa”, **Hittiter: Bir Anadolu
and Müller- İmparatorluğu / Hittites: An Anatolian Empire** (Ed. M.
Karpe, V.: 2013 Doğan-Alparslan, M. Alparslan), Anadolu Uygarlıkları Serisi,
İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, s. 220-237.

Na’aman, N.: “The Historical Introduction of the Aleppo Treaty
1980 Reconsidered”, **Journal of Cuneiform Studies 32**, s. 34 –42.

Naeh, L. 2012 “Tiny and seven-pronged vessels in the Middle Bronze Temple
in Nahariya: Their role and meaning in the light of the place of
tiny and complex instruments in ritual contexts in Middle
Bronze Age, Institute of Archaeology, Hebrew University of
Jerusalem (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Jerusalem.

Neve, P. 1971 **Regenkult-Anlagen in Bogazköy-Hattusa. Ein
Deutungsversuch**, Istanbuler Mitteilungen, Beiheft 5, Tübingen,
Wasmuth.

1993 **Hattusa - Stadt der Götter und Tempel: Neue Ausgrabungen
in der Hauptstadt der Hethiter**, Zaberns Bildbände zur
Archäologie, Berlin, Verlag P. Von Zabern.

Niedorf, C.F.: Die mittelbabylonischen Rechtsturkunden aus Alalah (Schicht

- 2008 IV), **Alter Orient und Altes Testament** 352. Münster, Ugarit-Verlag.
- Özgüç, T.: 1988 **İnandıktepe. Eski Hitit Çağında Önemli Bir Kült Merkezi. An Important Cult Center in the Old Hittite Period**, Ankara.
- Pamir, H.: 2017 “An Underworld Cult Monument at Antioch: The Charonion”, **Overtuning Certainties in Near Eastern Archaeology. A Festschrift in Honor of K. Aslıhan Yener** (Ed. Ç. Maner, M. Horowitz, A. Gilbert), Leiden, Brill, s. 543-559.
- Peker, H.: 2009 “Dilbilim, Filoloji ve Hititoloji”, **Hititolojiye Giriş** (Ed. M. Alparslan), İstanbul, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, s. 37-48.
- Pyysalo, J.: 2018 “The Etymology of Uriah the Hittite based on the Comparison of Hieroglyphic Luwian and the Indo-European Languages”, **Proto-Indo-European Linguistics**, s. 1-3.
- Renfrew, C.: 1985 **The Archaeology of Cult**. London: Thames and Hudson.
- Renfrew, C.: 1994 The Archaeology of Religion, **The Ancient Mind** (Ed. C. Renfrew, E. Zubrow) Cambridge University Press, Cambridge, s. 47-54.
- Renfrew, C., P. Bahn (eds): 2005 **Archaeology: The Key Concepts**, London/New York, Routledge: Taylor and Francis.
- Rice, P.: 1987 **Pottery Analysis: A Sourcebook**, Chicago, University of Chicago Press.
- Sagona, A., P. **Ancient Turkey**, New York, Routledge.

Zimansky: 2009

Salvini, M.: 1998 “Kahat nella documentazione cuneiforme: repertorio delle fonti”, **Tell Barri / Kahat 2. Realizone sulle champagne 1980-1993 a Tell Barri / Kahat, nel cabino del Khabur (Siria)** (Ed. P. E. Pecorella), *Documente Asiana* V, s. 29-34.

Schachner, A.: 2009 “Das 16. Jahrhundert v. C. – eine Zeitenwende im hethitischen Zentranatolien”, *IstMitt* 59, s. 9-34.

2010 “M.Ö. 16. yy: Hitit Anadolu’su’nda Bir Dönüm Noktası”, **Acts of the VIIth International Congress of Hititology (25-31 August 2008, Çorum)** (Ed. A. Süel), Ankara, s. 661-692.

2013 “Hattuşa, Hitit İmparatorluğu’nun Başkenti / Hattuşa, the Capital City of the Hittite Empire”, **Hititler: Bir Anadolu İmparatorluğu / Hittites: An Anatolian Empire, Anadolu Uygarlıkları Serisi** (Ed. M. Doğan-Alparslan, M. Alparslan), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, s. 150-175.

2019 **Hattuşa: Efsanevi Hitit İmparatorluğu’nun İzinde**, İstanbul, Homer Kitabevi.

Schoop, U-D.: 2009 “Indications of structural change in the Hittite pottery inventory at Bogazkoy-Hattusa”, **Central-North Anatolia in the Hittite Period: New Perspectives in Light of Recent Research Acts of the International Conference held at the University of Florence (7-9 February 2007)** (Ed. GTCC F. P. Daddi), *Studia Asiana*, no. SA 5, Rome, Herder, s. 145-167.

2011 “Çamlıbel Tarlası, ein metallverarbeitender Fundplatz des

vierten Jahrtausends v. Chr. im nördlichen Zentralanatolien”, **Anatolian Metal V, Deutsches Bergbaumuseum: Bochum**, (Ed. Ünsal Yalçın), s. 53–68.

Schwartzberg, H.: 2003 “On Problems in Identifying Ritual Pottery: the Example of the So-Called ‘Cult-Tables’”, **Early Symbolic Systems for Communication in Southeast Europe, Vol 1** (Ed L. Nikolova), BAR International Series 1139, s. 79-84.

Sconzo, P.: 2007 Plain and luxury wares of the third millennium BC in the Carchemish region: two case studies from Tell Shiyukh Tahtani,” **Euphrates River Valley Settlement: The Carchemish Sector in the Third Millennium BC** (Ed. E. Peltenburg), Levant Supplementary Series 5, Oxford, Oxbow Books, s. 249-262.

Seeher, J.: 1995 “Forty Years in the Capital of the Hittites”, **Anatolian Archaeology: A Tribute to Peter Neve**, Biblical Archaeology 58/2, s. 63-67.

2002 “Die Ausgrabungen in Boğazköy-Hattusa 2001”, **Archaeologischer Anzeiger** 2002 (1), s. 59–70.

Simandiraki, A.: 2011 “Miniature vessels in Minoan Crete”, **Proceedings of the International Cretological Congress, Xania 1-8 October 2006**, Chrysostomos Philological Society, Crete, s. 45-58.

Singer, I.: 1981 “Hittites and Hattians in Anatolia at the Beginning of the Second Millenium B.C.”, **Journal of Indo European Studies** 9, s. 119-132.

- 1999 “A New Hittite Letter from Emar”, **Landscapes, Territories, Frontiers and Horizons in the Ancient Near East (Proceedings of the 44th Rencontre Assyriologique Internationale, Venice, 1997: 2, Geography and Cultural Landscapes** (Eds. L. Milano, S. de Martino, F. M. Fales, and G. B. Lanfranchi), History of the Ancient Near East/Monographs III, 2, Padua, s. 65–72.
- 2007 “Who Were the Kaška?”, **Phasis** 10 (11), s. 166-178.
- 2017 “Alalakh/Mukis under Hittite Rule and Thereafter”, **Overturning Certainties in Near Eastern Archaeology. A Festschrift in Honor of K. Ashhan Yener** (Ed. Ç. Maner, M. Horowitz, A. Gilbert), Leiden, Brill, s. 614-633.
- Slane, D.A.: 1987 “Middle and Late Bronze Age Architecture and Pottery in Gözlü Kule Tarsus: A New Analysis.” (Byrn Mawr College, Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Spigelman, M.: 2012 “Copper and Cult in Bronze Age Cyprus,” **Cyprus An Island Culture: Society and Social Relations from the Bronze Age to the Venetian Period** (Ed A. Georgiou), Oxford, Oxbow Books, s. 133-152.
- Stavi, B.: 2015 **The Reign of Tudhaliya II and Šuppiluliuma I. The Contribution of the Hittite Documentation to a Reconstruction of the Amarna Age (THeth 31)**, Heidelberg, Winter-Verlag.
- Süel, A.: 2011 Ortaköy-Şapinuva Tabarna Mühürleri, **Karadeniz’den Fırat’a Bilgi Üretimleri, Önder Bilgi’ye Armağan Yazılar** (Ed. A.

- Öztan, Ş. Dönmez), Ankara, Bilgin Sanat Kültür Yayınları, s. 403–414.
- 2017 “The Anatolian-Syrian Relationship in the Light of the Ortaköy-Şapinuwa Tablets”, **Overtuning Certainties in Near Eastern Archaeology. A Festschrift in Honor of K. Ashhan Yener** (Ed. Ç. Maner, M. Horowitz, A. Gilbert), Leiden, Brill, s. 634-644.
- Süel, A., M. Süel 2013 “Şapinuwa: Hitit Devleti’nin Başka Bir Başkenti/ Şapinuwa: Another Capital City of Hittite State”, **Hittiter: Bir Anadolu İmparatorluğu / Hittites: An Anatolian Empire, Anadolu Uygarlıkları Serisi** (Ed. M. Doğan-Alparslan, M. Alparslan), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, s. 178-195.
- Thuesen, I.: 1998 **Hama: Fouilles et Recherches 1931-1938 I: The Pre-and Protohistoric Periods**, Copenhagen, Fondation Carlsberg.
- Umurtak, G.: 1996 **Korucutepe II: 1973-1975 Dönemi Kazılarında Bulunmuş Olan Hitit Çağı Çanak Çömleği**, Ankara, Turk Tarih Kurumu Basımevi.
- van den Hout, T. P. J.: 2009 “A Century of Hittite Text Dating and the Origins of the Hittite Cuneiform Script”, **Incontri Linguistici** 32, s.11-35.
- 2013 “Hitit Krallığı ve İmparatorluğu’nun Kısa Tarihi / A short History of the Hittite Kingdom and Empire”, **Hittiter: Bir Anadolu İmparatorluğu / Hittites: An Anatolian Empire, Anadolu Uygarlıkları Serisi** (Ed. M. Doğan-Alparslan, M. Alparslan), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, s. 22-45.

- Van Loon, M.N. (ed): 1980 **Korucutepe 3**, Studies in Ancient Civilization, Amsterdam, Allard Pierson Foundation.
- Venturi, F.: 2013 The Transition from the Late Bronze Age to the Early Iron Age at Tell Afis, Syria (Phases VII-III), **Across the Border: Late Bronze-Iron Age Relations between Syria and Anatolia: Proceedings of the International Conference held at Koç University Research Center for Anatolian Civilizations in Istanbul, May 31-June 1, 2010** (Ed. K. A. Yener), Leuven/Paris/Walpole MA, Peeters, s. 227-244.
- von Dassow, E.: 2008 **State and Society in the Late Bronze Age: Alalah under the Mitanni Empire**, Studies on the Civilization and Culture of Nuzi and the Hurrians 17, Bethesda Md., CDL Press.
- Webb, J. 2012 “Kalopsidha: 46 years after SIMA Volume 2,” (eds J.M. Webb and D. Frankel), **Studies in Mediterranean Archaeology: Fifty Years On**, Studies in Mediterranean Archaeology CXXXVII, Uppsala, Paul Åströms förlag, s. 49-58
- Wilhelm, G., A. Süel: 2013 **Kaskal: Rivista di storia, ambienti e culture del Vicino Oriente Antico 10 (2013)**, Universita Ca’Foscari Venezia, LoGisma Editore, Firenze, s. 149-168.
- Woolley, C.L.: 1955 **Alalakh: An Account of the Excavations at Tell Atchana in the Hatay, 1937-1949**. Reports of the Research Committee of the Society of Antiquaries of London 18, London, The Society of Antiquaries of London.
- Yener, K.A.: 1995 “Swords, Armor, and Figurines: A Metalliferous View from the Central Taurus”, **Anatolian Archaeology: A Tribute to Peter**

- Neve, *Biblical Archaeology* 58 (2), s. 41-47.
- 2007 “The Anatolian Middle Bronze Age kingdoms and Alalakh: Mukish, Kanesh and trade”, *Anatolian Studies* 57, s. 151–160.
- 2010 “Introduction”, *Tell Atchana, Ancient Alalakh, a Bronze Age Capital in the Amuq Valley, Turkey. Volume I: The 2003–2004 Excavation Seasons* (Ed. K.A. Yener), Istanbul, Koç University Press, s. 1–6.
- 2013 “New Excavations at Alalakh: The 14th-12th Centuries BC”, *Across the Border: Late Bronze-Iron Age Relations between Syria and Anatolia: Proceedings of the International Conference held at Koç University Research Center for Anatolian Civilizations in Istanbul, May 31-June 1, 2010*, (Ed. K. A. Yener), Leuven\Paris\Walpole MA, Peeters, s. 11-35.
- 2017 “Cult and Ritual at Late Bronze Age II Alalakh: Hybridity and Power under Hittite Administration”, *Hittitology Today: Studies on Hittite and Neo-Hittite Anatolia in Honor of Emmanuel Laroche’s 100th Birthday* (Ed. A. Mouton), 5th Rencontres D’Archeologie de L’IFEA, s. 215-224.
- Basım aşamasında “Introduction”, *Tell Atchana, Alalakh: Volume 2: 2006 - 2010 Excavation Seasons* (Ed. K. A. Yener, M. Akar, M. T. Horowitz), İstanbul, Koç University Press, s. xv-xix.
- Yener, K.A., M. Akar, M.: 2013 “Alalah – Tell Açana / Alalakh – Tell Atchana”, *Hittiter: Bir Anadolu İmparatorluğu / Hittites: An Anatolian Empire, Anadolu Uygarlıkları Serisi* (Ed. M. Doğan-Alparslan, M. Alparslan), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, s. 264-271.

Yener, K.A., M. Akar, M.T. Horowitz: Basım aşamasında “Interpretation and Discussion”, **Tell Atchana, Alalakh: Volume 2: 2006 - 2010 Excavation Seasons** (Ed. K. A. Yener, M. Akar, M. T. Horowitz) İstanbul, Koç University Press, s. 307-332.

Yener, K.A, B. Dincol, H. Peker: 2014 “Prince Tuthaliya and Princess Ašnuhepa”, **Nouvelles Assyriologiques Breves et Utilitaires**, 4 (Dec 2014), 136-138.

Yurtsever Beyazıt, A.: 2014 “Güncel Arkeolojik Bulgular Işığında MÖ 2. Binyılda Amasya Bölgesi / Amasya Region in Second Millennium BC in the Light of Current Archaeological Evidence”, **TÜBA-AR Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi**, s. 83-110.

EKLER

EK A: KATALOG

“Kâsecik” / “Truncated cup” örneklerinin detaylıca incelendiği katalog ilerleyen sayfalarda yer almaktadır. Yerel gelenekler ile ilişkili olduğu düşünülen dört torna üretimi minyatür tabak da kataloğa dahil edilmiştir. El yapımı olan Model minyatür tabaklar kapsam dışıdır.

1. AT 0091.201

Kontekst: Alan 4, Açma 64.72, **Locus/Lot:** 2/9

Evre: 1, **Aççana Tabakası (Period):** 1

Köken: Yerel

Malzeme: Keramik

Seramik grubu: Düz Basit Seramik grubu

Biçim: T05: 5g – Küresel Çanak, “Kâsecik” / “Truncated cup”, yuvarlatılmış tip

Parça Sayısı: 1

Parça: Dışa çekik ağız, Düz dip, Gövde

Koruma: İyi

Boyutlar: Çap 9 cm, yükseklik 4 cm

Yüzey Rengi: Krem, Şeftali

Çekirdek Rengi: Kum rengi

Sertlik: Sert

Gözeneklilik: Az

Katkı maddesi boyutları: Küçük

Katkı maddesinin kullanım sıklığı: Yaygın

Katkı maddesi türleri: Karışık mineraller

Biçimlendirme: Torna

Dönem: Geç Tunç II

Tasvir: Çok küçük torna üretimi sığ kap. Kabın 1/3'ü tam durumdadır. Yoğun kireç bağlamıştır. Dibin orta kısmı eksik olduğu için yuvarlatılmış mı düz mü olduğu anlaşılamamıştır. Kabın cidarı gövdede 0.8 cm ile tutarlılık göstermektedir. Karşılaştırma: Fischer, 1963 (Boğazköy) Tafel 119: 1032; Müller-Karpe, 1996 (Kuşaklı), Abb 7: 18, 21, 24; Umurtak, 1996 (Korucutepe) Lev. 24: 3-4.

LEVHA 1 – AT 0091.201

0091.201

2. AT 0417

Kontekst: Alan 4, Açma 64.72, Locus/Lot: 2/12

Evre: 1, Açcana Tabakası (Period): 1

Köken: Yerel

Malzeme: Keramik

Seramik grubu: Düz Basit Seramik grubu

Biçim: T05: 5g – Küresel Çanak, “Kâsecik” / “Truncated cup”, yuvarlatılmış tip

Parça Sayısı: 1

Parça: Kalınlaştırılmış ağız, Gövde, Düz dip

Koruma: İyi

Boyutlar: Çap 9 cm, yükseklik 3 cm (değişken)

Yüzey Rengi: Kum rengi

Çekirdek Rengi: Kum rengi

Sertlik: Sert

Gözeneklilik: Yaygın

Katkı maddesi boyutları: Çok küçük

Katkı maddesinin kullanım sıklığı: Yaygın

Katkı maddesi türleri: Karışık mineraller

Biçimlendirme: Torna

Dönem: Geç Tunç II

Tasvir:

Sığ, kötü şekilde biçimlendirilmiş, asimetrik kap. Tüm olarak ele geçmiştir. Dibi hafifçe dışbükey ve dardır, sadece 1.5 cm kadardır. Cidarı gövdede genellikle 0.9 cm'dir. Ancak ortada 0.6 cm kalınlığında daha ince bir alan bulunmaktadır. Dipte ip izi bulunmamaktadır ama düzgünleştirilmiş olabilir. Hafif içe eğikliğinden dolayı yuvarlatılmış tip ile gruplanmıştır. Açcana koleksiyonunda tekil bir örnektir. Karşılaştırma: Koşay, 1951 (Alacahöyük) Lev. XLIV: 5.

LEVHA 2 – AT 0417

AT 0417

3. AT 0449.1

Kontekst: Alan 4, Açma 64.72, **Locus/Lot:** 4/19

Evre: 2a, **Aççana Tabakası (Period):** 2

Köken: Yerel

Malzeme: Keramik

Seramik grubu: Düz Basit Seramik grubu

Biçim: T05: 5g – Küresel Çanak, “Kâsecik” / “Truncated cup”, kısmi dışa çekik tip

Parça Sayısı: 1

Parça: Düz ağız, Gövde-Keskin profilli, Düz dip

Koruma: İyi

Boyutlar: Çap 8 cm, yükseklik 3 cm

Yüzey Rengi: Kum rengi

Çekirdek Rengi: Somon

Sertlik: Sert

Gözeneklilik: Az

Katkı maddesi boyutları: Çok küçük-küçük-orta

Katkı maddesinin kullanım sıklığı: Yaygın

Katkı maddesi türleri: Karışık mineraller

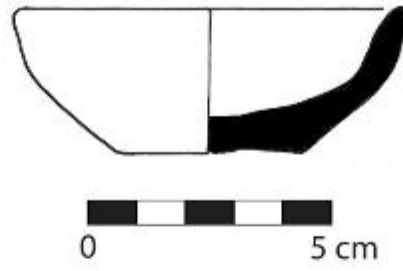
Biçimlendirme: Torna

Dönem: Geç Tunç II

Tasvir:

Parçalar halinde, ¼'ü tam kap. Gövde içe doğru keskin bir kıvrım almaktadır, sonra ağız dışa doğru incelmektedir. Dibi yamuk ve düzensizdir. Genelden daha kaba bir hamuru olsa da yine de Düz Basit Seramik Grubu'nun kapsamı içinde kalmaktadır. Dibinde belirgin ip izleri bulunmaktadır, iç kısmı da güzelce düzgünleştirilmiştir. Karşılaştırma: Umurtak, 1996 (Korucutepe) Lev 24: 7; Müller-Karpe, 1996 (Kuşaklı) Abb 7: 25, 27, 29; Fischer, 1963 (Boğazköy) Taf 119: 1032, 1035, 1037, 1039.

LEVHA 3 – AT 0449.1

AT 0449.1

4. AT 0607

Kontekst: Alan 4, Açma 64.82, **Locus/Lot:** 8/22

Evre: 2a, **Aççana Tabakası (Period):** 2

Köken: Yerel

Malzeme: Keramik

Seramik grubu: Düz Basit Seramik grubu

Biçim: T05: 5g – Küresel Çanak, “Kâsecik” / “Truncated cup”, kısmi dışa çekik tip

Parça Sayısı: 1

Parça: Dışa çekik ağız, Düz dip

Koruma: İyi

Boyutlar: Çap 6.5 cm, yükseklik 3.2 cm

Yüzey Rengi: Kum rengi-şeftali

Çekirdek Rengi: Kum rengi

Sertlik: Sert

Gözeneklilik: Yaygın

Katkı maddesi boyutları: Küçük-orta

Katkı maddesinin kullanım sıklığı: Çok

Katkı maddesi türleri: Karışık mineraller

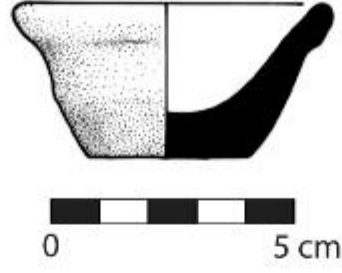
Biçimlendirme: Torna

Dönem: Geç Tunç II

Tasvir:

Küçük ve kısmi dışa çekik kap. Tüm olarak ele geçmiştir. Yüzeyi aşınmıştır. Dibi ve alt gövdesi oldukça kalındır, 1.1 cm. Dibi iple kesilmiştir. Koleksiyondaki en küçük kaolardan biridir. Torna izleri içte ve dışta görülebilir durumdadır, yüzeyi zarar görmüştür. Karşılaştırma: Umurtak, 1996 (Korucutepe), Lev. 9: 5; Fischer, 1963 (Boğazköy), Taf. 119: 1063.

LEVHA 4 – AT 0607

AT 0607

5. AT 2990.2

Kontekst: Alan 1, Açma 43.54, **Locus/Lot:** 7/34

Evre: 1a, **Aççana Tabakası (Period):** 1

Köken: Yerel

Malzeme: Keramik

Seramik grubu: Düz Basit Seramik grubu

Biçim: T05: 5g – Küresel Çanak, “Kâsecik” / “Truncated cup”, kısmi dışa çekik tip

Parça Sayısı: 1

Parça: Dışa çekik ağız, Gövde-Keskin profilli, Düz kaideli dip

Koruma: Orta

Boyutlar: Çap 8 cm, yükseklik 3 cm

Yüzey Rengi: Kum rengi

Çekirdek Rengi: Şeftali

Sertlik: Sert

Gözeneklilik: Yaygın

Katkı maddesi boyutları: Çok küçük

Katkı maddesinin kullanım sıklığı: Yaygın

Katkı maddesi türleri: Karışık mineraller

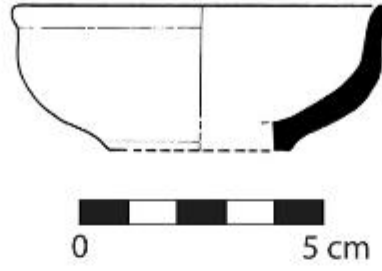
Biçimlendirme: Torna

Dönem: Geç Tunç II

Tasvir:

İnce cidarlı kap, ortalama 0.5 cm; ağza doğru hafifçe incelmektedir. Dörtte bir kadarı bütün halde ele geçmiştir. Dibin çoğu eksik durumda ancak belirgin bir kaide köşesi mevcuttur. İp izlerinin varlığını anlayabilmeyi mümkün kılacak kadar iyi korunmamıştır. Kireç tabakası ile kaplı bulunmuştur ancak original halinde güzelce düzleştirildiği anlaşılmaktadır. Karşılaştırma: Fischer, 1963 (Boğazköy), Taf 119: 1038; Umurtak 1996 (Korucutepe), Lev. 24: 7; Müller-Karpe, 1996 (Kuşaklı) Abb 7: 47.

LEVHA 5 – AT 2990.2

AT 2990.2

6. AT 5922.1

Kontekst: Alan 4, Açma 64.72, **Locus/Lot:** 38/138

Evre: 3a, **Aççana Tabakası (Period):** 3

Köken: Yerel

Malzeme: Keramik

Seramik grubu: Düz Basit Seramik grubu

Biçim: Minyatür tabak

Parça Sayısı: 1

Parça: Düz ağız, Gövde, Düz dip

Koruma: İyi

Boyutlar: Çap 7 cm, yükseklik 2 cm

Yüzey Rengi: Kum rengi-Pembe

Çekirdek Rengi: Kum rengi

Sertlik: Orta

Gözeneklilik: Yaygın

Katkı maddesi boyutları: Küçük-Orta

Katkı maddesinin kullanım sıklığı: Yaygın

Katkı maddesi türleri: Karışık mineraller

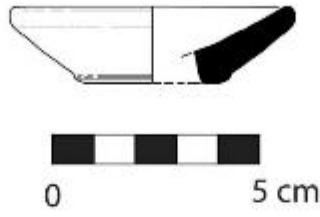
Biçimlendirme: Torna

Dönem: Geç Tunç II

Tasvir:

Kalın cidarlı kap, dipte 1.1 cm, ağza doğru daralmaktadır. Güzelce düzeltilmiş bir yüzeyi vardır. Beşte bir kadarı korunmuş halde ele geçmiştir. Çok düz duvarlıdır. Yüzeyinde az sayıda organik madde izi bulunmaktadır. Zemininde iple kesilme izleri mevcuttur. Karşılaştırma: Akok, 1972 (Alacahöyük), Lev LXXIX: Al.R 240; Fischer, 1963 (Boğazköy) Taf 119: 1040 daha büyük ancak benzer v-biçimli kap örneği; Korbelt, 1987 (Gözlükule) Taf 39: 310.

LEVHA 6 – AT 5922.1

5922.1

7. AT 6650.1

Kontekst: Alan 1, Açma 43.54, **Locus/Lot:** 15/72

Evre: 2a, **Aççana Tabakası (Period):** 2

Köken: Yerel

Malzeme: Keramik

Seramik grubu: Düz Basit Seramik grubu

Biçim: T05: 5g – Küresel Çanak, “Kâsecik” / “Truncated cup”, v-şeklinde tip

Parça Sayısı: 1

Parça: İçe dönük ağız, Gövde, Düz dip

Koruma: Orta

Boyutlar: Çap 10 cm, yükseklik 3 cm

Yüzey Rengi: Kum rengi-Şeftali

Çekirdek Rengi: Kum rengi

Sertlik: Sert

Gözeneklilik: Yaygın

Katkı maddesi boyutları: Çok küçük-Küçük

Katkı maddesinin kullanım sıklığı: Yaygın

Katkı maddesi türleri: Karışık mineraller

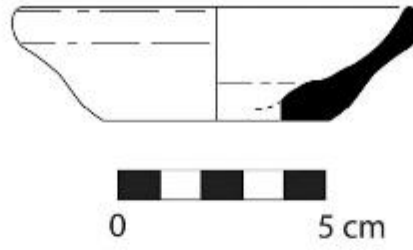
Biçimlendirme: Torna

Dönem: Geç Tunç II

Tasvir:

Koleksiyondaki en büyük kaptır, çapı 10 cm. Düz duvarlı, V-Biçimli, düz geniş tabanlı ve 0.6 cm'ye daralan gövdelidir. Dörtte bir kadarı korunmuş halde bulunmuştur. Yüzeyi iyi şekilde düzeltilmiştir, işlem esnasında muhtemelen su kullanılmıştır. Dipte ip izleri bulunmamaktadır ancak dibin çok küçük bir kısmı korunmuştur. Karşılaştırma: Müller-Karpe, 1996 (Kuşaklı) Abb. 7: 22; Koşay ve Akok, 1973 (Alacahöyük) ALT 36, ALR 240; Fischer, 1963 (Boğazköy) Taf 119: 1033, 1034.

LEVHA 7 – AT 6650.1

AT 6650.1

8. AT 7064.2

Kontekst: Alan 4, Açma 64.72, **Locus/Lot:** 43/174

Evre: 3b, **Aççana Tabakası (Period):** 3

Köken: Yerel

Malzeme: Keramik

Seramik grubu: Düz Basit Seramik grubu

Biçim: T05: 5g – Küresel Çanak, “Kâsecik” / “Truncated cup”, v-şeklinde tip

Parça Sayısı: 1

Parça: Düz ağız, Gövde , Düz dip

Koruma: İyi

Boyutlar: Çap 8 cm, yükseklik 2.3 cm

Yüzey Rengi: Krem-Somon

Çekirdek Rengi: Şeftali-Somon

Sertlik: Sert

Gözeneklilik: Çok

Katkı maddesi boyutları: Küçük-Orta

Katkı maddesinin kullanım sıklığı: Çok

Katkı maddesi türleri: Karışık mineraller

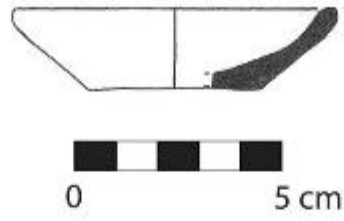
Biçimlendirme: Torna

Dönem: Geç Tunç II

Tasvir:

Kabın V-şeklinde düz bir gövdesi ve düz dibi bulunmaktadır. 1/5 kadarı korunmuş haldedir. Yoğun kireç tabakası ile kaplıdır. Fırındaki hava akımı nedeniyle rengi soluktan sıcak renklere değişkenlik göstermektedir. Yüzeyi kabadır, düzeltilmemiştir. Dip aşınmış halde ele geçmiştir ve kabadır. İple kesilmiş olabilir? Karşılaştırma: Akok, 1972 (Alacahöyük), Lev LXXIX: 36, 240; Müller-Karpe, 1996 (Kuşaklı) Abb. 7: 22; Koşay ve Akok, 1973 (Alacahöyük) ALT 36, ALR 240; Fischer, 1963 (Boğazköy) Taf 119: 1033, 1034.

LEVHA 8 – 7064.2

AT7064.2

9. AT 7523.2

Kontekst: Alan 1, Açma 43.54, **Locus/Lot:** 4/112

Evre: 0 (Yüzey toprağı), **Aççana Tabakası (Period):** Bilinmiyor

Köken: Yerel

Malzeme: Keramik

Seramik grubu: Düz Basit Seramik grubu

Biçim: T05: 5g – Küresel Çanak, “Kâsecik” / “Truncated cup”, dışa çekik tip

Parça Sayısı: 6

Parça: Dışa çekik ağız, Gövde, Düz dip

Koruma: Orta

Boyutlar: Çap 8 cm, yükseklik 3.6 cm

Yüzey Rengi: Somon

Çekirdek Rengi: Kum rengi

Sertlik: Orta

Gözeneklilik: Yaygın

Katkı maddesi boyutları: Küçük

Katkı maddesinin kullanım sıklığı: Yaygın

Katkı maddesi türleri: Karışık mineraller

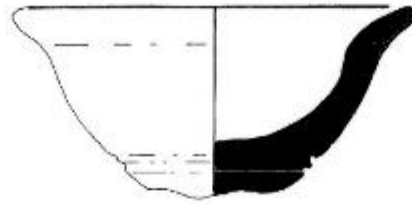
Biçimlendirme: Torna

Dönem: Geç Tunç II

Tasvir:

Kuvvetli şekilde dışa eğik kap, kalın ve düzensiz dip yapısı, birden çok sayıda ip izi bulunmaktadır. Birbirine uyan 6 parçası mevcuttur, üçte iki kadarı tam durumdadır. Orta sertliktedir, yüzeyde ve kırıklarda erozyon ve beyazlaşma vardır. Karşılaştırma: Fischer, 1963 (Boğazköy), Taf 119: 1063, 1038; Koşay ve Akok, 1973 (Alacahöyük), AL R16; Korbelt, 1987 (Gözlükule), Taf 39: 311.

LEVHA 9 – AT 7523.2

AT 7523.2

10. AT 12005

Kontekst: Alan 1, Açma 42.29, **Locus/Lot:** 12/99

Evre: 2, **Aççana Tabakası (Period):** 2

Köken: Yerel

Malzeme: Keramik

Seramik grubu: Düz Basit Seramik grubu

Biçim: Minyatür tabak

Parça Sayısı: 1

Parça: Düz ağız, Gövde, Düz dip

Koruma: İyi

Boyutlar: Çap 7 cm, yükseklik 2.5 cm

Yüzey Rengi: Kum rengi

Çekirdek Rengi: Kum rengi

Sertlik: Sert

Gözeneklilik: Az

Katkı maddesi boyutları: Küçük

Katkı maddesinin kullanım sıklığı: Yaygın

Katkı maddesi türleri: Karışık mineraller

Biçimlendirme: Torna

Dönem: Geç Tunç II

Tasvir:

Kap bütün halinde ele geçmiştir. Dibi iple kesilmiştir, özenli torna yapımıdır. Şekil olarak Orta Anadolu'nun kuzeyine ait repertuar ile uyumlu değildir. Yüzey düzeltilmiş olsa da koyu renk katkı maddeleri göze çarpmaktadır. Üst tarafta çark izleri fark edilmektedir. Daha çok yerel, minyatür torna yapımı, üç ayaklı kaplarla benzerlik göstermektedir (Horowitz basım aşamasında a: 203).

LEVHA 10 – AT 12005

AT 12005

11. AT 15173

Kontekst: Alan 2, Açma 44.85, **Locus/Lot:** 19/83

Evre: 1b, **Aççana Tabakası (Period):** 1?

Köken: Yerel

Malzeme: Keramik

Seramik grubu: Düz Basit Seramik grubu

Biçim: T05: 5g – Küresel Çanak, “Kâsecik” / “Truncated cup”, kısmi dışa çekik tip

Parça Sayısı: 1

Parça: Dışa çekik ağız, Gövde, Düz dip

Koruma: Orta

Boyutlar: Çap 7.5 cm, yükseklik 3.4 cm

Yüzey Rengi: Yeşil-Krem

Çekirdek Rengi: Kum rengi

Sertlik: Sert

Gözeneklilik: Orta

Katkı maddesi boyutları: Çok küçük-Küçük-Orta

Katkı maddesinin kullanım sıklığı: Yaygın

Katkı maddesi türleri: Karışık mineraller

Biçimlendirme: Torna

Dönem: Geç Tunç II

Tasvir:

Çok kalın, düzensiz dipli bir kap, 1.2 cm dip cidarlıdır. Keskin profilli gövde 0.5 cm'e sıkıştırılmış olup, dışa eğik bir ağza kalınlaşmaktadır. Sertliğine rağmen bir şekilde aşınmıştır. Dibi iple kesilmiştir. Koleksiyondaki en küçük kaplardan biridir. Karşılaştırma: Fischer, 1963 (Boğazköy), Taf 119: 1063, 1038; Koşay ve Akok, 1973 (Alacahöyük), AL R16; Korbél, 1987 (Gözlükule) Taf 39: 311.

LEVHA 11 – AT 15173

AT 15173

12. AT 18202.1

Kontekst: Alan 1, Açma 42.10, **Locus/Lot:** 4/59

Evre: 1, **Aççana Tabakası (Period):** 0 (1. DemirI)

Köken: Yerel

Malzeme: Keramik

Seramik grubu: Düz Basit Seramik grubu

Biçim: T05: 5g – Küresel Çanak, “Kâsecik” / “Truncated cup”, yuvarlatılmış tip

Parça Sayısı: 1

Parça: İnceltilmiş ağız, Gövde, Kenarlı düz dip

Koruma: İyi

Boyutlar: Çap 8.2 cm, yükseklik 2.8 cm

Yüzey Rengi: Somon-Şeftali

Çekirdek Rengi: Kum rengi

Sertlik: Orta

Gözeneklilik: Yaygın

Katkı maddesi boyutları: Çok küçük-Küçük-Orta-Büyük

Katkı maddesinin kullanım sıklığı: Çok

Katkı maddesi türleri: Karışık mineraller

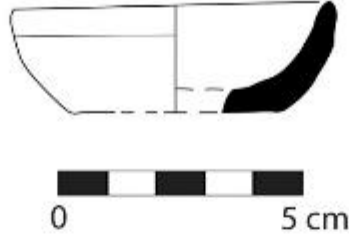
Biçimlendirme: Torna

Dönem: Geç Tunç II

Tasvir:

Geniş ve sığ bir kaptır. Dip noksandır ama düz izlenimi vermektedir ve üst üste binen ip izleri vardır. Kap düzgün bir şekilde düzleştirilmiştir ancak büyük katkı maddeleri yüzeyde göze çarpmaktadır. Orta sertlikte ve aşınmıştır. Kireç bağlamıştır. Karşılaştırma: Fischer, 1963 (Boğazköy), Taf 119: 1035, 1037; Müller-Karpe, 1996 (Kuşaklı) Abb 7: 40-4.

LEVHA 12 – AT 18202.1

AT 18202.1

13. AT 18271.2

Kontekst: Alan 4, Açma 64.84, **Locus/Lot:** 16/73

Evre: 3, **Aççana Tabakası (Period):** 3

Köken: Yerel

Malzeme: Keramik

Seramik grubu: Düz Basit Seramik grubu

Biçim: Minyatür tabak

Parça Sayısı: 1

Parça: Rim-Flattened, Gövde, Düz dip

Koruma: İyi

Boyutlar: Çap 8.4 cm, yükseklik 1.7 cm

Yüzey Rengi: Krem

Çekirdek Rengi: Kum rengi

Sertlik: Sert

Gözeneklilik: Orta

Katkı maddesi boyutları: Küçük-Orta-Büyük

Katkı maddesinin kullanım sıklığı: Çok

Katkı maddesi türleri: Karışık mineraller

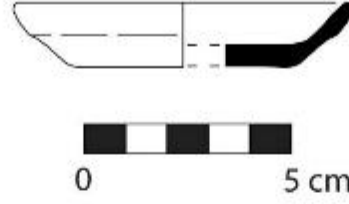
Biçimlendirme: Torna

Dönem: Geç Tunç II

Tasvir:

V-biçimli profili olan düzgün üretilmiş minyatür tabak. Dibi düzgündür ve ip izleri yalnızca hafifçe farkedilmektedir. Yüzeyde farklı renk ve büyüklükte katkı maddeleri görülmektedir. Aççana'nın diğer minyatür tabakları ile benzerlik göstermektedir. (Horowitz basım aşamasında a: 203)

LEVHA 13 – AT 18271.2

AT 18271_2

14. AT 18327.25

Kontekst: Alan 1, Açma 42.29, **Locus/Lot:** 31/195

Evre: 4a, **Aççana Tabakası (Period):** 3?

Köken: Yerel

Malzeme: Keramik

Seramik grubu: Düz Basit Seramik grubu

Biçim: Minyatür tabak

Parça Sayısı: 1

Parça: İçe dönük ağız, Gövde, Düz dip

Koruma: İyi

Boyutlar: Çap 7 cm, yükseklik 2 cm

Yüzey Rengi: Kum rengi-Somon

Çekirdek Rengi: Kum rengi

Sertlik: Sert

Gözeneklilik: Yaygın

Katkı maddesi boyutları: Küçük-Orta-Büyük

Katkı maddesinin kullanım sıklığı: Çok

Katkı maddesi türleri: Karışık mineraller

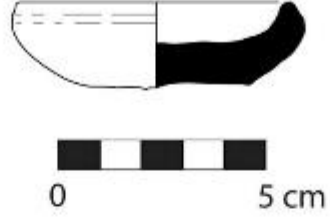
Biçimlendirme: Torna

Dönem: Geç Tunç II

Tasvir:

1.2 cm, çok kalın cidarlı minyatür tabak. Tornada düzgün bir şekilde üretilmiştir. Dibinde belirgin iple kesme izleri bulunmaktadır. Yüzeyi güzelce düzeltilmiştir, çok az katkı maddesi farkedilmektedir. İç kısmı güzelce düzeltilmiştir ve çark izi görülmemektedir. Kireç bağlamıştır. Aççana'nın diğer minyatür tabakları ile benzerlik göstermektedir (Horowitz basım aşamasında a: 203).

LEVHA 14 – AT 18327.25

AT 18327_25

15. AT 19544

Kontekst: Alan 1, Açma 42.10, **Locus/Lot:** 20/122

Evre: 3b, **Aççana Tabakası (Period):** 0 (1. Demir)

Köken: Yerel

Malzeme: Keramik

Seramik grubu: Düz Basit Seramik grubu

Biçim: T05: 5g – Küresel Çanak, “Kâsecik” / “Truncated cup”, kısmi dışa çekik tip

Parça Sayısı: 1

Parça: Dışa çekik ağız, Düz dip

Koruma: İyi

Boyutlar: Çap 7.2 cm, yükseklik 3.5 cm

Yüzey Rengi: Şeftali

Çekirdek Rengi: Şeftali

Sertlik: Sert

Gözeneklilik: Yaygın

Katkı maddesi boyutları: Küçük-orta

Katkı maddesinin kullanım sıklığı: Yaygın

Katkı maddesi türleri: Karışık mineraller

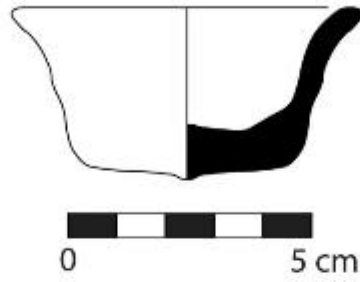
Biçimlendirme: Torna

Dönem: Geç Tunç II

Tasvir:

Bütün olarak ele geçmiş kap. Kalın cidarlı bir dibi bulunmaktadır, 1.2 cm. Gövdesi daha incedir, 0.4 cm. Torna ile yapılmıştır, güzelce düzeltilmiştir, iple kesilmiş zemin merkezinde bir topak bırakmıştır. Koleksiyondaki en küçük kaplardan biridir. Karşılaştırma: Fischer, 1963 (Boğazköy), Taf 119: 1063, 1038; Koşay ve Akok, 1973 (Alacahöyük), AL R16; Korbelt, 1987 (Gözlükule) Taf 39: 311.

LEVHA 15 – AT 19544

AT 19544

16. AT 19593.1

Kontekst: Alan 1, Açma 42.10, **Locus/Lot:** 20/122

Evre: 3b, **Aççana Tabakası (Period):** 0 (1. Demir)

Köken: Yerel

Malzeme: Keramik

Seramik grubu: Düz Basit Seramik grubu

Biçim: T05: 5g – Küresel Çanak, “Kâsecik” / “Truncated cup”, kısmi dışa çekik tip

Parça Sayısı: 1

Parça: Kıvrık ağız, Keskin profilli gövde, Düz dip

Koruma: Orta

Boyutlar: Çap 8 cm, yükseklik 3 cm

Yüzey Rengi: Somon

Çekirdek Rengi: Kum rengi

Sertlik: Sert

Gözeneklilik: Yaygın

Katkı maddesi boyutları: Küçük

Katkı maddesinin kullanım sıklığı: Yaygın

Katkı maddesi türleri: Karışık mineraller

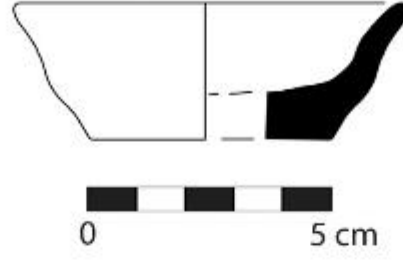
Biçimlendirme: Torna

Dönem: Geç Tunç II

Tasvir:

Kabın geniş ve kalın bir dibi bulunmaktadır, 1.1 cm. Profilli ve dışa çekik bir gövdeye sahiptir. Kabın yaklaşık altıda birine denk gelecek küçük bir parçası bulunmuştur. Koleksiyondaki diğer parçalardan rengi daha koyudur. Dibi düzdür, ip izi görülmemektedir. Sert olmasına rağmen aşınmış şekilde ele geçmiştir. Yüzeyi zarar görmüştür ve bol miktarda katkı maddesi görünmektedir. Eskiden iyi bir şekilde düzeltilmiş olabilir. Karşılaştırma: Koşay, 1951 (Alacahöyük), Lev. XLIV: 28; Korbel, 1987 (Gözlükule) Taf 39: 311, 316.

LEVHA 16 – AT 19593.1

AT 19593.1

17. AT 19636.2

Kontekst: Alan 1-S, Açma 42.06, **Locus/Lot:** 2/17

Evre: Yüzey toprağı, **Aççana Tabakası (Period):** Bilinmiyor

Köken: Yerel

Malzeme: Keramik

Seramik grubu: Düz Basit Seramik grubu

Biçim: T05: 5g – Küresel Çanak, “Kâsecik” / “Truncated cup”, yuvarlatılmış tip

Parça Sayısı: 1

Parça: Düz ağız, Keskin profilli gövde, Düz dip

Koruma: İyi

Boyutlar: Çap 8.2 cm, yükseklik 3.4 cm

Yüzey Rengi: Krem

Çekirdek Rengi: Kum rengi

Sertlik: Yumuşak

Gözeneklilik: Yaygın

Katkı maddesi boyutları: Çok küçük-Küçük-Orta

Katkı maddesinin kullanım sıklığı: Çok

Katkı maddesi türleri: Karışık mineraller

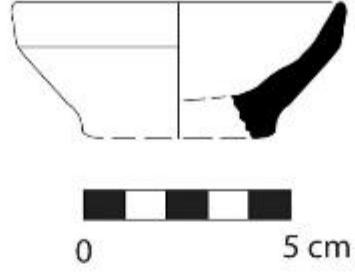
Biçimlendirme: Torna

Dönem: Geç Tunç II

Tasvir:

Kabın büyük kısmı kayıptır, kalın bir tabanı vardır, 1.2 cm. Gövdesi büyük ölçüde incedir, 0.4-0.6 cm; ağızda sivri bir noktaya incelmektedir. İyice düzleştirilmiş yüzey çok renkli katkı maddelerini göstermektedir. Dibin çok küçük bir kısmı korunduğu için ip izine dair bir yorum yapmak mümkün değildir. Kireçle kaplanmış bir kap parçasıdır. Karşılaştırma: Müller-Karpe, 1996 (Kuşaklı) Abb 7: 54; Korbel, 1987 (Gözlükule) Taf 39: 318; Fischer, 1963 (Boğazköy) Taf 119: 1032.

LEVHA 17 – AT 19636.2

AT 19636_2

18. AT 20038.2

Kontekst: Alan 1-S, Açma 42.10, **Locus/Lot:** 24/134

Evre: 3b, **Aççana Tabakası (Period):** 0 (1. Demir)

Köken: Yerel

Malzeme: Keramik

Seramik grubu: Düz Basit Seramik grubu

Biçim: T05: 5g – Küresel Çanak, “Kâsecik” / “Truncated cup”, yuvarlatılmış tip

Parça Sayısı: 1

Parça: Düz ağız, yuvarlatılmış dip

Koruma: Orta

Boyutlar: Çap 9 cm, yükseklik 4 cm

Yüzey Rengi: Kum rengi

Çekirdek Rengi: Kum rengi

Sertlik: Orta

Gözeneklilik: Yaygın

Katkı maddesi boyutları: Orta

Katkı maddesinin kullanım sıklığı: Yaygın

Katkı maddesi türleri: Karışık mineraller

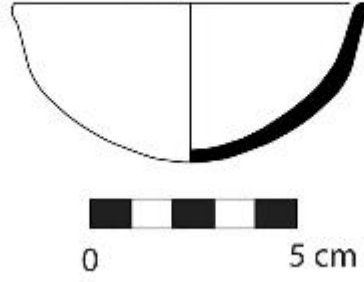
Biçimlendirme: Torna

Dönem: Geç Tunç II

Tasvir:

Çok ince cidara sahiptir, 0.3 cm. Yuvarlatılmış dip ve düz bir ağza sahiptir. İyice düzleştirilmiş ve ustalıkla üretilmiştir. Koleksiyondaki az sayıda yuvarlatılmış dipli kaptan bir tanesidir. Karşılaştırma: Koşay, 1951 (Alacahöyük), Lev XLIV: 5 - yuvarlatılmış dip için, ama diğer anlamda paralellik göstermemektedir.

LEVHA 18 – AT 20038.2

Bu kabın fotoğrafı bulunmamaktadır

AT 20038.2

19. AT 20048.1

Kontekst: Alan 1-S, Açma 42.10, **Locus/Lot:** 24/138

Evre: 3b, **Aççana Tabakası (Period):** 0 (1. Demir)

Köken: Yerel

Malzeme: Keramik

Seramik grubu: Düz Basit Seramik grubu

Biçim: T05: 5g – Küresel Çanak, “Kâsecik” / “Truncated cup”, dışa çekik tip

Parça Sayısı: 2

Parça: Kıvrık ağız, Keskin profilli gövde, Düz kaideli dip

Koruma: Orta

Boyutlar: Çap 8.8 cm, yükseklik 3.6 cm

Yüzey Rengi: Somon-Şeftali

Çekirdek Rengi: Kahverengi

Sertlik: Sert

Gözeneklilik: Yaygın

Katkı maddesi boyutları: Küçük-Orta

Katkı maddesinin kullanım sıklığı: Yaygın

Katkı maddesi türleri: Karışık mineraller

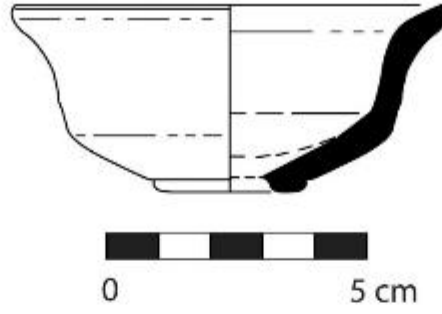
Biçimlendirme: Torna

E Dönem: Geç Tunç II

Tasvir:

Kabın dibinin merkezinde, bilinçli yapılmış gibi görünen bir delik bulunmaktadır. Görece ince cidarlıdır, 0.4-0.5 cm. Düz kaideli bir dibe sahiptir. Güzelce düzleştirilmiştir, dip kısmında ip izleri görülebilmektedir. Karşılaştırma: Fischer, 1963 (Boğazköy), Taf 119: 1063, 1038; Koşay ve Akok, 1973 (Alacahöyük), AL R16; Korbelt, 1987 (Gözlükule) Taf 39: 311.

LEVHA AT 20048.1

AT 20048.1

20. AT 20418.2

Kontekst: Alan 1-S, Açma 42.10, **Locus/Lot:** 26/150

Evre: 4, **Aççana Tabakası (Period):** 1

Köken: Yerel

Malzeme: Keramik

Seramik grubu: Düz Basit Seramik grubu

Biçim: T05: 5g – Küresel Çanak, “Kâsecik” / “Truncated cup”, dışa çekik tip

Parça Sayısı: 1

Parça: Dışa çekik ağız, Keskin profilli gövde, Düz dip

Koruma: Orta

Boyutlar: Çap 7.4 cm, yükseklik 3.7 cm

Yüzey Rengi: Kum rengi

Çekirdek Rengi: Turuncu

Sertlik: Sert

Gözeneklilik: Yaygın

Katkı maddesi boyutları: Küçük-Orta

Katkı maddesinin kullanım sıklığı: Yaygın

Katkı maddesi türleri: Karışık mineraller

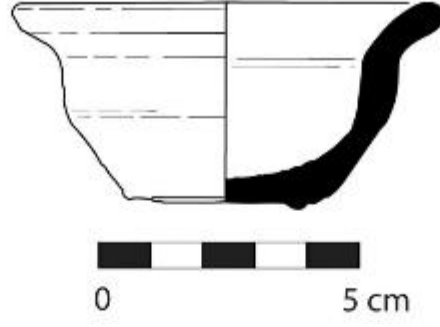
Biçimlendirme: Torna

Dönem: Geç Tunç II

Tasvir:

Kabın tabanının üzeri ve yanında düzensiz kil parçaları bulunmaktadır. Küçük, iyice düzleştirilmiş ve ustaca üretilmiş bir kaptır. Dibinde belirgin ip izleri bulunmaktadır. Keskin kırıklarıyla iyi korunmuş halde ele geçmiştir, kabın yaklaşık üçte biri bulunabilmiştir. Karşılaştırma: Fischer, 1963 (Boğazköy), Taf 119: 1063, 1038; Koşay ve Akok, 1973 (Alacahöyük), AL R16; Korbelt, 1987 (Gözlükule) Taf 39: 311.

LEVHA 20 – AT 20418

AT 20418.2

21. AT 20418.3

Kontekst: Alan 1-S, Açma 42.10, **Locus/Lot:** 26/150

Evre: 4, **Aççana Tabakası (Period):** 1

Köken: Yerel

Malzeme: Keramik

Seramik grubu: Düz Basit Seramik grubu

Biçim: T05: 5g – Küresel Çanak, “Kâsecik” / “Truncated cup”, dışa çekik tip

Parça Sayısı: 1

Parça: Dışa çekik ağız, Keskin profilli gövde, Düz dip

Koruma: Orta

Boyutlar: Çap 8.2 cm, yükseklik 4 cm

Yüzey Rengi: Kum rengi

Çekirdek Rengi: Kum rengi

Sertlik: Orta

Gözeneklilik: Yaygın

Katkı maddesi boyutları: Küçük-Orta

Katkı maddesinin kullanım sıklığı: Yaygın

Katkı maddesi türleri: Karışık mineraller

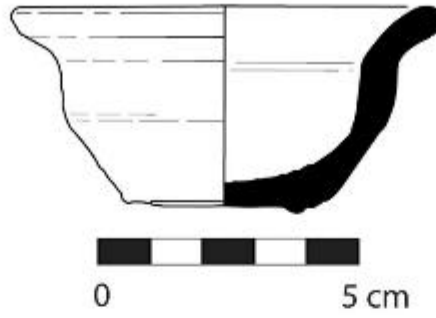
Biçimlendirme: Torna

Dönem: Geç Tunç II

Tasvir:

Güzelce biçim verilmiş dışa çekik bir şekli bulunmaktadır. 0.4-0.8 cm. ile ince cidarlıdır. Kabın neredeyse yarısı ele geçmiştir. İyice yapılmıştır, iç yüzeyi düzeltilmiştir. Dibinde belirgin ip izleri bulunmaktadır. Dibin kenar çevresinde kesme işleminden kaynaklanan az miktarda yumru ve düzensizlik gözlemlenmektedir. Keskin nitelikte kırıklarla iyi kondisyonda ele geçmiştir. Karşılaştırma: Fischer, 1963 (Boğazköy), Taf 119: 1063, 1038; Koşay ve Akok, 1973 (Alacahöyük), AL R16; Korbel, 1987 (Gözlükule) Taf 39: 311.

LEVHA 21 – AT 20418.3

AT 20418.3

22. AT 20860.1

Kontekst: Alan 1-S, Açma 42.06

Locus/Lot: 7/48

Evre: 2

Aççana Tabakası (Period): 2?

Köken: Yerel

Malzeme: Keramik

Seramik grubu: Düz Basit Seramik grubu

Biçim: T05: 5g – Küresel Çanak, “Kâsecik” / “Truncated cup”, yuvarlatılmış tip

Parça Sayısı: 2

Parça: Dışa çekik ağız, Keskin profilli gövde, Düz dip

Koruma: Orta

Boyutlar: Çap 8 cm, yükseklik 3.7 cm

Yüzey Rengi: Kum rengi

Çekirdek Rengi: Kum rengi-Gri

Sertlik: Sert

Gözeneklilik: Yaygın

Katkı maddesi boyutları: Çok küçük-Küçük

Katkı maddesinin kullanım sıklığı: Yaygın

Katkı maddesi türleri: Karışık mineraller

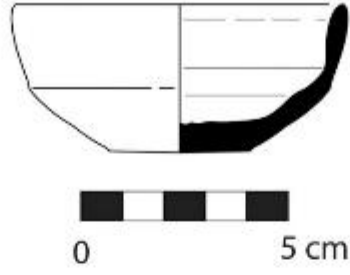
Biçimlendirme: Torna

Dönem: Geç Tunç II

Tasvir:

İnce cidarlı bir kaptır. Biraz daha kalın bir dibi bulunmaktadır, 0.8 cm. Orta duvarı çimdiklenerek inceltilmiştir. Dipteki ip izleri zorlukla görülebilmektedir. Orijinal halinde iç yüzeyinin güzelce düzgünleştirildiği anlaşılmaktadır ancak an itibariyle aşınmış ve kireçle kaplanmıştır. Çevresi hafifçe yamuktur. Dörtte üçü sağlam olara ele geçmiştir. Karşılaştırma: Fischer, 1963 (Boğazköy), Taf 119: 1036; Müller-Karpe 1996 (Kuşaklı) Abb 7: 18; Korbel 1987 (Gözlükule) Taf 39: 318.

LEVHA 22 – AT 20860.1

AT 20860.1

23. AT 20892.1

Kontekst: Alan 1-S, Açma 42.06, **Locus/Lot:** 6/56

Evre: 1, **Aççana Tabakası (Period):** 1?

Köken: Yerel

Malzeme: Keramik

Seramik grubu: Düz Basit Seramik grubu

Biçim: Yerel Imitation T05: 5g – Küresel Çanak, “Kâsecik” / “Truncated cup”, kısmi dışa çekik tip

Parça Sayısı: 1

Parça: Dışa çekik ağız

Koruma: Orta

Boyutlar: Çap 8 cm, yükseklik 3.5 cm

Yüzey Rengi: Somon

Çekirdek Rengi: Somon

Sertlik: Sert

Gözeneklilik: Çok

Katkı maddesi boyutları: Küçük-Orta

Katkı maddesinin kullanım sıklığı: Yaygın

Katkı maddesi türleri: Karışık mineraller

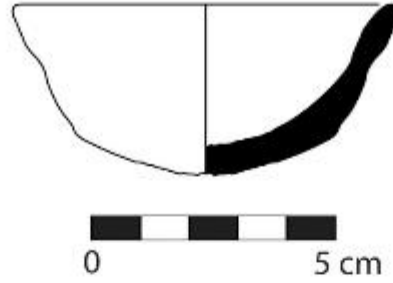
Biçimlendirme: Torna

Dönem: Geç Tunç II

Tasvir:

Yumuşakça yuvarlatılmış bir dibe sahiptir, orta duvarı çimdiklenerek inceltilmiştir. Kireç bağlamış ve aşınmıştır, ip izleri görülmemektedir. Dörtte bir kadarı ele geçmiş olan kabın iple kesilme kaynaklı dışa bombeli bir dibi olduğu ve ardından kabaca elle düzeltildiği düşünülebilir. Karşılaştırma: Müller-Karpe, 1996 (Kuşaklı), Abb 7: 19; Korbelt, 1987 (Gözlükule) Taf 39: 311.

LEVHA 23 – AT 20892.1

AT 20892.1

24. AT 20900.4

Kontekst: Alan 1-S, Açma 42.06, **Locus/Lot:** 7/58

Evre: 2, **Aççana Tabakası (Period):** 2?

Köken: Yerel

Malzeme: Keramik

Seramik grubu: Düz Basit Seramik grubu

Biçim: T05: 5g – Küresel Çanak, “Kâsecik” / “Truncated cup”, yuvarlatılmış tip

Parça Sayısı: 1

Parça: Dışa çekik ağız, Gövde, Düz dip

Koruma: Orta

Boyutlar: Çap 8 cm, yükseklik 3.5 cm

Yüzey Rengi: Somon

Çekirdek Rengi: Kum rengi-Siyah

Sertlik: Orta

Gözeneklilik: Az

Katkı maddesi boyutları: Küçük-Orta

Katkı maddesinin kullanım sıklığı: Yaygın

Katkı maddesi türleri: Karışık mineraller

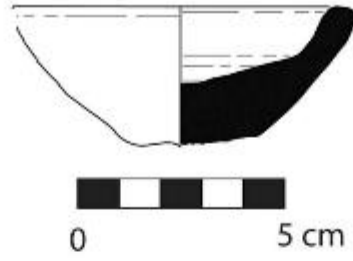
Biçimlendirme: Torna

Dönem: Geç Tunç II

Tasvir:

Kabın 1.8 cm’li oldukça kalın bir dip cidarı bulunmaktadır, gövde cidarı 0.8 cm’e incelmektedir. Dip kısmı düz değildir, iple kesme izleri bulunmaktadır. Orijinal hali, muhtemelen su ile, düzeltilmiş olabilir. Aşınmış halde ve kireç tabakasıyla ele geçmiştir. Kabın neredeyse yarısı tumdür. Karşılaştırma: Fischer, 1963 (Boğazköy), Taf 119: 1036; Müller-Karpe 1996 (Kuşaklı) Abb 9: 28.

LEVHA 24 – AT 20900.4

AT 20900.4

25. AT 20914.2

Kontekst: Alan 1-S, Açma 42.06, **Locus/Lot:** 7/60

Evre: 2, **Aççana Tabakası (Period):** 2?

Köken: Yerel

Malzeme: Keramik

Seramik grubu: Düz Basit Seramik grubu

Biçim: T05: 5g – Küresel Çanak, “Kâsecik” / “Truncated cup”, dışa çekik tip

Parça Sayısı: 1

Parça: Dışa çekik ağız, Gövde

Koruma: Orta

Boyutlar: Çap 8.4 cm, yükseklik 3.4 cm civarında

Yüzey Rengi: Kum rengi

Çekirdek Rengi: Kum rengi

Sertlik: Orta

Gözeneklilik: Yaygın

Katkı maddesi boyutları: Çok küçük-Küçük

Katkı maddesinin kullanım sıklığı: Yaygın

Katkı maddesi türleri: Karışık mineraller

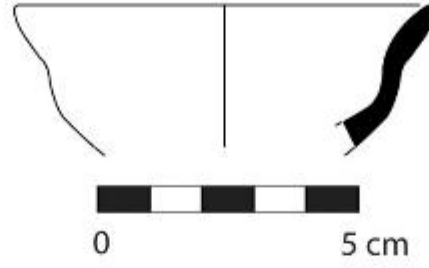
Biçimlendirme: Torna

Dönem: Geç Tunç II

Tasvir:

Kısmen korunmuş bir kaptır. İnce cidarlı, 0.4 cm, ağza doğru incelen bir yapısı vardır. Kabın dibi bütünüyle eksiktir. İyice düzeltilmiş ve keskin olup iyi korunmuştur. Kabın altında biri ele geçmiştir. Karşılaştırma: Fischer, 1963 (Boğazköy), Taf 119: 1063, 1038; Koşay ve Akok, 1973 (Alacahöyük), AL R16; Korbel, 1987 (Gözlükule) Taf 39: 311.

LEVHA 25 – AT 20914.2

AT 20914.2

26. AT 20914.4

Kontekst: Alan 1-S, Açma 42.06, **Locus/Lot:** 7/60

Evre: 2, **Aççana Tabakası (Period):** 2?

Köken: Yerel

Malzeme: Keramik

Seramik grubu: Düz Basit Seramik grubu

Biçim: T05: 5g – Küresel Çanak, “Kâsecik” / “Truncated cup”, dışa çekik tip

Parça Sayısı: 1

Parça: Dışa çekik ağız, Keskin profilli gövde, Düz dip

Koruma: Orta

Boyutlar: Çap 7.2 cm, yükseklik 3.3 cm

Yüzey Rengi: Somon-Şeftali

Çekirdek Rengi: Somon-Kum rengi

Sertlik: Sert

Gözeneklilik: Yaygın

Katkı maddesi boyutları: Çok küçük-Küçük

Katkı maddesinin kullanım sıklığı: Yaygın

Katkı maddesi türleri: Karışık mineraller

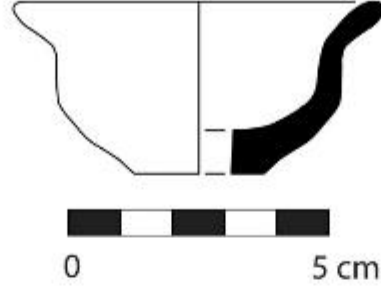
Biçimlendirme: Torna

Dönem: Geç Tunç II

Tasvir:

İyi yapılmış, 0.4 cm ile ince cidarlı bir kaptır. Dip kısmı daha kalındır, 0.8 cm. İp izleri görülmektedir. İyi bir şekilde üretilmiştir, iç kısmı düzeltilmiştir. Keskin kırıklı ve iyi kondisyonda ele geçmiştir, üzerinde az miktarda kireç tabakası vardır. Karşılaştırma: Fischer, 1963 (Boğazköy), Taf 119: 1063, 1038; Koşay ve Akok, 1973 (Alacahöyük), AL R16; Korbél, 1987 (Gözlükule) Taf 39: 311.

LEVHA 26 – AT 20914.4

AT 20914.4

27. AT 23488

Kontekst: Alan 4, Açma 64.73, **Locus/Lot:** 78/264

Evre: 4, **Aççana Tabakası (Period):** 3?

Köken: Yerel

Malzeme: Keramik

Seramik grubu: Düz Basit Seramik grubu

Biçim: T05: 5g – Küresel Çanak, “Kâsecik” / “Truncated cup” , yuvarlatılmış tip

Parça Sayısı: 1

Parça: Düz ağız, Gövde, Düz dip

Koruma: İyi

Boyutlar: Çap 7 cm, yükseklik 3.2 cm

Yüzey Rengi: Krem

Çekirdek Rengi: Kum rengi

Sertlik: Sert

Gözeneklilik: Yaygın

Katkı maddesi boyutları: Çok küçük-Küçük-Orta

Katkı maddesinin kullanım sıklığı: Yaygın

Katkı maddesi türleri: Karışık mineraller

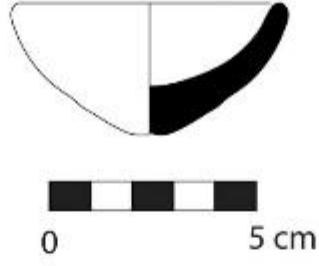
Biçimlendirme: Torna

Dönem: Geç Tunç II

Tasvir:

Bu kap kalınlaşan, neredeyse sivi bir dibe dönüşen bir yapıda üretilmiştir, cidarı 1.6 cm'dir. İp ile kesilmiş olabilir, bir spiral farkedilebilmektedir. İç yüzeyi güzel bir şekilde düzleştirilmiştir, kırıkları keskindir. Beşte altı oranında korunmuştur. Çevresini oldukça düzensiz yapıdadır. Karşılaştırma: Benzer nitelikte başka bir kap ile karşılaşılmamıştır.

LEVHA 27 – AT 23488

AT 23488

28. AT 24011.1

Kontekst: Alan 1, Açma 32.53, **Locus/Lot:** 96/392

Evre: 2c-2d, **Aççana Tabakası (Period):** 3

Köken: Yerel

Malzeme: Keramik

Seramik grubu: Düz Basit Seramik grubu

Biçim: T05: 5g – Küresel Çanak, “Kâsecik” / “Truncated cup”, yuvarlatılmış tip

Parça Sayısı: 2

Parça: İçe dönük ağız, Gövde, Düz dip

Koruma: İyi

Boyutlar: Çap 6 cm, yükseklik 2.2 cm

Yüzey Rengi: Kum rengi

Çekirdek Rengi: Kum rengi-Gri

Sertlik: Sert

Gözeneklilik: Yaygın

Katkı maddesi boyutları: Çok küçük-Küçük-Orta

Katkı maddesinin kullanım sıklığı: Çok

Katkı maddesi türleri: Karışık mineraller

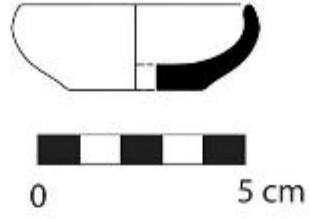
Biçimlendirme: Torna

Dönem: Geç Tunç II

Tasvir:

0.3-0.4 cm kalınlığında ince cidara sahip sığı bir kaptır. Dip kısmında belirgin ip izleri bulunmaktadır. Üst kısmı güzel bir şekilde düzeltilmiştir, ağız kısmının altında ise bazı çark izleri görülmektedir. Beşte biri korunmuştur. Yüzeyde koyu renk katkı maddeleri gözle görülebilir halledir. Koleksiyondaki en küçük parçalardan birdir. Karşılaştırma: Müller-Karpe, 1996 (Kuşaklı), Abb 7: 25, 27, 29; Fischer, 1963 (Boğazköy) Taf 119: 1032; Korbel, 1987 (Gözlükule) Taf 39: 316.

LEVHA 28 – 24011.1

AT 24011.1

29. AT 24151.1

Kontekst: Alan 1-S, Açma 42.10, **Locus/Lot:** 69/284

Evre: 5/6, **Aççana Tabakası (Period):** 2?

Köken: Yerel

Malzeme: Keramik

Seramik grubu: Düz Basit Seramik grubu

Biçim: T05: 5g – Küresel Çanak, “Kâsecik” / “Truncated cup”, dışa çekik tip

Parça Sayısı: 1

Parça: Dışa çekik ağız, Gövde, Düz dip

Koruma: Orta

Boyutlar: Çap 8 cm, yükseklik 3.1 cm

Yüzey Rengi: Kum rengi

Çekirdek Rengi: Kum rengi

Sertlik: Sert

Gözeneklilik: Yaygın

Katkı maddesi boyutları: Çok küçük-Küçük-Orta

Katkı maddesinin kullanım sıklığı: Yaygın

Katkı maddesi türleri: Karışık mineraller

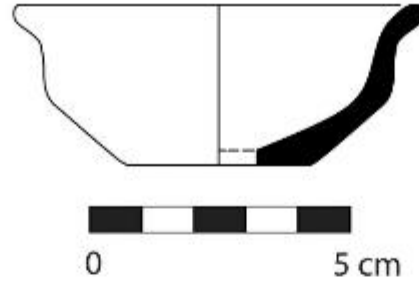
Biçimlendirme: Torna

Dönem: Geç Tunç II

Tasvir:

İnce cidarlı bir kaptır, 0.4-0.6 cm. Keskin profilli ve dışa çekiktir. Dipte ipile kesilme izleri görülmektedir. İç yüzeyi güzel bir şekilde düzeltilmiştir. Koyu renk katkı maddeleri yüzeyden görülebilmektedir. Kırıkları keskin niteliktedir, iyi korunmuştur. Karşılaştırma: Fischer, 1963 (Boğazköy), Taf 119: 1063, 1038; Koşay ve Akok, 1973 (Alacahöyük), AL R16; Korbelt, 1987 (Gözlükule) Taf 39: 311.

LEVHA 29 – AT 24151.1

AT 24151.1

30. AT 24493.5

Kontekst: Alan 1-S, Açma 42.10, **Locus/Lot:** 77/327

Evre: 6, **Aççana Tabakası (Period):** 2?

Köken: Yerel

Malzeme: Keramik

Seramik grubu: Düz Basit Seramik grubu

Biçim: T05: 5g – Küresel Çanak, “Kâsecik” / “Truncated cup”, yuvarlatılmış tip

Parça Sayısı: 1

Parça: Düz ağız, Gövde, Yuvarlatılmış dip

Koruma: Orta

Boyutlar: Çap 9 cm, yükseklik 3.8 cm

Yüzey Rengi: Şeftali

Çekirdek Rengi: Kum rengi-Kahverengi

Sertlik: Sert

Gözeneklilik: Yaygın

Katkı maddesi boyutları: Küçük-Orta-Büyük

Katkı maddesinin kullanım sıklığı: Yaygın

Katkı maddesi türleri: Karışık mineraller

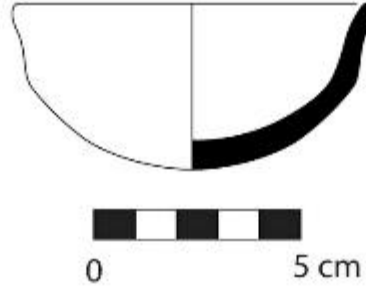
Biçimlendirme: Torna

Dönem: Geç Tunç II

Tasvir:

İnce cidarlı bir kaptır, 0.4-0.7 cm. Yuvarlatılmış bir dibe sahiptir, iple kesilip sonradan üzerinde çalışılıp çalışılmadığı belirsizdir. Orijinalde güzel şekilde düzgünleştirilmiştir, yüzeyde biraz aşınma mevcuttur. Karşılaştırma: Tam eşleşme yapılacak bir örneğe rastlanmamıştır.

LEVHA 30 – AT 24493.5

AT 24493.5

EK B: AÇÇANA HÖYÜK SERAMİK EL KİTABI

Aççana Höyük Seramik Tipolojisi pek çok değişkeni biçim ve keramik grubu bazında analiz etmesinin yanı sıra kapları hamurun sertliğinden katkı maddelerinin sıklığına kadar çeşitli özelliklerine göre kayda geçirmektedir. Aşağıda yer alan bilgiler katalogda (Ek A) kullanılan terimleri izah etmek amacıyla seramik tipolojisinden derlenmiştir. Bu tipoloji hem çanak çömlek kayıtlarında hem de Aççana'daki kontekst analiz sisteminde kullanılmaktadır. Katalogda yer verilmiş olan “truncated cups” / “Kâsecik”lerin hiçbirinde perdah ya da bezeme bulunmamasından dolayı bu kategoriler aşağıda yer alan katalogdan bu tez çalışması için çıkarılmıştır.

Koruma	Kullanıma dair bulgular, çökelme öncesi; Çömlek parçasının aşınma derecesi, çökelme sonrası	İyi=keskin kırıklar, sağlam yüzeyler Orta=kırıklarda ve yüzeylerde kısmi aşınmalar Zayıf=yuvarlaklaşmış kırıklar, dağılan yüzeyler	
Hamur rengi	İç yüzey hamurunun baskın rengi (Munsell sınıflandırmasına göre karşılıklarına aşağıda yer verilmiştir).	R=kırmızı T=kum rengi B=kahverengi K=siyah Y=sarı P=pembe S=somon	O=Turuncu W=beyaz C=krem L=mavi G=gri N=yeşil H=şeftali
Yüzey rengi	Kap yüzeyinin baskın rengi.	Yukarıdaki gibi	
Sertlik	Hamur sertliği; tırnakla kazıma yoluyla tespit edilmiştir.	M=orta, zor çizilen H=sert, çizilmeyen	

	L=düşük ısıda pişirilmiş, ufalanmakta S=yumuşak, kolay çizilen	O=fazla pişirilmiş, metalik sertlik V=camlaşmış, erimiş
Gözeneklilik	Hamur gözenekliliği; boşlukların sıklığına göre tespit edilmiştir.	F=az (%0-5) C=yaygın (%5-10) M=çok (%10+)
Katkı maddesi boyutları	Katkı maddelerinin boyutları	T=çok küçük, 0,25-0,5mm) S=küçük, 0,5-1,0mm) M=orta, 1-2mm) L=büyük, 2-4mm) H=çok büyük (4+mm)
Katkı maddesinin kullanım sıklığı	Her katkı maddesinin parça yüzdesi, tek basamağa indirgenmiş olarak.	F=az (%0-10) C=yaygın (%10-40) M=çok (%40+)
Katkı maddesi türleri	Katkı maddelerinin saptanması. H=kabuk (büyük beyaz - pembemsi açılı) O=organik (yanık ya da bitkinin biçimi hala boşluk olarak seçilebilen) C=kömür (yumuşak siyah benekler) S=kum/kuars (kum rengi/beyaz/pembe açılı parlak) L=kireç/kalsiyum, yuvarlak beyaz kırıntılar	R=kırmızı iri kum taneleri, taş/yeşim (sert, açılı) B=siyah/koyu kahverengi mineral iri kum taneleri (parlak ya da değil) M=karışık mineraller (muhtelif renkler/biçimler, yöresel nehir kumu karakteristiğinde magnetit ve bazalt gibi c.%40 koyu mineraller; ayrıca kırmızı ve beyaz tanecikler) D=kırılmış kalsit, temiz karemsi berrak/beyazımsı parlak tanecikler U=belirsiz A=mika (ufak yassı parlak kum rengi-sarı-gümüş) X=kil anayapılı nodüller (büyük yuvarlak mat) G=şamot (eski çanak çömlek, tam

		olmasa da yuvarlakça, ufalanan kırmızı-turuncu kırıntılar
Biçimlendirme	Ana biçimlendirme yöntemi W= Torna/Hızlı dönen çömlekçi çarkı (kesinlikle hızlı dönen) T=Ağır dönen çömlekçi çarkı (döndürmeye dair bazı kanıtlar)	H=el yapımı M=kalıp C=şeritler halindeki kilin şekillendirilmesiyle üretilmiş S=kazıma, inceltme ya da traşlama A=kulp dışında parçalar eklenmiş
Yüzey işlemi	Başlıca yüzey işlemi yöntemi. Yüzey işlemi yöntemleri düzeni tespit edilemediği takdirde her ikisine de burada yer verilmelidir.	S=astar B=perdah/cila W=yıkama, ıslak elle sıvazlama T=kesik çizgi-sert açkı/perdah
Süsleme/desen	Yöntem ve deseni tire ile ayırarak birlikte gösterme (örneğin I-LH, çizil bezek, yatay çizgi). Alfabetik liste.	A=tatbiki I=çizi bezemeli (çömlek izleri dahil) P=boyanmış R=kabartmalı S=damgalı
Parça kodu	Partide bulunan parçalar: olabildiğince açık ve net tanımlama yapılmalı.	Parça tipolojisine başvurun.
Biçim kodu	Partide bulunan kabın biçimi	Biçim tipolojisine başvurun.
Keramik grubu kodu	Partinin ait olduğu genel keramik grubu.	Keramik grubu tipolojisine başvurun.

MUNSELL RENK SINIFLANDIRMASI

RENK KODU	RENK	MUNSELL'DAKİ MUADİLİ
R	KIRMIZI	2.5YR 4/6
S	SOMON	7.5YR 7/8
C	KREM	5YR 8/4
K	SİYAH	10YR 2/1
H	ŞEFTALİ	
B	KAHVERENGİ	
T	KUM RENGİ	7.5YR 8/4
P	PİNK PEMBE	

SERAMİK GRUBU KODU

	Kısa İtma	Biçimle ndirme	Hamur	Yüzey işlemi	Ortalama pişirme	Tipik biçimler	İşlevler
Düz Basit Serami	SW	Torna ve ayrıca	Kum rengi, krem	Süssüz, kazı bezemeli,	Yumuşak-Sert	Tabaklar, çanaklar, kavanozlar	Gündelik yeme/içme,

k Grubu MB- LB-IA		kazıma	ya da	yıkanmış, perdahlan mış / kesik çizgili perdahlan mış		ar, testiler	saklama kapları, küçük depo
--	--	--------	-------	---	--	-----------------	--------------------------------------

PARÇA KODU – AĞIZ KENARLARI

BASİT AĞIZLAR:

DÜZ (R-ST): Gövde duvarıyla aynı yönde, yuvarlak uçlu.

İNCELTİLMİŞ (R-TA): Gövde duvarının tek tarafının (figürün sağında olduğu gibi) ya da her iki tarafının (figürün solunda olduğu gibi) uca doğru incelmesi.

KALINLAŞTIRILMIŞ (R-TH): Uca doğru kalınlaşan her şey, “yuvarlanmadan” önce iç ya da dış yüzeyde biraz daha kalın olabilir.

DIŞA ÇEKİK (R-FL): Gövde duvarı hattı dışa doğru kavislenen her şeyi tanımlayan genel kategori.

DIŞA DOĞRU BÜKÜLMÜŞ AĞIZLAR:

DIŞA ÇEKİK (R-EV): 90 dereceden daha dar bir açıyla dışarı doğru bükülmüş.

KENARLARI DÜZ (R-FG): 90 derece civarında bir açıyla dışarı doğru bükülmüş.

KATLANMIŞ (R-FO): 90 dereceden daha geniş bir açıyla aşağı doğru bükülmüş her şeyden oluşan geniş grup, kuşak ya da üçgen şekil vermek için boyun duvarına yedirilebilir.

SIMPLE RIMS

R-ST

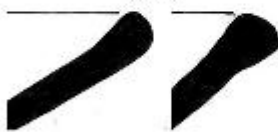
STRAIGHT: same direction as the body wall is going, rounded end.

R-TA

TAPERED: comes to a point either in the line of one body wall (r) or tapering from both (l)

R-TH

THICKENED: anything that gets fatter at the end, can be slightly more thick on inside or outside before is it 'rolled'.

R-FL

FLARED: a general category for anything that curves outward from the line of the body wall

BENT RIMS : OUTWARD

R-EV

EVERTED: bent outward at less than 90 degrees

R-FG

FLANGED: bent outward at about 90 degrees

R-FO

FOLDED: a broad group of anything bent down more than 90 degrees, can be smoothed into neck wall for a collar or triangular shape